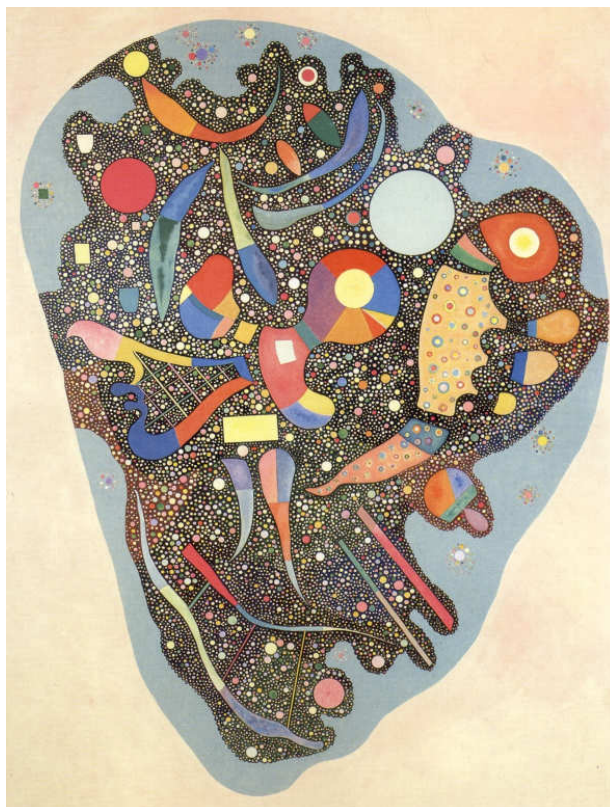

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εξελικτικής Ψυχολογίας

ποικιλομορφία της ανάπτυξης... πολυμορφία της εκπαίδευσης

Περίληψεις

Αλεξανδρούπολη 26 - 30 Μαΐου 2010

Συνεδριακό Κέντρο Thraki Palace

Διοργάνωση:

Κλάδος Εξελικτικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας

σε συνεργασία με

το Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία

και

το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Επίτιμος Πρόεδρος

Ηλίας Μπεζεβέγκης
Καθηγητής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Πρόεδρος

Λουκία Μπεζέ
Καθηγήτρια Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Οργανωτική επιτροπή

Πρόεδρος

Κωνσταντίνος Πετρογιάννης, Συντονιστής Κλάδου Εξελικτικής
Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε., Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Γραμματέας

Δημήτρης Πνευματικός, Συντονιστής Κλάδου Εξελικτικής
Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε., Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Ταμίας

Γαλήνη Ρεκαλίδου, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Μέλη

Σοφία Βουδηλάκη, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Πόπη Γοϊδα, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Κωνσταντίνος Κόκκινος, Π.Τ.Δ.Ε. - Δ.Π.Θ.

Νόπη Ξενιτίδου, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Ευθυμία Πεντέρη, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Δημήτρης Πρέντζας, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Δέσποινα Σακκά, Π.Τ.Δ.Ε. - Δ.Π.Θ.

Αντώνης Σαπουντζής, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Χρήστος Σμαρλαμάκης, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Σπύρος Τάνταρος, Γραμματέας Δ.Σ. ΕΛ.Ψ.Ε.

Δημήτρης Ταχματζίδης, Π.Τ.Δ.Ε. - Δ.Π.Θ.

Μιχάλης Φακίνος, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Κωνσταντίνα Φαλάγγα, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Αρχοντία Φουτσιτζή, Π.Τ.Δ.Ε. - Δ.Π.Θ.

Μαρία Χατζησάββα, Τ.Ε.Ε.Π.Η. - Δ.Π.Θ.

Επιστημονική επιτροπή

Πρόεδρος

Νίκος Μακρής, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Μέλη

Παναγιώτα Βορριά, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
Στέλλα Βοσνιάδου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Εύα Γαλανάκη, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Ελευθερία Γωνίδα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
Αγγελική Δαβάζογλου, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*
Ανδρέας Δημητρίου, *Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου*
Κλεοπάτρα Διακογιώργη, *Πανεπιστήμιο Πατρών*
Βικτωρία Ζακοπούλου, *Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ηπείρου*
Μαρία Ζαφειροπούλου, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*
Μαρία Καΐλα, *Πανεπιστήμιο Αιγαίου*
Σμαράγδα Καζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*
Σοφία Κανελλάκη, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*
Ευθύμιος Κάκουρος, *Πανεπιστήμιο Πατρών*
Δήμητρα Κατή, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Δημήτρης Κασίμος, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*
Θεανώ Κοκκινάκη, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*
Ανθούλα Κοντοπούλου-Κοκκινάκη, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
Γιάννης Κουγιουμουτζάκης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*
Μαρία Λουμάκου, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*
Όλγα Πανοπούλου-Μαράτου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Αικατερίνη Μαριδάκη-Κασσωτάκη, *Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο*
Διομήδης Μαρκουλής, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
Πλουσία Μισαηλίδου, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*
Ζωή Μπαμπλέκου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
Καλλιρρόη Παπαδοπούλου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Βασιλική Παπαδιώτη-Αθανασίου, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*
Ζαΐρα Παπαληγούρα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
Μαρία Πλατσίδου, *Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*
Νικήτας Πολεμικός, *Πανεπιστήμιο Αιγαίου*
Μάριος Πουρκός, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*
Σταυρούλα Σαμαρτζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*
Ασπασία Σερντάρη, *Παιδοψυχίατρος - Δρ Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης*
Χρυσή Χατζηχρήστου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Το 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εξελικτικής Ψυχολογίας πραγματοποιείται με τη συνεισφορά των παρακάτω χορηγών τους οποίους θερμά ευχαριστούμε.

- ❖ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ροδόπης - Έβρου
- ❖ Νομαρχία Έβρου
- ❖ Επιτροπή Ερευνών Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
- ❖ Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
- ❖ Εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα»
- ❖ Εκδόσεις «Παπαζήσης»
- ❖ Εκδόσεις «Πεδίο»
- ❖ Εκδόσεις «Τυπωθήτω - Γ. Δαρδανός»
- ❖ Ξενοδοχείο - Συνεδριακό Κέντρο Thraki Palace

Διαχείριση κρίσεων στη σχολική κοινότητα: Αντιμετώπιση και παρέμβαση

Σεμινάριο

Λουμάκου Μαρία, Φιλιππάτου Διαμάντω

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα τελευταία χρόνια προβάλλεται επιτακτική η ανάγκη διεθνώς για κατάρτιση ατόμων και φορέων σε θέματα διαχείρισης κρίσεων, ιδίως όταν αυτές πλήττουν ολόκληρες κοινότητες (π.χ. σχολική κοινότητα).

Στο πλαίσιο αυτό στόχος του σεμιναρίου είναι η επιμόρφωση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών και ειδικών ψυχικής υγείας σε θέματα που αφορούν στην πρόληψη και τη διαχείριση κρίσεων που συμβαίνουν στη σχολική κοινότητα (π.χ. φυσικές καταστροφές, ατυχήματα, απώλειες, τρομοκρατικές ενέργειες κ.ά.).

Πιο συγκεκριμένα, γίνεται αναλυτική παρουσίαση των πέντε σταδίων του μοντέλου διαχείρισης κρίσεων στο σχολείο (PREPaRE School Crisis Prevention and Intervention Model) (Brock S., Sandoval J. & Sharon L., 2005). Αρχικά, παρουσιάζονται τα βασικά σημεία που περιλαμβάνει ένα σχέδιο πρόληψης και αντιμετώπισης σχολικών κρίσεων δίνοντας έμφαση στους ρόλους που διαδραματίζουν τα μέλη της διεπιστημονικής Ομάδας Διαχείρισης Κρίσης σε επίπεδο πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς πρόληψης και ειδικότερα στο ρόλο του ψυχολόγου ως συντονιστή της παρέμβασης στην κρίση. Στη συνέχεια, προσδιορίζονται οι παράγοντες εκείνοι βάσει των οποίων γίνεται η αξιολόγηση των ψυχοσυναισθηματικών αναγκών των εμπλεκόμενων στην κρίση καθώς και τα στάδια που περιλαμβάνει η ψυχολογική εκτίμηση προκειμένου να παραπεμφθούν τα άτομα που ανήκουν στην ομάδα υψηλής επικινδυνότητας στα ανάλογα προγράμματα παρέμβασης στην κρίση. Τέλος, γίνεται παρουσίαση των βασικότερων ψυχοπαιδαγωγικών προγραμμάτων παρέμβασης στην κρίση που υλοποιούνται στο πλαίσιο του σχολείου, τόσο σε ομαδικό όσο και σε ατομικό επίπεδο.

Franco Novati

Διάρκεια Σεμιναρίου: 8 ώρες

Τετάρτη 26 Μαΐου 2010 και
Πέμπτη 27 Μαΐου 2010
5.00-9.30 το απόγευμα.

Μέθοδος διδασκαλίας:
Διάλεξη και δραστηριότητες -
ασκήσεις εφαρμογής.

**Περιορισμένος αριθμός
συμμετεχόντων: 60 άτομα.**

Δικαίωμα συμμετοχής 20 €
και απαραίτητη προϋπόθεση
η εγγραφή στο Συνέδριο.

**Θα δοθεί ιδιαίτερη βεβαίωση
παρακολούθησης.**

Οι δηλώσεις συμμετοχής στο Σεμινάριο θα ξεκινήσουν στις 3 Μαΐου 2010
στις κ.κ. Πόπη Γοΐδα στο 25510.30048 ή Νόπη Ξενιτίδου στο 25510.30015
(πρωινές ώρες). Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.

Η διερεύνηση της Ποιότητας Ζωής των παιδιών και των γονέων τους

Συμπόσιο

Πρόεδρος και συζητήτρια: Ρόσικα Βασιλική, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη Συμποσίου

Η διερεύνηση της Ποιότητας Ζωής σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες σε τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά αλλά και σε παιδιά με σωματική αρρώστια ή αναπτυξιακή / ψυχολογική διαταραχή έχει αναπτυχθεί πολύ την τελευταία δεκαετία (Josefiak et al., 2008· Ravens-Sieberer & Bullinger, 2000· Robitail et al., 2007). Σκοπός του Συμποσίου είναι να παρουσιάσει τα δεδομένα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα σε παιδιά Δημοτικού και Γυμνασίου και στους γονείς τους καθώς και την ανασκόπηση των ερευνών για την Ποιότητα Ζωής σε παιδιά με ΔΕΠ-Υ. Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε είναι το KINDL^R που διαθέτει δύο παράλληλες μορφές για το παιδί και τον γονέα και χορηγήθηκε σε γενικό πληθυσμό, σε παιδιά μεταναστών, σε παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και στους γονείς τους. Επίσης χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο WHOQOL-Bref στους γονείς για να διερευνήσει την Ποιότητα Ζωής των ίδιων. Θα παρουσιαστούν τα ευρήματα της έρευνας σχετικά με την αυτοαναφερόμενη ποιότητα ζωής τόσο στον γενικό όσο και στους ειδικούς πληθυσμούς, η συμφωνία γονέων-παιδιών καθώς και οι επιμέρους διαστάσεις που διαφοροποιούνται. Ο σχεδιασμός προγραμμάτων για τη βελτίωση της Ποιότητας ζωής των μαθητών και των γονέων τους θα βασιστεί στα αποτελέσματα σχετικά με τις επιμέρους διαστάσεις της Ποιότητας Ζωής (σωματική υγεία, ψυχική ευεξία, αυτοεκτίμηση, κοινωνική και οικογενειακή ζωή, σχολική ζωή) που υπολείπονται.

2.1

Ποιότητα Ζωής παιδιών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και των γονέων τους

Τζινιέρη-Κοκκώση Μαρία

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Έρευνες αναφορικά με την ποιότητα ζωής (ΠΖ) των παιδιών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (εΜΔ) είναι ελάχιστες στη διεθνή βιβλιογραφία. Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί να καλύψει αυτό το κενό με τη διερεύνηση πιθανών ελλειμμάτων στην ΠΖ παιδιών που έχουν διαγνωστεί με εΜΔ. Στην έρευνα συμμετείχαν 70 παιδιά με εΜΔ (38 αγόρια, 32 κορίτσια, Μ.Ο. ηλικίας 10.1) και μια ομάδα ελέγχου 69 υγιών παιδιών (40 αγόρια, 29 κορίτσια, Μ.Ο. ηλικίας 10.6). Αντίστοιχοι αριθμοί γονέων (μητέρες ή πατέρες) συμμετείχαν σε κάθε ομάδα. Η ΠΖ των παιδιών αξιολογήθηκε με την ελληνική έκδοσή του ερωτηματολογίου KINDL^R και WHOQOL-BREF για τους γονείς. Τα παιδιά με εΜΔ συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου ανέφεραν μειωμένη συναισθηματική ευεξία και αυτοεκτίμηση και αυξημένα προβλήματα στις σχέσεις με την οικογένεια και τους φίλους τους ενώ δεν δήλωσαν ελλείμματα ως προς τη σχολική λειτουργικότητα. Οι γονείς τους ανέφεραν μειωμένη ικανοποίηση με τις κοινωνικές σχέσεις, την παρεχόμενη υποστήριξη και το περιβάλλον τους. Οι παράγοντες αυτοί καθώς και η ψυχολογική υγεία προέβλεπαν το επίπεδο συναισθηματικής ευεξίας των παιδιών με εΜΔ και την ικανοποίησή τους με τις οικογενειακές σχέσεις, τους φίλους και τη σχολική τους ζωή. Διαφαίνεται ότι ορισμένες πλευρές της ΠΖ των παιδιών με εΜΔ και των γονιών τους έχουν επηρεαστεί αρνητικά από την ύπαρξη της μαθησιακής διαταραχής. Τα ευρήματα παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τα ελλείμματα ΠΖ στις οικογένειες των παιδιών με εΜΔ και φωτίζουν τις διαφορές μεταξύ των μελών ως προς την εκτίμηση της ΠΖ τους.

Συμφωνούν τα παιδιά με τους γονείς στην εκτίμηση της Ποιότητας Ζωής;

Ρόσικα Βασιλική

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πολλές έρευνες τόσο σε γενικό πληθυσμό όσο και σε παιδιά με σωματικές αρρώστιες ή ψυχιατρικές διαταραχές έχουν φτάσει στο συμπέρασμα ότι δεν συμπίπτει η άποψη των γονέων με αυτή των παιδιών. Η συμφωνία γονέα-παιδιού είναι συνάρτηση του ερωτηματολογίου, της ηλικίας και του φύλου του παιδιού. Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση της συμφωνίας γονέων-παιδιών σχετικά με την Ποιότητα Ζωής. Η διερεύνηση της ποιότητας ζωής έγινε με το ερωτηματολόγιο KINDL^R για παιδιά (8-12 ετών και 13-16 ετών) και το αντίστοιχο ερωτηματολόγιο KINDL^R για γονείς (8-16 ετών). Οι επιμέρους διαστάσεις του ερωτηματολογίου αφορούν τη σωματική υγεία, την ψυχολογική ευεξία, την αυτοεκτίμηση, την κοινωνική ζωή, την οικογένεια και τη σχολική ζωή. Το δείγμα αποτέλεσαν 116 παιδιά και έφηβοι (Μ.Ο. = 10.7 έτη) με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και ο ένας γονέας και 312 τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά και έφηβοι (Μ.Ο. = 11 έτη) και ο ένας ή οι δύο γονείς. Συμφωνία γονέων-παιδιών διαπιστώθηκε σχετικά με την οικογενειακή ζωή και την κοινωνική προσαρμογή (φίλοι) τόσο στον γενικό πληθυσμό όσο και στην ομάδα των παιδιών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Η συσχέτιση μεταξύ μητέρων και παιδιών ήταν από $r=0.21$ έως $r=0.26$ ενώ η συσχέτιση μεταξύ πατέρων και παιδιών ήταν από $r=0.27$ έως $r=0.47$ μόνο στον γενικό πληθυσμό. Οι γονείς των παιδιών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες κρίνουν χειρότερη την ποιότητα της σχολικής ζωής από ότι τα ίδια τα παιδιά. Η συμφωνία γονέων-παιδιών είναι συνάρτηση της επιμέρους διάστασης της Ποιότητας Ζωής και της ύπαρξης κάποιας ειδικής διαταραχής.

Ειδικές αναπτυξιακές διαταραχές του λόγου: Εκτίμηση των γονέων για την Ποιότητα Ζωής των παιδιών τους

Βλασσοπούλου Μαρία

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η Ποιότητα Ζωής των παιδιών με ειδικές αναπτυξιακές διαταραχές του λόγου δεν έχει μελετηθεί μέχρι σήμερα, παρόλο που είναι ένα κεντρικό θέμα τόσο στη θεραπεία, όσο στην αποκατάσταση αυτών των ατόμων. Σκοπός αυτής της πιλοτικής έρευνας είναι η διερεύνηση της Ποιότητας Ζωής των ίδιων των γονέων και η εκτίμηση τους για την Ποιότητα Ζωής των παιδιών τους. Η διερεύνηση της ποιότητας ζωής των γονέων έγινε με το WHOQOL-Bref και των παιδιών με το ερωτηματολόγιο KINDL^R για γονείς (4-7 και 8-16 ετών). Οι επιμέρους διαστάσεις του ερωτηματολογίου WHOQOL αφορούν τη σωματική υγεία, την ψυχική υγεία, τις κοινωνικές σχέσεις και το περιβάλλον ενώ το KINDL^R διερευνά τη σωματική υγεία, την ψυχολογική ευεξία, την αυτοεκτίμηση, την κοινωνική ζωή, την οικογένεια και τη σχολική ζωή. Στην έρευνα συμμετείχαν 50 παιδιά με ειδικές αναπτυξιακές διαταραχές λόγου και ο ένας γονέας τους και 489 παιδιά του γενικού πληθυσμού και οι γονείς τους. Οι γονείς των παιδιών με διαταραχή του λόγου αναφέρουν μειωμένη Ποιότητα Ζωής των ίδιων τόσο σχετικά με τη συνολική εκτίμηση όσο και για τους επιμέρους παράγοντες. Σχετικά δε, με την Ποιότητα Ζωής των παιδιών τους θεωρούν ότι αυτή υπολείπεται στους τομείς της συναισθηματικής κατάστασης και της κοινωνικής ζωής. Η ποιότητα της κοινωνικής ζωής των γονέων αποτελεί προγνωστικό δείκτη για την ποιότητα ζωής των παιδιών σχετικά με τους φίλους, την οικογένεια και το εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η ειδική διαταραχή του λόγου, παρά το γεγονός ότι είναι ήπια διαταραχή επηρεάζει το επίπεδο της Ποιότητας Ζωής της οικογένειας και χρήζει προγραμμάτων βελτίωσης.

2.4

Η Ποιότητα Ζωής στα παιδιά των μεταναστών

Πεχλιβανίδου Λένα

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι έρευνες σχετικά με την Ποιότητα Ζωής (ΠΖ) των παιδιών των μεταναστών είναι πολύ σπάνιες και τα ευρήματα είναι αντιφατικά. Η Ravens-Sieberger et al. (2008), βρίσκουν ότι τα παιδιά των μεταναστών δεν αναφέρουν χειρότερη ποιότητα ζωής από τους γηγενείς, ενώ στην έρευνα των Pantzer και συν. (2006) οι έφηβοι αναφέρουν προβλήματα με τους συνομηλίκους, ισχυρή κοινωνική υποστήριξη, ότι αισθάνονται θύματα διάκρισης και η ΠΖ επηρεάζεται από οικονομικούς παράγοντες. Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση της ΠΖ των παιδιών των μεταναστών και η σύγκριση με γηγενείς συνομηλίκους. Η διερεύνηση της ποιότητας ζωής έγινε με το ερωτηματολόγιο KINDL^R για παιδιά (8-12 ετών και 13-16 ετών). Οι επιμέρους διαστάσεις του ερωτηματολογίου αφορούν τη σωματική υγεία, την ψυχολογική ευεξία, την αυτοεκτίμηση, την κοινωνική ζωή, την οικογένεια και τη σχολική ζωή. Το δείγμα: 63 παιδιά μεταναστών (ΜΟ=11.9 έτη) και 489 παιδιά γηγενών (ΜΟ=11.3 έτη) συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο KINDL^R μέσα στη σχολική τάξη. Τα παιδιά των μεταναστών αναφέρουν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση χειρότερη ποιότητα ζωής στο πλαίσιο της οικογένειας από ότι οι Έλληνες συμμαθητές τους σε επίπεδο στατιστικά σημαντικό. Δεν βρέθηκε διαφορά μεταξύ αγοριών και κοριτσιών ούτε μεταξύ μαθητών Δημοτικού και Γυμνασίου. Τα παιδιά των μεταναστών μπορούν να εκφράσουν τη χαμηλή αυτοεκτίμηση και τη συναισθηματική δυσφορία για την οικογενειακή ζωή αλλά δεν μπορούν ή δεν τολμούν να αναφέρουν τη δυσκολία στην επικοινωνία με τους συμμαθητές τους, ούτε τα συναισθηματικά και κοινωνικά προβλήματα που συνήθως αναφέρονται σε κλινικό πλαίσιο.

2.5

Ποιότητα Ζωής σε παιδιά με ΔΕΠ-Υ

Καραμανίδου Χριστίνα

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι τα παιδιά με ΔΕΠ-Υ έχουν χειρότερη ποιότητα ζωής σε διάφορους τομείς όπως στη σχολική και κοινωνική ζωή, στον ψυχοκοινωνικό τομέα καθώς και σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής σε σχέση με τους συνομηλίκους τους. Παράγοντες που συνδέονται με χειρότερη ποιότητα ζωής είναι: α) κλινικοί παράγοντες όπως διάσπαση προσοχής, υπερκινητικότητα - παρορμητικότητα, προβλήματα συμπεριφοράς (σχέσεις με συνομηλίκους), σωματικά συμπτώματα, προβλήματα κινητικού συντονισμού), και β) ψυχοκοινωνικοί παράγοντες όπως σωματική και ψυχική υγεία των γονέων, μονογονεϊκή οικογένεια και κάπνισμα της μητέρας. Ακόμη και σε μεγαλύτερες ηλικίες άτομα στην εφηβεία με ΔΕΠ-Υ αναφέρουν χειρότερη ποιότητα ζωής από τους συνομηλίκους κυρίως στον τομέα της εικόνας εαυτού και των σχέσεων με συνομηλίκους. Αλλά και η σωματική και ψυχική υγεία των μητέρων επηρεάζεται από την κατάσταση του παιδιού. Υπάρχουν ενδείξεις στη βιβλιογραφία ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ της εκτίμησης ποιότητας ζωής του γονέα και του παιδιού. Τα παιδιά αναφέρουν καλύτερη ποιότητα ζωής από ότι οι γονείς. Δυστυχώς, η φαρμακευτική αγωγή βελτιώνει ελάχιστα την ποιότητα ζωής, η οποία εξακολουθεί να είναι χειρότερη της ποιότητας ζωής του γενικού πληθυσμού. Τα παιδιά με ΔΕΠ-Υ και οι γονείς τους έχουν ανάγκη μιας ολοκληρωμένης παρέμβασης που να συντελεί στη βελτίωση της ποιότητας ζωής εφόσον αυτή η διαταραχή είναι χρόνια και επιδρά κυρίως στους ψυχοκοινωνικούς τομείς και στη σχολική ζωή.

Κατάκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων Τα παιδιά μεταξύ τους

Θεματική ενότητα

3.1

Διερευνώντας την κοινωνική συμπεριφορά και ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ηλικίας

Κατσιάδα Ελένη

Η παρούσα, μικρής κλίμακας, μελέτη διερεύνησε την κοινωνική συμπεριφορά και ανάπτυξη πέντε παιδιών προσχολικής ηλικίας. Τα παιδιά ήταν ηλικίας 2 ετών και 4 μηνών έως 3 ετών και 9 μηνών και εξετάστηκαν οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις τους με παιδαγωγούς και συνομηλίκους κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού. Οι κοινωνικές συμπεριφορές των παιδιών καταγράφηκαν επί έξι εβδομάδες χρησιμοποιώντας τη φόρμα παρατήρησης *Social Play Continuum* (Broadhead, 1997). Επιπρόσθετα στοιχεία για την κοινωνική συμπεριφορά και την ανάπτυξη των παιδιών συγκεντρώθηκαν από τα ατομικά τους βιβλία παρατηρήσεων (*Learning Story Books*), καθώς και από ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από τους γονείς των παιδιών. Εξετάστηκε επίσης η επικοινωνία μεταξύ σχολείου-οικογένειας και έγινε προσπάθεια να καταγραφούν οι απόψεις όλων των γονιών και των παιδαγωγών για το πώς, τόσο οι παιδαγωγοί όσο και ο παιδικός σταθμός, παρέχουν ευκαιρίες και πώς προωθούν την κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Η συλλογή των δεδομένων αυτών έγινε μέσω συνεντεύξεων με παιδαγωγούς και συσχετίστηκαν με τις απαντήσεις των γονέων στα ερωτηματολόγια. Η ανάλυση τόσο λεκτικών όσο και μη λεκτικών στοιχείων που προήλθαν από τις παρατηρήσεις παρείχε κάποιες ενδείξεις για τη κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών του δείγματος αφότου ξεκίνησαν να παρακολουθούν το πρόγραμμα του σταθμού. Επιπλέον η ανάλυση έδειξε ότι τα παιδιά, ανεξάρτητα από την ηλικία και το φύλο τους, άρχιζαν μια δραστηριότητα χρησιμοποιώντας μη λεκτικές αλληλεπιδράσεις οι οποίες με την πάροδο του χρόνου μετατρέπονταν σε λεκτικές και ότι επέστρεφαν και πάλι στον μη λεκτικό τρόπο ή στο «μοναχικό παιχνίδι» (Parten, 1932) προτού εγκαταλείψουν τη δραστηριότητα. Τέλος, οι διαφορές που παρατηρήθηκαν στην κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών, κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τους με τους συνομηλίκους και με τους παιδαγωγούς, αποκάλυψαν τον σημαντικό ρόλο των παιδαγωγών στην προώθηση των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών.

3.2

Διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της ψυχοκινητικής ικανότητας και της ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων σε παιδιά νηπιακής ηλικίας

Ιωσηφίδης Αλέξανδρος, Μπεζέ Λουκία, Πετρογιάννης Κωνσταντίνος

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Είναι συνηθισμένο παιδιά που παρουσιάζουν κινητικά προβλήματα να είναι απομονωμένα ή/και να εμφανίζουν προβλήματα συμπεριφοράς. Δεδομένης της σημασίας της αισθησιοκινητικής ανάπτυξης του μικρού παιδιού για την οικοδόμηση της γνώσης των στοιχείων και των ανθρώπων του περιβάλλοντός του καθώς και για τη δράση και αλληλεπίδραση με αυτούς, η έρευνα που παρουσιάζεται προσπάθησε να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ κινητικών δεξιοτήτων και κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης παιδιών προσχολικής ηλικίας. Χρησιμοποιήθηκαν αφενός η δέσμη *MOT 4-6* (Zimmer & Volkame, 1987) για την αξιολόγηση της ψυχοκινητικής ικανότητας και η υποκλίμακα της *Preschool and Kindergerden Behavior Scales (PKBS)* (Merrell, 1994) για την αξιολόγηση των κοινωνικών δεξιοτήτων. Τα δεδομένα της έρευνας επιβεβαίωσαν τη θετική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ψυχοκινητικής ικανότητας και των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών. Ο έλεγχος των δευτερευουσών μεταβλητών δεν

έδειξε σημαντικές διαφορές στις συγκρίσεις των μέσων όρων των διαφόρων υποομάδων σε σχέση με τις ψυχοκινητικές ή και κοινωνικές τους δεξιότητες παρά μόνο σε μερικές από τις επιμέρους διαστάσεις τους. Τα κορίτσια, για παράδειγμα, συγκέντρωσαν μεγαλύτερη βαθμολογία στην κοινωνική συνεργασία από τα αγόρια και τα παιδιά με γονείς υψηλού κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου και επιπέδου εκπαίδευσης μεγαλύτερη βαθμολογία στην κοινωνική αλληλεπίδραση από αυτά με γονείς χαμηλού επιπέδου.

3.3

Γνωστική επεξεργασία κοινωνικών πληροφοριών παιδιών που εμπλέκονται σε περιστατικά εκφοβισμού και θυματοποίησης

Μπαξεβανίδου Αρετή, Κόκκινος Κωνσταντίνος

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τα μοντέλα Γνωστικής Επεξεργασίας Κοινωνικών Πληροφοριών (ΓΕΚΠ) έχουν χρησιμοποιηθεί συχνά ως πλαίσιο αναφοράς για τη μελέτη της παιδικής επιθετικότητας. Η παρούσα μελέτη διερευνά την υπόθεση της ελλειμματικής γνωστικής επεξεργασίας κοινωνικών πληροφοριών παιδιών που εμπλέκονται σε περιστατικά εκφοβισμού και θυματοποίησης. Συγκεκριμένα, μελετάται ο τρόπος με τον οποίο οι θύτες, τα θύματα, τα επιθετικά θύματα και οι αμέτοχοι επεξεργάζονται τα κοινωνικά ερεθίσματα. Το δείγμα αποτέλεσαν 310 προέφηβοι μαθητές των 2 τελευταίων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου, οι οποίοι συμπλήρωσαν αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς για την εμπλοκή τους σε περιστατικά εκφοβισμού - θυματοποίησης, καθώς και δελτίο κοινωνικό-δημογραφικών χαρακτηριστικών. Για την αξιολόγηση της ΓΕΚΠ χρησιμοποιήθηκε κλίμακα με διφορούμενα υποθετικά σενάρια που ενσωματώθηκε στο ερωτηματολόγιο. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι τα αγόρια προτιμούν πιο συχνά να εκδικηθούν επιλέγοντας σωματική ή λεκτική επιθετικότητα, ενώ τα κορίτσια αποσύρονται ή διεκδικούν με παρρησία. Ακόμη, βρέθηκε ότι οι θύτες και τα επιθετικά θύματα παρουσιάζουν περισσότερα ελλείμματα στην επεξεργασία κοινωνικών πληροφοριών συγκριτικά με τα υπόλοιπα παιδιά. Τείνουν δηλαδή να εστιάζουν περισσότερο σε εχθρικά ερεθίσματα, αποδίδουν σε μεγαλύτερο βαθμό εχθρότητα στις προθέσεις των άλλων, ενώ πιο συχνά υιοθετούν εκδικητικούς στόχους και επιθετικές συμπεριφορές (σωματική/λεκτική επιθετικότητα). Από τις συσχετίσεις των μεταβλητών προέκυψε ότι ο εκφοβισμός και η θυματοποίηση συσχετίζονται θετικά και στατιστικώς σημαντικά με την απόδοση εχθρικής διάθεσης, την εκδίκηση και την επιλογή σωματικής επιθετικότητας και αρνητικά με τη διεκδικητικότητα. Τέλος, βρέθηκε ότι το φύλο, η εχθρική διάθεση και η επιλογή σωματικής επίθεσης προέβλεπαν την εμπλοκή σε περιστατικά εκφοβισμού, ενώ μόνο η επιθυμία για εκδίκηση ήταν σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας της θυματοποίησης.

3.4

Ο ρόλος της θεωρίας του νου στην κατανόηση της ντροπής παιδιών ηλικίας 4 έως 6 ετών

Κατσαρού Βασιλική

Η παρούσα έρευνα μελετά την ανάπτυξη της ικανότητας κατανόησης του συναισθήματος της ντροπής σε παιδιά ηλικίας 4 έως 6 ετών και τη σχέση αυτής της ικανότητας με τη Θεωρία του Νου (ΘτΝ). Πιο συγκεκριμένα, ως προς την κατανόηση του συναισθήματος της ντροπής, η έρευνα εξετάζει: (α) πώς τα παιδιά κατανοούν τη ντροπή και τους όρους που χρησιμοποιούν για να την περιγράψουν, (β) την ικανότητα των παιδιών να διακρίνουν ανάμεσα στην *εσωτερική* και στην *εξωτερική* ντροπή, καθώς επίσης (γ) την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν τα φαινομενολογικά χαρακτηριστικά αυτού του συναισθήματος. Ως προς τη σχέση ανάμεσα στην ικανότητα κατανόησης της ντροπής και στη ΘτΝ, η έρευνα μελετά: (δ) τη σχέση ανάμεσα στην ικανότητα κατανόησης της *εξωτερικής* και *εσωτερικής* ντροπής με την ικανότητα των παιδιών να

κατανοούν νοητικές καταστάσεις α' και β' τάξης. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν τρία πειραματικά έργα. Το πρώτο περιλάμβανε σύντομες ιστορίες που περιέγραφαν καταστάσεις που τυπικά προκαλούν ντροπή. Μετά την παρουσίαση της κάθε ιστορίας, τα παιδιά έπρεπε να περιγράψουν το συναίσθημα του ήρωα και να δικαιολογήσουν την απάντησή τους. Τα δύο άλλα έργα ήταν το έργο των Baron-Cohen, Leslie και Frith (1985) και το έργο των Sullivan, Zaitchik και Tager-Flashberg (1994), που ελέγχουν την ικανότητα απόδοσης ψευδών πεποιθήσεων α' και β' τάξης αντίστοιχα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι από την ηλικία των 4 ετών τα παιδιά κατανοούν τη ντροπή ως αποτέλεσμα: «φόβου έκθεσης του ατόμου σε ακροατήριο που θα επικρίνει», «φόβου του ατόμου για παραβίαση ή απειλή της ιδιωτικότητας του», «παραβίασης των κοινωνικών κανόνων από το άτομο», «μείωσης της αυτοεικόνας του ατόμου» και «μετανόησης για την πράξη του». Επίσης, τα παιδιά χρησιμοποίησαν συχνότερα τους όρους «λύπη» και «άσχημα» αντί του όρου «ντροπή» για να περιγράψουν αυτό το συναίσθημα. Βρέθηκε ακόμη ότι τα παιδιά κατανοούν την *εξωτερική* αλλά όχι την *εσωτερική* ντροπή. Η ικανότητα κατανόησης της φαινομενολογικής διάστασης της ντροπής αρχίζει να αναπτύσσεται στην ηλικία των 6 ετών. Τέλος, ως προς τη σχέση ΘτΝ και ντροπής, βρέθηκε σημαντική σχέση μεταξύ των επιδόσεων στο έργο απόδοσης ψευδών πεποιθήσεων β' τάξης και των επιδόσεων κατανόησης της *εξωτερικής* ντροπής το οποίο στηρίζει την προτεινόμενη σχέση μεταξύ ΘτΝ β' τάξης και κατανόησης της *εξωτερικής* ντροπής.

3.5

Θεωρία του νου και αποδοχή από τους συμμαθητές σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Καραδημούλα Δήμητρα, Βορριά Παναγιώτα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Θεωρία του Νου ονομάζεται η ικανότητα των ανθρώπων να αποδίδουν στον εαυτό και στους άλλους νοητικές καταστάσεις (Wellman, 1990) όπως επιθυμίες, προθέσεις, πεποιθήσεις και συναισθήματα (Bjorklund, Cormier & Rosenberg, 2004). Αποτελεί ένα χρήσιμο «κοινωνικό εργαλείο» και έχει επιβεβαιωθεί η σχέση της με κοινωνικές δεξιότητες (Astington & Jenkins, 1995, Bartsch & Estes, 1996, Lalonde & Chandler, 1995). Γενικότερα, η ικανότητα αυτή κέντρισε το ερευνητικό ενδιαφέρον από τη δεκαετία του '80, και έχει συνδεθεί με χαρακτηριστικά των παιδιών (ηλικία, λεκτική ικανότητα) και χαρακτηριστικά του οικογενειακού πλαισίου (αναφορές των γονέων σε νοητικές καταστάσεις και μορφωτικό επίπεδο -κυρίως- της μητέρας). Στην παρούσα έρευνα, μελετήθηκε η σχέση της ΘτΝ, (διακρίνοντας ανάμεσα στην κατανόηση των λανθασμένων πεποιθήσεων και στην κατανόηση των συναισθημάτων) με χαρακτηριστικά των παιδιών (ηλικία, φύλο, λεκτική ικανότητα) και χαρακτηριστικά της οικογένειας (αναφορές των γονέων σε νοητικές καταστάσεις, ηλικία και εκπαίδευση γονέων). Απώτερος στόχος ήταν να εξεταστούν: α) ποια χαρακτηριστικά των παιδιών και ποια χαρακτηριστικά της οικογένειας επιδρούν στη ΘτΝ, και β) εάν η ΘτΝ επιδρά στην αποδοχή των παιδιών από τους συμμαθητές τους. Στη μελέτη συμμετείχαν 58 παιδιά προσχολικής ηλικίας, που φοιτούσαν σε παιδικούς σταθμούς διαφορετικών περιοχών της Θεσσαλονίκης. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως η ηλικία των παιδιών ήταν ο μόνος παράγοντας που επιδρούσε στην ικανότητα της κατανόησης των συναισθημάτων. Όσον αφορά την αποδοχή από τους συμμαθητές, η λεκτική ικανότητα / λεξιλόγιο των παιδιών και η ηλικία των πατέρων βρέθηκαν να επιδρούν σημαντικά στο σύνολο των θετικών και αρνητικών ψήφων που συγκεντρώνουν τα παιδιά από τους συμμαθητές τους. Παρόλο που τα παιδιά με υψηλότερη βαθμολογία στην κατανόηση των συναισθημάτων έλαβαν λιγότερες αρνητικές ψήφους από ότι τα παιδιά με χαμηλότερη βαθμολογία, η κατανόηση των συναισθημάτων δεν βρέθηκε να επιδρά στην αποδοχή από τους συμμαθητές.

3.6

Η εξέλιξη της αλτρουιστικής συμπεριφοράς στην παιδική ηλικία

Φωτακοπούλου Όλγα, Μαρκουλής Διομήδης

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Αντικείμενο της έρευνας αποτελεί η μελέτη ορισμένων όψεων του αλτρουϊσμού και η αναζήτηση ενός προτύπου εξέλιξης του αλτρουϊστικού προσανατολισμού στη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Η εξέλιξη του αλτρουϊστικού προσανατολισμού μελετάται επίσης σε σχέση με πιθανούς παράγοντες διαμόρφωσής του, όπως η ενσυναισθητική κατανόηση, η αυτοεκτίμηση και τα γονεϊκά πρότυπα συμπεριφοράς. Για τη διερεύνηση της αλτρουϊστικής συμπεριφοράς χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο του Αλτρουϊσμού για Παιδιά των Ma και Leung (1991). Η μελέτη της ενσυναισθητικής κατανόησης πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του Ερωτηματολογίου «Αισθάνομαι και Σκέφτομαι» των Garton και Gringart (2005). Η αυτοεκτίμηση των μαθητών μελετήθηκε μέσα από την υποκλίμακα της Αυτοεκτίμησης του Ερωτηματολογίου για την Αξιολόγηση της Αυτοαντίληψης και της Αυτοεκτίμησης της Μακρή-Μπότσαρη (2001) και το γονεϊκό πρότυπο συμπεριφοράς μελετήθηκε μέσα από το προσαρμοσμένο στα ελληνικά «Ερωτηματολόγιο για το Γονεϊκό Πρότυπο Συμπεριφοράς» των Darling και Steinberg (1993). Το συνολικό μέγεθος του δείγματος ήταν 150 άτομα, τα οποία κατανέμονται στις επιμέρους ομάδες (8-10 και 10-12 ετών). Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν ανέδειξε ένα σύνθετο πρότυπο σύνδεσης μεταξύ των ενδογενών και των εξωγενών παραγόντων διαμόρφωσης του αλτρουϊστικού προσανατολισμού.

[4]

Ωρα για δράση!

Εργαστήριο

Βυζαντιάδου-Παρίντα Νέλη

Κέντρο Ψυχοθεραπείας, Εποπτείας & Εκπαίδευσης

Ένα μεγάλο μέρος της εκπαιδευτικής δραστηριότητας καλύπτεται από δραστηριότητες μάθησης, παρατήρησης και μελέτης. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για μια συνθήκη στην οποία οι μαθητές δεν έχουν ιδιαίτερος ενεργό ρόλο καθώς καλούνται να ακούν, να βλέπουν και να διαβάζουν χωρίς να έχουν δικαίωμα επιλογής ή δυνατότητα παρέμβασης. Αυτό είναι ίσως ένα από τα αίτια που κρύβονται πίσω από τη βαριεστημάρα τους, την αδιαφορία, τη διάσπαση προσοχής και την αρνητικότητα. Στο παρόν εργαστήριο θα επιχειρηθεί να παρουσιαστεί ένας εναλλακτικός τρόπος διδασκαλίας και αλληλεπίδρασης με τους μαθητές που διασφαλίζει το ενδιαφέρον των έφηβων και εγγυάται μια ενεργό συμμετοχή τους στα δρώμενα της τάξης. Ασκήσεις για ζέσταμα, διερεύνηση θεμάτων και κλείσιμο συναντήσεων θα είναι μερικές από αυτές, που θα παρουσιαστούν μέσω προσομοίωσης και εν συνεχεία θα εφαρμοστούν σε μικρές ομάδες. Η δυναμική της ομάδας είναι, τέλος, ένα ακόμη θέμα, που θα μας απασχολήσει στο πλαίσιο αυτού του εργαστηρίου.

Οι δηλώσεις συμμετοχής στο
Εργαστήριο γίνονται στη Γραμματεία
στις 26 και 27 Μαΐου 2010.
Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.

Διάρκεια Εργαστηρίου: 1 1/2 ώρα.

Αριθμός συμμετεχόντων: 25 άτομα.

Τυπική και μη τυπική ανάπτυξη

Θεματική ενότητα

5.1

Η αξιολόγηση των διαστάσεων της αυτοματοποίησης και της προσοχής με πρωτότυπες παραλλαγές του πειράματος Stroop σε παιδιά με και χωρίς δυσλεξία

Ασλάνη Αλεξάνδρα, Οικονόμου Αλεξάνδρα

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τα παιδιά με δυσλεξία εμφανίζουν υψηλά επίπεδα παρεμβολής στο πείραμα Stroop συγκρινόμενα με κανονικούς αναγνώστες της ίδιας ηλικίας, τα οποία έχουν αποδοθεί στον περισσότερο χρόνο που τα παιδιά με δυσλεξία χρειάζονται για την κατονομασία αντικρουόμενων ερεθισμάτων. Δεν είναι σαφές, ωστόσο, αν τα παιδιά με δυσλεξία υστερούν όταν τα ερεθίσματα παρέχουν αυξημένες πιθανότητες αυτοματοποίησης ή απαιτούν ευαισθησία σε φωνολογικά λάθη. Στην παρούσα εργασία, 30 μαθητές με διάγνωση δυσλεξίας συγκρίθηκαν με 30 κανονικούς αναγνώστες της ίδιας σχολικής βαθμίδας, φύλου και κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου (Δημοτικού-Γυμνασίου). Εκτός από τις τρεις δοκιμασίες του πειράματος Stroop, χορηγήθηκαν και τρεις πρωτότυπες παραλλαγές του πειράματος: α) συστηματικός συσχετισμός λέξης-χρώματος, β) κατονομασία χρώματος σε λέξεις χωρίς λάθη, και γ) κατονομασία χρώματος στις ίδιες λέξεις με φωνολογικά λάθη. Επίσης χορηγήθηκαν κλίμακες από σταθμισμένα ψυχομετρικά εργαλεία (Αθηνάtest και Τεστ-Α) ώστε να αποσαφηνιστούν οι παράγοντες που συσχετίζονται με τη διαφοροποίηση στις επιδόσεις των ομάδων. Συγκρίσεις των δύο ομάδων με το t-κριτήριο έδειξαν τις αναμενόμενες σημαντικές διαφορές στους χρόνους και τα λάθη στις τρεις δοκιμασίες του πειράματος Stroop. Και οι δύο ομάδες μείωσαν το χρόνο στον συστηματικό συσχετισμό λέξης-χρώματος, αλλά η ομάδα με δυσλεξία δεν μείωσε τα λάθη. Οι κανονικοί αναγνώστες είχαν μειωμένο χρόνο στην κατονομασία χρωμάτων σε σωστές λέξεις, σε σχέση με την κατονομασία χρωμάτων σε λέξεις με λάθη, ενώ οι δυσλεκτικοί αναγνώστες δεν επέδειξαν διαφορές στις δύο δοκιμασίες. Τα ευρήματα δείχνουν ότι τα παιδιά με δυσλεξία έχουν τη δυνατότητα αυτοματοποίησης όταν τα ερεθίσματα έχουν συστηματικές σχέσεις μεταξύ τους, αλλά εξακολουθούν να ασκούν μειωμένο ανασταλτικό έλεγχο. Η απουσία διαφοράς χρόνου στις σωστές και λανθασμένες λέξεις στα παιδιά με δυσλεξία δείχνει να οφείλεται σε μειωμένο έλεγχο της προσοχής και σε δυσκολία στην αυτοματοποιημένη επεξεργασία φωνολογικών πληροφοριών.

5.2

Ο ρόλος της ηλικίας και του επιπέδου γνωστικής ωρίμανσης στην ανάπτυξη και τελιοποίηση γραφοκινητικών δεξιοτήτων

Κουτσομπίνα Βασιλική

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η αντιληπτικο-κινητική ανάπτυξη προχωρά με τον ίδιο ρυθμό με τη γνωστική ανάπτυξη. Πολλές ερευνητικές αναφορές υποστηρίζουν τη στενή σχέση μεταξύ γνωστικών, οπτικοκινητικών και γραφοκινητικών δεξιοτήτων. Συγκεκριμένα έχει αποδειχθεί ότι ο γενικός δείκτης νοημοσύνης αποτελεί έναν δυνατό προβλεπτικό παράγοντα ανάπτυξης των γραφοκινητικών δεξιοτήτων. Στόχος της παρούσας ερευνητικής μελέτης αποτέλεσε η σύγκριση των γραφοκινητικών επιδόσεων 129 παιδιών χαμηλότερου και υψηλότερου επιπέδου γνωστικής ωρίμανσης,

χρονολογικής ηλικίας 4-9 ετών. Την πειραματική ομάδα αποτέλεσαν 43 ήπια νοητικά καθυστερημένα παιδιά χρονολογικής ηλικίας 7-9 ετών τα οποία εξισώθηκαν ως προς το φύλο και τη χρονολογική τους ηλικία με 43 τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά πρωτοσχολικής ηλικίας και ως προς το φύλο και τη νοητική τους ηλικία με 43 τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Ως εργαλείο εκτίμησης χρησιμοποιήθηκε η δοκιμασία «Αντιγραφή σχημάτων» που αποτελεί μέρος μιας συστοιχίας έργων λεπτών αντιληπτικο-κινητικών δεξιοτήτων, της οποίας η αξιοπιστία και εγκυρότητα έχουν ελεγχθεί. Τα αποτελέσματα του ελέγχου ισότητας δύο μέσων τιμών σε ανεξάρτητα δείγματα με το T-test έδειξαν ότι η μέση επίδοση των νοητικά καθυστερημένων παιδιών διέφερε σημαντικά από τις αντίστοιχες επιδόσεις των τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών ίδιας χρονολογικής αλλά και νοητικής ηλικίας ($p\text{-value}=0.000<0.01$). Ειδικότερα, η μέση επίδοση των νοητικά καθυστερημένων ήταν χαμηλότερη από αυτή των τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών ίδιας χρονολογικής ηλικίας και υψηλότερη από την επίδοση των τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών αντίστοιχης νοητικής ηλικίας. Φαίνεται λοιπόν ότι η γραφοκινητική συμπεριφορά ποικίλλει ανάλογα με το επίπεδο της διανοητικής λειτουργικότητας, τη χρονολογική ηλικία καθώς και τη μαθησιακή εμπειρία και εξάσκηση που τη συνοδεύουν, παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην νευρομυϊκή ωρίμανση και την τελειοποίηση των λεπτών κινητικών προτύπων.

5.3

Ένα πρόγραμμα κοινωνικής και συναισθηματικής επάρκειας σε μαθητή με αυτισμό. Μέτρηση και αξιολόγηση αποτελεσμάτων

Αμπόνη-Τσούρα Λυδία

Η εισήγηση αναφέρεται στις βασικές έννοιες, ορισμούς και μετρήσεις των κοινωνικών και συναισθηματικών ικανοτήτων των παιδιών, στις βασικές θεωρίες και τα αίτια των αναπτυξιακών δυσλειτουργιών, στα συνοδευτικά προβλήματα κοινωνικοποίησης και θετικής αλληλεπίδρασης των παιδιών με αυτισμό και υποστηρίζει τη θετική επίδραση των προγραμμάτων ανάπτυξης κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων για την προαγωγή της ψυχικής τους υγείας. Το κύριο μέρος της εισήγησης αναφέρεται σε μελέτη περίπτωσης μαθητή στον οποίο εφαρμόστηκε σχετικό πρόγραμμα παρέμβασης. Το πρόγραμμα διήρκεσε έξι μήνες και η αποτελεσματικότητά του εξετάστηκε με τη μέθοδο της αξιολόγησης των ικανοτήτων πριν και μετά την παρέμβαση. Συζητούνται οι επιμέρους δεξιότητες, όπως η διαπροσωπική επικοινωνία, διαχείριση συναισθημάτων, ενσυναίσθηση κ.λπ. και τα αποτελέσματα συγκρίνονται με άλλες σχετικές έρευνες. Παρουσιάζονται οι βραχυπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι τρόποι παρέμβασης στον ίδιο τον μαθητή και η συμβουλευτική διαδικασία με την οικογένεια καθώς και η συνεργασία με άλλους φορείς της ψυχικής υγείας. Συζητούνται τα αποτελέσματα και οι επιπλέον διαδικασίες που προτείνονται για την αντιμετώπιση ανάλογων περιπτώσεων μαθητών στην εκπαίδευση.

5.4

Μοντέλο ερμηνείας των διαφυλικών διαφορών στη συχνότητα εκδήλωσης της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας σε αγόρια και κορίτσια

Μανιαδάκη Κατερίνα, Κάκουρος Ευθύμιος

ΤΕΙ Αθηνών

Η συχνότητα και ο τρόπος εκδήλωσης ορισμένων αναπτυξιακών διαταραχών συχνά διαφοροποιούνται σημαντικά στα δύο φύλα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής/Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ), η οποία εκδηλώνεται στα αγόρια τουλάχιστον με τετραπλάσια συχνότητα σε σχέση με τα κορίτσια. Επιπλέον, φαίνεται να

υπάρχουν και ποιοτικές διαφορές στη εκδήλωση της διαταραχής, καθώς τα κορίτσια εμφανίζουν συχνότερα τον Απρόσεχτο Τύπο της ΔΕΠ-Υ ενώ τα αγόρια τον Μεικτό και τον Υπερκινητικό-Παρορμητικό Τύπο. Οι διαφορές αυτές οδηγούν συχνά στην υποδιάγνωση της ΔΕΠ-Υ στα κορίτσια και στην ελλιπή παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας. Διάφορα μοντέλα έχουν προταθεί κατά καιρούς για την ερμηνεία αυτών των διαφορών στην περίπτωση της ΔΕΠ-Υ, με κυρίαρχα τα μοντέλα που επικεντρώνονται στην ύπαρξη διαφορετικών προδιαθεσιακών νευροβιολογικών παραγόντων στα δύο φύλα. Στην παρούσα εισήγηση προτείνεται ένα εναλλακτικό ερμηνευτικό μοντέλο, το οποίο βασίζεται στις υπάρχουσες θεωρητικές προσεγγίσεις του φαινομένου αλλά και στα πιο σύγχρονα διεθνή και ελληνικά ερευνητικά δεδομένα. Το μοντέλο αυτό μελετά τις πρακτικές κοινωνικοποίησης που υιοθετούνται συνήθως από τους φορείς κοινωνικοποίησης σε αγόρια και κορίτσια, και οι οποίες απορρέουν από τις κυρίαρχες κοινωνικές αντιλήψεις για τον ρόλο του κάθε φύλου, ως παράγοντα ο οποίος συμβάλλει στην πρώιμη καταστολή των εξωτερικευμένων συμπτωμάτων της ΔΕΠ-Υ που οδηγούν συνήθως στην παραπομπή των παιδιών αυτών στον ειδικό. Συζητείται επίσης η συμβολή τέτοιων προσεγγίσεων τόσο στη διαφοροποίηση των διαγνωστικών κριτηρίων για τη διάγνωση της ΔΕΠ-Υ ανάλογα με το φύλο όσο και στον εντοπισμό παραγόντων κινδύνου για την εκδήλωση της ΔΕΠ-Υ σε αγόρια και κορίτσια αλλά και στον σχεδιασμό καταλληλότερων θεραπευτικών παρεμβάσεων για κάθε φύλο.

5.5

Οι αντιλήψεις των μαθητών Γυμνασίου για τους συνομηλίκους μαθητές με νοητική υστέρηση. Η εφαρμογή ενός προγράμματος κοινωνικής συνύπαρξης

Βασιλειάδης Ηλίας, Καμπάς Ανδρέας

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση δείχνει πως οι αντιλήψεις των μαθητών απέναντι στα συνομήλικα άτομα με νοητική υστέρηση είναι ιδιαίτερα αρνητικές. Στους έφηβους μάλιστα οι αρνητικές στάσεις εμφανίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι σε κάθε άλλη ηλικιακή ομάδα. Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση της τυχόν διαφοροποίησης των αντιλήψεων των μαθητών Γυμνασίου απέναντι στους συνομηλίκους εφήβους με νοητική υστέρηση μετά από τη συμμετοχή τους σε πρόγραμμα κοινωνικής συνύπαρξης. Τα προγράμματα κοινωνικής συνύπαρξης είναι δομημένα προγράμματα που διεξάγονται από ψυχολόγους με βασικό στόχο την κοινωνική αλληλεπίδραση, τη συναισθηματική ενδυνάμωση και την αλλαγή των στάσεων απέναντι στους μαθητές με αναπηρίες. Το δείγμα αποτέλεσαν 212 μαθητές και μαθήτριες της Γ' τάξης Γυμνασίου δημόσιων σχολείων της Αν. Θεσσαλονίκης στους οποίους χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο στάσεων *Chedoke - Mc Master Attitudes Toward Children with Handicaps (CATCH)*. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές και μαθήτριες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα κοινωνικής συνύπαρξης άλλαξαν αντιλήψεις και είχαν θετικότερες στάσεις απέναντι στα άτομα με νοητική υστέρηση μετά το τέλος του προγράμματος. Τα αποτελέσματα συζητούνται στα πλαίσια εφαρμογής παρόμοιων προγραμμάτων σε ευρύτερο δείγμα μαθητών.

Η επικοινωνία των βρεφών στη διάρκεια του πρώτου χρόνου ζωής

Συμπόσιο

Πρόεδρος: Παπαληγούρα Ζαΐρα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Συζητητής: Κουγιουμουτζάκης Γιάννης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Περίληψη Συμποσίου

Οι πρώτες αλληλεπιδράσεις ενηλίκων-βρεφών είναι ιδιαίτερα σημαντικές γιατί προσφέρουν συναισθηματικές και κοινωνικές εμπειρίες καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη. Η μελέτη της επικοινωνίας μητέρων βρεφών ανέδειξε ότι η αλληλεπίδραση αυτή είναι αμφίδρομη και χαρακτηρίζεται από μια μετακίνηση από απόλυτα συντονισμένες σε λιγότερο συντονισμένες καταστάσεις όπου μητέρα και βρέφος σπεύδουν να «επανορθώσουν» τα τυχόν επικοινωνιακά «λάθη» που παρατηρήθηκαν και να επαναφέρουν την αλληλεπίδραση σε μια συντονισμένη κατάσταση. Αποτέλεσμα αυτών των μετακινήσεων είναι η ανάπτυξη των βρεφών τα οποία μαθαίνουν ότι είναι ικανά να ρυθμίζουν την επικοινωνία και αποκτούν μια αίσθηση αποτελεσματικότητας και ελέγχου. Στις περιπτώσεις όπου η επικοινωνία με το πρόσωπο φροντίδας είναι διαταραγμένη είτε ερευνητικά είτε «φυσικά» τα βρέφη βιώνουν δυσφορία και αποσύρονται από την αλληλεπίδραση. Στο παρόν συμπόσιο θα παρουσιαστούν μελέτες οι οποίες χρησιμοποιούν τη μέθοδο της συστηματικής παρατήρησης και μικροανάλυσης προκειμένου να διερευνήσουν τις αντιδράσεις των βρεφών μετά από μια τεχνητή παρέμβαση όπου διακόπτεται η ομαλή επικοινωνία όπως είναι η συνθήκη του ανέκφραστου προσώπου, η τεχνητά προκαλούμενη «ζήλια» αλλά και η πρόσκληση για επικοινωνία με ένα στατικό πρόσωπο που εκπέμπει από ένα δίκτυο τηλεοπτικό. Τα συμπεράσματα των μελετών καταδεικνύουν τη σημασία της ακριβούς αλληλενέργειας προσφώνησης - απάντησης μητέρας-βρέφους προκειμένου να διατηρηθεί μια επιτυχή αλληλεπίδραση.

6.1

Η ικανότητα συναισθηματικής ρύθμισης των βρεφών και των μητέρων κατά το παράδειγμα του «ανέκφραστου προσώπου»

Καρέλα Χριστίνα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Οι αλληλεπιδράσεις μητέρας-βρέφους αποτελούν ένα σημαντικό πλαίσιο για την ανάπτυξη των βρεφών. Έντεκα δυάδες μητέρων-βρεφών, ηλικίας 6 μηνών, παρατηρήθηκαν κατά το παράδειγμα του «ανέκφραστου προσώπου». Η μέθοδος της μικροανάλυσης εφαρμόστηκε στις αλληλεπιδράσεις, οι οποίες είχαν καταγραφεί με βιντεοκάμερα, στον φυσικό χώρο του βρέφους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα βρέφη στη συνθήκη «ανέκφραστο πρόσωπο» εμφάνισαν μειωμένο θετικό συναίσθημα ($\mu.o. = 0.072$), βλέμμα μακριά ($\mu.o. = 0.73$), αρνητικά σήματα ($\mu.o. = 0.1$), αυξημένη κινητικότητα ($\mu.o. = 0.46$) και συμπεριφορές ρύθμισης ($\mu.o. = 0.59$). Δεν παρουσιάστηκε μεταφορά του αρνητικού συναισθήματος στη φάση της επανασύνδεσης ($\mu.o. = 0.13$), ωστόσο τα ποσοστά δεν επέστρεψαν σε αυτά της βάσης ($\mu.o. = 0.016$). Οι μητέρες εμφάνισαν θετικό έως πολύ θετικό συναίσθημα σε όλες τις φάσεις της αλληλεπίδρασης, ενώ δεν διαφοροποιήθηκαν οι συμπεριφορές ρύθμισης που χρησιμοποίησαν κατά τις δυο φάσεις του παιχνιδιού ($p > 0.05$). Επίσης, το παιχνίδι των βρεφών με τις μητέρες τους χαρακτηρίστηκε από μέσα επίπεδα συγχρονισμού ($r_s = 0.601$, $p = 0.05$) ενώ τα ζεύγη βρίσκονταν σε ταιριασμένες συναισθηματικές καταστάσεις περίπου τον μισό χρόνο της αλληλεπίδρασης (57%).

Ο βαθμός δυαδικού συγχρονισμού δεν επηρέασε τις αντιδράσεις των βρεφών στο παγωμένο πρόσωπο της μητέρας, ωστόσο τα βρέφη των λιγότερο συγχρονισμένων δυάδων έτειναν να εμφανίζουν περισσότερες αντιδράσεις στρες κατά το ανέκφραστο πρόσωπο της μητέρας τους ($\mu.o. = 0.115$) και συμπεριφορές αποφυγής ($\mu.o. = 0.55$), όταν αυτή επέστρεφε στην αλληλεπίδραση, σε σχέση με τις πιο συγχρονισμένες δυάδες ($\mu.o. = 0.062$ και $\mu.o. = 0.008$, αντίστοιχα).

6.2

Η ζήλεια των βρεφών

Πάντζιου Θάλεια

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Οι παραδοσιακές θεωρίες της ανάπτυξης απέκλεισαν την εμφάνιση μη βασικών συναισθημάτων, όπως η ζήλεια, κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου ζωής υποστηρίζοντας ότι τα βρέφη, στην ηλικία αυτή, δεν διαθέτουν τις σύνθετες αναπαραστατικές ικανότητες που προϋποθέτει η διαπροσωπική κατανόηση. Πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα, ωστόσο, ανατρέπουν την παραπάνω άποψη (Draghi-Lorenz, 1998· Hart & Carrington, 2002· Hart και συν., 2004· Hart, Field, Del Valle & Latourneau, 1998· Hart, Field, Latourneau & Del Valle, 1998· Hart και συν., 2003· Masciuch & Kienapple, 1993). Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η μελέτη της εμφάνισης ζήλειας σε βρέφη ηλικίας 8-9 μηνών. Βιντεοσκοπήθηκαν 17 δυάδες μητέρας - βρέφους και κωδικοποιήθηκαν οι αντιδράσεις των βρεφών σε μια συνθήκη ελεύθερου παιχνιδιού και σε δύο συνθήκες απώλειας της μητρικής προσοχής, συνομιλία με έναν ξένο ενήλικα και εκδήλωση τρυφερότητας σε μια κούκλα που έμοιαζε με βρέφος. Βρέθηκε ότι τα βρέφη εκφράζουν διαμαρτυρία και επιχειρούν λιγότερο να προσελκύσουν την προσοχή της μητέρας τους στη συνθήκη πρόκλησης ζήλειας συγκριτικά με τη συνθήκη συνομιλίας και με τη συνθήκη ελεύθερου παιχνιδιού. Επιπλέον, τα βρέφη εκδήλωσαν μεγαλύτερη επιθυμία εμπλοκής, συχνότερη ενεργό προσέγγιση και χαμηλότερο ενδιαφέρον για εξερεύνηση/εξέταση του περιβάλλοντος χώρου στη συνθήκη με την κούκλα συγκριτικά με τη συνθήκη συνομιλίας με τον ξένο. Όλες οι παραπάνω διαφορές ήταν στατιστικά σημαντικές ($\alpha=0.05$). Οι συμπεριφορές αποφυγής και η ικανότητα συναισθηματικής ρύθμισης, μέσω της χρήσης αυτο-κατευναστικών συμπεριφορών (π.χ. πιπίλισμα, αυτο-άγγιγμα) δεν διέφεραν σημαντικά στις δύο συνθήκες έλλειψης μητρικής ανταπόκρισης, παρόλο που οι αυτο-ανακουφιστικές συμπεριφορές έτειναν να χρησιμοποιούνται σε μεγαλύτερο βαθμό στη συνθήκη με την κούκλα-αντίγραφο βρέφους.

6.3

Οι αντιδράσεις βρεφών σε επικοινωνία με τη μητέρα τους και με άγνωστο γυναικείο πρόσωπο προβαλλόμενο από οθόνη τηλεόρασης

Χατζηϊωαννίδου Ευαγγελία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα μελέτη είχε ως στόχο τη σύγκριση των αντιδράσεων βρεφών σε επικοινωνία με τη μητέρα τους και με μια άγνωστη γυναίκα που προβαλλόταν μέσω της τηλεόρασης. Παρατηρήθηκαν έξι βρέφη (πέντε αγόρια, ένα κορίτσι) ηλικίας 3,5 μηνών σε δύο συνθήκες. Στην πρώτη συνθήκη τα βρέφη επικοινωνήσαν για δύο λεπτά με τη μητέρα τους. Στην δεύτερη συνθήκη τα βρέφη εκτέθηκαν για δύο λεπτά σε ένα άγνωστο γυναικείο πρόσωπο το οποίο προβαλλόταν σε μια οθόνη τηλεόρασης και εκφωνούσε ειδήσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα βρέφη κατά τις πρωτοσυνομιλίες με τη μητέρα τους είχαν στατιστικά σημαντικά ($p=.031$) περισσότερη έκφραση χαράς ($M.O.=79,8$) και χαμογελούσαν περισσότερο ($M.O.=52,2$) από ότι στη δεύτερη συνθήκη ($M.O.= 2,5$ και $2,2$ αντίστοιχα) στη διάρκεια της οποίας κοιτούσαν την ξένη γυναίκα με προσήλωση και απορία και χαμογελούσαν ελάχιστα. Επίσης, η συσχέτιση

Spearman έδειξε ότι όσο περισσότερο έδειχναν τα βρέφη, κατά την αλληλεπίδραση με τη μητέρα τους, χαρά και ευχαρίστηση τόσο περισσότερο την κοιτούσαν ($r=,771$, $p=,036$), της χαμογελούσαν ($r=,886$, $p=,019$) και είχαν την τάση να φωνοποιούν ($r=,714$, $p=,056$) ενώ όσο περισσότερο κοιτούσαν την ξένη γυναίκα στην τηλεόραση, τόσο περισσότερο είχαν έκφραση απορίας ($r=,829$, $p=,042$) και φωνοποιούν λιγότερο ($r=-,943$, $p=,005$). Τα ευρήματα αυτής της έρευνας δείχνουν τη σημασία της αμοιβαιότητας στην αλληλεπίδραση και τις αρνητικές συνέπειες της έκθεσης στην τηλεόραση ακόμα και στην ηλικία των 3,5 μηνών.

[7]

Τα παιδιά μέσα σε αυτόν τον πολιτισμό

Θεματική ενότητα

7.1

Οι αναπαραστάσεις των παιδιών, εφήβων και νεαρών ενηλίκων για τον νου, το πνεύμα και την ψυχή

Πνευματικός Δημήτριος, Σιδερίδου Αλεξάνδρα

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η ανίχνευση και η απόδοση αιτιότητας σε δράστες, ανθρώπινους και μη, είναι μια από τις πιο σημαντικές ικανότητες του ανθρώπινου νου. Η ικανότητα αυτή εμφανίζεται από πάρα πολύ νωρίς. Οι σκέψεις, οι ενέργειες και τα βιώματα του ανθρώπου, ιστορικά, αποδόθηκαν σε δράστες/οντότητες οι οποίες εδράζουν μέσα στον άνθρωπο και περιγράφηκαν ως ψυχή, πνεύμα ή νους. Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τις αναπαραστάσεις των παιδιών, των εφήβων και των νεαρών ενηλίκων ως προς τις τρεις αυτές οντότητες και να αναδείξει σε ποιον δράστη/οντότητα αποδίδουν μια σειρά από ανθρώπινες λειτουργίες και συμπεριφορές. Στην έρευνα πήραν μέρος 300 άτομα από έξι ηλικιακές ομάδες των 10, 12, 14, 16 και 18 χρονών και νεαρών ενηλίκων, των 50 συμμετεχόντων. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούσαν στα οντολογικά χαρακτηριστικά της ψυχής, του νου και του πνεύματος, καθώς και στις ανθρώπινες λειτουργίες για τις οποίες ιστορικά αποδόθηκε μεσολάβηση σε αυτές τις τρεις οντότητες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες αναπαριστούν τις τρεις αυτές οντότητες ως εσωτερικούς στον άνθρωπο δράστες, η δράση των οποίων εκδηλώνεται σε διαφορετικές λειτουργίες και ανθρώπινες συμπεριφορές. Οι τρεις οντότητες διακρίνονται οντολογικά (έχουν διαφορετικά οντολογικά χαρακτηριστικά) και είναι υπεύθυνες για διαφορετικές λειτουργίες και συμπεριφορές του ανθρώπου. Ειδικότερα, οι συμμετέχοντες εκλαμβάνουν τις γνωστικές λειτουργίες ως αποτέλεσμα της δράσης του νου και σε μικρότερο βαθμό του πνεύματος, τις συναισθηματικές λειτουργίες ως αποτέλεσμα της δράσης της ψυχής και τις πνευματικές λειτουργίες ως αποτέλεσμα της ψυχής και σε μικρότερο βαθμό του πνεύματος. Επιπρόσθετα, η ANOVA ανέδειξε σημαντικές διαφορές με την ηλικία.

Δυσμός στην παιδική ηλικία: Οι πεπιοθήσεις των παιδιών για την υπόσταση του νου μετά τον θάνατο του σώματος

Κορνηλάκη Αικατερίνη¹, Μισαηλίδη Πλουσία²

¹Πανεπιστήμιο Κρήτης, ²Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Μεγάλος αριθμός ερευνών έχει δείξει ότι από πολύ μικρή ηλικία τα παιδιά κάνουν τη διάκριση νου/σώματος. Ωστόσο, λιγοστά είναι αυτά που γνωρίζουμε αναφορικά με το αν αυτή η δυστική αντίληψη της ανθρώπινης φύσης επεκτείνεται και στις πεπιοθήσεις των παιδιών για τη μετά θάνατο ζωή. Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει τις πεπιοθήσεις παιδιών ηλικίας 4 έως 11 ετών για τις νοητικές καταστάσεις και τις βιολογικές λειτουργίες ενός νεκρού προσώπου. Στην έρευνα πήραν μέρος τρεις ομάδες παιδιών, ηλικίας 4, 7 και 11 ετών, και μία ομάδα ενηλίκων. Οι συμμετέχοντες άκουσαν σύντομες ιστορίες που αφηγούνταν τα γεγονότα που μεσολάβησαν έως το θάνατο ενός ανθρώπου και ενός ζώου. Μετά από την παρουσίαση των ιστοριών, διατυπώθηκε στους συμμετέχοντες σειρά ερωτήσεων που τους ζητούσαν να αποφασίσουν σχετικά με τη συνέχιση (ή μη) των νοητικών καταστάσεων (π.χ. πεπιοθήσεων, επιθυμιών) και των βιολογικών λειτουργιών (π.χ. πείνας, δίψας) του νεκρού ανθρώπου και του νεκρού ζώου. Αναμένεται ότι, εάν τα παιδιά διατηρούν μια δυστική αντίληψη για τη μετά θάνατο ζωή, θα υποστηρίζουν ότι οι βιολογικές λειτουργίες παύουν, ενώ οι νοητικές καταστάσεις συνεχίζουν να υφίστανται και μετά τον θάνατο του σώματος. Αναμένεται επίσης ότι, οι πεπιοθήσεις των παιδιών για τη συνέχιση των ψυχολογικών καταστάσεων μετά τον θάνατο θα διαφοροποιούνται ανάλογα με το αν το νεκρό πρόσωπο είναι άνθρωπος ή ζώο.

Η αντίληψη του παιδιού για τον Θεό

Σταυριανός Κυριάκος, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η έρευνα γύρω από το πώς το παιδί αντιλαμβάνεται τις θρησκευτικές έννοιες είναι ένα βασικό ζήτημα της θρησκευτικής εκπαίδευσης. Η έρευνα γύρω από την αντίληψη του παιδιού για τέτοιες έννοιες ξεκινάει από πολύ παλιά και προκαλεί το ενδιαφέρον μέχρι και σήμερα. Υπάρχει μια ευρεία ποικιλία μεθόδων στην έρευνα για τη θρησκευτική αντίληψη του παιδιού. Έχουμε και ποιοτικές και ποσοτικές προσεγγίσεις. Παρουσιάζουμε λοιπόν τα αποτελέσματα από τρεις σύγχρονες έρευνες γύρω από τις αντιλήψεις των παιδιών για τον Θεό. Οι έρευνες αυτές προέρχονται από το εξωτερικό, έγιναν σε παιδιά που ανήκουν σε ετερόδοξες Εκκλησίες ή και σε άλλα θρησκευματα, και επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον μας στις απαντήσεις που έδωσαν γύρω από το πώς αντιλαμβάνονται την έννοια του Θεού. Οι τρεις βασικοί ερευνητές που ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό, προχώρησαν βαθύτερα από τους προηγούμενους και συνέκριναν παράλληλα τις έρευνες τους με τις παλαιότερες. Ο Kalevi Tamminen Καθηγητής (Φιλανδία) και η ομάδα του χρησιμοποίησαν προσωπικές συνεντεύξεις των παιδιών με τη βοήθεια ζωγραφιών ή φωτογραφιών και συμπληρωματικά επιπλέον στοιχεία από τους γονείς. Το δείγμα τους ήταν 600 παιδιά από τη Φιλανδία, τη Σουηδία και τη Νορβηγία. Ο Renzo Vianello (Ιταλία) έκανε την έρευνα του σε ένα μεγάλο αριθμό παιδιών στην Ιταλία για 20 χρόνια. Χρησιμοποίησε κλινικές συνεντεύξεις όμοιες με εκείνες του Piaget και ιστορίες, τις οποίες τα παιδιά συμπλήρωναν ή συζητούσαν γύρω από αυτές. Στο Βέλγιο ο Jean-Marie Jaspard ακολούθησε τη μέθοδο παρατήρησης για πάνω από τρία χρόνια, όπου οι γονείς κατέγραφαν τις ερωτήσεις θρησκευτικού περιεχομένου των παιδιών τους και τις σκέψεις τους για θρησκευτικά ζητήματα. Το δείγμα ήταν 90 παιδιά. Από τις τρεις αυτές έρευνες καταγράψαμε ανά κατηγορία την αντίληψη για τον Θεό και τις ιδιότητες που προσδίδουν στον Θεό τα παιδιά. Επίσης στη συνέχεια εξετάζουμε τη διαμόρφωση της πίστης τους και την αντίληψη για τον θάνατο σε σχέση πάντα με την έννοια του Θεού. Είναι χρήσιμα στοιχεία για όποιον επιθυμεί να ερευνήσει το θέμα και να παρουσιάσει τα αποτελέσματα από την ελληνική κοινωνία.

7.4

Η πολιτισμική επίδραση στη μουσική εξέλιξη

Βαφειάδου Νίκη, Ρούση-Βέργου Χριστίνα, Ζαφειροπούλου Μαρία

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στον μουσικό χώρο, η σπουδαιότητα του περιβάλλοντος πηγάζει από την ύπαρξη στον κόσμο διαφορετικών μουσικών πολιτισμών. Για να κατανοήσουμε πώς το παιδί τοποθετείται μέσα στο ηχητικό του περιβάλλον, πώς καταφέρνει να το δομήσει και να το αφομοιώσει, πρέπει να προσεγγίσουμε τη μουσική εξέλιξη μέσα από δύο όψεις: τις αντιληπτικές ικανότητες και την αφομοίωση της μουσικής γλώσσας. Η μουσική μπορεί να θεωρηθεί ως γλώσσα δηλαδή ένα σύνολο ήχων που υπακούει σε μια σύνταξη που διαφέρει ανάλογα με τον τόπο ή την εποχή. Όταν παρουσιάζονται στο παιδί δύο τύποι μουσικών δομών που ο ένας χρησιμοποιεί τη μητρική μουσική του γλώσσα και ο άλλος μια διαφορετική, τότε το παιδί προτιμά ή αντιλαμβάνεται καλύτερα τη δομή που ανήκει στη μητρική του γλώσσα, ως αποτέλεσμα του μουσικού επιπολιτισμού. Υπάρχει ένας σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στον επιπολιτισμό και στην εκπαίδευση όπου παρεμβαίνουν διαφορετικές διαδικασίες εκμάθησης. Ο επιπολιτισμός εναρμονίζεται με τη δράση που ασκείται στην ψυχολογική εξέλιξη του παιδιού ένεκα των επιδράσεων που κυριαρχούν στο πολιτιστικό περιβάλλον του, ενώ η εκπαίδευση ευνοεί την εξέλιξη του παιδιού μέσα από ένα σύνολο μέσων προσαρμοσμένων στον στόχο που επιθυμούμε να επιτευχθεί από το παιδί. Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί να εξετάσει επιμέρους διαστάσεις της μουσικής ανάπτυξης/εξέλιξης των παιδιών σε συνδυασμό με τις επιπολιτισμικές επιδράσεις. Στην έρευνα συμμετείχαν 500 μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου. Ο μουσικός επιπολιτισμός των παιδιών καταγράφηκε μέσα από τις δηλωμένες προτιμήσεις τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αντίληψη και η εκτίμηση των μελωδικών δομών εξαρτώνται από τον μουσικό επιπολιτισμό των παιδιών που εξελίσσεται διαφορετικά ανάλογα με το αναπτυξιακό στάδιο τους.

7.5

Κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη. Διαπολιτισμικές πρακτικές με μουσική και χορό μεταξύ παιδιών προσχολικής ηλικίας ελληνικής και αλβανικής καταγωγής

Μουρούτσου Στέλλα, Τσακλάγκανου Λίνα

Πανεπιστήμιο Πατρών

Η ανάγκη για διαπολιτισμική εκπαίδευση που προάγει τον σεβασμό των διαφορών σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα είναι φανερή. Παράλληλα, σε πολλές μελέτες αναφέρεται η έλλειψη συναισθηματικής εκπαίδευσης. Σκοπός αυτής της ποιοτικής έρευνας είναι να διερευνήσει τα βασικά συναισθήματα της χαράς και του θυμού μεταξύ δεκαέξι παιδιών ελληνικής και αλβανικής καταγωγής, ηλικίας τριών έως τεσσάρων ετών, με βάση το πρόγραμμα σπουδών, σε τάξη παιδικού σταθμού. Οι δύο εθνικά διαφορετικές ομάδες εκτέλεσαν τέσσερα, συναισθηματικά αντίθετα, παραδοσιακά παιδικά τραγούδια: δύο ελληνικά (χαρούμενο και θυμωμένο) και δύο αλβανικά (χαρούμενο και θυμωμένο) με οικεία και μη πολιτιστικά στοιχεία, με τη συνοδεία μουσικών οργάνων και κινήσεων του σώματος που δημιουργήθηκαν από τα ίδια στην τάξη. Έγινε συστηματική παρατήρηση διάρκειας δύο εβδομάδων με τη χρήση δεικτών παρατήρησης και βιντεοσκόπησης. Μετά από διάστημα μιας εβδομάδας ακολούθησε η αξιολόγηση της παρέμβασης. Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα ήταν: 1. Ποιο είναι το κοινωνικο-συναισθηματικό επίπεδο ανάπτυξης των παιδιών και εάν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων. 2. Μπορούν τα παιδιά ελληνικής και αλβανικής καταγωγής να κατανοήσουν και να απεικονίσουν τα συναισθήματα των δυο αλβανικών και ελληνικών τραγουδιών αντίστοιχα, δεδομένης της πολιτισμικής διαφοράς; 3. Είναι σε θέση τα παιδιά να αντιληφθούν και να βιώσουν τα κοινά συναισθήματα μεταξύ της ελληνικής και της αλβανικής κουλτούρας; Τα δύο βασικά συναισθήματα από πολιτισμικά άγνωστα μουσικά θέματα ήταν αναγνωρίσιμα. Οι δύο ομάδες έδειξαν άμεση κοινωνικο-συναισθηματική ανταπόκριση εφόσον μπόρεσαν να εκτελέσουν (τραγούδι, χορός, μουσική) τα δύο διαφορετικά είδη τραγουδιών. Οι σχετικές πληροφορίες και το υλικό είναι διαθέσιμα και μπορούν να προσαρμοστούν από μουσικούς και εκπαιδευτικούς.

Σύνδρομο Asperger - Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο της γενικής αγωγής

Εργαστήριο

Τσούμπαρη Ιωάννα, Μουσκεφτάρα Αναστασία

Η ολοένα αυξανόμενη συχνότητα του συνδρόμου Asperger κάνει επιτακτική την ανάγκη πληροφόρησης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών της γενικής αγωγής προκειμένου οι μαθητές με σύνδρομο Asperger να ενσωματωθούν στην κανονική τάξη. Το εργαστήριο στοχεύει στη γνωριμία με το σύνδρομο και την εικόνα που παρουσιάζει ο μαθητής με Asperger, καθώς και στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών παρεμβάσεων.

Αρχικά θα παρουσιαστούν τα χαρακτηριστικά του συνδρόμου και ο ρόλος του δασκάλου στην υποστήριξη παιδιών με σύνδρομο Asperger στην κανονική τάξη. Θα περιγραφούν καλές πρακτικές κοινωνικής ενσωμάτωσης και μαθησιακής ενίσχυσης. Πρακτική άσκηση θα γίνει με τη μελέτη μιας περίπτωσης: θα περιγραφεί το προφίλ ενός παιδιού με σύνδρομο Asperger. Στη συνέχεια οι συμμετέχοντες θα εξοικειωθούν με τεχνικές παρέμβασης σε τομείς όπως συμπεριφορές μέσα στην τάξη, στο διάλειμμα, μεταβατικά διαστήματα, σχέσεις με συμμαθητές, μάθηση δουλεύοντας σε υποομάδες. Θα συζητηθούν οι παρεμβάσεις και θα δοθεί έντυπο υλικό στους συμμετέχοντες.

**Οι δηλώσεις συμμετοχής στο
Εργαστήριο γίνονται στη Γραμματεία
στις 26 και 27 Μαΐου 2010.
Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.**

Διάρκεια Εργαστηρίου: 1 1/2 ώρα.

Αριθμός συμμετεχόντων: 20 άτομα.

Δυσκολίες σε γνωστικά αντικείμενα: γλώσσα, μαθηματικά, φυσική

Θεματική ενότητα

9.1

**Το προφίλ των δυσλεκτικών μαθητών
της ΣΤ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου και της Β΄ Γυμνασίου
σε έργα που αξιολογούν τη μνήμη εργασίας**

Γραμμένου Αναστασία

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Ο όρος «μνήμη εργασίας» χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ικανότητα συγκράτησης των πληροφοριών και την ταυτόχρονη εκτέλεση μιας λειτουργίας που απαιτεί επεξεργασία πληροφοριών. Το μοντέλο της μνήμης εργασίας που προτάθηκε από τους Baddeley και Hitch (1974), όπως αναθεωρήθηκε αργότερα (Baddeley, 1986 & 2000) περιλαμβάνει τέσσερα στοιχεία: α) τον εκτελεστικό έλεγχο που αξιολογεί τον τρόπο με τον οποίο η χωρητικότητα της μνήμης εργασίας διαμερίζεται στην επεξεργασία και τη συγκράτηση πληροφοριών, β) το φωνολογικό κύκλωμα που ευθύνεται για τη συγκράτηση και επεξεργασία ακουστικών

πληροφοριών, και γ) την οπτικοχωρική αποτύπωση που επεξεργάζεται οπτικές πληροφορίες καθώς και πληροφορίες που αφορούν στην κίνηση στον χώρο, δ) τον καταγραφέα επεισοδίων που ενσωματώνει πληροφορίες από τα τρία προηγούμενα στοιχεία και τη μακρόχρονη μνήμη. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση της χωρητικότητας της μνήμης εργασίας δώδεκα δυσλεκτικών ατόμων ηλικίας 11 και των 13 ετών, όπως μετρήθηκε με έργα: α) ανάκλησης λέξεων, ψευδολέξεων και ψηφίων, β) ανάκλησης αριθμητικών μετρήσεων και αντίστροφης ανάκλησης ψηφίων, και γ) ανάκλησης ορθής θέσης κύβων και αναπαραγωγής λαβυρίνθων. Όπως φάνηκε από την επαναξιολόγηση μετά από δύο χρόνια, η χωρητικότητα της μνήμης εργασίας έχει βελτιωθεί στα έργα που αξιολογούν το φωνολογικό κύκλωμα (ανάκληση ψηφίων, λέξεων και ψευδολέξεων) καθώς και στο έργο αναπαραγωγής λαβυρίνθων που αξιολογεί την οπτικοχωρική αποτύπωση. Αντίθετα, δεν παρατηρήθηκε καμία στατιστικά σημαντική διαφορά στις επιδόσεις των δυσλεκτικών μαθητών στα έργα της αντίστροφης ανάκλησης ψηφίων, της ανάκλησης αριθμητικών μετρήσεων και ορθής θέσης κύβων.

9.2

Ειδική γλωσσική διαταραχή και αναπτυξιακή δυσλεξία: Πόσο εφικτή είναι η οριοθέτηση;

Τάλλη Ιωάννα¹, Liliane Sprenger-Charolles², Σταυρακάκη Σταυρούλα¹

¹Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ²Universite Paris Descartes

Πρόσφατες μελέτες για την Ειδική Γλωσσική Διαταραχή (ΕΓΔ) και την Αναπτυξιακή Δυσλεξία, εστιάζουν στο εάν αυτές οι διαταραχές συνιστούν διαφορετικές όψεις της ίδιας αναπτυξιακής διαταραχής ή διακριτές αναπτυξιακές διαταραχές. Η παρούσα μελέτη επανεξετάζει το παραπάνω ζήτημα και διερευνά τις γλωσσικές και αναγνωστικές ικανότητες γαλλόφωνων παιδιών με ΕΓΔ και δυσλεξία σε σύγκριση με τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά. Συνολικά, εξετάσαμε 47 παιδιά 7-10 ετών: μια ομάδα με ΕΓΔ, μια ομάδα με δυσλεξία και δύο ομάδες ελέγχου ίδιας χρονολογικής ηλικίας (ΧΗ) και αναγνωστικής ηλικίας (ΑΗ) για τα παιδιά με ΕΓΔ και δυσλεξία. Χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα έργα: τεστ μη-λεκτικής νοημοσύνης (RAVEN), τεστ πρόσληψης λεξιλογίου (EVIP), δοκιμασία ανάγνωσης (Alouette), έργα ανάγνωσης λέξεων, ψευδολέξεων και ανάγνωσης λέξης σε κείμενο, έργα παραγωγής/κατανόησης προφορικού λόγου και κατανόησης γραπτού λόγου (σε μορφοσυντακτικό επίπεδο) και έργα φωνολογικής ενημερότητας, φωνολογικής βραχύχρονης μνήμης και ταχείας κατονομασίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι και οι δύο ομάδες με δυσλεξία και ΕΓΔ είχαν σημαντικά χαμηλότερη επίδοση από αυτήν της ομάδας ΧΗ σε όλα τα έργα και χαμηλότερη (αλλά όχι πάντα σε σημαντικό βαθμό) από τα παιδιά της ομάδας ελέγχου ΑΗ. Συγκρίσεις μεταξύ της ομάδας με ΕΓΔ και της ομάδας με δυσλεξία, έδειξαν σημαντικά χαμηλότερη επίδοση των παιδιών με ΕΓΔ στη φωνολογική βραχύχρονη μνήμη, στην παραγωγή προφορικού λόγου και στην κατανόηση γραπτού λόγου (μορφοσυντακτικό επίπεδο). Αντίθετα, τα παιδιά με δυσλεξία παρουσίασαν σημαντικά χαμηλότερη επίδοση από τα παιδιά με ΕΓΔ στα έργα ανάγνωσης. Υποστηρίζουμε ότι ο βαθμός εκδήλωσης των ελλειμμάτων στις φωνολογικές, μορφοσυντακτικές διεργασίες αλλά και στα έργα ανάγνωσης αποτελεί κριτήριο διάκρισης της ΕΓΔ από τη δυσλεξία.

9.3

Σχεδιαστική δραστηριότητα και ανάπτυξη στρατηγικών επίλυσης σε ένα πρόβλημα μοιρασιάς από παιδιά νηπιαγωγείου

Παπανδρέου Μαρία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η συγκρότηση της έννοιας του κλάσματος στα πρώτα στάδια, συνδέεται από πολλούς ερευνητές με την κατασκευή της έννοιας της μονάδας. Ωστόσο, αυτή η σύνδεση δεν γίνεται

πάντα εμφανής κατά τη διδακτική πράξη. Έρευνες έδειξαν ότι τα μικρά παιδιά όταν καλούνται να χωρίσουν συνεχείς ποσότητες σε ίσα μέρη δεν ενδιαφέρονται για το μέγεθος των μερών, αλλά κυρίως να πάρουν όλοι ίδιο αριθμό κομματιών. Αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι τα μικρά παιδιά πρέπει να βιώσουν πολλές εμπειρίες χωρισμού συνεχών ποσοτήτων σε ίσα μέρη για να προσεγγίσουν τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο όλο και στον αριθμό των μερών στον οποίο χωρίζεται μια συγκεκριμένη ποσότητα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η σχεδιαστική δραστηριότητα είναι μια σημειωτική διαδικασία - ανακάλυψη συμβόλων και κατασκευή νοήματος - την οποία τα παιδιά εξερευνούν από μικρή ηλικία και ότι η σχεδιαστική ικανότητα είναι μέρος της ανάπτυξης της αναπαραστατικής τους ικανότητας, η ενσωμάτωση των σχεδιαστικών δραστηριοτήτων στη μαθηματική εκπαίδευση των νηπίων αποτελεί μια πρόκληση για την εκπαιδευτική διαδικασία. Η έρευνα όμως σε αυτό το χώρο έχει ελάχιστα αναπτυχθεί. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, ο στόχος της παρούσας έρευνας (πιλοτική φάση) ήταν να μελετήσει τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά νηπιαγωγείου διαχειρίζονται ένα πρόβλημα μοιρασιάς συνεχών ποσοτήτων σε ίσα μέρη όταν καλούνται να εφαρμόσουν σημειωτικές διαδικασίες για τη επίλυσή του. Οργανώθηκε μια διδακτική παρέμβαση η οποία εφαρμόστηκε σε 3 τάξεις Νηπιαγωγείου. Η ανάλυση των σχεδίων των νηπίων, τα οποία αναπτύχθηκαν κατά την προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος έδειξε ότι μέσω της σχεδιαστικής δραστηριότητας τα παιδιά κατάφεραν να διαχειριστούν τα δεδομένα του προβλήματος χρησιμοποιώντας μια ποικιλία γραφικών συμβόλων, από τα οποία προκύπτουν περισσότερο ή λιγότερο οικονομικές στρατηγικές επίλυσης. Τα αποτελέσματα σχολιάζονται σύμφωνα με μια προοπτική υιοθέτησης της σχεδιαστικής δραστηριότητας κατά την επεξεργασία αριθμητικών προβλημάτων διαίρεσης στις μικρές ηλικίες.

9.4

Τεχνικές αντιμετώπισης μαθησιακών δυσκολιών στα μαθηματικά

Κεραμάρης Κωνσταντίνος, Μπαρμπαγιάννη Ευγενία

Διδασκαλείο Θεόδωρος Κάστανος

Μετά από δεκαετίες σχεδόν αποκλειστικής ενασχόλησης με τις δυσκολίες που εμφανίζονται στον χώρο της ανάγνωσης και της γραφής, η προσοχή των ερευνητών άρχισε να στρέφεται συστηματικά και στις δυσκολίες που παρουσιάζονται στην περιοχή των μαθηματικών. Η περιορισμένη βιβλιογραφία στη μεθόδευση αντιμετώπισης δυσκολιών, έχει οδηγήσει πολλούς εκπαιδευτικούς σε πρόχειρες επιλογές ανάγκης. Οι μαθητές με δυσκολίες μάθησης στα μαθηματικά έχουν ανάγκη από μια σωστά σχεδιασμένη και συστηματικά εξατομικευμένη διδασκαλία, ύστερα από σωστή διάγνωση και εκτίμηση των ελλείψεων και των επιτυχιών τους. Αυτό βέβαια σε συνδυασμό με την ολοένα και μεγαλύτερη αύξηση της χρήσης των εννοιών και του συμβολικού συστήματος των μαθηματικών στη ζωή μας, που η μη κατανόησή τους αποτελεί εμπόδιο στην κοινωνικοποίηση του ατόμου. Η αντιμετώπιση αυτών των μαθηματικών δυσχερειών στηρίζεται σε ορισμένες γενικές αρχές που έχουν εφαρμογή σε όλες τις περιπτώσεις λαθών και αδυναμιών, αλλά και σε εξειδικευμένες τεχνικές, που εξαρτώνται από την ιδιαίτερη φύση των διάφορων μαθηματικών περιοχών και αντικειμένων. Στην εργασία αυτή, παρουσιάζονται αυτές οι γενικές αρχές, στις οποίες στηρίζονται τα προγράμματα αντιμετώπισης των μαθηματικών δυσκολιών καθώς και εξειδικευμένες τεχνικές για την αντιμετώπιση χαρακτηριστικών αδυναμιών στις προμαθηματικές έννοιες και δεξιότητες, στην εκμάθηση των βασικών αριθμητικών δεδομένων, στους αλγόριθμους και στην επίλυση προβλημάτων. Το φάσμα των δυσκολιών στην καθημερινή πραγματικότητα είναι αναμφισβήτητο μεγαλύτερο από αυτό που χρησιμοποιείται για την περιγραφή των τεχνικών, όμως θεωρούμε ότι η παραδειγματική διαπραγμάτευση αντιπροσωπευτικών λαθών συμβάλλει αποφασιστικά στη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού τρόπου σκέψης και στην αντιμετώπιση παρόμοιων δυσκολιών.

9.5

Κίνητρα, αυτορρύθμιση και άγχος για τη Φυσική σε εφήβους με διαφορετική σχολική επίδοση

Πολυχρόνη Φωτεινή, Κοντοπούλου Αθηνά, Κουφός Δημήτρης

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Υπάρχουν πολλά ερευνητικά δεδομένα που τεκμηριώνουν τον ρόλο που διαδραματίζουν τα κίνητρα στη σχολική επίδοση και γενικότερα στην προσαρμογή των μαθητών. Η γνωστική διαδικασία επηρεάζεται σημαντικά από τα κίνητρα μάθησης και το ενδιαφέρον για την επίτευξη ενός στόχου. Από την άλλη πλευρά, το άγχος δυσκολεύει την επίτευξη των μαθησιακών στόχων και επηρεάζει την αυτοαποτελεσματικότητα των μαθητών. Ιδιαίτερα για μαθήματα που απαιτούν ακρίβεια, λογική ικανότητα και ικανότητα επίλυσης προβλημάτων όπως η φυσική, το άγχος των μαθητών είναι ιδιαίτερα αυξημένο και τα κίνητρά τους σχετικά μειωμένα. Ο στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθεί η σχέση των κινήτρων και των γνωστικών στρατηγικών μάθησης με το άγχος για το μάθημα της Φυσικής σε μαθητές Λυκείου. Εξετάστηκε επίσης η σχέση των μεταβλητών αυτών με τη σχολική επίδοση και την κατεύθυνση σπουδών που είχαν ήδη επιλέξει οι μαθητές (θεωρητική, θετική και τεχνολογική κατεύθυνση). Το δείγμα αποτέλεσαν 200 μαθητές Β' Λυκείου (88 αγόρια και 112 κορίτσια) που φοιτούσαν σε σχολεία της Αττικής. Χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο κινήτρων και αυτορρύθμισης *Motivated Strategies for Learning Questionnaire (MSLQ)* και ένα ερωτηματολόγιο που αξιολογεί συναισθηματικές και γνωστικές διαστάσεις του άγχους για το μάθημα της Φυσικής (προσαρμογή από Wigfield & Meece, 1988). Αναμένεται ότι τα αποτελέσματα της έρευνας θα συμβάλλουν στην πληρέστερη κατανόηση των θετικών και αρνητικών διεργασιών που λαμβάνουν χώρα κατά τη μαθησιακή διαδικασία και θα έχουν εφαρμογές σε προγράμματα μείωσης του άγχους και ενδυνάμωσης των κινήτρων.

[10]

Μεταγνωστικές διεργασίες και θεωρία του νου: Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα

Συμπόσιο

Πρόεδρος: Γωνίδα Ελευθερία, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Συζητήτρια: Μεταλλίδου Παναγιώτα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Περίληψη Συμποσίου

Η μελέτη των μεταγνωστικών διεργασιών και της θεωρίας του νου αποτελούν δύο δημοφιλή θέματα μεταξύ των ερευνητών της ψυχολογίας της γνωστικής ανάπτυξης. Πρόσφατα, μάλιστα, οι δύο ερευνητικές περιοχές άρχισαν να συνεξετάζονται με τον έλεγχο της θεωρίας του νου ως προγνωστικού παράγοντα των μεταγνωστικών δεξιοτήτων. Στο συμπόσιο αυτό θα παρουσιαστούν πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα για τις μεταγνωστικές διεργασίες και τη θεωρία του νου με τη χρήση εναλλακτικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων. Ειδικότερα, στα πλαίσια των τεσσάρων εισηγήσεων θα παρουσιαστούν τα παρακάτω θέματα: (α) η ανάπτυξη της θεωρίας του νου σε παιδιά και εφήβους με τραυματική εγκεφαλική βλάβη (Μισαηλίδη και Βούλγαρη), (β) η θεωρία του νου και η γλωσσική ικανότητα ως προβλεπτικοί παράγοντες στην ανάπτυξη των μεταγνωστικών δεξιοτήτων κατά την προσχολική ηλικία (Γωνίδα, Κιοσέογλου & Παπακυριακίδου), (γ) διαχρονικά δεδομένα για την ανάπτυξη των μεταγνωστικών διεργασιών παιδιών προσχολικής ηλικίας σε συνάρτηση με την ανάπτυξη των γνωστικών διεργασιών και τη

θεωρία του νου (Ντούση & Γωνίδα), και (δ) η μεταγνωστική ενημερότητα παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας για την ικανότητα παραγωγής σχεδίων (Μπονώτη & Μεταλλίδου). Το συμπόσιο θα ολοκληρωθεί με τη συζήτηση (Μεταλλίδου) στην οποία θα επιχειρηθεί η θεώρηση των ευρημάτων σε ένα ενιαίο πλαίσιο και η ανάδειξη της σημασίας τους σε πεδία εφαρμογής όπως είναι το σχολικό πλαίσιο και η αξιολόγηση παιδιών με τραυματική εγκεφαλική βλάβη.

10.1

Θεωρία του νου σε παιδιά και εφήβους με τραυματική εγκεφαλική βλάβη

Μισαηλίδη Πλουσία, Βούλγαρη Αναστασία

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η ανάπτυξη της θεωρίας του νου (ΘτΝ) σε παιδιά και τους εφήβους με Τραυματική Εγκεφαλική Βλάβη (ΤΕΒ) αποτελεί ένα σχετικά νέο πεδίο έρευνας. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να κάνει μια επισκόπηση των βασικών ευρημάτων αυτού του ερευνητικού πεδίου. Η εισήγηση διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Αρχικά, παρουσιάζονται έρευνες που έδειξαν ότι τα παιδιά και οι έφηβοι με ΤΕΒ αποτυγχάνουν σε πειραματικά έργα που εξετάζουν δεξιότητες που σήμερα αναγνωρίζονται ως βασικές διαστάσεις της ΘτΝ, όπως η κατανόηση ψευδών πεποιθήσεων και η κατανόηση των πραγματολογικών πτυχών του λόγου. Στη συνέχεια, συζητούνται έρευνες που μελέτησαν τη σχέση ανάμεσα στη βαρύτητα της ΤΕΒ και τη διαταραχή στη ΘτΝ. Τέλος, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα πρόσφατης μελέτης σε ελληνικό δείγμα, η οποία έδειξε ότι η διαταραχή των παιδιών και εφήβων με ΤΕΒ στη ΘτΝ δεν είναι γενικευμένη, αλλά εντοπίζεται σε δεξιότητες ΘτΝ ανώτερης τάξης μόνον. Συζητείται επίσης η θεωρητική σημασία αυτών των ευρημάτων και οι επιπτώσεις τους στην αξιολόγηση και θεραπεία των παιδιών και εφήβων με ΤΕΒ.

10.2

Θεωρία του νου, γλωσσική ικανότητα και ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων κατά την προσχολική ηλικία

Γωνίδα Ελευθερία, Κιοσέογλου Γρηγόρης, Παπακυριακίδου Ολυμπία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η έρευνα αποσκοπούσε στη διερεύνηση της προγνωστικής ισχύος της θεωρίας του νου και της γλωσσικής ικανότητας στην ανάπτυξη των μεταγνωστικών δεξιοτήτων κατά την προσχολική ηλικία. Ειδικότερα, ο ρόλος των δύο αυτών μεταβλητών εξετάστηκε σε σχέση με την αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος συνδυασμένης γνωστικής-μεταγνωστικής παρέμβασης. Το δείγμα αποτελούνταν από 140 παιδιά νηπιαγωγείου, μοιρασμένα εξίσου στην πειραματική και την ομάδα ελέγχου. Το πρόγραμμα παρέμβασης εφαρμόστηκε από τις 8 νηπιαγωγούς των τμημάτων κατά τη διάρκεια του καθημερινού τους προγράμματος, οι οποίες είχαν προηγουμένως εκπαιδευθεί ειδικά για αυτό, και η διάρκειά του ήταν τρεις μήνες. Κύρια χαρακτηριστικά του προγράμματος ήταν ή έμφαση στη στρατηγική λύσης προβλημάτων, στον αναλογισμό και τη λεκτικοποίηση και στην αξιολόγηση της δράσης. Όλα τα παιδιά είχαν αρχικά εξεταστεί ατομικά σε δύο έργα λανθασμένης πεποίθησης, τρία έργα λογικής σκέψης και δύο γλωσσικές δοκιμασίες από την κλίμακα McCarthy. Μετά την εφαρμογή του προγράμματος παρέμβασης στην πειραματική ομάδα, τα παιδιά και των δύο ομάδων εξετάστηκαν ατομικά σε 4 έργα λογικής σκέψης και σε μεταγνωστικές δεξιότητες σχετικές με αυτές που αφορούσε το πρόγραμμα παρέμβασης. Οι αναλύσεις των δεδομένων έδειξαν: (α) τα παιδιά που είχαν αποκτήσει τη θεωρία του νου σημείωσαν υψηλότερες γνωστικές και μεταγνωστικές επιδόσεις, ανεξαρτήτως της ομάδας που συμμετείχαν, (β) η θεωρία του νου ήταν πολύ ισχυρός προβλεπτικός παράγοντας της μεταγνωστικής επίδοσης της πειραματικής ομάδας, (δ) η

γλωσσική ικανότητα ήταν ο πιο ισχυρός προβλεπτικός παράγοντας της μεταγνωστικής επίδοσης της ομάδας ελέγχου. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν ως προς την ανάπτυξη των μεταγνωστικών διεργασιών και τη δυνατότητα προαγωγή τους ήδη από την προσχολική ηλικία.

10.3

Γνωστικές και μεταγνωστικές διεργασίες κατά την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία: Μια διαχρονική μελέτη

Ντούση Ιουλία, Γωνίδα Ελευθερία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η φοίτηση των παιδιών στο νηπιαγωγείο, ουσιαστικά στο πρώτο οργανωμένο περιβάλλον μάθησης στο οποίο εντάσσονται τα παιδιά, συμπίπτει χρονικά με μια πολύ σημαντική αναπτυξιακή περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας συμβαίνουν ραγδαίες αναπτυξιακές αλλαγές, τόσο σε γνωστικό όσο και σε μεταγνωστικό επίπεδο. Αποτελέσματα σύγχρονων ερευνών συγκλίνουν στη σπουδαιότητα των γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων που αναπτύσσονται κατά την προσχολική ηλικία ως προϋποθέσεων για τη μετέπειτα σχολική επιτυχία. Υπογραμμίζεται, ωστόσο, η ύπαρξη ατομικών διαφορών σε επίπεδο τόσο γνωστικών όσο και μεταγνωστικών διεργασιών ήδη από αυτή την ηλικία, οι οποίες ενδεχομένως διατηρούνται στον χρόνο. Ωστόσο, είναι εμφανής η έλλειψη διαχρονικών δεδομένων που να περιγράφουν την αναπτυξιακή πορεία των γνωστικών λειτουργιών και των μεταγνωστικών διεργασιών και, κυρίως, τις μεταξύ τους σχέσεις. Στόχος της εργασίας αυτής είναι η προσπάθεια κατανόησης των μεταγνωστικών διεργασιών στην αναπτυξιακή τους διάσταση. Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας, 127 παιδιά, αγόρια (N=64) και κορίτσια (N=63) από 12 τάξεις 9 νηπιαγωγείων του Νομού Θεσσαλονίκης, εξετάστηκαν ατομικά 2 φορές κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο νηπιαγωγείο και μια φορά κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στην Α' Δημοτικού. Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από τα διαχρονικά δεδομένα της έρευνας για την πορεία ανάπτυξης των γνωστικών και μεταγνωστικών διεργασιών των μικρών παιδιών και θα συζητηθούν οι εκπαιδευτικές προεκτάσεις τους.

10.4

Σχεδιαστική ανάπτυξη και μεταγνωστικές εμπειρίες

Μπονώτη Φωτεινή¹, Μεταλλίδου Παναγιώτα²

¹Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ²Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν να διερευνήσει τις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στο επίπεδο της τρέχουσας ενημερότητας των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας για τη διαδικασία και το αποτέλεσμα της ενασχόλησής τους με σχεδιαστικά έργα που διαφοροποιούνται ως προς το επίπεδο δυσκολίας. Στην έρευνα συμμετείχαν τέσσερις ομάδες μαθητών και μαθητριών με μέσο όρο ηλικίας 5, 7, 9, και 11 χρόνια αντιστοίχως (N = 222). Η εξέταση των παιδιών ήταν ατομική. Ειδικότερα, αξιολογήθηκαν: (α) οι σχεδιαστικές επιδόσεις των παιδιών σε σχεδιαστικά έργα μικρής και μεγάλης δυσκολίας και (β) η τρέχουσα ενημερότητα των παιδιών για την ευχέρεια και το αποτέλεσμα της ενασχόλησής τους με τη μορφή μεταγνωστικών αισθημάτων και κρίσεων πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος της σχεδιαστικής διαδικασίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν την αναμενόμενη βελτίωση στη σχεδιαστική επίδοση με την πρόοδο της ηλικίας καθώς και διαφορετικά πρότυπα ανάπτυξης για κάθε μεταγνωστική εμπειρία που διερευνήθηκε. Η συζήτηση των αποτελεσμάτων στοχεύει στην ανάδειξη της συνεισφοράς των μεταγνωστικών εμπειριών στην προσπάθεια ερμηνείας της ανάπτυξης σε μια ειδική περιοχή γνώσης, όπως είναι αυτή του παιδικού σχεδίου.

Οικογενειακό περιβάλλον και ανάπτυξη

Θεματική ενότητα

11.1

Καθημερινές δραστηριότητες των παιδιών προσχολικής ηλικίας: Οι απόψεις ελληνίδων μητέρων για τη σημασία τους και η συμμετοχή τους σε αυτές

Παπαδοπούλου Καλλιρρόη¹, Παπούδη Δέσποινα¹, Πετρογιάννης Κωνσταντίνος²

¹Πανεπιστήμιο Αθηνών, ²Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Σε σύγχρονες προσεγγίσεις της ανάπτυξης των παιδιών οι οποίες τονίζουν τη σημασία του κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου επικρατεί η άποψη ότι κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης αποτελεί η συμμετοχή και δράση του παιδιού σε πολιτισμικά δομημένες δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχει σε αλληλεπίδραση με τους γονείς ή άλλους συντρόφους. Η συμμετοχή, άμεση ή έμμεση, των γονέων σε αυτές τις δραστηριότητες αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς τρόπους επίδρασης στην ανάπτυξη των παιδιών. Η κοινή δράση γονέα-παιδιού είναι το μέσο ώστε να γίνουν τα παιδιά ικανά μέλη του πολιτισμού τους. Η μελέτη των απόψεων των γονέων για τη σημαντικότητα καθημερινών δραστηριοτήτων στη διαδικασία της ανάπτυξης αποκτά κεντρική σημασία σε μια τέτοια προσέγγιση, εφόσον οι απόψεις αυτές αποτελούν κύριο παράγοντα για τη διαμόρφωση των συνθηκών πραγματοποίησής τους αλλά και για την κοινή δράση γονέα-παιδιού. Στην παρούσα μελέτη διερευνάται η σημαντικότητα την οποία αποδίδουν οι μητέρες στις καθημερινές δραστηριότητες των παιδιών προσχολικής ηλικίας καθώς και η συμμετοχή τους σε αυτές. Βασική υπόθεση της μελέτης είναι ότι ο βαθμός συμμετοχής στις δραστηριότητες των παιδιών θα αυξάνεται ανάλογα με τη σημαντικότητα της δραστηριότητας για την ανάπτυξη. Πραγματοποιήθηκε έρευνα σε 401 μητέρες παιδιών προσχολικής ηλικίας, οι οποίες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο που καταρτίστηκε για τους σκοπούς της μελέτης. Τα αποτελέσματα έδειξαν υψηλή συσχέτιση ανάμεσα στις δύο αυτές διαστάσεις (σημαντικότητα και συμμετοχή) επιβεβαιώνοντας την αρχική υπόθεση. Τα ευρήματα συζητούνται ως προς τη σημασία τους για την κοινή δράση γονέων-παιδιών και την ανάπτυξη των παιδιών.

11.2

Η δυναμική του γονικού ρόλου στη διαμόρφωση της έννοιας του εαυτού των παιδιών

Φουντουλάκη Ευαγγελία

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα μελέτη σχεδιάστηκε για να εξετάσει τη σχέση ανάμεσα στους διακριτούς τομείς της έννοιας του εαυτού, προκειμένου να διαπιστωθεί, εάν διαφορές στην έννοια του εαυτού παρατηρούνται σε παιδιά προερχόμενα από διαφορετικά κοινωνικο-οικονομικά περιβάλλοντα. Είναι γεγονός πως η φύση και η ποιότητα του επαγγέλματος του πατέρα επηρεάζει την οικογενειακή ζωή στο σύνολό της. Επίσης, τα αποτελέσματα πολλών ερευνών καταλήγουν στο συμπέρασμα πως το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των γονέων παίζει καθοριστικό ρόλο όχι μόνο στην ακαδημαϊκή ζωή και την έννοια του εαυτού των παιδιών, αλλά και στη διαμόρφωση των οικογενειακών σχέσεων, στις στάσεις και στις προσδοκίες. Η κλίμακα που χρησιμοποιήθηκε ήταν η Κλίμακα Έννοιας του Εαυτού για παιδιά του Τεννεσσί (TSCS:2), η οποία είναι μια αυτο-αναφορική κλίμακα 76 ερωτήσεων που κατασκευάστηκε από τους Fitts και Warren (1996). Η κλίμακα αξιολογεί έξι διαφορετικούς τομείς της έννοιας του εαυτού: Φυσικό, Ηθικό, Προσωπικό, Κοινωνικό, Οικογενειακό και Ακαδημαϊκό. Το δείγμα αποτελείται από 2.512 μαθητές δημοτικού (1.286 κορίτσια 51,19% και 1.226 αγόρια 48,81%) ηλικίας 9,5 έως 12,5 ετών. Τα ευρήματα

επιβεβαιώνουν την υπόθεσή όσον αφορά στο σημαντικό αντίκτυπο της απασχόλησης και της εκπαίδευσης των γονέων στην έννοια του εαυτού των παιδιών. Συγκεκριμένα, παιδιά προερχόμενα από ανώτερης τάξης οικογένεια, των οποίων οι γονείς δουλεύουν ως διευθυντικά στελέχη εταιρίας ή είναι ελεύθεροι επαγγελματίες τείνουν να έχουν υψηλότερη έννοια του εαυτού σε σύγκριση με παιδιά που προέρχονται από άνεργους ή χειρώνακτες γονείς. Επιπλέον, πατέρες και μητέρες με ανώτατη πανεπιστημιακή μόρφωση μεγαλώνουν παιδιά με υψηλή έννοια του ακαδημαϊκού εαυτού σε σύγκριση με τους γονείς που είναι απόφοιτοι Δημοτικού ή Γυμνασίου.

11.3

Τύποι δεσμού με τους γονείς και ψυχοκοινωνική προσαρμογή παιδιών ηλικίας 11 - 12 ετών

Κουκία-Κουτελάκη Ευφροσύνη, Σίμος Παναγιώτης, Καραδήμας Ευάγγελος

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση της συμβολής των προσλαμβανόμενων χαρακτηριστικών της σχέσης με τους δύο γονείς σε επιμέρους διαστάσεις ψυχοκοινωνικής προσαρμογής του παιδιού. Χρησιμοποιήθηκαν οι κλίμακες *Parental Bonding Inventory-PBI* (Parker et al., 1979) και το Εργαλείο Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής (Χατζηχρήστου & συν., 2008), τα οποία συμπληρώθηκαν από 122 μαθητές 5ης και 6ης τάξης του γενικού πληθυσμού (61 αγόρια). Με βάση τη βαθμολογία στην κλίμακα PBI διαμορφώθηκαν τέσσερις ομάδες ανάλογα με τον τύπο δεσμού με την μητέρα και τον πατέρα (Ισχυρός δεσμός, Στοργικός δεσμός με έλεγχο, Μη στοργικός δεσμός με έλεγχο, Ασθενής δεσμός). Τα αποτελέσματα δείχνουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των τεσσάρων ομάδων μητρικού (Wilk's $\Lambda = ,40$, $F[15,304] = 7,97$, $p < 0,0001$) και πατρικού δεσμού (Wilk's $\Lambda = ,55$, $F[15,298] = 4,75$, $p < 0,0001$) στο προφίλ ψυχοκοινωνικής προσαρμογής (Αυτοαντίληψη, Σχολική επάρκεια, και Συναισθηματική επάρκεια). Οι μονοπαραγοντικές αναλύσεις διακύμανσης και t-tests μεταξύ ομάδων κατέδειξαν σημαντικά χαμηλότερους δείκτες ψυχοκοινωνικής προσαρμογής στην ομάδα Ασθενούς δεσμού (με τη μητέρα ή/και τον πατέρα) σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες ομάδες ($p < ,01$ με διόρθωση Bonferroni). Υψηλότερος βαθμός σχολικής και συναισθηματικής λειτουργικότητας παρατηρήθηκε στις ομάδες που ανέφεραν υψηλό βαθμό πατρικής φροντίδας αλλά και έλεγχου. Οι αναλύσεις ιεραρχικής πολλαπλής παλινδρόμησης ανέδειξαν τη σημαντική και ποσοτικά ισότιμη συνεισφορά της προσλαμβανόμενης σχέσης με τον πατέρα και τη μητέρα στους δείκτες αυτοαντίληψης και σχολικής επάρκειας, και τη μοναδική, ανεξάρτητη συνεισφορά της σχέσης με τον πατέρα στη συναισθηματική επάρκεια. Η προσλαμβανόμενη γονική φροντίδα αναδείχθηκε θετικός παράγοντας για την ψυχοκοινωνική προσαρμοστικότητα σε συνδυασμό όμως με υψηλό βαθμό πατρικού ελέγχου και χαμηλό βαθμό μητρικού ελέγχου σε καθημερινές δραστηριότητες του παιδιού. Τα αποτελέσματα φανερώνουν τις ιδιαιτερότητες του γονικού δεσμού για την ψυχοκοινωνική λειτουργικότητα του παιδιού.

11.4

Διερεύνηση των σχέσεων του γονικού ύφους και του άγχους της μητέρας με το άγχος του παιδιού

Τάνταρος Σπύρος¹, Καζή Σμαράγδα²

¹Πανεπιστήμιο Αθηνών, ²Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η έρευνα αφορά τη σχέση του γονικού ύφους με το άγχος που βιώνουν τα μέλη των οικογενειών. Εξετάστηκαν 97 παιδιά Δημοτικού Σχολείου και οι μητέρες τους, μεσαίου έως υψηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. Το άγχος των παιδιών μετρήθηκε με την κλίμακα *Spence Children's Anxiety Scale* (SCAS, προσαρμογή στα Ελληνικά από τους Mellon & Moutavelis, 2006). Τα παιδιά συμπλήρωσαν επίσης ένα ερωτηματολόγιο για το γονικό ύφος

των πατέρων και των μητέρων τους. Οι μητέρες συμπλήρωσαν την κλίμακα STAI (προσαρμογή στα Ελληνικά από τους Λιάκο & Γιαννίτση, 1984), αντίστοιχο ερωτηματολόγιο γονικού ύφους και, τέλος, την κλίμακα SCAS αντεστραμμένη ώστε να μετρηθεί η αντίληψή τους για το άγχος που βιώνει το παιδί τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: (α) Οι μητέρες φαίνονται αρκετά ευαίσθητες στην αντίληψη του άγχους του παιδιού τους. (β) Η γονική ζεστασιά γίνεται διαφορετικά αντιληπτή από τις μητέρες και τα παιδιά τους. Αντίθετα, η γονική επιτρεπτικότητα γίνεται σαφώς και κοινά αντιληπτή από όλα τα μέλη της οικογένειας. (γ) Το ιδιοσυγκρασιακό άγχος των μητέρων συσχετίζεται με σημαντικό τρόπο με την εκδήλωση ψυχαναγκαστικής συμπεριφοράς στα παιδιά. (δ) Τέλος, το άγχος της μητέρας, τόσο ως σχετιζόμενο με τις καταστάσεις, όσο και ως ιδιοσυγκρασιακό χαρακτηριστικό, συσχετίζεται αρνητικά και στατιστικώς σημαντικά με τη ζεστασιά που αυτή εκδηλώνει προς το παιδί της. Συνολικά, φαίνεται ότι το άγχος των μητέρων επηρεάζει το γονικό ύφος που υιοθετούν και τη σχέση τους με το παιδί.

11.5

Μελέτη της επίδρασης του γονικού ύφους και του άγχους της μητέρας στο άγχος του εφήβου

Καζή Σμαράγδα¹, Τάνταρος Σπύρος²

¹Πάντειο Πανεπιστήμιο, ²Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην έρευνα αυτή εξετάζεται η σχέση του γονικού ύφους της μητέρας με το άγχος που βιώνουν οι έφηβοι. Εξετάστηκαν 96 έφηβοι και οι μητέρες τους, μεσαίου έως υψηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. Το άγχος των εφήβων μετρήθηκε με την κλίμακα STAI (προσαρμογή στα Ελληνικά από τους Λιάκο & Γιαννίτση, 1984), οι οποίοι επίσης, συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο για το γονικό ύφος των πατέρων και των μητέρων τους. Οι μητέρες συμπλήρωσαν την κλίμακα STAI, αντίστοιχο ερωτηματολόγιο γονικού ύφους και, τέλος, την κλίμακα STAI αντεστραμμένη ώστε να μετρηθεί η αντίληψή τους για το άγχος που βιώνει το παιδί τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: (α) Οι μητέρες αντιλαμβάνονται το άγχος των παιδιών τους. (β) Οι μητέρες και οι έφηβοι έχουν διαφορετική αντίληψη για το πόσο ζεστή είναι η μητέρα, ενώ αντίθετα, η επιτρεπτικότητα της μητέρας γίνεται σαφώς και κοινά αντιληπτή από όλα τα μέλη της οικογένειας. (γ) Το ιδιοσυγκρασιακό άγχος των μητέρων συσχετίζεται με θετικό και στατιστικώς σημαντικό τρόπο, τόσο με το άγχος που σχετίζεται με τις καταστάσεις, όσο και με το ιδιοσυγκρασιακό άγχος του εφήβου. (δ) Τέλος, τόσο το σχετιζόμενο με τις καταστάσεις άγχος της μητέρας, όσο και το άγχος της ως ιδιοσυγκρασιακό χαρακτηριστικό, συσχετίζονται αρνητικά και στατιστικώς σημαντικά με τη ζεστασιά που εκδηλώνουν προς τον έφηβο. Συνολικά, φαίνεται ότι το μητρικό άγχος επηρεάζει το γονικό ύφος της μητέρας και, ως εκ τούτου, τη σχέση της με τον έφηβο.

11.6

Χαρακτηριστικά των οικογενειών παιδιών με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα και Διαταραχή Άγχους

Τρίγκα Αναστασία, Κακοψήτου Πολίνα

Πανεπιστήμιο Πατρών, Αμερικάνικο Κολλέγιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη των οικογενειακών συνθηκών παιδιών με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ) και Διαταραχή Άγχους. Η κλίμακα Οικογενειακών Συνθηκών (*Family Environmental Scale*), καθώς και μία δομημένη κλινική συνέντευξη χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλεία σε γονείς παιδιών με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας και Διαταραχή Άγχους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι οικογένειες παιδιών με ΔΕΠΥ παρουσιάζουν λιγότερη συνεκτικότητα και εκδηλωτικότητα

ενώ εμφανίζουν περισσότερες συγκρούσεις. Οι οικογένειες των παιδιών με ΔΕΠΥ και Διαταραχή Άγχους δεν ενθαρρύνουν την ανεξαρτησία των παιδιών τους και τείνουν να μην έχουν δογματική κρίση, προσωπική ικανοποίηση και αυτονομία. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ένα αντικοινωνικό και εξαρτημένο οικογενειακό περιβάλλον χαρακτηρίζει τις οικογένειες παιδιών με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας και Διαταραχή Άγχους.

[12]

Τραυματικές εμπειρίες κατά την πορεία της ανάπτυξης

Θεματική ενότητα

12.1

Συμπεριφορές νηπίων ενδεικτικές σεξουαλικής κακοποίησης: προσδόκιμο, συχνότητα εμφάνισης και άνεση αντιμετώπισης από νηπιαγωγούς

Φακίνος Μιχάλης

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η εργασία παρουσιάζει τα ευρήματα εμπειρικής μελέτης που είχε σκοπό να ανιχνεύσει την εμπειρία των νηπιαγωγών σχετικά με την εκδήλωση στο Νηπιαγωγείο έξι συγκεκριμένων συμπεριφορών αγοριών και κοριτσιών 5-6 ετών, που κατά την βιβλιογραφία παραπέμπουν σε πιθανή σεξουαλική κακοποίηση τους. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 73 γυναίκες νηπιαγωγοί από τη βορειοανατολική Ελλάδα, οι οποίες δήλωσαν σε πεντάβαθμη κλίμακα (1 = πάρα πολύ, 5 = καθόλου) πόσο συχνά συναντούσαν, πόσο αναμενόμενη εκτιμούσαν και πόσο άνετα ένοιωθαν να διαχειριστούν κάθε μια από τις ενδεικτικές συμπεριφορές. Οι στατιστικές αναλύσεις στις συχνότητες των εκτιμήσεων (χ^2) ανέδειξαν, με στατιστικά σημαντικές διαφορές, το σύνολο των συμπεριφορών να δηλώνονται με συχνότητα εμφάνισης από σπάνια έως ποτέ, τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια. Επίσης με στατιστικά σημαντικές διαφορές δηλώθηκαν από ελάχιστα έως καθόλου αναμενόμενες όλες οι συμπεριφορές για τα κορίτσια και πέντε από τις έξι συμπεριφορές για τα αγόρια. Ακόμη, ελάχιστη έως καθόλου άνεση (με στατιστικά σημαντικές διαφορές) δήλωσαν πως ένοιωθαν οι νηπιαγωγοί να διαχειριστούν πέντε από τις έξι συμπεριφορές των αγοριών και μία (μόνο) από τις έξι αντίστοιχες συμπεριφορές των κοριτσιών. Τέλος, οι συγκρίσεις μέσων όρων στις δηλώσεις για αγόρια και κορίτσια δεν έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη συχνότητα εμφάνισης, το αναμενόμενο εμφάνισης και την άνεση διαχείρισης των έξι ενδεικτικών συμπεριφορών, είτε μεμονωμένα είτε συνολικά. Τα παραπάνω ευρήματα συζητούνται στο πλαίσιο των ευρημάτων από σχετικές έρευνες στο εξωτερικό και σε συνδυασμό με την αναγκαιότητα ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης των νηπιαγωγών αναφορικά με την εκδήλωση σεξουαλικής συμπεριφοράς των νηπίων, ιδιαίτερα των αγοριών, στο χώρο του νηπιαγωγείου.

12.2

Η μεταβλητή του τραύματος στην εξέλιξη του παιδιού

Βυζαντιάδου-Παρίντα Νέλη

London Centre for Psychodrama, Greece

Πολλά παιδιά συναντούν δυσκολίες στην εξέλιξή τους εξαιτίας τραυματικών γεγονότων που βιώνουν σε κάποια στιγμή της ζωής τους. Κάθε τραυματικό γεγονός επηρεάζει την εξέλιξη του παιδιού τόσο σε συναισθηματικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο σχέσεων καθώς αναδύονται θέματα, όπως κλονισμός εμπιστοσύνης, απώλεια ασφάλειας, αποδιοργάνωση, κλονισμός αξιών και αντιλήψεων κ.ά. Είναι βεβαίως αναμφισβήτητο γεγονός ότι ακόμη και εάν ένα παιδί

βιώσει ένα τραυματικό γεγονός αλλά δεχθεί άμεσα υποστήριξη τόσο από οικείους όσο και από επαγγελματίες τότε θα αποφευχθεί περαιτέρω ζημιά στην εξέλιξή του καθώς όλη αυτή η φροντίδα θα βιωθεί ως μια ουσιαστική διορθωτική εμπειρία. Τι γίνεται, όμως, με τα παιδιά που βιώνουν τραυματικά γεγονότα και δεν έχουν τη δυνατότητα αυτής της διορθωτικής εμπειρίας; Τα παιδιά αυτά εμφανίζουν μεγαλώνοντας δυσκολίες στη σύναψη σχέσεων με τους άλλους και αναπτύσσουν έναν αντιληπτικό χάρτη από διαστρεβλωμένες πεποιθήσεις γύρω από τον εαυτό τους και τους άλλους. Φαινόμενα όπως αυτό της θυματοποίησης είναι ιδιαίτερος δημοφιλής. Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν οι κυριότερες δυσκολίες στην εξέλιξη του παιδιού και θα αναλυθούν μεταβλητές όπως η φύση του τραύματος, η φιγούρα του θύτη, το σύστημα και άλλα.

12.3

Οι συναισθηματικοί δείκτες που εμφανίζονται μέσα στα σχέδια των κακοποιημένων και των μη κακοποιημένων παιδιών

Παπαδάκη-Μιχαηλίδη Ελένη, Λιδάκη Παρασκευή

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η κακοποίηση των παιδιών στους κόλπους της οικογένειας είναι ένα σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, δύσκολο να αντιμετωπιστεί επειδή εξελίσσεται πίσω από κλειστές πόρτες. Τα παιδιά σπάνια αποκαλύπτουν το πρόβλημα τους επειδή εκφοβίζονται από τους γονείς τους και δεν θέλουν να βλάψουν την οικογένειά τους. Μια από τις πλέον έγκυρες μεθόδους διερεύνησης του φαινομένου της κακοποίησης είναι η ανάλυση των παιδικών σχεδίων διότι αποτελεί μια έμμεση μέθοδο άντλησης ευαίσθητων πληροφοριών που δεν δημιουργεί φόβο ή άγχος στο παιδί. Η παρούσα έρευνα μελέτησε την εμφάνιση 20 συναισθηματικών δεικτών σε σχέδια παιδιών που βίωσαν σωματική βία στην οικογένειά τους και σε σχέδια μη κακοποιημένων παιδιών. Συνολικά εξετάστηκαν 173 μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κρήτη. Το δείγμα περιλάμβανε 101 κακοποιημένα και 72 μη κακοποιημένα παιδιά. Τα κακοποιημένα παιδιά εντοπίστηκαν μέσω Ευρωπαϊκού Προγράμματος το οποίο παρείχε συμβουλευτική και υποστηρικτική παρέμβαση στα παιδιά και στις οικογένειές τους. Οι ερευνητές ζήτησαν από τα παιδιά να ζωγραφίσουν μια ανθρώπινη φιγούρα και αξιολόγησαν τα σχέδιά τους σύμφωνα με τη λίστα είκοσι συναισθηματικών δεικτών, οι οποίοι υποστηρίζεται ότι κωδικοποιούν την αρνητική συναισθηματική φόρτιση του δημιουργού (Machover, 1949· Malchiodi, 1997· Koppitz, 1968). Διαπιστώθηκε ότι δώδεκα συναισθηματικοί δείκτες εντοπίζονται σημαντικά πιο συχνά στα σχέδια των παιδιών που έχουν υποστεί σωματική βία από ότι στα σχέδια των παιδιών που δεν έχουν υποστεί βία. Οι διαφορές ήταν στατιστικά σημαντικές με το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας να κυμαίνεται από $p < .000$ έως $p < .042$. Τα αποτελέσματα της έρευνας απέδειξαν ότι η ζωγραφική, όταν εφαρμόζεται από σωστά εκπαιδευμένους ειδικούς επιστήμονες και αφού συνδυαστεί με άλλες παράλληλες διαγνωστικές μεθόδους μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για τον εντοπισμό της παιδικής κακοποίησης. Επιπλέον, η εργασία επισημαίνει τους κινδύνους που εγκυμονεί η επιφανειακή ή η λανθασμένη χρήση του εργαλείου της ζωγραφικής.

12.4

Συναισθηματική κακοποίηση/παραμέληση στο σχολείο: Διερεύνηση παραγόντων ανθεκτικότητας

Νεάρχου Νίκη, Στογιαννίδου Αριάδνη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η συναισθηματική κακοποίηση των παιδιών έχει αναφερθεί ως ο πιο σοβαρός τύπος κακοποίησης σε σχέση με τη σεξουαλική και τη σωματική, με έντονα αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των παιδιών σχολικής ηλικίας (Erickson & Egeland, 1987). Ενώ η συναισθηματική

κακοποίηση μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας έχει γίνει αντικείμενο πολλών μελετών, η συναισθηματική κακοποίηση μέσα στη σχολική τάξη απαντάται σπάνια στην βιβλιογραφία (π.χ. Whitted & Dupper, 2008). Γενικότερα σχετικές έρευνες σε ενήλικο πληθυσμό έδειξαν ότι οι εμπειρίες κακοποίησης από κάποιον εκπαιδευτικό αναφέρονται ως ένα από τα πιο αρνητικά γεγονότα ζωής (Branan, 1972). Επιστημονικά δεδομένα καταδεικνύουν ότι η ανθεκτικότητα, δηλαδή η δυναμική διεργασία κατά την οποία άτομα που έχουν βιώσει έντονα αντίξοες συνθήκες ή και κάποιο ψυχικό τραύμα ανακάμπτουν και προσαρμόζονται επιτυχώς στο περιβάλλον τους (Luthar et al., 2000), παίζει σημαντικό ρόλο στις συνέπειες που έχει η συναισθηματική κακοποίηση στην ανάπτυξη των παιδιών και στην μετέπειτα προσαρμογή τους στην ενήλικη ζωή (Alvord & Grados, 2005). Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να διερευνήσει τον ρόλο της ανθεκτικότητας ως στοιχείο της προσωπικότητας σε σχέση με εμπειρίες συναισθηματικής κακομεταχείρισης μέσα στη σχολική τάξη. Τα εργαλεία συλλογής δεδομένων αποτελούνται από κλίμακες αυτοαναφοράς που απευθύνονται σε ενήλικο πληθυσμό και οι οποίες αξιολογούν εμπειρίες κακοποίησης στο σχολικό πλαίσιο καθώς και παράγοντες που συνδέονται τόσο με την προσωπικότητα του ατόμου όσο και με την οικογένεια και το κοινωνικό του περιβάλλον. Τα αποτελέσματα της έρευνας αποκαλύπτουν ένα αξιοσημείωτο δίκτυο σχέσεων ανάμεσα στις υπό μελέτη μεταβλητές και την ανθεκτικότητα που επιδεικνύει το άτομο.

[13]

Πολυδιάστατη αντιμετώπιση της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερικινητικότητας: Η σημασία της διεπιστημονικής συνεργασίας

Συμπόσιο

Πρόεδροι: Κολαΐτης Γεράσιμος, Αποστολοπούλου Ιωάννα,
Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού

Συζητήτρια: Σοφianoπούλου Αναστασία,
Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού

Περίληψη Συμποσίου

Η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας (ΔΕΠ-Υ) είναι μια από τις πιο κοινές διαταραχές, η οποία αφορά στο 3-7% παιδιών και εφήβων (American Psychiatric Association, 2000· Wada, Yamashita, Matsushita, Ohtani & Kato, 2000). Τα παιδιά με ΔΕΠ-Υ ανήκουν σε ομάδα υψηλού κινδύνου για σχολική αποτυχία (Goldstein & Goldstein, 1998). Αρκετά συχνά τα παιδιά με ΔΕΠ-Υ αναπτύσσουν Εναντιωματική – Προκλητική Διαταραχή και Διαταραχή Διαγωγής (Abikoff, Courtney, Pelham & Koplewicz, 1993· Biederman et al., 1998). Αν και πρόκειται για μια διαταραχή με υψηλή συχνότητα αλλά ήπια σοβαρότητα σε σχέση με άλλες νευροψυχολογικές διαταραχές, η ΔΕΠ-Υ χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, αν λάβουμε υπόψη τα ποσοστά επιδημιολογίας, σε συνδυασμό με τις συνοδές και επερχόμενες επιπλοκές, καθώς και τα δευτερογενή προβλήματα που αντιμετωπίζει η πλειονότητα των παιδιών με ΔΕΠ-Υ καθόλη τη διάρκεια της ζωής τους (Denckla, 2003). Η σύγχρονη τάση των ειδικών είναι ο συνδυασμός θεραπευτικών προσεγγίσεων για τον καλύτερο θεραπευτικό σχεδιασμό και παρέμβαση. Ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η διεπιστημονική συνεργασία μεταξύ των ειδικών ψυχικής υγείας, των ιατρών και των δασκάλων ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Σε αυτό το πλαίσιο θα παρουσιαστούν περιπτώσεις παιδιών με ΔΕΠ-Υ όπου η διεπιστημονική συνεργασία ήταν καθοριστική για τη βελτίωση της κλινικής εικόνας, καθώς και ένα ψυχοεκπαιδευτικό πρόγραμμα για γονείς παιδιών με ΔΕΠ-Υ, το οποίο αποτελεί μέρος της πολυπαραγοντικής παρέμβασης.

Παρουσίαση περίπτωσης παιδιού με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα και σχολική άρνηση

Αποστολοπούλου Ιωάννα

Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού

Παρουσιάζεται περιστατικό αγοριού οκτώ (8) ετών με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα και Σχολική Άρνηση. Το παιδί και οι γονείς προσήλθαν σε θεραπεία μετά από προτροπή του σχολείου, το οποίο αντιμετώπιζε πρόβλημα με τη συμπεριφορά του παιδιού τόσο ως προς τα ακαδημαϊκά του καθήκοντα όσο και ως προς την κοινωνική του συμπεριφορά. Κατά τη διάρκεια της θεραπείας, το παιδί παρουσίασε μια έντονη έκρηξη θυμού στη σχολική τάξη, με αποτέλεσμα να διακοπεί η φοίτησή του για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το περιστατικό είναι ενδιαφέρον, καθώς διαφαίνεται το πώς η άγνοια των εκπαιδευτικών σχετικά με την κλινική εικόνα και το χειρισμό παιδιών με ΔΕΠ-Υ αλλά και η έλλειψη έγκαιρης διάγνωσης και κατανόησης από την πλευρά των γονέων αποτέλεσαν ένα συνδυασμό ο οποίος οδήγησε στη σχολική άρνηση του παιδιού αλλά και στη βίαιη συμπεριφορά του στο σχολείο. Στην επιτυχή θεραπευτική έκβαση καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε η άσπρη συνεργασία μεταξύ παιδιού, γονέων, ψυχιάτρου, δασκάλας και θεραπευτή. Παρουσιάζονται εν συντομία η γνωσιακή-συμπεριφοριστική αξιολόγηση του περιστατικού και τα κυριότερα σημεία της θεραπείας.

Ατομική θεραπεία κοριτσιού με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα και η σημασία της διεπιστημονικής συνεργασίας και παρέμβασης

Σοφianoπούλου Αναστασία

Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού

Θα παρουσιαστεί η παρέμβαση σε ένα κορίτσι 10 ετών, το οποίο έχει διαγνωστεί με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα (τύπος κυρίως απροσεξίας) και Διαταραχή της Γραπτής Έκφρασης. Επιπλέον το παιδί παρουσίαζε στην έναρξη της παρέμβασης πρωινή άρνηση να πάει στο σχολείο. Στην επαφή και τη συνεργασία με τη μητέρα, φάνηκε ότι και η ίδια παρουσίαζε έντονο άγχος και συμπτώματα Ιδιοψυχαναγκαστικής Διαταραχής, τα οποία επιβάρυναν την ποιότητα της σχέσης της με το παιδί, αλλά και την κλινική εικόνα και την ένταση των συμπτωμάτων του παιδιού. Έτσι η συνεργασία με τη μητέρα χρειάστηκε να εξυπηρετήσει διττό σκοπό: α) να λειτουργήσει η ίδια ως συνθεραπεύτρια στην παρέμβαση στο παιδί, και β) να μπορέσει να διαχειριστεί το έντονο άγχος της το οποίο δεν περιοριζόταν μόνο στα «προβλήματα» του παιδιού της, αλλά επηρέαζε σχεδόν όλους τους τομείς της καθημερινότητάς της, περιορίζοντας τη λειτουργικότητά της. Συνολικά πραγματοποιήθηκαν 26 συναντήσεις, συμπεριλαμβανομένων και των αναμνηστικών συνεδριών. Η κάθε συνεδρία μοιραζόταν εξίσου στο παιδί και τη μητέρα. Θα παρουσιαστεί το ιστορικό του παιδιού και της οικογένειας, καθώς και τα ψυχομετρικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν κατά την αξιολόγηση, την παρακολούθηση της πορείας της θεραπείας και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της παρέμβασης. Θα συζητηθούν αναλυτικά οι τεχνικές που εφαρμόστηκαν στη θεραπεία -τόσο για το παιδί όσο και για τη μητέρα-, αλλά και οι δυσκολίες που προέκυψαν στην πορεία. Θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της παρέμβασης, έτσι όπως αξιολογήθηκαν από τα ψυχομετρικά εργαλεία, αλλά και όπως τα περιγράφουν το παιδί και οι γονείς του. Τέλος θα συζητηθεί η σημασία της διεπιστημονικής συνεργασίας για την επιτυχή έκβαση της παρέμβασης.

13.3

Μελέτη περίπτωσης ενός παιδιού με ΔΕΠ-Υ από την πλευρά του ειδικού παιδαγωγού

Μάλλη-Πολλάκη Μυρτώ

Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του Παιδιού

Στη παρούσα εισήγηση θα αναφερθεί μια περίπτωση ενός παιδιού που φοιτά σε Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο, στη Β΄ τάξη. Η εξέταση του περιστατικού θα γίνει από την πλευρά του ειδικού παιδαγωγού. Στο συγκεκριμένο περιστατικό υπήρχε συνεργασία μεταξύ της ψυχολόγου, της κοινωνικής λειτουργού, της ειδικής παιδαγωγού και των γονέων του παιδιού, προκειμένου να αυξηθεί το κίνητρο του Βαγγέλη μέσα στην τάξη, να μπορεί να οργανώνεται καλύτερα και να συνεργάζεται με τους συμμαθητές του. Στην αρχή της χρονιάς, ο Βαγγέλης τις περισσότερες φορές ήταν αδιάφορος, δεν συμμετείχε στο μάθημα και πεταγόταν σε άσχετες στιγμές. Πολλές φορές ήθελε να προκαλέσει την προσοχή και της εκπαιδευτικού και των παιδιών κάνοντας το γελωτοποιό. Τέθηκαν, λοιπόν, συγκεκριμένοι στόχοι τόσο εκπαιδευτικοί όσο και συμπεριφορές. Επίσης, έγιναν συγκεκριμένες ενέργειες για να αυξηθεί το κίνητρο του για μάθηση, ένα παράδειγμα είναι η δημιουργία δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη του που την οργάνωσε ο ίδιος. Ο Βαγγέλης έχει διάγνωση ΔΕΠ-Υ για την αντιμετώπιση της οποίας παίρνει και φαρμακευτική αγωγή και συνοσυρότητα με διαταραχή διαγωγής προκλητικού τύπου και μαθησιακές δυσκολίες. Σήμερα, ο Βαγγέλης δεν πληρεί τα κριτήρια για τη διαταραχή διαγωγής προκλητικού τύπου και η προσαρμογή του στο σχολείο κρίνεται ικανοποιητική. Στην παρουσίαση του περιστατικού θα γίνει αναφορά στο ιστορικό του Βαγγέλη αλλά και στις ενέργειες που έγιναν από τους εκπαιδευτικούς σε συνεργασία με το Ειδικό Προσωπικό με σκοπό τη θετική προσαρμογή του παιδιού.

13.4

Ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες για γονείς παιδιών με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητα

Γεωργουτσάκου Σοφία

Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Παλλήνης

Από το 2000 συντονίζονται στο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Παλλήνης του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής, ομάδες που απευθύνονται σε γονείς, οι οποίοι έχουν παιδιά που έχουν διαγνωστεί με τη Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής- Υπερκινητικότητα. Πρόκειται για δομημένες ομαδικές παρεμβάσεις ψυχοεκπαιδευτικού χαρακτήρα, για τις οποίες προβλέπονται 10 εβδομαδιαίες δίωρες συναντήσεις. Οι τεχνικές που εφαρμόζονται, και στις οποίες οι γονείς εκπαιδεύονται στηρίζονται στο γνωσιακό-συμπεριφοριστικό μοντέλο. Στόχος των ομάδων αυτών είναι: α) η ενημέρωση / ψυχοεκπαίδευση των γονέων γύρω από βασικά ζητήματα που άπτονται της διαταραχής, όπως τι είναι η ΔΕΠ-Υ, κλινική εικόνα, αιτιολογία, αλλά και φαρμακευτική αγωγή ως μέθοδος παρέμβασης, β) κατανόηση της συμπεριφοράς του παιδιού υπό το πρίσμα της διαταραχής, γ) εκμάθηση λειτουργικότερων τρόπων διαχείρισης του παιδιού, δ) ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και ασφάλειας γύρω από τον γονικό ρόλο, ε) τροποποίηση πεποιθήσεων που αφορούν τόσο τη συμπεριφορά του παιδιού όσο και τη συμπεριφορά και τις αντιδράσεις του ίδιου του γονέα. Θα παρουσιαστεί η δομή του ομαδικού προγράμματος και οι τεχνικές οι εφαρμόζονται, αλλά και θα συζητηθεί η εμπειρία από τη συνεργασία με τους γονείς παιδιών με ΔΕΠ-Υ.

ΕΜΨΥΧΩΣΕΙΣ
 μια άλλη μορφή κοινωνικο-πολιτισμικής εκπαίδευσης
 για μαθητές Γ Δημοτικού

Εκπαίδευση Αστροναυτών

Ο Πανελλήνιος Σύλλογος Τεχνολόγων Αστροναυτών (ΠΑΣΤΑ) ζητάει έξυπνους και δραστήριους μαθητές Γ' Δημοτικού με σκοπό να επανδρώσει μελλοντικά αποστολές στο διάστημα.

Προσφέρεται πλήρες πακέτο εκπαίδευσης, διάρκειας 1 ½ ώρας και βεβαίωση παρακολούθησης.

Τηρείται σειρά προτεραιότητας. Σπεύσατε!

Τα μέλη του ΠΑΣΤΑ

Λοΐζος Νικολάου
 Μαρία Πάνου
 Βασίλης Τηλιακός
 Ελένη Τζιώρα
 Δώρα Τσιακίρη

Διπλωματούχοι Εμπυχωτές
 Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
 Θράκης

Αριθμός συμμετεχόντων: 1 τάξη + 5 εκπαιδευτικοί

Οι εκπαιδευτικοί που ενδιαφέρονται να παρακολουθήσουν τη Δράση μπορούν να το δηλώσουν στη Γραμματεία στις 26 και 27 Μαΐου 2010. Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.

ΕΜΨΥΧΩΣΕΙΣ
 μια άλλη μορφή κοινωνικο-πολιτισμικής εκπαίδευσης
 για παιδιά 6-7 χρονών

Νιώθω, νιώθεις, νιώθει, νιώθουμε...

Διαβάζοντας και παίζοντας με τα συναισθήματα

Έχει ποτέ σκεφτεί κανείς πόσο εξοργισμένος μπορεί να ένιωθε ο Ρούνι Ρούνι το ύπουλο κακό γουρούνι στις αποτυχημένες προσπάθειες του να φτάσει στα τρία μικρά λυκάκια, στο γνωστό παραμύθι του Ε. Τριβιζά; Ή πώς ένιωθε η Ωραία Κοιμωμένη όταν ξύπνησε έπειτα από τόσα χρόνια βαθύ ύπνου; Ή ακόμη, πώς νιώθει ένα σχισμένο και σκονισμένο βιβλίο στην άκρη της βιβλιοθήκης μας; Η δράση μας επεξεργάζεται, με τη λογική των αναγνωστικών εμψυχώσεων, το θέμα των συναισθημάτων. Γνωρίζουμε και προσεγγίζουμε τον κόσμο των συναισθημάτων μέσα από το μαγευτικό ταξίδι που μπορούν να μας προσφέρουν τα βιβλία, το θεατρικό παιχνίδι, οι κατασκευές και η ψυχοκίνηση.

Εμψυχώτριες:

**Γιαννακάρα Δέσποινα
 Δουκαρή Στυλιανή
 Μήνογλου Μαρία
 Μπαρμπαρίδου Γωγώ**

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
 Θράκης

Αριθμός συμμετεχόντων: 1 τάξη
 Διάρκεια: 1 ½ ώρα

ΕΜΨΥΧΩΣΕΙΣ
 μια άλλη μορφή κοινωνικο-πολιτισμικής εκπαίδευσης
 για παιδιά 4-8 χρονών

Παραμυθοκατασκευάσματα

*Μια συντροφιά παραμυθάδων μεγάλων, ξακουστών
 παραμύθι ξεκινούν να πουν διαφορετικό.*

Τα λόγια όμως στερεύουν, το παραμύθι μένει μισό.

*Τότε μικροί παραμυθάδες εμφανίζονται σωρό
 και το παραμύθι το τελειώνουν με τρόπο μαγικό.*

*Με ζωγραφική, κατασκευή, χορό,
 το παραμύθι τους παραμυθοκατασκευάζουν στο λεπτό.*

Εμπυχώτριες:

Μαίρη Βαρούτη, Κατερίνα Κογκετσίδου, Όλγα Λιάγκου

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Αριθμός συμμετεχόντων: 1 τάξη
 Διάρκεια: 1 ½ ώρα

Προσεγγίσεις των διαταραχών συμπεριφοράς και μάθησης στον χώρο του σχολείου

Συμπόσιο

Πρόεδρος και συζητήτρια: Τσαπακίδου Ελένη

Κέντρο Ψυχικής Υγείας Γ. Ν. Ξάνθης

Περίληψη Συμποσίου

Με τις εισηγήσεις του παρόντος συμποσίου θα επιχειρηθεί μια κατανόηση των «σχολικών προβλημάτων» -διαταραχές συμπεριφοράς, μαθησιακές δυσκολίες- εστιάζοντας στην ψυχοσυναισθηματική κατάσταση του παιδιού ή και της οικογένειας. Με τη βοήθεια κλινικού υλικού θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε το θέμα υποδεικνύοντας πως συχνά αντιδραστική συμπεριφορά στον χώρο του σχολείου και επιθετικές εκδηλώσεις παιδιών συνδέονται με σοβαρές συναισθηματικού τύπου δυσκολίες, οι οποίες χρήζουν ψυχοθεραπευτικής αντιμετώπισης των ίδιων ή και των γονέων. Η πρώτη εισήγηση αφορά ένα εισαγωγικό κομμάτι αναφορικά με ζητήματα που συχνά παραβλέπονται ή αποσιωπούνται όπως μια ασθένεια ή ένας θάνατος στην οικογένεια και οι επιπτώσεις του ανεπεξέργαστου πένθους στο παιδί. Η δεύτερη εισήγηση αφορά την παρουσίαση κλινικού υλικού από την θεραπεία ενός δεκάχρονου παιδιού, το οποίο παραπλέμφθηκε με κύριο αίτημα την αντιδραστική συμπεριφορά στο σχολείο, με στόχο την ανάδειξη των επιπτώσεων του πένθους που δεν έχει σωστά επεξεργαστεί στην παιδική ηλικία. Με τη βοήθεια κλινικού υλικού από περίπτωση εντεκάχρονου αγοριού, το οποίο παραπλέμφθηκε για σχολική άρνηση και διαταραχές συμπεριφοράς, η τρίτη εισήγηση θα εστιάσει σε ζητήματα γονέων και πώς αυτά συνδέονται με την εμφάνιση διαταραχών στα παιδιά. Τέλος, στην τέταρτη εισήγηση γίνεται μία σύνδεση των μαθησιακών δυσκολιών με συνοδά συμπτώματα, όπως η σχολική αδιαφορία ή αντιδραστικότητα κατά τη διαδικασία της μάθησης, που αποκαλύπτουν πάντα μια άλλου τύπου προβληματική στα πλαίσια του σχολείου. Πίσω από ένα σχολικό αίτημα τις περισσότερες φορές αναδύεται ένα πολύπλευρο ζήτημα και συνεπώς το σχολικό πρόβλημα είναι απαραίτητο να εντάσσεται σε ένα κλινικό πνεύμα συνολικής κατανόησης.

17.1

«Αυτά που δεν λέγονται». Πένθος-απώλεια στην παιδική ηλικία

Τέντσιου Θεόνη

ΚΨΥ Ξάνθης

Υπάρχουν πολλά πράγματα που οι γονείς μπορεί να δυσκολεύονται να πουν στα παιδιά τους ή να μην έχουν σκεφτεί να τους τα πουν στην προσπάθεια τους να τα προστατέψουν και να μην πληγωθούν. Έτσι συχνά σημαντικά ζητήματα, που αφορούν τη ζωή του παιδιού, αποφεύγεται να λεχθούν όπως π.χ. μια ασθένεια ή πένθος στην οικογένεια. Το πένθος ορίζεται ως η αντίδραση στην απώλεια είτε λόγω θανάτου είτε ως γενικότερη έννοια όπως ένας αποχωρισμός ή χωρισμός, ένα ναρκισσιστικό πλήγμα (π.χ. ακρωτηριασμός), ή απώλεια φαντασιωτικού αντικειμένου / αγάπης (π.χ. ενδομήτριος θάνατος βρέφους), ή απώλεια μιας ευκαιρίας στην ζωή κ.τ.λ. Όταν χάσουμε κάτι που αγαπάμε (οτιδήποτε κι αν είναι αυτό) μπαίνουμε σε μια κατάσταση πένθους. Τα στοιχεία που έχουμε σήμερα στη διάθεσή μας συνηγορούν στο ότι το παιδικό πένθος σωστά επεξεργασμένο και εκφρασμένο δεν αποτελεί σοβαρό παράγοντα κινδύνου για την εμφάνιση ψυχικών νόσων ή διαταραχών συμπεριφοράς είτε στην παιδική ηλικία είτε στην ενήλικη ζωή. Μάλιστα κάποιες έρευνες δείχνουν ότι τα παιδιά είναι τελικά

ιδιαίτερα προσαρμοστικά ακόμη και σε έντονα τραυματικές καταστάσεις. Σε αρκετές περιπτώσεις η συνδρομή των ειδικών δεν είναι απαραίτητη. Σε άλλες βέβαια, είναι μείζονος σημασίας το παιδί και η οικογένεια να δεχτούν βοήθεια, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις εμφάνισης διαταραχών της συμπεριφοράς ή ψυχολογικών προβλημάτων σε άλλα περιβάλλοντα (όπως ο χώρος του σχολείου). Ο Murphy υποστήριξε ότι οι επιπλοκές στο πένθος εμφανίζονται κυρίως λόγω της αποτυχίας συμμετοχής του παιδιού στην όλη διαδικασία ή της απαγόρευσης από τους ενήλικες να συζητήσει το γεγονός του θανάτου, επειδή η ανάμνησή του θεωρείται επώδυνη. Ένα παιδί μπορεί να μην εκφράσει το πένθος άμεσα με καταθλιπτική διάθεση, κλάμα κ.τ.λ. Το πένθος μπορεί να εκδηλωθεί έμμεσα μέσω του παιχνιδιού και της συμπεριφοράς. Όταν δεν δοθεί στο παιδί ο κατάλληλος χρόνος και χώρος για να πενθήσει, το μη επεξεργασμένο πένθος μπορεί να εκδηλωθεί με σωματικά συμπτώματα, διαταραχές μάθησης ή συμπεριφοράς.

17.2

Διαταραχή συμπεριφοράς στο σχολείο - σύνδεση με συναισθηματικού τύπου δυσκολίες και διεργασίες πένθους

Τσαπακίδου Ελένη

ΚΨΥ Ξάνθης

Στην παρουσίαση, με τη βοήθεια κλινικού υλικού, θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε το θέμα υποδεικνύοντας πως συχνά οι επιθετικές εκδηλώσεις παιδιών συνδέονται με σοβαρές συναισθηματικού τύπου δυσκολίες, οι οποίες χρήζουν ψυχοθεραπευτικής αντιμετώπισης. Συνεπώς, για την καλύτερη αντιμετώπιση τους είναι απαραίτητη η έγκαιρη και σωστή διάγνωση και η καλή συνεργασία των σχολικών υπηρεσιών με ιατροπαιδαγωγικές - παιδοψυχιατρικές υπηρεσίες. Θα αναφερθούμε σε περίπτωση θεραπείας ενός δεκάχρονου αγοριού, όχι με στόχο να παρουσιάσουμε την αποτελεσματικότητα θεραπευτικών χειρισμών αλλά για να δείξουμε τις επιπτώσεις του πένθους που δεν έχει σωστά επεξεργαστεί στην παιδική ηλικία. Ο Α παραπέμφθηκε για θεραπεία από τα ΚΕΔΥ επαρχιακής πόλης. Στην τετάρτη Δημοτικού είχε εμφανίσει έντονα επιθετική συμπεριφορά τόσο προς τους συμμαθητές όσο και προς τη δασκάλα την οποία έβριζε χωρίς καμία συστολή με χυδαίους όρους ερωτικού περιεχομένου. Ως κύριο αναφερόμενο σύμπτωμα αναφέρεται η επιθετική συμπεριφορά του και η δυσκολία του να συμμορφωθεί με τους κανόνες της τάξης. Κατά την κλινική εκτίμηση είναι εμφανής η ύπαρξη καταθλιπτικού συναισθήματος ταυτόχρονα με δυσκολία έκφρασης συναισθημάτων. Ο Α. για να ανακουφίζεται από τα αρνητικά συναισθήματα διαστρεβλώνει την πραγματικότητα και ανακουφίζεται με πλαστές ιστορίες. Μέσα από στοιχεία του αναπτυξιακού ιστορικού σε συνδυασμό με κλινικό υλικό προκύπτουν ζητήματα μη επεξεργασμένου πένθους (θάνατος μητέρας) και αισθήματα απόρριψης τα οποία συνδέονται με την υιοθεσία του και τη σχέση με τον πατέρα.

17.3

«Δύσκολο» παιδί ή «δύσκολοι» γονείς; Οι επιπτώσεις της ψυχοπαθολογίας των γονέων στην εξέλιξη του παιδιού

Τσοχατζή Μάλαμα

Ψυχιατρική Κλινική Γ.Ν. Ξάνθης

Στόχος της συγκεκριμένης ανακοίνωσης είναι μέσω της χρήσης κλινικού υλικού να αναδειχθεί μια διαφορετική πλευρά των μαθησιακών δυσκολιών - δυσκολιών συμπεριφοράς. Πολλά παιδιά παρουσιάζουν στο σχολείο εικόνα, η οποία εντάσσεται σε ψυχοπαθολογικά πλαίσια και η οποία ακουμπά τη λειτουργικότητα σε όλα τα επίπεδα. Απαραίτητη κρίνεται τότε μια ολοκληρωμένη

διαγνωστική εκτίμηση που εμπεριέχει και το οικογενειακό περιβάλλον. Ο Δ. 11 ετών, χαρακτηρίζεται ως ένα δύσκολο παιδί στο σχολείο και στο σπίτι (επιθετική συμπεριφορά, αυτοτραυματισμοί, μαθησιακά προβλήματα, σχολική άρνηση κ.ά.). Παραπέμπεται σε παιδοψυχιατρική υπηρεσία, προκειμένου να γίνει η διαγνωστική εκτίμηση και να αντιμετωπιστεί θεραπευτικά. Πίσω από την εικόνα των δικών του δυσκολιών κρύβονται οι μεγάλες δυσκολίες των γονιών: ψυχοπαθολογία (στοιχεία μεταιχμιακής προσωπικότητας μητέρας, κατάθλιψη πατέρα), προβλήματα στη σχέση ζεύγους, ενδοοικογενειακή βία, οικονομικά προβλήματα κ.ά.. Τι συμβαίνει όταν οι γονείς νοσούν ψυχικά; Ποιο θεραπευτικό σχήμα θα μπορούσε να βοηθήσει; Στη συγκεκριμένη περίπτωση κρίθηκε ως άμεση προτεραιότητα η θεραπεία των γονέων σε δομή ψυχικής υγείας ενηλίκων και συμπληρωματική η υποστηρικτική φροντίδα του παιδιού. Η παρακολούθηση της πορείας του Δ. δείχνει την αναγκαιότητα μιας ολοκληρωμένης διαγνωστικής εκτίμησης αλλά και της ευελιξίας των θεραπευτικών χειρισμών, οι οποίοι απαιτούν από τους ειδικούς της ψυχικής υγείας να βλέπουν πέρα από το προφανές.

17.4

Σχολικές δυσκολίες: Μια ψυχική επισήμανση

Ζαμπούνη Έφη

Ψυχολόγος

Ο Rene Diatkine, Γάλλος παιδοψυχίατρος και ψυχαναλυτής κατά την εργασία του με παιδιά και εφήβους επισήμανε την σύνδεση ευχαρίστησης με τη διαδικασία της μάθησης. Από τη δουλειά του με τα σχολεία και τους δασκάλους πάνω στο θέμα της ανάγνωσης σημειώνουμε πως η ανάγνωση δεν ξεκινάει από το σχολείο, μαθαίνεται ήδη από τον πρώτο θηλασμό, από το στοιχείο της ευχαρίστησης που έχουν τα λόγια και από τη δουλειά του παιδιού να συνδέσει όλα αυτά τα πράγματα (τροφή, λόγος, ευχαρίστηση). Παίρνοντας υπόψη μας τη λειτουργική σημασία της ευχαρίστησης αλλά και της σημασίας του Άλλου, π.χ. μητέρα, στη παιδαγωγική διαδικασία αναζητούμε και άλλα νοήματα πέρα από αυτό που φέρεται ως πρόσκομμα στην εκπαιδευτική και γνωστική διαδικασία. Ξέρουμε πια ότι η γνωστική ωρίμανση του παιδιού συμβαδίζει με τη ψυχολογική του εξέλιξη σε μια διαπλοκή αδιαχώριστη. «Αν υπάρχουν σχολικές δυσκολίες καθαρά παιδαγωγικής προέλευσης ισχύει εξίσου ότι αυτό το σύμπτωμα καλύπτει σχεδόν πάντα κάτι άλλο» υπογραμμίζει η Maud Marionni (Γαλλίδα ψυχαναλύτρια που ίδρυσε μαζί με τον Robert Lefort, το 1969, το περίφημο σχολείο του Bonneauil, που υποδεχόταν παιδιά και εφήβους σε δυσκολίες). Γιατί ένα παιδί δεν μαθαίνει; γιατί εμφανίζει δυσκολίες στην ανάγνωση και στην αριθμητική; γιατί παραλείπει ή ξεχνά; γιατί παρουσιάζει σχολική πτώση; Ερωτήματα που ανοίγουν το πεδίο της μάθησης στη διαπλοκή των οικογενειακών σχέσεων και στην ψυχική κατάσταση των υποκειμένων -γονείς και παιδί. Πολλές φορές η σχολική δυσκολία εντοπίζεται και ως έκφραση μιας ψυχικής οδύνης, παραγνωρισμένης και αλλοιωμένης από το μαθησιακό σύμπτωμα.

Πρώτες κατακτήσεις

Θεματική ενότητα

18.1

Η ανάδυση των πρώτων λέξεων: μια ολιστική προσέγγιση

Καρούσου Αλεξάνδρα

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η ανάδυση των πρώτων λέξεων αποτελεί ένα από τα πρώτα ορόσημα της γλωσσικής ανάπτυξης των παιδιών. Πρόκειται για την παραγωγή των πρώτων αμιγώς γλωσσικών συμβόλων τα οποία, παρότι απέχουν ποικιλοτρόπως από τη μορφή και χρήση των λέξεων στη γλώσσα των ενηλίκων, προϋποθέτουν την ανάπτυξη και σύγκλιση πολλών σημαντικών δεξιοτήτων και κατακτήσεων (ανάδυση της επικοινωνιακής πρόθεσης, ικανότητα άρθρωσης, αντίληψη, αναφοράς, συμβολικής αναπαράστασης κ.λπ.). Πληθώρα σύγχρονων ερευνών προσδιορίζουν την ανάδυση των εν λόγω κατακτήσεων κατά την προγλωσσική περίοδο της επικοινωνιακής ανάπτυξης και τα αναδεικνύουν ως προαπαιτούμενα μιας φυσιολογικής γλωσσικής ανάπτυξης. Ελάχιστες μελέτες, ωστόσο, έχουν επιχειρήσει μία πολυδιάστατη ανάλυση της φωνητικής επικοινωνίας των παιδιών με στόχο τη διερεύνηση του πώς οι εν λόγω εξελίξεις αλληλεπιδρούν κατά τη μετάβαση από την προλεκτική στη λεκτική επικοινωνία. Παρουσιάζεται μία διαχρονική, μικρογενετική έρευνα της φωνητικής επικοινωνίας δύο παιδιών (ενός ελληνόφωνου και ενός ισπανόφωνου) τα οποία βιντεοσκοπήθηκαν ανά εβδομάδα από τους 8 έως τους 18 μήνες. Τα εκφωνήματα των παιδιών αναλύθηκαν ως προς ποικίλες διαστάσεις, σχετικές τόσο με τη μορφή όσο και με τη χρήση τους (π.χ. ποιότητα άρθρωσης, επιτονισμός, ρυθμός, αναφορική και συμβολική χρήση, συμβατικότητα μορφής-σημασίας). Με στόχο μια πιο ολιστική προσέγγιση και ερμηνεία της ανάδυσης των πρώτων λέξεων, παρουσιάζονται αποτελέσματα σχετικά με το πώς οι μεμονωμένες αυτές μεταβλητές αλληλεπιδρούν και συνδυάζονται στα προλεκτικά εκφωνήματα των παιδιών και πώς σταδιακά συγκλίνουν για να αναδυθούν οι πρώτες τους λέξεις. Τα αποτελέσματα συζητούνται στο πλαίσιο θεωρητικών μοντέλων που εκλαμβάνουν την ανάπτυξη της γλώσσας ως μια σύνθετη δυναμική διεργασία.

18.2

Μια νατουραλιστική και διαχρονική μελέτη για το συντακτικό και τις λεκτικές εκφράσεις της πατρικής ομιλίας κατά την πρώιμη βρεφική ηλικία

Κοκκινάκη Θεανώ

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ο σκοπός της παρούσας διαχρονικής και νατουραλιστικής μελέτης ήταν η συστηματική διερεύνηση των λεκτικών εκφράσεων, της εστίασης και του συντακτικού της πατρικής ομιλίας κατά την πρώιμη βρεφική ηλικία. Πιο συγκεκριμένα, οι αυθόρμητες αλληλεπιδράσεις έντεκα δυάδων βρέφους-πατέρα βιντεοσκοπήθηκαν στο σπίτι των βρεφών από τον 2ο έως τον 6ο μήνα της ζωής τους. Μέσα σε σαφώς ορισμένες μονάδες και υπομονάδες ανάλυσης, η πατρική ομιλία ορίστηκε ανάλογα με τις λεκτικές εκφράσεις, την εστίαση και το συντακτικό. Τα αποτελέσματα συνοψίζονται ως εξής: (α) από τις λεκτικές εκφράσεις που εστιάζονταν στο

βρέφος εκείνες που αφορούσαν την εσωτερική κατάσταση του βρέφους (και ιδιαίτερα την προσοχή) υπερείχαν έναντι των υπολοίπων, (β) από τις λεκτικές εκφράσεις που εστιάζονταν στη δυάδα, η αναζήτηση του νοήματος υπερείχε σε σχέση με τις υπόλοιπες υποκατηγορίες, (γ) οι ερωτήσεις υπερείχαν σε σύγκριση με τις υπόλοιπες συντακτικές κατηγορίες, (δ) συσχετίσεις βρέθηκαν μεταξύ των λεκτικών εκφράσεων που εστιάζονταν στο βρέφος και στη δυάδα και του συντακτικού, (ε) η ηλικία του βρέφους φαίνεται να επηρεάζει τις λεκτικές εκφράσεις της πατρικής ομιλίας. Τα αποτελέσματα αυτά θα συζητηθούν στο πλαίσιο της Θεωρίας της έμφυτης διυποκειμενικότητας.

18.3

Σημασιολογικά χαρακτηριστικά της δισυναισθητικής μητρικής ομιλίας που απευθύνεται σε παιδιά με σύνδρομο Down και σύνδρομο Williams

Παπαηλιού Χριστίνα, Πολεμικός Νικήτας, Φρυσίρα Ελένη, Καΐλα Μαρία

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Πληθώρα ερευνών καταδεικνύουν ότι οι μητέρες προσαρμόζουν δισυναισθητικά την ομιλία τους στο επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού. Έτσι επιτυγχάνεται καλύτερη συνεργατική επικοινωνία μεταξύ τους, η οποία επηρεάζει την κοινωνική, γνωστική και γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Η μελέτη της δισυναισθητικής μητρικής ομιλίας (ΔΜΟ) που απευθύνεται σε παιδιά με αναπτυξιακές διαταραχές θεωρείται ότι θα συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των δεξιοτήτων και των ελλειμμάτων των παιδιών αυτών. Η παρούσα μελέτη είχε ως στόχο να διερευνήσει το σημασιολογικό περιεχόμενο της ΔΜΟ που απευθύνεται σε νήπια με σύνδρομο Down (ΣΔ) και σύνδρομο Williams (ΣW). Σε κάθε πειραματική ομάδα συμμετείχαν 5 νήπια με τις μητέρες τους, ενώ στην ομάδα ελέγχου συμμετείχαν 5 τυπικά αναπτυσσόμενα (ΤΑ) νήπια αντίστοιχης νοητικής ηλικίας με τις μητέρες τους. Συνολικά αναλύθηκαν 2.823 εκφράσεις των μητέρων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μητέρες των παιδιών με ΣΔ και ΣW χρησιμοποιούν στατιστικά σημαντικά περισσότερες ερωτήσεις μερικής αγνοίας σε σύγκριση με τις μητέρες των ΤΑ νηπίων. Επιπλέον, οι μητέρες των παιδιών με ΣW χρησιμοποιούν στατιστικά σημαντικά περισσότερες εκφράσεις προσέλκυσης προσοχής σε σύγκριση με τις μητέρες των παιδιών με ΣΔ και των ΤΑ παιδιών. Από την άλλη πλευρά, οι μητέρες των παιδιών με ΣΔ δίνουν στατιστικά σημαντικά λιγότερες πληροφορίες σε σύγκριση με τις μητέρες των παιδιών με ΣW και των ΤΑ παιδιών. Τα αποτελέσματα αυτά φανερώνουν ότι οι μητέρες των παιδιών με ΣΔ και ΣW προσαρμόζουν τη λεκτική τους συμπεριφορά στα γνωστικά και επικοινωνιακά χαρακτηριστικά του παιδιού τους. Στη συζήτηση εξετάζεται η αξιοποίηση των ευρημάτων αυτών για τη διαμόρφωση αποτελεσματικότερων προγραμμάτων πρώιμης παρέμβασης.

18.4

Η απόκτηση του λόγου μεγαλώνοντας σε ένα «πολυμητρικό» περιβάλλον

Ρουφίδου Ειρήνη

ΤΕΙ Αθήνας

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας μελετήθηκε το θέμα της απόκτησης του λόγου από τα μικρά παιδιά που ζουν στη συλλογική ζωή ενός ιδρύματος όπου κατά συνέπεια ο μητρικός ρόλος και η μητρική λειτουργία ασκούνται από τους παιδαγωγούς που εργάζονται σε αυτό. Συγκεκριμένα μελετήθηκε πώς οι ιδιαιτερότητες της ζωής ενός ιδρύματος, η απουσία του ενός

και μοναδικού ατόμου που ασχολείται με την παροχή της φροντίδας στο παιδί και ταυτοχρόνως η δυσκολία της ανάπτυξης μιας δυαδικής σχέσης του τύπου μητέρας-παιδιού μπορούν να επηρεάσουν την απόκτηση του λόγου. Έχοντας πρόθεση να μελετηθεί ο λόγος ως ένας τρόπος να «βρίσκομαι με τον άλλο» σύμφωνα με τον D. Stern (1989) καθώς και ως «επιθυμία να συναντήσω έναν άλλο» σύμφωνα με την F. Dolto (1987) παρατηρήθηκαν και καταγράφηκαν οι πρώιμες ανταλλαγές ανάμεσα στα μικρά παιδιά ηλικίας 8 έως 24 μηνών που ζουν και μεγαλώνουν σε ίδρυμα και στους παιδαγωγούς που εργάζονται σε αυτό, σε συνθήκες της καθημερινής ζωής τους. Πεδίο της έρευνας υπήρξε ένα ίδρυμα υποδοχής και φιλοξενίας βρεφών και μικρών παιδιών. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 16 παιδιά ηλικίας 8 έως και 24 μηνών. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη μέθοδο της συμμετοχικής συστηματικής παρατήρησης σύμφωνα με την Esther Bick. Παρατηρήθηκαν και καταγράφηκαν οι λεκτικές και μη λεκτικές ανταλλαγές ανάμεσα στα παιδιά και στους ενήλικες (το προσωπικό) κατά τη διάρκεια της καθημερινότητας τους καθώς και οι ανταλλαγές μεταξύ των παιδιών την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού. Επίσης παρατηρήθηκαν, καταγράφηκαν και μελετήθηκαν οι διαπροσωπικές σχέσεις του κάθε παιδιού με τα ενήλικα άτομα και κυρίως οι μορφές συμπεριφοράς με το πρόσωπο αναφοράς. Τέλος για την πληρέστερη εικόνα των υποκειμένων και για την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, συλλέχτηκαν πληροφορίες που είχαν σχέση με το ιστορικό του κάθε παιδιού και αφορούσαν την ηλικία εισαγωγής του στο ίδρυμα, την διάρκεια παραμονής του σε αυτό καθώς επίσης και την ύπαρξη και την συχνότητα επαφής του με τους φυσικούς γονείς.

18.5

Η αλληλεπίδραση μητέρων-πατέρων με βρέφη σε συνθήκη ελεύθερου παιχνιδιού

Μπαχά Μαρία-Άννα, Παπαληγούρα Ζαΐρα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Έρευνες δείχνουν ότι η εμπλοκή του πατέρα στην ανατροφή των παιδιών έχει αυξηθεί, ωστόσο οι αλλαγές δεν είναι τόσο μεγάλες όσο συχνά υποθέτουμε. Η ανατροφή των παιδιών είναι ακόμα κυρίως αρμοδιότητα των μητέρων. Στην Ελλάδα οι σχετικές έρευνες είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η παρατήρηση της αλληλεπίδρασης μητέρων-πατέρων σε συνθήκες ελεύθερου παιχνιδιού. Βιντεοσκοπήθηκαν 10 ζευγάρια γονέων με τα ηλικίας 10-12 μηνών βρέφη τους, στο σπίτι τους. Η μέθοδος της μικροανάλυσης εφαρμόστηκε στις παρατηρήσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μητέρες ασχολούνταν περισσότερες ώρες με τα βρέφη τους από ότι οι πατέρες ($p=0.01$), έδειχναν περισσότερη τρυφερότητα ($p=0.04$) και είχαν πιο θετική συναισθηματική έκφραση κατά την αλληλεπίδραση με το βρέφος τους σε σχέση με τους πατέρες ($p=0.01$). Αντίθετα, οι πατέρες ήταν περισσότερο ουδέτεροι συναισθηματικά σε σχέση με τις μητέρες ($p=0.01$). Αντίστοιχες διαφορές ως προς τη συναισθηματική έκφραση των βρεφών δεν παρατηρήθηκαν ($p>0.05$). Ως προς το φύλο του βρέφους, βρέθηκε ότι οι πατέρες έδειχναν περισσότερη τρυφερότητα με τα κορίτσια ($p=0.04$) αν και εμπλέκονταν λιγότερο μαζί τους σε δράση σε σχέση με τα αγόρια ($p=0.04$) στα οποία ήταν πιο παρεμβατικοί ($p=0.01$). Ως προς τη σειρά γέννησης του βρέφους, τα πρωτότοκα βρέφη βρέθηκε ότι παρουσίαζαν περισσότερα επεισώδια μοιρασμένης προσοχής με τις μητέρες τους, σε σχέση με τα δευτερότοκα βρέφη ($p=0.04$) τα οποία απέφευγαν τη μητέρα τους πιο πολύ σε σχέση με τα πρωτότοκα ($p=0.04$). Τα παραπάνω ευρήματα θα συζητηθούν υπό το πρίσμα της τρέχουσας βιβλιογραφίας.

Θεματική ενότητα

19.1

**Σχέσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης
με τη γενική γνωστική ικανότητα, την κοινωνική κατανόηση
και τη σχολική επίδοση κατά την εφηβική ηλικία**

Σεραφείμ Παρασκευή, Σπανούδης Γιώργος

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Με τον όρο συναισθηματική νοημοσύνη (ΣΝ) αναφερόμαστε σε ένα σύνολο αυτοαντιλήψεων και προδιαθέσεων συναισθηματικού χαρακτήρα. Η παρούσα εργασία εξετάζει τη σχέση της ΣΝ με τη γενική γνωστική ικανότητα, την εκφραστικότητα των συναισθημάτων, την ακαδημαϊκή επίδοση και την κοινωνική κατανόηση, στοχεύοντας στην αποκάλυψη των σχέσεων που υφίστανται μεταξύ τους. Το δείγμα αποτελούνταν από 90 έφηβους ηλικίας 14 έως 17 ετών οι οποίοι προέρχονταν από τρεις τάξεις δημόσιων σχολείων της Λευκωσίας. Σε κάθε τάξη τα δύο φύλα αντιπροσωπεύονταν στον ίδιο βαθμό. Για τη μέτρηση της συναισθηματικής νοημοσύνης χρησιμοποιήθηκε το SSEIT (Schutte et al., 1998), ενώ για τη μέτρηση της συναισθηματικής εκφραστικότητας χορηγήθηκε το *Berkeley Expressivity Questionnaire* (Gross & John, 1995). Για τη μέτρηση της γενικής γνωστικής ικανότητας χρησιμοποιήθηκε το *Wechsler Abbreviated Scale of Intelligence*. Η κοινωνική κατανόηση μετρήθηκε με τη χορήγηση έξι βινιέτων που παρουσίαζαν κοινωνικές καταστάσεις. Τέλος, οι καθηγητές των παιδιών αξιολόγησαν τη γενική ακαδημαϊκή τους επίδοση σε μια κλίμακα 5 σημείων. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι υπάρχει χαμηλή σχέση μεταξύ γενικής γνωστικής ικανότητας και συναισθηματικής νοημοσύνης. Αντίθετα, η σχέση της συναισθηματικής νοημοσύνης με τις μετρήσεις της συναισθηματικής εκφραστικότητας και της κοινωνικής κατανόησης βρέθηκαν σημαντικές. Η σχολική επίδοση φαίνεται ότι ερμηνεύεται ικανοποιητικά από τη μέτρηση της γενικής γνωστικής ικανότητας, ενώ εμφανίζει χαμηλή συσχέτιση με τη ΣΝ. Το φύλο φαίνεται ότι λειτουργεί ως μεσολαβούσα μεταβλητή στη σχέση της ΣΝ με την ακαδημαϊκή επίδοση. Τα ευρήματα της μελέτης συζητούνται στο πλαίσιο της έρευνας που διεξάγεται για τα συστατικά στοιχεία της ΣΝ, τις σχέσεις της με τη γενική γνωστική ικανότητα και τις εφαρμογές της στην εκπαίδευση.

19.2

**Στρες, επίπεδο συγκρούσεων στην οικογένεια
και επιτυχία στο σχολείο.
Μια διερεύνηση σε Έλληνες εφήβους**

Τζελέπη-Γιαννάτου Ελένη

Η έρευνα για το στρες στην εφηβεία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς είναι μια περίοδος της εξέλιξης του ανθρώπου κατά την οποία συντελούνται πλήθος αλλαγών σε πολλούς τομείς οι οποίες συμβάλλουν στη διαμόρφωση του επιπέδου στρες. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης του στρες που βιώνουν οι έφηβοι με το επίπεδο συγκρούσεων στην οικογένεια τους και την επίδοσή τους στο σχολείο. Στην έρευνα συμμετείχαν 400 έφηβοι που φοιτούσαν σε Γυμνάσια της ευρύτερης περιοχής της Αττικής. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν δύο ερωτηματολόγια: α) το *Problem Questionnaire* (Seiffge-Krenke, 1995) που εξετάζει το στρες που βιώνουν οι έφηβοι σε επτά τομείς και β) το ερωτηματολόγιο του *Οικογενειακού Κλίματος* (Moos & Moos, 1981) το οποίο εκτιμά την αντίληψη των ατόμων για το οικογενειακό τους περιβάλλον. Για τη μέτρηση της σχολικής επίδοσης των εφήβων χρησιμοποιήθηκε ο μέσος όρος της βαθμολογίας τους στο σύνολο των μαθημάτων. Τα

αποτελέσματα δείχνουν ότι οι έφηβοι με υψηλή σχολική επίδοση έχουν πολύ χαμηλότερο επίπεδο συγκρούσεων στην οικογένεια τους από ό,τι οι έφηβοι με χαμηλή βαθμολογία. Επίσης το επίπεδο του στρες που βιώνουν είναι χαμηλότερο από εκείνο των μαθητών με χαμηλή βαθμολογία. Εμφανίζεται ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου στρες των εφήβων και της σύγκρουσης στην οικογένεια. Τα ευρήματα θα συζητηθούν σε σχέση με τη χρησιμότητά τους στο σχολικό και οικογενειακό περιβάλλον.

19.3

Εμπόδια και πηγές υποστήριξης σταδιοδρομίας σε εφήβους μέσης εφηβικής ηλικίας

Κατσίκης Δημήτριος, Συγκολλίτου Ευθυμία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των σχέσεων βασικών μεταβλητών της Κοινωνικογνωστικής Θεωρίας Σταδιοδρομίας (*Social Cognitive Career Theory- SCCT-* Lent, Brown & Hackett, 1994, 1996, 1998, 2000) σε εφήβους μέσης εφηβικής ηλικίας. Συγκεκριμένα διερευνήθηκαν οι σχέσεις ανάμεσα στα Εμπόδια και στην Υποστήριξη Σταδιοδρομίας όπως τα αντιλαμβάνονται οι συγκεκριμένοι έφηβοι. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 500 μαθητές και μαθήτριες της Α' Λυκείου από αντιπροσωπευτικό δείγμα του Νομού Θεσσαλονίκης. Για τις μετρήσεις της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν η Κλίμακα «Η Αντίληψη των Εμποδίων μου» - Αναθεωρημένη Έκδοση [My Perceptions of Barriers - Scale Revised (McWhirter, 2000. Αναθεωρημένη έκδοση της Gibbons, 2005)] και το Ερωτηματολόγιο Υποστήριξης Σταδιοδρομίας (*Career Supports Questionnaire-CSQ*) που βασίστηκε στην ερευνητική δουλειά των Lent, Brown, Brenner, Chopra, Davis, Talleyrand και Suthakaran (2001). Τα αποτελέσματα συζητούνται στο πλαίσιο της Κοινωνικογνωστικής Θεωρίας και των αναπτυξιακών θεωριών των Super (1957, 1990) και Vondracek, Lerner και Schulenberg (1986) με στόχο τον σχεδιασμό ενός προγράμματος συμβουλευτικής ψυχολογικής παρέμβασης για τη διαχείριση των εμποδίων και την οικοδόμηση πηγών υποστήριξης σε εφήβους που βρίσκονται σε κίνδυνο για αποτυχία επιλογής σταδιοδρομίας.

19.4

Παιδιά του Superman δίχως Superman: φανατική κατανάλωση φανταστικών προϊόντων της νεανικής μαζικής κουλτούρας και σταδιακή συγκρότηση της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας του εφήβου

Γερακοπούλου Πατρίτσια

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Στις μέρες μας, καθώς ο εαυτός εμφανίζεται ως «ανοιχτό σύστημα» εκτεθειμένος στην περιρρέουσα αλλαγή και τη μεταμοντέρνα ποικιλία, το ζήτημα της ψυχοκοινωνικής εξέλιξης της ταυτότητας επανέρχεται επιτακτικά. Πώς μεγαλώνει ο έφηβος της υπερνεωτερικότητας υφιστάμενος πολυδιάστατα την προσωπική και συλλογική κρίση; Πώς συνθέτει το νόημα της ατομικής του ιστορίας από τα αποσπάσματα και τις προσωρινότητες που περιγράφουν την τρέχουσα συγκυρία; Πώς τοποθετείται το Υποκείμενο στον φαντασιακό χώρο που ορίζεται από νοσταλγία και πένθος για την εποχή της εμπιστοσύνης την απεριόριστη δυνατότητα της γενεάς του; Η κατάκτηση των ψυχοκοινωνικών και γνωστικών σταδίων, που στοιχειοθετούν το πέρασμα από την παιδική παντοδυναμία στις ματαιώσεις της ενηλικίωσης, προτείνει μια νέα διαδικασία ενήβωσης που επιτρέπει να διαφανούν συγκεκριμένα στάδια συγκρότησης μιας

«μετανεωτερικού τύπου» ψυχοκοινωνικής ταυτότητας. Εκκινώντας από την περίπτωση των αναγνωστών κόμικς με υπερ-ήρωες και επεκτείνοντας το υποθετικό σχήμα σε παρεμφερείς χώρους φανταστικής εμπλοκής (κινηματογράφος, φανταστική λογοτεχνία, παιχνίδια ρόλων, μόδα) δείχνεται πώς η φανατική κατανάλωση προϊόντων της μαζικής κουλτούρας που σαγηνεύουν και απευθύνονται στο φαντασιακό του ατόμου, προτείνει ένα χώρο δυναμικής, διάφανης και σταδιακής διαχείρισης της κρίσης του ανθρώπου που καλείται να μεγαλώσει μέσα στις προκλήσεις της νέας εποχής.

19.5

Χρήση διαδικτύου και κοινωνικές σχέσεις σε μαθητές λυκείου

Ρούση-Βέργου Χριστίνα, Γκαραγκούνη-Αραίου Φωτεινή,
Ζαφειροπούλου Μαρία, Πιπεράκης Στέλιος

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στις μέρες μας ολοένα και περισσότερα ανήλικα άτομα κάνουν χρήση, έως και κατάχρηση, του Η/Υ και των υπηρεσιών του διαδικτύου. Το γεγονός αυτό εγείρει πολλά και σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τις επιδράσεις της χρήσης αυτής σε διάφορους τομείς της ζωής των παιδιών και των εφήβων. Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να καταγράψει τις συνήθειες στη χρήση του Η/Υ και του διαδικτύου σε μαθητές Λυκείου, να διερευνήσει τις κοινωνικές σχέσεις των εφήβων με τους συνομηλίκους, με τους στενούς φίλους και με τους γονείς, και να μελετήσει τη σχέση χρήσης διαδικτύου και κοινωνικών σχέσεων. Το δείγμα αποτέλεσαν 396 μαθητές και μαθήτριες Λυκείου από αστικές περιοχές. Οι μετρήσεις αφορούσαν στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου με επιμέρους θέματα για τη χρήση διαδικτύου, καθώς και μιας σταθμισμένης κλίμακας μέτρησης των κοινωνικών σχέσεων με συνομηλίκους, με στενούς φίλους και με γονείς (*ΠΑΤΕΜ*). Οι μαθητές συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια στις σχολικές τους τάξεις κατά το διάστημα Φεβρουαρίου - Απριλίου 2009. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν το πόσο διαδεδομένη και συχνή είναι η χρήση του Η/Υ στους μαθητές του Λυκείου. Οι έφηβοι θεωρούν την επικοινωνία μέσω διαδικτύου διασκεδαστική και ενδιαφέρουσα ενώ δεν φαίνεται να τους αγχώνει ή να τους φοβίζει. Όσον αφορά στις κοινωνικές σχέσεις τους βρέθηκε ότι η συχνή χρήση του διαδικτύου σχετίζεται θετικά με τις σχέσεις με τους συνομηλίκους και με τους στενούς φίλους ενώ αντιθέτως σχετίζεται αρνητικά με τις σχέσεις με τους γονείς. Οι συσχετίσεις όμως αυτές δεν είναι ιδιαίτερα ισχυρές. Στη συζήτηση που ακολουθεί επιχειρείται η ερμηνεία του ευρήματος σε σύγκριση με τα αποτελέσματα και άλλων ερευνών.

19.6

Έφηβοι και διαδίκτυο: Μια σχέση εξάρτησης;

Αβαγιανού Πηνελόπη-Αλεξία, Κορώνη Μαρία,
Αλεξοπούλου Αντωνία, Ζαφειροπούλου Μαρία

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Πρόσφατες μελέτες δείχνουν πως ένα μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού είναι χρήστες του διαδικτύου. Η υπερβολική ή προβληματική του χρήση φαίνεται όμως να οδηγεί σε φαινόμενα εθισμού. Στη μελέτη αυτή θα γίνει προσπάθεια να ορισθεί το φαινόμενο, να παρουσιαστούν τα συμπτώματα που αφορούν στον εθισμό του διαδικτύου και να περιγραφεί το προφίλ των εθισμένων εφήβων. Το δείγμα της μελέτης αυτής αποτέλεσαν 261 έφηβοι (148 αγόρια και 113 κορίτσια) ηλικίας 11 έως 18 ετών, με μέσο όρο την ηλικία των 16 ετών, από την

περιοχή της Θεσσαλίας. Χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων και συνηθειών και η κλίμακα εθισμού των εφήβων στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές (Κ.Ε.Ε.Φ.Υ.). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 43,3% των εφήβων του δείγματός μας είναι φυσιολογικοί χρήστες του διαδικτύου, το 52,1% αντιμετωπίζουν κάποια προβλήματα και δυνητικά μπορεί να εθιστούν στο μέλλον, ενώ το 4,2% είναι εθισμένοι στο διαδίκτυο. Βρέθηκε επίσης ότι μια σειρά άλλων παραγόντων όπως τα συναισθήματα μοναξιάς και άγχους, το κάπνισμα και η κατανάλωση αλκοόλ ή η ηλικία έναρξης χρήσης του Η/Υ συνδέονται με τη διαταραχή του εθισμού στο διαδίκτυο. Φαίνεται ότι η διαταραχή του εθισμού στο διαδίκτυο αποτελεί ένα υπαρκτό πρόβλημα και στην ελληνική κοινωνία. Θα είναι λοιπόν χρήσιμο να καταγραφεί το προφίλ του εθισμένου έφηβου καθώς και οι προδιαθεσικοί ή προστατευτικοί παράγοντες που συνδέονται με αυτό το φαινόμενο.

[20]

Αξιολόγηση και μάθηση

Θεματική ενότητα

20.1

Η επίδραση των κρίσεων των παιδιών για τις διαδικασίες που προηγούνται των αποφάσεων των εκπαιδευτικών στην προσοχή των παιδιών: Αναπτυξιακή προσέγγιση

Πνευματικός Δημήτρης, Τρικκαλιώτης Ιωάννης

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Ένας σημαντικός παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματικότητα των ατόμων σε ένα έργο θεωρείται και η κρίση των ατόμων που εκτελούν το έργο για τις διαδικασίες που ακολουθούν αυτοί που θέτουν το προς επίλυση έργο. Προηγούμενες έρευνες μελέτησαν το φαινόμενο κυρίως στο πλαίσιο των χώρων εργασίας ή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσο οι κρίσεις των παιδιών για τη διαδικασία και τις επακόλουθες αποφάσεις των εκπαιδευτικών αλλάζουν με την ηλικία και εάν αυτές επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των παιδιών να επιλύσουν ένα έργο προσοχής. Στην έρευνα εξετάστηκαν 382 μαθητές ηλικίας 8, 10 και 12 χρόνων σε έξι πειραματικές συνθήκες: συνέπεια vs ασυνέπεια του δασκάλου που οδηγεί σε «ζημία» των μαθητών, διαφάνεια vs αδιαφάνεια της διαδικασίας που οδηγεί σε «όφελος» των μαθητών, και άγχος από αβεβαιότητα που καταλήγει σε «όφελος» vs σε «ζημία» των μαθητών. Οι μαθητές εξετάστηκαν επίσης και σε ένα έργο προσοχής. Η ANOVA με επαναλαμβανόμενες μετρήσεις στις έξι συνθήκες ανέδειξε σημαντική την επίδραση της συνθήκης τόσο για τη διαδικασία όσο και για την απόφαση αλλά δε βρέθηκε σημαντική επίδραση της ηλικίας ή του φύλου. Τα παιδιά κρίνουν λιγότερο θετικά την ασυνέπεια των εκπαιδευτικών σε προηγούμενες δηλώσεις τους, καθώς και τη δημιουργία συνθηκών αβεβαιότητας ανεξάρτητα από το εάν στο τέλος ωφεληθούν ή ζημιωθούν από τις αποφάσεις των εκπαιδευτικών και λιγότερο θετικά την αδιαφάνεια. Τέλος, ενώ η αποτελεσματικότητα των οκτάχρονων δεν φαίνεται να επηρεάζεται από τις συνθήκες, διαφορετικές συνθήκες φαίνεται να επηρεάζουν τα λάθη των δεκάχρονων και των δωδεκάχρονων μαθητών.

20.2

Η στάση των μαθητών απέναντι στο σχολείο: Διαφορές ως προς την ηλικία

Κουτσούλης Μιχάλης

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Η παρούσα έρευνα προσπαθεί να διερευνήσει πως η στάση των μαθητών του Δημοτικού σχολείου διαμορφώνονται σε σχέση με το σχολικό περιβάλλον, την έμφαση στη διδασκαλία, την πίεση ή τις ευκαιρίες για δημιουργική απασχόληση που δίνονται στα παιδιά. Παρατηρείται μια πτωτική τάση της στάσης των παιδιών προς το σχολείο, όπου ενώ στο Νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου τα παιδιά έχουν ιδιαίτερο ενθουσιασμό, στο δευτεροβάθμιο σχολείο αυτός ο ενθουσιασμός εκμηδενίζεται. Εδώ θα εξετάσουμε την αναπτυξιακή αυτή πορεία των μαθητών από την Γ' τάξη μέχρι την ΣΤ' του Δημοτικού. Η έρευνα έγινε σε πέντε σχολικές μονάδες σε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο έγιναν ομαδικές συνεντεύξεις, όπου στο δεύτερο στάδιο της έρευνας οι απόψεις των παιδιών που συμμετείχαν στις ομαδικές συνεντεύξεις είχαν τεθεί ως ερωτήματα σε ένα ερωτηματολόγιο. Συνολικά ανταποκρίθηκαν στο ερωτηματολόγιο 761 μαθητές Γ' μέχρι και ΣΤ' τάξης. Για την επιλογή των σχολείων έγινε σκόπιμη δειγματοληψία ώστε να επιλεγούν σχολεία από διαφορετικούς γεωγραφικούς χώρους. Οι στατιστικές αναλύσεις έγιναν με ανάλυση διακύμανσης ANOVA για σύγκριση των ηλικιών των παιδιών, ώστε να μελετηθεί αναπτυξιακά το μοντέλο αυτό. Επίσης για κάθε ομάδα παιδιών έγινε μοντέλο γραμμικής παλινδρόμησης για να διαφανούν διαφοροποιήσεις ανάλογα με την ηλικία των παιδιών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι όσο τα παιδιά προχωρούν σε μεγαλύτερες τάξεις τόσο μειώνεται η θετική στάση που έχουν προς το σχολείο και την κοινωνική του ζωή. Η ανάλυση παλινδρόμησης έδειξε ότι διαφοροποιούνται οι παράγοντες που προβλέπουν τη στάση των μαθητών προς το σχολείο σε σχέση με την ηλικία τους.

20.3

Οι απόψεις Ελλήνων και Ιαπώνων φοιτητών για την αξιολόγησή τους

Ρεκαλίδου Γαλήνη

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Οι σύγχρονες απόψεις για την αξιολόγηση υποστηρίζουν τη στενή σχέση μεταξύ της διδασκαλίας, της μάθησης και της αξιολόγησης του μαθητή. Αυτή η σύνδεση συνεπάγεται ότι ο τρόπος με τον οποίο αξιολογείται ο μαθητής επηρεάζει τον τρόπο που μαθαίνει ενώ οι μαθησιακές διαδικασίες που εφαρμόζονται στην τάξη επηρεάζουν τις αντίστοιχες αξιολογικές. Ο σκοπός της έρευνας είναι να εξετάσει τις απόψεις Ελλήνων και Ιαπώνων φοιτητών για τις διαδικασίες της αξιολόγησής τους, όπως αυτές διαμορφώθηκαν από τις εμπειρίες τους ως μαθητές και ως φοιτητές. Τον πληθυσμό της έρευνας αποτέλεσαν 805 φοιτητές. Από αυτούς οι 512 ήταν Έλληνες (478 γυναίκες, 31 άνδρες) και οι 293 ήταν Ιάπωνες (237 γυναίκες, 55 άνδρες). Οι Έλληνες φοιτητές προέρχονταν από το Δημοκρίτειο και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Οι Ιάπωνες φοιτητές φοιτούσαν στο School of Education Osaka Kyoiku University (OKU), στο School of Education Nara University και στο School of Education Kansai University. Για τη συλλογή των δεδομένων χορηγήθηκε ερωτηματολόγιο. Από τα αποτελέσματα προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των απαντήσεων που έδωσαν οι Έλληνες και οι Ιάπωνες μαθητές όσον αφορά στις στάσεις τους απέναντι στην αξιολόγηση καθώς και τις στρατηγικές που αναπτύσσουν στη διάρκεια της αξιολόγησής τους. Διαφορές επίσης διαπιστώθηκαν -σύμφωνα με τις απαντήσεις των φοιτητών- στις παιδαγωγικές πρακτικές που εφαρμόζουν οι Έλληνες και οι Ιάπωνες εκπαιδευτικοί κατά την αξιολογική διαδικασία.

**Ατομικοί στόχοι επίτευξης μαθητών:
η επίδραση της κοινωνικο-ηθικής σκέψης,
του σχολικού περιβάλλοντος και των γονέων**

Δημόγιωργα Παναγιώτα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η μελέτη της σχέσης των ατομικών στόχων επίτευξης των εφήβων με το επίπεδο της κοινωνικο-ηθικής τους σκέψης, όπως επίσης και με τους στόχους επίτευξης του σχολείου και των γονέων, όπως αυτοί γίνονται αντιληπτοί από τους εφήβους. Επίσης, μελετήθηκε το προφίλ των εφήβων ως προς τη συνύπαρξη πολλαπλών στόχων επίτευξης. Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 190 μαθητές της Γ' Γυμνασίου και της Α' Λυκείου. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη χρήση ερωτηματολογίων αυτο-αναφοράς για την αξιολόγηση των ατομικών στόχων επίτευξης, των αντιλήψεων των εφήβων σχετικά με τους στόχους του σχολείου και των γονέων και ενός εργαλείου διερεύνησης της κοινωνικο-ηθικής σκέψης. Οι αναλύσεις συσχετίσεων έδειξαν ότι το επίπεδο της κοινωνικο-ηθικής σκέψης των εφήβων δεν συσχετίζεται με τους ατομικούς στόχους επίτευξης. Από τις αναλύσεις παλινδρόμησης προέκυψε ότι ο ατομικός στόχος προς τη μάθηση προβλέπεται από τον αντίστοιχο στόχο του σχολείου και των γονέων, ενώ ο ατομικός στόχος προς την επίδοση-προσέγγιση και προς την επίδοση-αποφυγή προβλέπεται μόνον από το στόχο των γονέων προς την επίδοση. Τέλος, η ανάλυση συστάδων, η οποία εφαρμόστηκε για τη διερεύνηση της συνύπαρξης των πολλαπλών στόχων επίτευξης, έδειξε τέσσερις ομάδες εφήβων με διαφορετικό προφίλ ατομικών στόχων επίτευξης. Οι έφηβοι με μέτριο προς υψηλό προσανατολισμό προς τη μάθηση, την επίδοση-προσέγγιση και την επίδοση-αποφυγή ανήκαν στο στάδιο 4 της κοινωνικο-ηθικής σκέψης, ενώ οι έφηβοι με χαμηλό προσανατολισμό προς τη μάθηση ανήκαν στο στάδιο 3.

Παιδαγωγική προσχολικής ηλικίας και μαθηματικά

Πούμπρου Μαρία

ΤΕΙ Αθηνών

Η έρευνα αυτή είχε ως στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των παιδαγωγών σε σχέση με τη "διδασκαλία" των μαθηματικών στην Ελλάδα, στα παιδιά ηλικίας 2,5 έως 4 ετών. Τρία ήταν τα ερωτήματα που διερευνήθηκαν: 1. Εάν οι παιδαγωγοί αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα της διδασκαλίας των μαθηματικών σε αυτές τις ηλικίες. 2. Εάν γνωρίζουν τις γνωστικές ικανότητες των μικρών παιδιών σε σχέση με τα μαθηματικά. 3. Τους τρόπους που επιλέγουν να "διδάξουν" τα μαθηματικά στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η συνέντευξη, επιλέχθηκε ως ερευνητική μέθοδος και χρησιμοποιήθηκαν συνολικά δεκαέξι ερωτήσεις. Στην έρευνα αυτή, συμμετείχαν είκοσι πέντε παιδαγωγοί ηλικίας 25-35 ετών, δεκαπέντε εκ των οποίων ήταν απόφοιτοι του τμήματος βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Αθήνας και οι υπόλοιποι δέκα ήταν απόφοιτοι ιδιωτικών σχολών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι παιδαγωγοί γνωρίζουν τη σημασία των μαθηματικών στην προσχολική ηλικία, αν και πιστεύουν ότι δεν θα πρέπει να τα περιλαμβάνουν στο ημερήσιο παιδαγωγικό πρόγραμμα σε καθημερινή βάση. Οι παιδαγωγοί ενώ αναγνωρίζουν την αξία των μαθηματικών στην μετέπειτα εκπαιδευτική ζωή των παιδιών δεν κατανοούν τις συνέπειες της ελλιπούς εκμάθησης των μαθηματικών στην προσχολική ηλικία. Ακόμη, η έρευνα κατέδειξε ότι οι παιδαγωγοί δεν έχουν τις ίδιες αντιλήψεις σε ότι αφορά τις μαθηματικές ικανότητες των παιδιών. Μερικοί παιδαγωγοί δείχνουν να αγνοούν τις σημαντικές ικανότητες των παιδιών στην πρόσθεση και στην αφαίρεση καθώς και στη δυνατότητά τους για αφηρημένη σκέψη. Τέλος, η πλειονότητα των παιδαγωγών χρησιμοποιούν το παιχνίδι και τα παιδικά τραγούδια και τις καθημερινές δραστηριότητες ως μέσο διδασκαλίας των μαθηματικών.

**Το μοίρασμα ως κίνητρο και βίωμα
της συν-ανάπτυξης:
Βρεφική και νηπιακή ηλικία**

Προσκεκλημένη ομιλία

Γιάννης Κουγιουμουτζάκης

*Καθηγητής Αναπτυξιακής Ψυχολογίας
Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών
Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Η επιστημολογική ρήξη είναι πλέον ορατή - η τρέχουσα έρευνα στην Αναπτυξιακή Ψυχολογία βρεφών και νηπίων και η έρευνα στις Νευροεπιστήμες καταδεικνύουν ότι το χάσμα εαυτού-άλλου και σώματος-νου δεν υπάρχει.

Η ανάπτυξη του ανθρώπου φαίνεται ότι ποτέ δεν ήταν μία ατομική, μοναχική διεργασία, αλλά ένα εγγενές ξεδίπλωμα, το οποίο λαμβάνει χώρα σε δίκτυα συγκινησιακών συναλλαγών με τους άλλους. Οι άνθρωποι εξαρχής μοιράζονται τα ουσιώδη. Συν-δομούν αυτο-δομούμενοι. Η απουσία, η δυσλειτουργία ή η αποφυγή του μοιράσματος σηματοδοτούν περιπτώσεις ατομικής, διαπροσωπικής και κοινωνικής παθολογίας.

Ερευνητικά ευρήματα μαρτυρούν ότι το μοίρασμα με τον άλλο δημιουργεί το πρόσωπο με νου που έχουν και στη συνέχεια θα αναπτύξουν οι σύντροφοι - χωρίς την αποστασιοποιημένη παρατήρηση μέσω του φίλτρου των στοχαστικών αποτιμήσεων, των υποθέσεων και των θεωριών. Οι σύντροφοι (βρέφη, νήπια, γονείς, εκπαιδευτικοί, κ.ά.) στην καθημερινή ζωή δεν είναι θεατές που μονολογούν με αλληλο-εικασίες και αλληλο-αποδόσεις - δεν είναι «αυτό» που οι πολλές εκδοχές της Θεωρίας του Νου εικάζουν, αλλά «κάτι» πολύ πιο σύνθετο, πιο πλούσιο και πιο δυναμικό. Όπως το μοίρασμα που τους καθιστά πρόσωπα. Και τους συν-αναπτύσσει - πριν από τη γέννηση μέχρι τον θάνατο.

**Si le développement est variable,
peut-on encore proposer
des modèles généraux du développement ?**

Προσκεκλημένη ομιλία
(με ταυτόχρονη μετάφραση)

Lehalle Henri

*Professeur de Psychologie du Développement
Université Paul Valéry - Montpellier III*

**Εφόσον η ανάπτυξη ποικίλει, μπορούμε να προτείνουμε,
ακόμη, γενικά μοντέλα ανάπτυξης;**

Έχοντας ως αφετηρία παραδείγματα από τους διάφορους λειτουργικούς τομείς (κινητική ανάπτυξη, ηθική εξέλιξη, κατασκευή της ταυτότητας, γνωστικές κατακτήσεις) είναι εύκολο να διακρίνουμε δύο μεγάλες μορφές αναπτυξιακής ποικιλομορφίας: τις ενδοατομικές ποικιλομορφίες, εφόσον κανείς δεν είναι υποχρεωμένος να δρα, να σκέφτεται, να συναισθάνεται πάντα με τον ίδιο τρόπο, και τις διατομικές ποικιλομορφίες εφόσον κανείς δεν είναι υποχρεωμένος να κάνει ό,τι κάνουν οι άλλοι.

Παρόλα αυτά οι ψυχολόγοι περιέγραψαν εδώ και πολλά χρόνια στάδια ανάπτυξης στα οποία αποτυπώνεται η υποχρέωση διατεταγμένων αλληλουχιών ώστε να υπάρξει η κατάληξη σε ώριμες ψυχολογικές ικανότητες.

Όμως μπορούμε να αποδείξουμε ότι οι ενδοατομικές ποικιλότητες δεν αποτελούν αυθαίρετες διακυμάνσεις. Αντίθετα αποτελούν αναπτυξιακή αναγκαιότητα για την πρόσβαση σε πιο επεξεργασμένες ψυχολογικές λειτουργίες.

Όσον αφορά δε, στις διατομικές ποικιλομορφίες, αυτές ενσωματώνονται σήμερα στα νέα μοντέλα ανάπτυξης τα οποία επιτρέπουν μια αναθεώρηση της σκέψης σχετικά με την τυπική και τη μη τυπική ανάπτυξη.

Τελικά ο στόχος του αναπτυξιακού ψυχολόγου είναι να μπορεί πλέον να αναλύσει όλες τις μορφές της μακρόχρονης εξέλιξης, χωρίς να περιορίζεται στην περιγραφή μιας αναπόφευκτης, προκαθορισμένης και πάντα βελτιωτικής πορείας.

**Απέναντι στην ποικιλομορφία της ανάπτυξης,
πώς εννοούμε την πολυμορφία της εκπαίδευσης;**

Μπεζέ Λουκία

*Καθηγήτρια Ψυχολογίας της Ανάπτυξης και Αποκλίσεων
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ποικίλες μορφές της ανάπτυξης που συχνά ερμηνεύονται εν μέρει ή/και καθόλου. Είναι όμως δεδομένες. Απέναντι σε αυτές τις ποικίλες μορφές και τις διακυμάνσεις που εμφανίζουν οι ατομικές αναπτυξιακές πορείες στέκει ένα εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο πολλαπλασιάζει τις δομές και τις μορφές του.

Τα ερωτήματα που τίθενται αφορούν αυτήν ακριβώς τη συσσώρευση τρόπων, μορφών, δομών της εκπαιδευτικής παρέμβασης. Οι ποικίλες μορφές της εκπαίδευσης παίρνουν υπόψη τους τις ποικίλες μορφές της ανάπτυξης; Και αν ναι, με ποιους τρόπους;

Longer-term effects of home, preschool and school experience: Results from a longitudinal study

*Προσκεκλημένη ομιλία
(με ταυτόχρονη μετάφραση)*

Melhuish Edward

*Professor of Developmental Psychology
Birkbeck College - University of London*

**Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις
των πρώτων εμπειριών φροντίδας και αγωγής
από την οικογένεια, την προσχολική και τη σχολική εκπαίδευση -
Τα αποτελέσματα μιας διαχρονικής βρετανικής μελέτης**

Η εισήγηση αναφέρεται στην επίδραση παραγόντων από το οικογενειακό, προσχολικό και σχολικό πλαίσιο σε διάφορες παραμέτρους που αφορούν την εκπαιδευτική διαδικασία και τη συμπεριφορά στις επιδόσεις και τη συμπεριφορά των παιδιών στην ηλικία των 11 ετών. Τα στοιχεία προέρχονται από μια μεγάλης κλίμακας διαχρονική μελέτη στην οποία συμμετείχαν περισσότερα από 3.000 παιδιά στην Αγγλία. Πιο συγκεκριμένα, 2.800 παιδιά από 141 προσχολικά πλαίσια και 300 παιδιά χωρίς εμπειρία προσχολικής αγωγής μελετήθηκαν μέχρι την ηλικία των 11 ετών. Εφαρμόστηκε ένα μοντέλο πολυεπίπεδης ανάλυσης στοιχείων προκειμένου να αναδειχθούν οι επιδράσεις παραγόντων από την οικογένεια, το προσχολικό και το σχολικό πλαίσιο αφού «κρατήθηκαν σταθεροί» στην πολυμεταβλητή ανάλυση ορισμένοι σημαντικοί παράγοντες που αφορούν το ίδιο το παιδί και την οικογένειά του.

Στην ηλικία των 11 ετών, εκτιμήθηκαν οι επιδόσεις των παιδιών στην Αγγλική γλώσσα και τα Μαθηματικά με βάση τα αποτελέσματα στις εθνικές εξετάσεις. Για τη μέτρηση της κοινωνικής τους συμπεριφοράς χρησιμοποιήθηκε μια εκτεταμένη εκδοχή της Κλίμακας των Δυνατοτήτων και των Δυσκολιών του Goodman. Τα προσχολικά πλαίσια, των οποίων η ποιότητα κυμάνθηκε από μέτρια έως υψηλά επίπεδα, φάνηκε να έχουν θετικό αντίκτυπο στα εκπαιδευτικά/ακαδημαϊκά επιτεύγματα των παιδιών ηλικίας 11 ετών. Τα ευρήματα της έρευνας σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής υποδεικνύουν ότι πρέπει να γίνουν ουσιαστικές βελτιώσεις της ποιότητας των πρώτων εμπειριών μάθησης που αποκτούν τα παιδιά στα προσχολικά πλαίσια εάν ο στόχος είναι τα μικρά παιδιά, και ιδιαίτερα εκείνα που διαβούν σε δυσμενείς οικονομικά συνθήκες, να κάνουν ένα καλό ξεκίνημα στο δημοτικό σχολείο.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ξεκάθαρα τη σημασία της επένδυσης στα πρώτα αυτά χρόνια, ιδιαίτερα για τα παιδιά που προέρχονται από υποβαθμισμένα /μειονεκτικά περιβάλλοντα καθώς και για εκείνα τα οποία εγγράφονται σε σχολεία χαμηλότερης ποιότητας. Ωστόσο, τα ευρήματα

δείχνουν ότι η προσχολική αγωγή δεν έχει από μόνη της μια μαγική δύναμη. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν τη σημασία που έχουν οι πολιτικές αποφάσεις και πρακτικές που αποσκοπούν στο να περιορίσουν το χάσμα ανάμεσα στους περισσότερους και τους λιγότερο μειονεκτούντες μαθητές.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν τρία κρίσιμα στοιχεία στο περιβάλλον ενός παιδιού τα οποία συμβάλλουν στην επιτυχή εκπαιδευτική/ακαδημαϊκή και κοινωνική του ανάπτυξη:

1. Ένα καλό/πλούσιο μαθησιακό περιβάλλον στο σπίτι.
2. Καλά πλαίσια προσχολικής αγωγής.
3. Καλά Δημοτικά σχολεία.

Κρατώντας σταθερό στην πολυμεταβλητή ανάλυση έναν αριθμό παραγόντων, βρέθηκε ότι τα παιδιά για τα οποία ισχύουν και τα τρία αυτά στοιχεία υπερτερούν σε επιδόσεις εκείνων των παιδιών για τα οποία ισχύουν μόνο τα δύο, τα οποία με τη σειρά τους υπερτερούν αυτών για τα οποία ισχύει το ένα, και αυτά με τη σειρά τους υπερτερούν εκείνων των παιδιών για τα οποία δεν ισχύει κανένα από τα παραπάνω στοιχεία.

Σε ό,τι αφορά το προσχολικό πλαίσιο εξάγονται αρκετά συμπεράσματα από τη συγκεκριμένη μελέτη:

1. Από την ηλικία των 2 ετών όλα τα παιδιά φαίνεται να επωφελούνται από την προσχολική εκπαίδευση.
2. Η ποιότητα του προσχολικού πλαισίου έχει μεγάλη σημασία.
3. Το πόσο διάστημα θα παραμείνει ένα παιδί στο προσχολικό πλαίσιο συνδέεται με την πορεία του παιδιού κατά τα πρώτα χρόνια του στο Δημοτικό σχολείο.
4. Δεν βρέθηκε διαφορά στις θετικές επιδράσεις των προσχολικών πλαισίων για τα παιδιά που παρακολουθούσαν πρόγραμμα προσχολικής αγωγής διευρυμένου ή μειωμένου ωραρίου.
5. Τα οφέλη που αποκομίζουν τα παιδιά από τα προσχολικά πλαίσια μέτριας έως υψηλής ποιότητας έχουν διάρκεια.
6. Ένα προσχολικό πλαίσιο υψηλής ποιότητας προστατεύει το παιδί από τις συνέπειες ενός σχολείου χαμηλής αποτελεσματικότητας.

Ανατομία Ανθρώπινης Επιθετικότητας

Συμπόσιο

Πρόεδρος και συζητητής: Γεωργίου Στέλιος
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Περίληψη Συμποσίου

Στο Συμπόσιο αυτό θα παρουσιαστούν θεωρητικές αναλύσεις και εμπειρικές έρευνες που αφορούν το φαινόμενο της επιθετικότητας μεταξύ συνομηλίκων, περιλαμβανομένου του σχολικού εκφοβισμού. Οι παρουσιάσεις θα έχουν αναπτυξιακή προοπτική στη βάση διαχρονικών ερευνών και θα στοχεύουν σε εκπαιδευτικές εφαρμογές.

25.1

Μορφές και παράμετροι επιθετικότητας: μια θεωρητική ανάλυση

Σταυρινίδης Παναγιώτης

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στην εισαγωγική αυτή παρουσίαση θα εξεταστούν τα διάφορα είδη και μορφές επιθετικότητας (προ-δραστική, αντι-δραστική, σχέσεων) και οι κατηγορίες των εμπλεκόμενων με στόχο να εντοπιστούν οι ατομικές και οι κοινωνικές παράμετροι του φαινομένου. Θα γίνει διάκριση μεταξύ της συστηματικής και της επαναλαμβανόμενης επιθετικότητας εναντίον συγκεκριμένου στόχου (θύματος) στην οποία ενυπάρχει ανισορροπία δυνάμεων, αυτό που ονομάζεται σχολικός εκφοβισμός, και της επιθετικότητας που ασκείται αδιακρίτως, συνήθως μετά από πρόκληση.

25.2

Ανάπτυξη της επιθετικότητας από την προσχολική ηλικία στην εφηβεία

Φάντης Κώστας

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η έρευνα αυτή εξετάζει την τυπική και αποκλίνουσα ανάπτυξη της επιθετικής συμπεριφοράς από την προσχολική ηλικία μέχρι και την εφηβεία στη βάση διαχρονικών δεδομένων. Τα ευρήματα έχουν καταδείξει την ύπαρξη διαφόρων ομάδων παιδιών με διαφορετικά ποσοστά επιθετικής συμπεριφοράς. Η ομάδα με τον υψηλότερο κίνδυνο εμφάνισης δύσκολης ιδιοσυγκρασίας και αντιμετώπισης κοινωνικών προβλημάτων (οικογένεια, σχολείο, φίλοι) ήταν η ομάδα που παρουσίαζε χρόνια προβλήματα επιθετικότητας. Επιπλέον, οι αναλύσεις υποστήριξαν ότι τα άτομα που εμφανίζουν χρόνια προβλήματα επιθετικότητας φτάνουν σε ακραίες παραβατικές και εγκληματικές συμπεριφορές.

25.3

Επιθετικότητα και οικογενειακό πλαίσιο: Διαδραστικά μοντέλα

Φαίδωνος Φαίδη

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η γονική εμπλοκή, το γονικό στυλ, η ποιότητα των οικογενειακών σχέσεων και η γονική κατάθλιψη φαίνεται να σχετίζονται σημαντικά με την επιθετικότητα που επιδεικνύει το παιδί. Ποικίλα μοντέλα έχουν αναπτυχθεί με σκοπό την ερμηνεία των σχέσεων μεταξύ γονικής και παιδικής συμπεριφοράς, με πιο σύγχρονα τα διαδραστικά ή μοντέλα αμφίδρομων σχέσεων, τα οποία ανοίγουν νέους ορίζοντες στη θεωρητική, ερευνητική και πρακτική διάσταση του συγκεκριμένου χώρου.

25.4

Συν-νοσηρότητα μεταξύ επιθετικών και συναισθηματικών προβλημάτων από την παιδική μέχρι και την εφηβική ηλικία: μια θεωρητική ανάλυση

Δημητρίου Ανδρέας

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η παρουσίαση αυτή αφορά μια θεωρητική ανάλυση της συν-νοσηρότητας μεταξύ επιθετικών και συναισθηματικών (απόσυρση, άγχος, φόβος και κατάθλιψη) προβλημάτων από την παιδική ηλικία μέχρι και την εφηβεία. Αν και η προσέγγιση της αναπτυξιακής ψυχοπαθολογίας έχει κατανοήσει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη των προσαρμοστικών και μη προσαρμοστικών συμπεριφορών, μια από τις εναπομένουσες ερευνητικές προκλήσεις είναι η ιδέα της συν-νοσηρότητας. Για παράδειγμα, πώς και γιατί τα επιθετικά και συναισθηματικά προβλήματα, δύο συμπτώματα από διαφορετικές διαγνωστικές κατηγορίες που αντιπροσωπεύουν χωριστές μορφές ψυχοπαθολογίας, τείνουν να συνεμφανίζονται στο ίδιο άτομο; Πρόσφατες διαχρονικές έρευνες υποστηρίζουν πως η ομάδα των παιδιών που παρουσιάζουν υψηλά και συνεχόμενα επίπεδα συνδυαζόμενων επιθετικών και συναισθηματικών προβλημάτων βρίσκονται σε υψηλότερο κίνδυνο έκθεσης σε βίαιες και αγχωγόνες βιολογικές και κοινωνικές εμπειρίες κατά τη διάρκεια της πρώιμης εφηβείας σε σχέση με άλλες ομάδες παιδιών.

25.5

Γονικά χαρακτηριστικά και προσαρμογή του παιδιού

Νικηφόρου Έμιλη

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η έρευνα εξετάζει την επίδραση που προκύπτει από τα γονικά χαρακτηριστικά στην ψυχολογική προσαρμογή του παιδιού κυρίως πριν την περίοδο της εφηβείας. Συγκεκριμένα μελετά την κατεύθυνση της επίδρασης αυτής δίνοντας έμφαση στο διαδραστικό μοντέλο και ερευνώντας την αμφίδρομη σχέση γονέα και παιδιού. Τα γονικά χαρακτηριστικά που εξετάζονται είναι το άγχος και η υπερπροστατευτικότητα ειδικότερα της μητέρας και πώς αυτά σχετίζονται με τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών στο σχολείο και με τη θυματοποίηση.

Κλινική αξιολόγηση και γνωσιακή - συμπεριφοριστική παρέμβαση παιδιών και εφήβων

Συμπόσιο

Πρόεδρος: Χαρίτου-Φατούρου Μίκα, *Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς*

Συζητήτρια: Γεωργουτσάκου Σοφία, *Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς*

Περίληψη Συμποσίου

Είναι γνωστό ότι η γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία παιδιών και εφήβων διεκδικεί όλο και περισσότερο χώρο στην ψυχοθεραπευτική πρακτική καθώς φαίνεται να λειτουργεί αποτελεσματικά σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς διαταραχών. Η γνωσιακή-συμπεριφοριστική θεραπεία παιδιών και εφήβων, η οποία παραδοσιακά εστιάζεται κυρίως σε συμπεριφοριστικές τεχνικές, έγινε ευρύτερα γνωστή μέσα από τη εφαρμογή της σε διαταραχές όπως η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητα, όπου και λόγω των συμπεριφοριστικών κυρίως τεχνικών της αποτελεί και την θεραπεία εκλογής, με βάση τα σύγχρονα βιβλιογραφικά και ερευνητικά δεδομένα. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια καταγράφεται μια μετακίνηση από την κυριάρχηση των συμπεριφοριστικών κυρίως τεχνικών στην ανάδυση και δυναμική παρουσία της γνωσιακής διάστασης, η οποία ορίζει και νέους τομείς εφαρμογής του γνωσιακού-συμπεριφοριστικού μοντέλου, σε πολλές και διαφορετικές ομάδες διαταραχών. Το Τμήμα Παιδιών και Εφήβων του Ινστιτούτου Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς εκπαιδεύει ψυχολόγους στην γνωσιακή- συμπεριφοριστική αξιολόγηση και θεραπεία. Θα παρουσιαστεί η δομή και λειτουργία του τμήματος και η κλινική διαχείριση και θεραπεία περιστατικών με κλινικό ενδιαφέρον.

26.1

Τμήμα Θεραπείας Παιδιών και Εφήβων του ΙΕΘΣ: Δομή, λειτουργία και κλινική διαχείριση περιστατικών

Σοφianoπούλου Αναστασία, Αποστολοπούλου Ιωάννα, Μπαδικιάν Μαριλίνα,
Χαρίτου-Φατούρου Μίκα

Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς

Από τον Νοέμβριο 2009 ξεκίνησε επίσημα τη λειτουργία του το Τμήμα Θεραπείας Παιδιών και Εφήβων του Ινστιτούτου Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς. Το Τμήμα προσφέρει αξιολόγηση, διάγνωση και παρέμβαση σε παιδιά και εφήβους, με προβλήματα συμπεριφοράς, συναισθηματικές δυσκολίες, μαθησιακές δυσκολίες και άλλα ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Επίσης προσφέρεται συμβουλευτική γονέων είτε ατομικά είτε με μορφή δομημένων ομαδικών παρεμβάσεων συγκεκριμένης θεματολογίας. Η ατομική θεραπεία γίνεται από εκπαιδευμένους ψυχοθεραπευτές του ΙΕΘΣ, με την εποπτεία έμπειρων εποπτών, ψυχολόγων - ψυχοθεραπευτών. Θα παρουσιαστεί η δομή και η λειτουργία του Τμήματος, καθώς και η διαδικασία εισαγωγής και ανάληψης νέων περιστατικών. Επίσης θα συζητηθούν τα προκαταρκτικά ευρήματα από τους πρώτους μήνες λειτουργίας του Τμήματος, καθώς και οι πιθανές δυσκολίες που προκύπτουν.

26.2

Περιγραφή ατομικής περίπτωσης έφηβης με ιδεοψυχαναγκαστική διαταραχή με φτωχή εναισθησία

Αποστολοπούλου Ιωάννα, Χαρίτου-Φατούρου Μίκα

Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς

Παρουσιάζεται περιστατικό έφηβης 16 ετών, η οποία προσήλθε σε θεραπεία μετά από προσβολή πανικού, με κύριο αίτημα έντονο άγχος με σωματικά συμπτώματα και ιδεοληψίες παραληρητικής μορφής. Οι εν λόγω ιδεοληψίες της προκαλούσαν έντονο άγχος, με αποτέλεσμα να εμφανίζει αποφευκτική συμπεριφορά σε πληθώρα συνθηκών. Στην πορεία της θεραπείας προέκυψαν θέματα κοινωνικής αδεξιότητας, έλλειψης αυτοπεποίθησης, χαμηλών δεξιοτήτων διεκδικητικότητας και υπερβολικής εξάρτησης από τη μητέρα. Το περιστατικό είναι ενδιαφέρον, καθώς διαφαίνεται η σημασία της σωστής διάγνωσης όταν παρουσιάζονται συμπτώματα τα οποία θα μπορούσαν να παρερμηνευτούν ως ψυχωσικά, αλλά και η αποτελεσματικότητα της γνωσιακής-συμπεριφοριστικής παρέμβασης. Παρουσιάζονται εν συντομία η γνωσιακή- συμπεριφοριστική αξιολόγηση του περιστατικού και τα κυριότερα σημεία της θεραπείας.

26.3

Περιγραφή ατομικής περίπτωσης παιδιού προσχολικής ηλικίας με προβλήματα συμπεριφοράς στον παιδικό σταθμό

Μπαδικιάν Μαριλίνα, Χαρίτου-Φατούρου Μίκα

Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς

Η παρουσίαση αφορά στην περίπτωση ενός τετράχρονου αγοριού με προβλήματα συμπεριφοράς στο πλαίσιο του παιδικού σταθμού. Το παιδί παραπέρασθηκε από τις παιδαγωγούς, λόγω εκδήλωσης επιθετικής και βίαιης συμπεριφοράς. Αναφέρθηκαν έντονες εκρήξεις θυμού, αδυναμία συμμετοχής στις δραστηριότητες της ομάδας, δυσκολίες στην επικοινωνία και προβλήματα στην τουαλέτα - κατακράτηση ούρων και κοπράνων. Από το σύνολο των προβλημάτων που παρουσίαζε το παιδί, τους γονείς προβληματίζαν περισσότερο οι σοβαρές του δυσκολίες στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και τα προβλήματα στην τουαλέτα. Από την παρατήρηση στον χώρο του παιδικού σταθμού διαπιστώθηκε ότι το παιδί εμφάνιζε επιπλέον παρορμητικότητα, υπερβολική κινητικότητα και αδυναμία συγκέντρωσης. Το θεραπευτικό πρόγραμμα διήρκεσε επτά μήνες, με εβδομαδιαία συχνότητα και περιελάμβανε ατομικές συνεδρίες με το παιδί, συμβουλευτική γονέων και παιδαγωγών. Η μητέρα συμμετείχε επιπλέον, σε ομαδικό πρόγραμμα συμβουλευτικής γονέων ενώ παράλληλα, εφαρμόσθηκε πρόγραμμα παρέμβασης για τη μείωση των επιθετικών μορφών συμπεριφοράς στα πλαίσια της ομάδας των παιδιών του παιδικού σταθμού. Χρησιμοποιήθηκαν γνωσιακές - συμπεριφορικές τεχνικές, όπως άσκηση στον αυτοέλεγχο, τεχνική ανταλλάξιμων αμοιβών, παιχνίδια ρόλων. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές εκπαίδευσης σε κοινωνικές δεξιότητες και δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης. Το πρόγραμμα παρέμβασης στους γονείς και τους παιδαγωγούς περιελάμβανε εκπαίδευση στη χρήση συμπεριφορικών τεχνικών τροποποίησης της συμπεριφοράς και γνωσιακή αναδόμηση, ως προς τη φύση και την αιτιολογία των προβλημάτων του παιδιού, καθώς και ως προς τον γονικό και παιδαγωγικό τους ρόλο αντίστοιχα. Συζητούνται η πορεία και η έκβαση της θεραπευτικής παρέμβασης, και τα οφέλη της ενεργούς εμπλοκής γονέων και παιδαγωγών στη θεραπευτική διαδικασία.

Περιγραφή ατομικής περίπτωσης εφήβου με ψυχωσική συμπτωματολογία

Παναγιωτοπούλου Μαρία, Χαρίτου-Φατούρου Μίκα

Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς

Παρουσιάζεται περιστατικό εφήβου 14 ½ ετών, ο οποίος προσήλθε σε θεραπεία μετά από έναρξη ψυχωσικού επεισοδίου με κύριο αίτημα την υποστήριξή του σε θέματα κοινωνικών δεξιοτήτων. Στο ιστορικό του εφήβου αναφέρεται έντονο άγχος για τις σχολικές επιδόσεις που οδηγούσε σε ενουρητικά επεισόδια και κοινωνική απομόνωση. Το παρόν πρόβλημα ξεκίνησε σε ηλικία 13 ½ ετών μετά από έκθεση του εφήβου σε διάφορα στρεσογόνα γεγονότα όπως σχολική βία. Κατά τη θεραπεία αναδείχθηκαν θέματα ελλιπών κοινωνικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων επικοινωνίας, χαμηλής αυτοπεποίθησης, υψηλού άγχους σχολικής απόδοσης, κοινωνικής απόδοσης και φόβου θανάτου όπως και δυσλειτουργικών οικογενειακών σχέσεων. Το περιστατικό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς η φαρμακοθεραπεία δεν φαίνεται να μειώνει την ψυχωσική συμπτωματολογία αντίθετα φαίνεται να παρουσιάζει αυξομειώσεις ανάλογα με τις συνθήκες της καθημερινότητας. Η θεραπεία βρίσκεται σε εξέλιξη. Παρουσιάζονται εν συντομία η γνωσιακή-συμπεριφοριστική αξιολόγηση, η ερμηνεία και τα κυριότερα σημεία της θεραπείας.

Παρουσίαση περίπτωσης αγοριού με σπασμοδικές κινήσεις (τικ) του κεφαλιού

Χαρίτου-Φατούρου Μίκα, Κεχαγιά Ξένια

Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς

Σύμφωνα με την ψυχιατρική ορολογία, τα τικ είναι σπασμοδικές ξαφνικές κινήσεις συνήθως των μυών του κεφαλιού ή του προσώπου που οφείλονται σε ψυχονευρωσικές ανωμαλίες. Αυτό σημαίνει ότι οι εντολές για να γίνουν αυτές οι κινήσεις δεν προέρχονται από το κεντρικό νευρικό σύστημα. Παρουσιάζεται μία περίπτωση αγοριού 10 ετών το οποίο παρουσιάζει σπασμοδικές κινήσεις (τικ) του κεφαλιού πλάγια δεξιά -αριστερά χωρίς έλεγχο. Ιατρικές εξετάσεις με Μαγνητικές Τομογραφίες έχουν δώσει φυσιολογικά αποτελέσματα. Εφαρμόστηκε γνωστική-συμπεριφορική ψυχοθεραπευτική παρέμβαση με ασκήσεις, νοερές εικόνες, χαλάρωση και οδηγίες προς τους γονείς και δασκάλους, με μερική επιτυχία και με τη συμμετοχή φυσιοθεραπεύτριας.

Πολυμορφία της εκπαίδευσης. Πώς αντιμετωπίζεται;

Θεματική ενότητα

27.1

Οι αντιλήψεις παιδιών σχολικής ηλικίας για τις μαθησιακές δυσκολίες

Ράλλη Ασημίνα

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, η ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα σχολεία έχει αποτελέσει ένα από τα πιο σημαντικά θέματα ερευνητικού ενδιαφέροντος τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Αμερική. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία πολλά από τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και συγκεκριμένα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες παρακολουθούν το κανονικό σχολείο. Ωστόσο, πολύ λίγες έρευνες έχουν μελετήσει πως τα τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά αντιλαμβάνονται θέματα διαφορετικότητας στην τάξη και συγκεκριμένα θέματα μαθησιακών δυσκολιών. Τέτοιου είδους πληροφορίες είναι πολύ σημαντικές για την εφαρμογή προγραμμάτων ενσωμάτωσης αφού οι αντιλήψεις των παιδιών για τις μαθησιακές δυσκολίες μπορούν να αποτελέσουν ένα σημείο αναφοράς για αλλαγή των αρνητικών ή λανθασμένων αντιλήψεων. Η παρούσα έρευνα μελετά τις αντιλήψεις των παιδιών για τη διαφορετικότητα και τις μαθησιακές δυσκολίες καθώς και τη στάση τους απέναντι στη σχολική ενσωμάτωση. 327 παιδιά ηλικίας 9-12 ετών συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο με ανοικτού τύπου ερωτήσεις καθώς και μια κλίμακα αξιολόγησης. Οι περιγραφές και οι ερμηνείες των παιδιών αξιολογήθηκαν σε σχέση με την ηλικία τους, το φύλο και τις προσωπικές τους εμπειρίες. Διαπιστώθηκε ότι οι αντιλήψεις των παιδιών για τη διαφορετικότητα διαφέρουν ανάλογα με την ηλικία. Βρέθηκε ότι παρόλο ότι δεν γνωρίζουν ή έχουν λανθασμένες απόψεις για τα αίτια των μαθησιακών δυσκολιών αναγνωρίζουν την επίδραση που έχουν στη σχολική ζωή. Επίσης οι απόψεις τους για τη σχολική ενσωμάτωση βρέθηκαν να διαφέρουν. Τα παιδιά εξέφραζαν το κοινωνικό τους ενδιαφέρον να παίξουν αλλά όχι να αλληλεπιδράσουν με τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες μέσα στην τάξη. Τα αποτελέσματα συζητιούνται σε σχέση με τις πρακτικές εφαρμογές που μπορεί να έχουν για την ανάπτυξη αντίστοιχων προγραμμάτων παρέμβασης για την ενσωμάτωση παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες μέσα στις κανονικές τάξεις.

27.2

Διαπροσωπικές αλληλεπιδράσεις, μοναξιά και κοινωνική δυσαρέσκεια μαθητών που φοιτούν σε τμήματα ένταξης

Ανδρέου Ελένη, Βλάχου Αναστασία, Διδασκάλου Ελένη, Φύσσα Αριστέα

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Οι προσπάθειες που γίνονται, σε διεθνή επίπεδα, για την προώθηση της εκπαιδευτικής φιλοσοφίας της ένταξης, με στόχο την πλήρη συμμετοχή των ανάπηρων μαθητών στα καθημερινά δρώμενα του γενικού σχολείου, προϋποθέτουν ότι οι ανάπηροι μαθητές θα συνεκπαιδεύονται για αρκετό χρονικό διάστημα μαζί με τους υπόλοιπους μαθητές του σχολείου. Έτσι, τα τελευταία χρόνια υπάρχει έντονο ενδιαφέρον γύρω από τη φύση και την υφή των κοινωνικών διαπροσωπικών αλληλεπιδράσεων που αναπτύσσονται, στο πλαίσιο του γενικού σχολείου, ανάμεσα σε μαθητές με και χωρίς αναπηρία. Επιπλέον, ένα από τα κεντρικά στοιχεία της σχολικής ένταξης είναι και η εξάλειψη του στίγματος της αναπηρίας, το οποίο έχει

συνδεθεί με την κοινωνική απομόνωση, με αισθήματα μοναξιάς και συνακόλουθα με συμπτώματα κατάθλιψης. Με βάση τα παραπάνω, σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνήσει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις στον χώρο του σχολείου σε σχέση με τη μοναξιά και κοινωνική δυσαρέσκεια, που βιώνουν μαθητές σχολικής ηλικίας με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ε.ε.α) που φοιτούν σε τμήματα ένταξης. Στην έρευνα συμμετείχαν 103 παιδιά Ε΄ τάξης και 74 ΣΤ΄ τάξης τμημάτων ένταξης Δημοτικών σχολείων της κεντρικής και βόρειας Ελλάδας. Παρατηρήθηκε, μεταξύ άλλων, πως η ηλικία, το φύλο και το είδος των ε.ε.α. των μαθητών συνδέονται με προβλήματα μοναξιάς στον χώρο του σχολείου, αλλά και με μειωμένες θετικές αλληλεπιδράσεις με τους συμμαθητές. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα συζητηθούν σε συνάρτηση με ευρήματα αντίστοιχων ερευνών που πραγματοποιήθηκαν σε μικρότερες και μεγαλύτερες ηλικίες, αλλά και σε επίπεδο προγραμμάτων παρέμβασης, με βάση τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των παιδιών σχολικής ηλικίας που φοιτούν σε τμήματα ένταξης.

27.3

Αντιμετώπιση αγχογόνων καταστάσεων από μαθητές τμημάτων ένταξης

Τρίγκα Ελένη, Μπεζεβέγκης Ηλίας

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Για να είναι δυνατή η ένταξη και η ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο «γενικό» σχολείο χρειάζεται η παρέμβαση να είναι έγκαιρη, να είναι ακριβής η αξιολόγηση των δυνατοτήτων και των αδυναμιών τους και να υπάρχει η κατάλληλη υποστήριξή τους στο σχολικό περιβάλλον μέσω της εφαρμογής ειδικών προγραμμάτων εκπαίδευσης που να ανταποκρίνονται στις ατομικές τους ικανότητες. Κατά συνέπεια η πολιτεία είναι υποχρεωμένη να στηρίζει τα άτομα με δυσκολίες και τις οικογένειές τους μέσω ειδικών σχολικών υπηρεσιών. Επιπλέον, οι ίδιες αυτές υπηρεσίες να έχουν τη δυνατότητα να υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς, ο ρόλος των οποίων στις νέες συνθήκες είναι δύσκολος. Οι εκπαιδευτικοί για να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα των μαθητών τους χρειάζονται καθοδήγηση από εξειδικευμένο προσωπικό, αφού «το αίσθημα απομόνωσης, εγκατάλειψης και έλλειψης υποστήριξης που συχνά βιώνουν οι εκπαιδευτικοί επιδρά αρνητικά στην ανάληψη πρωτοβουλιών και στην εφαρμογή ενταξιακών πρακτικών». Τη σημαντικότητα της διεπιστημονικής παρέμβασης και της υποστήριξης των εκπαιδευτικών, οι οποίοι διδάσκουν σε σχολικές μονάδες στις οποίες εφαρμόζονται προγράμματα ένταξης αναφέρουν διεθνείς και ελληνικές έρευνες. Στη χώρα μας και διεθνώς η διάγνωση, η αξιολόγηση και η υποστήριξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, η συμβουλευτική των οικογενειών τους και η υποστήριξη των εκπαιδευτικών γίνεται από ειδικά στελεχωμένες, με εξειδικευμένους επιστήμονες, διαγνωστικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες. Προσπάθεια της έρευνας είναι να καλύψει ένα πραγματικό ερευνητικό κενό, διερευνώντας τις διαστάσεις προσωπικότητας, τη γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και αντιμετώπιση αγχογόνων καταστάσεων σε μαθητές Τμημάτων Ένταξης.

27.4

Έρευνα - δράση με παιδιά που εργάζονται στον δρόμο

Χατζηνικολάου Χριστίνα, Χατζηνικολάου Κορίνα, Παπιερίδογλου Γιωργία,
Κονταξάκη Σταυρούλα, Καραμάνου Ελένη, Χιώτη Σουζάνα, Καταβενού Αλέκα,
Δασκαλάκη Ήβη, Τσούρτου Βασιλική

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε με 34 παιδιά (τεσσάρων έως δέκα ετών) και 26 εφήβους (11 έως 15 ετών), που προέρχονται κυρίως από δύο τσιγγανόφωνους πληθυσμούς και εργάζονται στους δρόμους της Αθήνας. Η παιδική εργασία στον δρόμο προσεγγίζεται εδώ

όχι μόνο ως οικονομική δραστηριότητα υποκειμένων που δρουν στο κοινωνικό «περιθώριο», αλλά και ως πρακτική προσδιοριζόμενη από τις πολιτισμικές αξίες των δρώντων υποκειμένων. Η μελέτη εστιάζει στις αντιλήψεις των ίδιων των παιδιών και των εφήβων για την εργασία τους στον δρόμο. Αρχικά, καταγράφηκε το εθνογραφικό υλικό που αφορά στον παραπάνω πληθυσμό. Στη συνέχεια, εφαρμόστηκε η τεχνική «Θέατρο για την Ανάπτυξη». Η τεχνική αυτή, ως μη παρεμβατική μέθοδος, διέπεται από τρία στοιχεία: το προσωπικό, το κοινωνικό και το οικολογικό. Αφορά δηλαδή στην ανάπτυξη του εαυτού, στη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων και στην κατανόηση των συνθηκών που επικρατούν στον χώρο διαβίωσης. Στην παρούσα μελέτη, το εθνογραφικό υλικό αξιοποιείται προκειμένου να βοηθήσουμε τα παιδιά που εργάζονται στον δρόμο να αναπτύξουν τις δικές τους προσωπικές ιστορίες με θεατρικό τρόπο μέσα στον χώρο και στον χρόνο της εργασίας τους, δηλαδή στον δρόμο. Με αυτόν τον τρόπο θεωρούμε ότι τα παιδιά και οι έφηβοι μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις αντιλήψεις τους, να αναστοχαστούν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις, να αυτοπροσδιοριστούν ως δρώντα υποκείμενα μέσα στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον τους, με την προοπτική να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, όταν και όπου αυτά καταπατώνται. Η έρευνα χρηματοδοτήθηκε από το Κοινωνικό Ίδρυμα Ι.Σ. Λάτση και από τον ΕΛΚΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης.

[28]

Αναπαράσταση, μίμηση και προθετικότητα (Μεγάλες προσδοκίες από κατοπτρικούς νευρώνες)

Ομιλία

Καργόπουλος Φίλιππος

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στην καρδιά της Γνωστικής Επανάστασης βρίσκεται η ιδέα ότι τα νοητικά στοιχεία μπορούν να θεωρηθούν ως αναπαραστάσεις πληροφορίας με κάποια φυσική υπόσταση στο εγκεφαλικό γίγνεσθαι τις οποίες μπορούμε να χειριστούμε μηχανικά με τον ίδιο τρόπο που ένας υπολογιστής χειρίζεται φυσικά σύμβολα μορφοτυπικά. Η ιδέα αυτή που στις πολλές πραγματώσεις της δημιούργησε τόσους νέους δρόμους και προγράμματα έρευνας στην ψυχολογία και σε όλες της επιστήμες της γνώσης και της νόησης έχει δεχτεί θεμελιώδεις κριτικές που αντλούν τη δύναμή τους από το ότι βασικό στοιχείο κάθε αναπαράστασης και ειδικότερα της νοητικής είναι η προθετικότητα (ή αναφορικότητα) για τη γένεση και τη φυσική λειτουργία της οποίας οι γνωσιοεπιστήμονες δεν μπορούν να προσφέρουν πιστευτή θεωρία που να την εξηγήσει χωρίς να την προϋποθέτει. Στην πρόσφατη στροφή της Γνωσιοεπιστήμης προς τη συνείδηση που έφερε τις νευροεπιστήμες στο προσκήνιο της γνωστικής θεωρίας, η ανακάλυψη των κατοπτρικών νευρώνων έδωσε σημαντικές ελπίδες πως μια εξήγηση της προθετικότητας των αναπαραστάσεων είναι όχι μόνο εφικτή αλλά ανοίγει νέους δρόμους στην κατανόηση της νοημοσύνης και στην εξήγηση βασικών εκτροπών από την φυσιολογική ανάπτυξή της. Στην ανακοίνωση αυτή κάνουμε, από φιλοσοφική σκοπιά, μια παρουσίαση της υπόσχεσης των κατοπτρικών νευρώνων μαζί με μια πρώτη αποτίμηση του τι θα σήμαινε για την εξήγηση της νοημοσύνης η γένεση της στη φυσική μίμηση που επιτρέπουν οι κατοπτρικοί νευρώνες που φυλογενετικά και οντογενετικά υπόκειται της νοημοσύνης και της ανάπτυξής της.

ΕΜΨΥΧΩΣΕΙΣ
μια άλλη μορφή κοινωνικο-πολιτισμικής εκπαίδευσης
για εκπαιδευτικούς

Με την παλέτα του ζωγράφου

Πρόσκληση συμμετοχής

- ✚ Τι μπορεί να επιφυλάσσει μια εμψυχωτική δράση με θέμα τη ζωγραφική για μικρούς και μεγάλους;
- ✚ Σίγουρα θα ζωγραφίσουμε!
- ✚ Πρώτα όμως θα κάνουμε ένα ταξίδι στον χώρο και στον χρόνο με οδηγό έναν ζωγράφο.
- ✚ Θα τον γνωρίσουμε;
- ✚ Μάλλον, θα τον ανακαλύψουμε! Έχει πολλά να μας πει και όχι μόνο μέσα από τα έργα του...
- ✚ Μπορούμε να φτιάξουμε παζλ, να λύσουμε αινίγματα και να παίξουμε κρυφό με τους πίνακες;
- ✚ Μπορεί η «τέχνη» και η τεχνοτροπία να γίνουν παιχνίδι;
- ✚ Τι λέτε να το μάθουμε μαζί;

Δελέγκου Ανδριάννα, Δουμπά Βούλα, Ιωσηφίδης Αλέκος, Πεντέρη Έφη

Διπλωματούχοι Εμψυχωτές

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η Εμψυχωτική Δράση εστιάζει στο ρεύμα του ιμπρεσιονισμού και σε έναν από τους μεγαλύτερους και γνωστότερους εκφραστές του.

Απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και όσους ενδιαφέρονται να εξοικειωθούν και να παίξουν με τη ζωγραφική, έτσι όπως μπορεί να γίνει με παιδιά διαφόρων ηλικιών, στην τάξη, στο κέντρο δημιουργικής απασχόλησης, στο σπίτι και αλλού.

Και τα παιδιά; Τα παιδιά έπαιξαν πριν από εμάς! Θα τα δούμε και θα τα ακούσουμε...

Δεν θα χρειαστεί να φέρετε πινέλα και μπογιές μαζί σας. Μπορείτε όμως να μαζέψετε μυρωδιές, ήχους, γεύσεις και εικόνες από την Άνοιξη. Θα μας χρειαστούν!

Οι δηλώσεις συμμετοχής στην Εμψυχωτική δράση θα ξεκινήσουν στις 3 Μαΐου 2010
 στις κ.κ. Πόπη Γόϊδα στο 25510.30048 ή Νόπη Ξενιτίδου στο 25510.30015
 (πρωινές ώρες). Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.

ΕΜΨΥΧΩΣΕΙΣ
 μια άλλη μορφή κοινωνικο-πολιτισμικής εκπαίδευσης
 για εκπαιδευτικούς

Διαβάζοντας και παίζοντας με τα συναισθήματα

Η εμπυχωτική αυτή δράση που απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς επεξεργάζεται, το θέμα των συναισθημάτων στο πλαίσιο αναγνωστικών εμπυχωσεων. Οι εκπαιδευτικοί μέσω παιχνιδιών με τα βιβλία, θεατρικού παιχνιδιού και άλλων μορφών έκφρασης θα έχουν τη δυνατότητα με βιωματικό τρόπο να κατανοήσουν τις δυνατότητες που προσφέρει η εμπύχωση κατά την εκπαιδευτική διαδικασία και στη συνέχεια να συζητήσουν σχετικά με τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού πλαισίου που ευνοεί τέτοιου είδους παρεμβάσεις.

Εμπυχωτήριες:

Γιαννακάρα Δέσποινα
 Δουκαρή Στυλιανή
 Μήνογλου Μαρία
 Μπαρμπάριδου Γωγώ
 Σφυρόερα Μαρία

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
 Θράκης

Οι δηλώσεις συμμετοχής στην Εμπυχωτική δράση θα ξεκινήσουν στις 3 Μαΐου 2010

στις κ.κ. Πόπη Γόϊδα στο 25510.30048 ή Νόπη Ξενιτίδου στο 25510.30015 (πρωινές ώρες).

Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.

Ανάπτυξη της ορθογραφημένης γραφής σε μαθητές με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες

Συμπόσιο

Πρόεδρος: Διακογιώργη Κλεοπάτρα, *Πανεπιστήμιο Πατρών*

Συζητητής: Δημάκος Ιωάννης, *Πανεπιστήμιο Πατρών*

Περίληψη Συμποσίου

Το θέμα του συμποσίου είναι η ανάπτυξη της ορθογραφημένης γραφής σε μαθητές του Δημοτικού σχολείου, με ή χωρίς μαθησιακές δυσκολίες. Οι εργασίες που θα παρουσιαστούν αναφέρονται τόσο στην πρώτη περίοδο της ανάπτυξης των ορθογραφικών ικανοτήτων των παιδιών του Δημοτικού σχολείου, των μαθητών δηλαδή της Α΄ Δημοτικού, όσο και στην μετέπειτα ανάπτυξή τους εστιάζοντας στον τύπο και στην εξέλιξη των στρατηγικών που χρησιμοποιούν τα παιδιά στην ορθογραφία με βάση ένα σύνολο γλωσσικών και γνωστικών παραγόντων. Ενδιαφέρονται για τη σύγκριση των στρατηγικών που χρησιμοποιούν στην ορθογραφία παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες και παιδιά χωρίς μαθησιακές δυσκολίες, για τη διερεύνηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ορθογραφίας στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες αλλά και των σημείων στα οποία αυτή δεν διαφοροποιείται από την ορθογραφία των παιδιών χωρίς δυσκολίες. Τέλος, έμφαση δίνεται στη χρήση της ορθογραφίας ως δείκτη για την αξιολόγηση μαθησιακών δυσκολιών καθώς και στο είδος των διδακτικών παρεμβάσεων που θα μπορούσαν να επιτρέψουν τη βελτίωση των ορθογραφικών ικανοτήτων των μαθητών του δημοτικού σχολείου.

31.1

Ανάπτυξη της ορθογραφημένης γραφής σε μαθητές της Α΄ Δημοτικού

Σαρρής Μενέλαος, Πόρποδας Κωνσταντίνος

Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να μελετήσει τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι μαθητές της Α΄ τάξης στην ορθογραφημένη γραφή. 50 μαθητές της Α΄ τάξης αξιολογήθηκαν σε τρεις χρονικές περιόδους (Φάση 1: Νοέμβριος - Δεκέμβριος, Φάση 2: Φεβρουάριος - Μάρτιος, Φάση 3: Μάιος) κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους σε μια δοκιμασία ορθογραφικής παραγωγής καθ' υπαγόρευση. Οι μαθητές εξετάστηκαν στην ορθογραφική απόδοση ορθογραφικά κανονικών λέξεων (λέξεων δηλαδή που αποδίδονται βάσει της γραφημικής-φωνημικής αντιστοιχίας π.χ. χέρι) και ορθογραφικά εξαιρεσίμων λέξεων (λέξεων δηλαδή που περιέχουν δίψηφα φωνήεντα ή διφθόγγους και όπου η συγκεκριμένη αντιστοιχία παραβιάζεται, π.χ. καιρός). Το γλωσσικό υλικό αποτελείται από 72 λέξεις, επιλεγμένες από το βασικό λεξιλόγιο του βιβλίου της γλώσσας της Α΄ τάξης ώστε να έχουν μέση και υψηλή συχνότητα. Υπολογίστηκαν τα ποσοστά τόσο των φωνολογικά ορθών όσο και των ορθογραφικά ορθών ορθογραφικών αποδόσεων. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε στατιστικά σημαντικές επιδράσεις της χρονικής περιόδου της δοκιμασίας (σημαντική βελτίωση της επιδόσεως των μαθητών ανάμεσα της δύο πρώτες φάσεις), της ορθογραφικής κανονικότητας των λέξεων (οι ορθογραφικά εξαιρεσίμες λέξεις παρουσίασαν σημαντικά υψηλότερο συντελεστή δυσκολίας) καθώς και της αλληλεπίδρασής της (στο τέλος της σχολικής χρονιάς και οι εξαιρεσίμες λέξεις αποδίδονται σωστά). Ως προς τις στρατηγικές που ακολουθούν οι μαθητές, φαίνεται ότι κατά τις φάσεις 1 και 2 οι μαθητές χρησιμοποιούν μια αλφαβητική στρατηγική στηριζόμενοι της

αντιστοιχίες ανάμεσα στα φωνήματα και στα γραφήματα ενώ ότι στο τέλος της σχολικής χρονιάς ενεργοποιούν στη γραφή αποθηκευμένες ορθογραφικές αναπαράστασεις των λέξεων.

31.2

Ανάπτυξη της ορθογραφημένης γραφής σε μαθητές των Γ', Δ', Ε' και Στ' τάξεων του Δημοτικού

Πόρποδας Κωνσταντίνος, Διακογιώργη Κλεοπάτρα, Δημάκος Ιωάννης,
Καραντζής Ιωάννης

Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τον τρόπο ανάπτυξης της ορθογραφημένης γραφής στα πλαίσια της διαδικασίας γραπτής έκφρασης στην ελληνική γλώσσα που χρησιμοποιούν οι Έλληνες μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα συμμετείχαν 1.630 μαθητές και μαθήτριες που φοιτούσαν στις τάξεις Γ' έως και Στ' τυχαία επιλεγμένων σχολείων από όλες τις περιοχές της χώρας με σκοπό την κατασκευή και στάθμιση ενός διαγνωστικού εργαλείου αξιολόγησης μαθησιακών δυσκολιών γραπτής έκφρασης. Οι μαθητές έγραψαν ένα κείμενο αφηγηματικής περιγραφής με τη βοήθεια τεσσάρων εικόνων σύμφωνα με τις οδηγίες του υπό κατασκευή διαγνωστικού εργαλείου. Στη συνέχεια υπολογίστηκαν ο συνολικός αριθμός των λέξεων που έγραψαν οι μαθητές και το σύνολο των ορθογραφημένων λέξεων που έγραψαν. Ο λόγος των δύο αυτών αριθμών έδωσε τον δείκτη ορθογραφικής ορθότητας των γραπτών κειμένων των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα. Η ανάλυση της διακύμανσης με έναν παράγοντα (Τάξη) μεταξύ ομάδων έδειξε στατιστικώς σημαντικές διαφορές μεταξύ των τάξεων που συμμετείχαν στην έρευνα. Επιμέρους συγκρίσεις με το κριτήριο του Tukey έδειξαν πως οι μεγαλύτερες διαφορές παρατηρήθηκαν (κατά σειρά) μεταξύ της 3ης και της 6ης τάξης, της 3ης και της 5ης τάξης, της 4ης και της 6ης τάξης, της 3ης και της 4ης τάξης, και τέλος της 5ης και της 6ης τάξης. Δεν παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ 4ης και 5ης τάξης. Με βάση τα ανωτέρω αποτελέσματα προκύπτει ότι οι μαθητές διαφοροποιούνται ποσοτικά ως προς τον αριθμό των λαθών που κάνουν όταν γράφουν ένα κείμενο και ότι η διαφοροποίηση αυτή είναι εντονότερη μεταξύ της 3ης και των υπολοίπων τάξεων του σχολείου.

31.3

Ανάπτυξη της ορθογραφημένης γραφής σε μαθητές των Γ', Δ', Ε' και Στ' τάξεων του Δημοτικού: Μια ανάλυση λαθών

Διακογιώργη Κλεοπάτρα, Δημάκος Ιωάννης, Καραντζής Ιωάννης,
Πόρποδας Κωνσταντίνος

Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παρούσα εργασία συνδέεται οργανικά με την προηγούμενη δεδομένου ότι αποτελεί μια μελέτη ανάλυσης των λαθών που παρατηρήθηκαν στα γραπτά κείμενα ενός τυχαία επιλεγμένου δείγματος 200 μαθητών (50 μαθητές για τις Γ', Δ', Ε' και Στ' τάξεις του δημοτικού) από τους 1.630 που έλαβαν μέρος στην προηγούμενη έρευνα. Στόχος της μελέτης αυτής είναι να διερευνήσει ποιοτικά τα λάθη που έκαναν οι συμμετέχοντες με τη χρήση δύο μεταβλητών: το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκουν οι λανθασμένες λέξεις (επίθετο vs ουσιαστικό vs ρήμα vs άρθρο vs άλλο μέρος του λόγου) και το μέρος της λέξης (λεξικό μόρφημα vs γραμματικό μόρφημα) στο οποίο εντοπίζονται τα λάθη αυτά. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, σε όλες τις τάξεις, το μέρος του λόγου που συγκεντρώνει τα περισσότερα λάθη είναι το ρήμα και ακολουθούν με στατιστικά σημαντικές διαφορές τα ουσιαστικά, τα επίθετα και τα υπόλοιπα

μέρη του λόγου. Αυτό το αποτέλεσμα, το οποίο προκαλεί ιδιαίτερο ερμηνευτικό ενδιαφέρον, εξαιτίας του ότι το ρήμα είναι το πιο βασικό συστατικό της πρότασης διαγλωσσικά θα συζητηθεί τόσο αναπτυξιακά όσο και σε μια διδακτική προοπτική. Σε σχέση με τον εντοπισμό του λάθους, τα αποτελέσματα έδειξαν μια ισχυρή υπεροχή των λαθών στο λεξικό μόρφωμα της λέξης σε σχέση με το γραμματικό κάτι που αφενός μεν καταδεικνύει τη σημασία της ύπαρξης κανόνων που διέπουν την ορθογραφία των γραμματικών μορφημάτων των λέξεων της ελληνικής γλώσσας αφετέρου δε υποδηλώνει την αναγκαιότητα μιας πιο εστιασμένης στην ορθογραφία των λεξικών μορφημάτων παρέμβασης που πρέπει να λάβει χώρα στο πλαίσιο της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος.

31.4

Ανάπτυξη της ορθογραφημένης γραφής σε μαθητές με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες των Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεων του Δημοτικού

Διακογιώργη Κλεοπάτρα, Γκαρώνη Παρασκευή

Πανεπιστήμιο Πατρών

Ο στόχος της παρούσας εργασίας ήταν διπλός. Κατ' αρχάς ήταν η μελέτη των στρατηγικών που χρησιμοποιούν μαθητές με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες των Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεων του δημοτικού, στην ορθογραφική απόδοση λεξικών μορφημάτων λέξεων της ελληνικής γλώσσας που παρουσιάζουν ορθογραφικές δυσκολίες π.χ. ανακύκλωση, κίνδυνος, κτλ.. Κατά δεύτερον, ήταν η διερεύνηση των ικανοτήτων αυτών των παιδιών να συνδέουν ορθογραφικά λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια λέξεων (π.χ. ανακύκλωση - ανακυκλώνω, οικογένεια - οικογενειακή). Στην έρευνα έλαβαν μέρος 927 παιδιά (776 χωρίς και 151 με μαθησιακές δυσκολίες). Τους προτάθηκε ένα έργο ορθογραφικής παραγωγής καθ' υπαγόρευση ενώ κατασκευάστηκαν δύο διαφορετικές δοκιμασίες. Στην πρώτη δοκιμασία ελέγχθηκε η ορθογραφική απόδοση των λεξικών μορφημάτων 22 λέξεων ενώ στη δεύτερη η ορθογραφική απόδοση των λεξικών μορφημάτων 11 ζευγών λέξεων που ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Τα αποτελέσματα της έρευνας, απόλυτα συμβατά με ευρήματα άλλων ερευνών (Carlisle, 1987· Egan & Tainturier, 2003) έδειξαν ότι οι επιδόσεις των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες ήταν σημαντικά χαμηλότερες από τις επιδόσεις των παιδιών χωρίς δυσκολίες της ίδιας ηλικίας ενώ έδειξαν επίσης ότι η διαφορά παραμένει ακόμα και όταν συγκριθούν οι επιδόσεις των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες της ΣΤ΄ Δημοτικού με αυτές των παιδιών χωρίς μαθησιακές δυσκολίες της Δ΄ τάξης. Παρόλα αυτά, φαίνεται ότι παιδιά με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες χρησιμοποιούν κοινές ορθογραφικές στρατηγικές όπως είναι η αντιστροφή των γραφημάτων της λέξης όταν αυτά είναι δύο διαφορετικές αποδόσεις του ιδίου φωνήματος π.χ. κύνδινος αντί του σωστού «κίνδυνος». Αυτό όμως που φαίνεται να προσδιορίζει το προφίλ των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες είναι η διατήρηση λαθών που αλλοιώνουν τη φωνολογική ταυτότητα των λέξεων που αποδίδουν ορθογραφικά όπως π.χ. διεθνειση, διευθνησης, θηεση, δυθεινησει, δυθεινησει, διευνιση, διευθηνηση, διαυθηνη, διεθνηση, δηθεση, δηεουνιση, διεθυνση αντί του σωστού «διεύθυνση».

Θεματική ενότητα**32.1****Ψυχοκοινωνική προσαρμογή μαθητών
που εμπλέκονται σε περιστατικά εκφοβισμού / θυματοποίησης**

Σαρρούδη Ιωάννα, Κόκκινος Κωνσταντίνος

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Ο κύριος στόχος της έρευνας ήταν η μελέτη της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής μαθητών που εμπλέκονται σε περιστατικά εκφοβισμού / θυματοποίησης και συγκεκριμένα ο βαθμός με τον οποίο συνδέεται η εμπλοκή αυτή με εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς. Στην έρευνα συμμετείχαν 299 μαθητές (154 αγόρια και 145 κορίτσια) της Ε' και ΣΤ' τάξης Δημοτικών σχολείων του νομού Καβάλας, οι οποίοι συμπλήρωσαν αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς για τον εκφοβισμό / θυματοποίηση και τις εναρμονισμένες με το DSM κλίμακες του YSR (Youth Self Report, Achenbach, 2001, Ρούσου και συν., 2001). Η παραγοντική ανάλυση του ερωτηματολογίου ανέδειξε πέντε τύπους εκφοβισμού / θυματοποίησης: σωματικός, λεκτικός, συμπεριφορικός, άμεσος και έμμεσος εκφοβισμός σχέσεων. Το ποσοστό των μαθητών που υιοθετούν τον ρόλο του επιθετικού θύματος ήταν μεγαλύτερο από αυτό των θυτών, των θυμάτων, αλλά όχι μεγαλύτερο από των αμέτοχων. Οι θύτες αναφέρουν στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερη συμπτωματολογία εξωτερικευμένων δυσκολιών από τα θύματα και τους αμέτοχους, τα θύματα μεγαλύτερη συμπτωματολογία εσωτερικευμένων, ενώ και οι δύο ομάδες διαφοροποιούνται στατιστικά σημαντικά στη συμπτωματολογία των ολικών δυσκολιών από τους αμέτοχους. Πιο επιβαρυνμένη αποδείχτηκε η ομάδα των επιθετικών θυμάτων, η οποία διαφοροποιήθηκε στατιστικά σημαντικά από όλες τις άλλες ομάδες στις εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς. Αναδείχτηκαν θετικές και στατιστικά σημαντικές συνάφειες μεταξύ των περισσότερων τύπων εκφοβισμού / θυματοποίησης και των εσωτερικευμένων και εξωτερικευμένων δυσκολιών συμπεριφοράς. Όλοι οι τύποι εκφοβισμού εμφάνισαν υψηλότερη συσχέτιση με τις εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς και χαμηλότερη με τις εσωτερικευμένες, ενώ το αντίστροφο ισχύει για όλους τους τύπους θυματοποίησης.

32.2**Διαχρονικές συσχετίσεις ανάμεσα σε ψυχολογική,
κοινωνική προσαρμογή, σχολική επιθετικότητα
και θυματοποίηση**

Δημητρίου Ανδρέας, Φάντης Κώστας

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ο σκοπός αυτής της διαχρονικής έρευνας ήταν να διερευνήσει εάν χαρακτηριστικά της ψυχολογικής και κοινωνικής προσαρμογής των παιδιών όπως η υπερκινητικότητα, η ντροπαλότητα και σχέσεις με συνομηλίκους μπορούν να διαφοροποιήσουν διαχρονικά παιδιά με σχολική επιθετικότητα και θυματοποίηση. Οι συμμετέχοντες της παρούσας έρευνας ήταν 303 Ελληνοκύπριοι μαθητές Ε' και ΣΤ' τάξης Δημοτικού Σχολείου. Οι ηλικίες των παιδιών κυμαίνονταν από τα 9 μέχρι και τα 13 χρόνια ($M=10.32$, 55% κορίτσια). Ένα διαχρονικό σχέδιο με δύο φάσεις συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε κατά τις σχολικές χρονιές 2007-2008 και 2008-2009. Τα χαρακτηριστικά της ψυχολογικής και κοινωνικής προσαρμογής μετρήθηκαν με

το Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (Goodman, 2001) καθώς και με μία συντομευμένη κλίμακα από το Ερωτηματολόγιο Ταμπαραμέντου Πρώιμης Εφηβείας. Η παιδική σχολική επιθετικότητα και θυματοποίηση μετρήθηκαν με την Κλίμακα Σχέσης με τους Συμμαθητές (Oliveus, 1996). Ιεραρχικές γραμμικές παλινδρομήσεις έδειξαν να υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια στη σχολική επιθετικότητα υπέρ των αγοριών. Επίσης, διαφάνηκε να υπάρχει διαχρονικά μια στατιστικά σημαντική μείωση στη σχολική θυματοποίηση σε σχέση με τη σχολική επιθετικότητα. Όσον αφορά τις διαχρονικές συσχετίσεις ανάμεσα στις μετρούμενες μεταβλητές, φάνηκε πως μόνο η υπερκινητικότητα στην Α' Χρονική Φάση αυξάνει σημαντικά τη σχολική επιθετικότητα στην Β' Χρονική Φάση λαμβάνοντας υπόψη τα αρχικά επίπεδα της επιθετικής συμπεριφοράς. Επιπρόσθετα, η ντροπαλότητα και τα προβλήματα με συνομηλίκους στην Α' Χρονική Φάση φάνηκαν να αυξάνουν σημαντικά τη θυματοποίηση του παιδιού στην Β' Χρονική Φάση λαμβάνοντας υπόψη τα αρχικά επίπεδα της συμπεριφοράς θυματοποίησης. Τέλος, η υπερκινητικότητα και η ντροπαλότητα της Α' Χρονικής Φάσης φάνηκαν να αυξάνουν με την πάροδο του χρόνου τα προβλήματα με τους συνομηλίκους. Οι ερμηνείες και η σημαντικότητα αυτών των ευρημάτων θα συζητηθούν.

32.3

Η σχέση του φαινομένου του εκφοβισμού και της θυματοποίησης με το ψυχοκοινωνικό κλίμα του σχολείου και την άμεση παρέμβαση της σχολικής κοινότητας

Κάπαρη Κωνσταντίνα, Σταύρου Πήλιος

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στο Εργαστήριο Ειδικής και Θεραπευτικής Αγωγής (ΕΡ.Ε.Θ.Α) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων βρίσκεται σε εξέλιξη έρευνα που αποσκοπεί στη διερεύνηση της σχέσης του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού και της θυματοποίησης τόσο με το ψυχοκοινωνικό κλίμα του σχολείου όσο και με την αντιμετώπιση των περιστατικών εκφοβισμού / θυματοποίησης από μαθητές και εκπαιδευτικούς. Στην πιλοτική φάση της ανωτέρω έρευνας συμμετείχαν 114 μαθητές της Β' Γυμνασίου (56 αγόρια και 58 κορίτσια) από τρία δημόσια Γυμνάσια της Αττικής και της περιφέρειας. Οι μαθητές συμπλήρωσαν ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς που αφορούσε: (α) στις αντιλήψεις τους σχετικά με την ποιότητα του ψυχοκοινωνικού κλίματος του σχολείου τους, (β) στην αντιμετώπιση των περιστατικών εκφοβισμού / θυματοποίησης από μαθητές και εκπαιδευτικούς, και (γ) στην ένταση του εκφοβισμού και της θυματοποίησης μεταξύ των μαθητών. Όλοι οι ερευνώμενοι μέσω του ερωτηματολογίου παράγοντες έχουν ικανοποιητικούς δείκτες αξιοπιστίας (Cronbach's alpha) που κυμαίνονται από .62 μέχρι .93. Τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης έδειξαν ότι: (α) όλοι οι παράγοντες του ψυχοκοινωνικού κλίματος που μελετήθηκαν συσχετίζονται σημαντικά είτε με την ένταση του εκφοβισμού είτε με την ένταση της θυματοποίησης, (β) δύο ισχυροί προβλεπτικοί παράγοντες (η παρέμβαση των μαθητών και η παρέμβαση των εκπαιδευτικών) ερμηνεύουν το 49% της συνολικής διακύμανσης της έντασης του εκφοβισμού, και (γ) δύο ισχυροί προβλεπτικοί παράγοντες (το αίσθημα ανασφάλειας των μαθητών και το κλίμα πειθαρχίας) ερμηνεύουν το 47% της συνολικής διακύμανσης της έντασης της θυματοποίησης. Τα ευρήματά μας συνάδουν με διεθνείς εμπειρικές έρευνες και δείχνουν ότι τόσο η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας, όσο και η άμεση παρέμβαση μαθητών και εκπαιδευτικών σε περιστατικά εκφοβισμού / θυματοποίησης, μπορούν να περιορίσουν σημαντικά το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού.

32.4

Εναλλακτικές τεχνικές για τη διαχείριση της επιθετικότητας και της βίας σε παιδιά και εφήβους

Μακρή Μαρία

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μέσα από τη μελέτη μορφών βίας και επιθετικότητας από τα πρώτα χρόνια ζωής του ανθρώπου μέχρι την ενηλικίωση, προσπαθούμε να αναδείξουμε ότι σκοπός δεν είναι να εξαλειφθεί η επιθετικότητα αλλά να μειωθούν οι επιθετικές και βίαιες μορφές συμπεριφοράς, που βλάπτουν τον αποδέκτη και που αλλοιώνουν τη μορφή της κοινωνίας. Αυτή η διαπίστωση βασίζεται στο γεγονός ότι η επιθετικότητα είναι ένα φαινόμενο που, αν το δούμε από τη θετική του οπτική πλευρά, συμβάλλει στο να ενταχθεί δυναμικά και αποτελεσματικά το παιδί στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Έτσι λοιπόν, παρουσιάζοντας τεχνικές αντιμετώπισης επιθετικότητας, βίας και κατ' επέκταση θυμού στοχεύουμε στο να προμηθεύσουμε τους ενδιαφερόμενους (γονείς, δασκάλους, κ.τ.λ.) με τις κατάλληλες γνώσεις ώστε να είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται και να αντιμετωπίζουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο περιπτώσεις παιδιών που εμφανίζουν επιθετικές μορφές συμπεριφοράς.

32.5

Μελέτη περίπτωσης ενήλικης με εμπειρία εκφοβισμού κατά τη διάρκεια της σχολικής της φοίτησης

Μαυροειδή Αθανασία, Γαλανάκη Ευαγγελία

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι η παρουσίαση των μακροπρόθεσμων συνεπειών του εκφοβισμού μέσω της μελέτης περίπτωσης. Η μελέτη περίπτωσης αφορά γυναίκα 22 ετών, η οποία προσήλθε για θεραπεία με αίτημα την αντιμετώπιση του άγχους και των έντονων αρνητικών συναισθημάτων που βίωνε. Κατά τη θεραπευτική διαδικασία φάνηκε ότι τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η θεραπευόμενη στην παρούσα φάση σχετίζονταν με την εμπειρία της θυματοποίησης που είχε υποστεί κατά τη διάρκεια των σχολικών της χρόνων. Ο αρνητικός τρόπος με τον οποίο η ίδια βίωσε αυτή την εμπειρία και οι αρνητικές πεποιθήσεις που διαμόρφωσε σχετικά με τις ικανότητές της, ως απόρροια αυτής της εμπειρίας, είχαν επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό την αυτοεικόνα της κατά την περίοδο που αναζητήσε βοήθεια. Αρκετές έρευνες διεθνώς έχουν δείξει (π.χ., Hawker & Boulton, 2000. Isaacs, Hodges, & Salmivalli, 2008. Nansel et al., 2001. Olweus, 1994) ότι οι δυσμενείς επιπτώσεις του εκφοβισμού στα θύματα, όπως η κατάθλιψη, η μοναξιά, το γενικευμένο αλλά και το κοινωνικό άγχος, η χαμηλή αυτοεκτίμηση και αρνητική εικόνα σχετικά με τις κοινωνικές τους ικανότητες, η αποδοχή τους από τους συνομιλικούς τους και οι σχέσεις τους με τους άλλους είναι πιθανό να διατηρούνται στον χρόνο (Smith, 1999). Ενήλικες, οι οποίοι ως μαθητές είχαν υποστεί εκφοβισμό, εκδηλώνουν καταθλιπτικά συμπτώματα και χαμηλή αυτοεκτίμηση (Isaacs, Hodges & Salmivalli, 2008) αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις διαπροσωπικές τους σχέσεις (Hugh-Jones & Smith, 1999), συστολή στην επαφή με άτομα του αντίθετου φύλου και δυσκολίες στις σεξουαλικές σχέσεις (Gilmartin, 1987). Στη μελέτη περίπτωσης που παρουσιάζουμε, η διατήρηση τέτοιων αρνητικών επιπτώσεων και στην ενήλικη ζωή γίνεται εμφανής και καθιστά επιτακτική την αναγκαιότητα της έγκαιρης και αποτελεσματικής πρόληψης και παρέμβασης για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού μόλις αυτός εμφανίζεται.

Η θεωρία της έμφυτης διυποκειμενικότητας: Βασικές αρχές, αναπτυξιακές φάσεις και ερευνητική μαρτυρία

Ομιλία

Γιάννης Κουγιουμουτζάκης

*Καθηγητής Αναπτυξιακής Ψυχολογίας
Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών
Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Εισηγητής της θεωρίας της έμφυτης διυποκειμενικότητας, από τη δεκαετία του 1970, είναι ο Colwyn Trevarthen. Σήμερα η θεωρία υποστηρίζεται από τον Jerome Bruner, τον Daniel Stern κ.ά.. Η θεωρία έχει γίνει ευρέως αποδεκτή στην Ψυχολογία, στην Ψυχανάλυση, στην Ψυχιατρική, στις Νευροεπιστήμες, στη Νευροχημεία του Εγκεφάλου, στη Γνωστική Επιστήμη, στην Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία, στη Φιλοσοφία του Νου, στην Εξελικτική Ψυχολογία, στη Μουσικολογία, στην Ανθρωπολογία, στις Επιστήμες της Αγωγής, στη Λογοτεχνία κ.ά. Στην εισήγηση θα γίνει μία σύντομη αναφορά στις βασικές αρχές της θεωρίας και στην ανάπτυξη της διυποκειμενικότητας κατά τη βρεφική και τη νηπιακή ηλικία και η εισήγηση θα εστιαστεί κυρίως σε ερευνητικά ευρήματα, τα οποία υποστηρίζουν τη νέα αυτή ψυχολογική θεωρία της ανθρώπινης ανάπτυξης.

Ανάπτυξη και υγεία

Θεματική ενότητα

Η επίδραση του καπνίσματος της μητέρας κατά την εγκυμοσύνη και οι επιπτώσεις της σε παιδιά προσχολικής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας

Στεφανίδου Αιμιλίζα¹, Λειβαδίτης Μιλτιάδης²,
Αργυροπούλου-Πατάκα Παρασκευή¹

¹Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ²Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Αυξάνονται συνεχώς οι σύγχρονες επιστημονικές μελέτες οι οποίες επιβεβαιώνουν πως το κάπνισμα της μητέρας κατά την εγκυμοσύνη έχει αρνητική επίδραση στην έκβαση της κύησης και στη μετέπειτα υγεία και ανάπτυξη του νεογνού και παιδιού. Το κάπνισμα ενοχοποιείται για διάφορα θέματα υγείας όπως για πρόωρο τοκετό, για επιπλοκές κατά τον τοκετό και χαμηλό σωματικό βάρος γέννησης του νεογνού, για έντονα αναπνευστικά προβλήματα, για το σύνδρομο αιφνίδιου βρεφικού θανάτου, για προβλήματα στην ανάπτυξη της γλώσσας και σε μαθησιακές διαταραχές, για προβλήματα συμπεριφοράς (π.χ. σύνδρομο υπερκινητικότητας και ελλειμματικής προσοχής), για χαμηλό δείκτη νοημοσύνης, ακόμα και για μελλοντικό εθισμό στη νικοτίνη. Για παράδειγμα, οι Fried and Watkinson (1990) ανακάλυψαν την ύπαρξη δόσοεξαρτώμενης σχέσης μεταξύ του καπνίσματος τσιγάρων και χαμηλής ανάπτυξης της γλώσσας και της αντίληψης στις ηλικίες 3-4 ετών ενώ αργότερα οι Olds και συν. (1994) επιβεβαίωσαν ότι το κάπνισμα στην εγκυμοσύνη αυξάνει τον κίνδυνο νευροαναπτυξιακών διαταραχών, αφού εκτίμησαν τη γνωστική λειτουργία των παιδιών στις ηλικίες των 12, 24, 36 και 48 μηνών. Όσον αφορά στις υποκείμενες ψυχικές διαταραχές και στα λοιπά προβλήματα

συμπεριφοράς όπως η υπερικινητικότητα που εμφανίζουν παιδιά σχολικής και εφηβικής ηλικίας των οποίων οι μητέρες κάπνιζαν κατά την εγκυμοσύνη, η μεγαλύτερη έως τώρα πληθυσμιακή μελέτη (9.357 παιδιά) σχετικά με την έκθεση του εμβρύου στην νικοτίνη και τα άλλα παράγωγα του καπνού του τσιγάρου είναι η μελέτη των Kotimaa και συν. (2003) που επιβεβαιώνει τους παραπάνω συσχετισμούς. Η παρούσα ανασκόπηση έχει ως στόχο να αναφέρει την βιβλιογραφία που υποστηρίζει την αρνητική επίδραση του καπνίσματος κατά την εγκυμοσύνη όπως ενδεικτικά κάνει στη συγκεκριμένη περίπτωση και να καταστήσει επιτακτική ανάγκη για τις έγκυες γυναίκες που καπνίζουν την άμεση και οριστική διακοπή καπνίσματος για τη διαφύλαξη της υγείας του εμβρύου και μετέπειτα παιδιού τους.

34.2

Παχυσαρκία, διατροφικές συνήθειες, εικόνα σώματος, στάσεις για την άσκηση και την εξωτερική εμφάνιση και συναισθηματική λήψη τροφής σε μαθητές δημοτικού σχολείου

Ρούμπου Χριστίνα, Κορώνη Μαρία, Ρούση-Βέργου Χριστίνα,
Ζαφειροπούλου Μαρία

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον γύρω από τα σχετικά με την παχυσαρκία θέματα, καθώς παγκοσμίως, αλλά και στην ελληνική κοινωνία ειδικότερα, υπάρχει δραματική αύξηση του φαινομένου της παχυσαρκίας. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να καταγραφεί ο επιπολασμός της παιδικής παχυσαρκίας παιδιών Δημοτικού της πόλης του Βόλου με χρήση του Δείκτη Μάζας Σώματος (ΔΜΣ). Επίσης, να διερευνηθούν οι πιθανές διαφορές μεταξύ των μαθητών με διαφορετικό ΔΜΣ, ως προς τις διατροφικές τους συνήθειες (ΔΣ), ως προς τις αντιδράσεις που σχετίζονται με το φαγητό σε ψυχολογικές καταστάσεις (άγχος, θυμός, στενοχώρια), ως προς τη στάση και τη συμπεριφορά της οικογένειας προς τη διατροφή και ειδικά στις αντίστοιχες ψυχολογικές καταστάσεις, την εικόνα σώματος, τη στάση προς την άσκηση και την εξωτερική εμφάνιση. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 126 μαθητές και 126 μαθήτριες όλων των τάξεων του Δημοτικού. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν 2 ερωτηματολόγια, το «Ερωτηματολόγιο Διατροφικών Συνηθειών» και το «Ερωτηματολόγιο Διατροφής & Εικόνας Σώματος». Επιπλέον, καταγράφηκε το ύψος και το βάρος και τα άτομα κατηγοριοποιήθηκαν σύμφωνα με την τιμή του ΔΜΣ, σε άτομα με κανονικό σωματικό βάρος, υπέρβαρα και παχύσαρκα. Το 57,9% των μαθητών κατατάχθηκαν στην κατηγορία του κανονικού βάρους και το 22,6% και το 19,4% στην κατηγορία των υπέρβαρων και παχύσαρκων, αντίστοιχα. Οι υπέρβαροι μαθητές σε όλες τις υπό διερεύνηση καταστάσεις παρουσιάζουν ελάχιστες διαφορές από τους συνομηλίκους τους. Ο εξελικτικός παράγοντας φαίνεται να ερμηνεύει σε μεγαλύτερο βαθμό τις παρατηρούμενες διαφορές σε σύγκριση με το σωματικό τύπο των παιδιών.

34.3

Άσκηση, διατροφή και χρήση διαδικτύου σε μαθητές Λυκείου

Γκαραγκούνη-Αραίου Φωτεινή, Ρούση-Βέργου Χριστίνα, Κορώνη Μαρία,
Ζαφειροπούλου Μαρία, Πιπεράκης Στέλιος

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η αλματώδης αύξηση των υπηρεσιών διαδικτύου και η εύκολη πρόσβαση σε αυτό το καθιστά ολοένα και πιο ελκυστικό στους εφήβους με αποτέλεσμα, ενδεχομένως, να περνούν αρκετό διάστημα της ημέρας τους καθισμένοι στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Μια τέτοια

διαπίστωση θα συνοδευόταν αναπόφευκτα και με σημαντικές αλλαγές στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου των εφήβων και δεν θα ήταν άστοχη η υποψία ότι ενδεχομένως να συνδέεται και με την παραμέληση ενός ισορροπημένου τρόπου ζωής με επαρκή άσκηση και διατροφή. Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να καταγράψει τις συνήθειες στη χρήση του Η/Υ και του διαδικτύου σε μαθητές Λυκείου και να διερευνήσει τη σύνδεσή τους με τις συνήθειες διατροφής και άσκησης των εφήβων καθώς και του σωματικού τους βάρους. Το δείγμα αποτέλεσαν 400 μαθητές και μαθήτριες Λυκείου από αστικές και ημιαστικές περιοχές. Οι μετρήσεις αφορούσαν στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου με επιμέρους θέματα για τη χρήση διαδικτύου και του χρόνου που περνούν σε αυτό. Επίσης συμπλήρωσαν και ένα ερωτηματολόγιο που αφορούσε σε επιμέρους θέματα συνηθειών άσκησης και διατροφής και τέλος, καταγράφηκε το ύψος και το βάρος τους και υπολογίστηκε ο δείκτης μάζας σώματος. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές Λυκείου χρησιμοποιούν κυρίως το διαδίκτυο για μουσική, ενημέρωση και παιχνίδια, αλλά η χρήση αυτή δεν συνδέθηκε ούτε με αυξημένο βάρος στους μαθητές ούτε με παραμέληση των ισορροπημένων διατροφικών συνηθειών και της άσκησης. Ενδεχομένως, ο ρόλος της οικογένειας (μεγάλο μέρος του δείγματός μας προερχόταν και από ημιαστικές περιοχές) και ενδεχομένως και του κοινωνικού πλαισίου (ομάδες συνομηλίκων) να λειτουργούν προστατευτικά ώστε η χρήση του διαδικτύου να πραγματοποιείται χωρίς ενδεχόμενο ρίσκο για τη φυσική κατάσταση των παιδιών.

34.4

«ΕΝΗΓΜΑ»

Ενημερωτικό πρόγραμμα για την ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία

Κασίμος Δημήτριος, Ματσούκης Ιωάννης

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Το Ενημερωτικό Πρόγραμμα για την Ηλεκτρομαγνητική Ακτινοβολία «ΕΝΗΓΜΑ» έχει σκοπό τη δημιουργία ενός κέντρου τεκμηρίωσης και παροχής πληροφοριών για εξειδικευμένους επιστήμονες και επαγγελματίες, οι οποίοι, λόγω της άμεσης ή έμμεσης σχέσης τους με το ευρύ κοινό, συμβουλεύουν στον τομέα της δημόσιας υγείας και πρόληψης. Με δεδομένο ότι πολλά είναι τα ερωτήματα που προκύπτουν από την ίδια την τεχνολογία και τις επιδράσεις της, αλλά και ότι γενικότερα στην Ελλάδα υπάρχει ένα σημαντικό έλλειμμα στον τομέα της ενημέρωσης σε θέματα Δημόσιας Υγείας, θεωρείται σημαντικός ο σχεδιασμός και η υλοποίηση προγραμμάτων και ενεργειών ενημέρωσης. Το «ΕΝΗΓΜΑ» υλοποιείται από την Ελληνική Εταιρία Κοινωνικής Παιδιατρικής και Προαγωγής της Υγείας με επιστημονική καθοδήγηση της Υπεύθυνης του Κέντρου Έρευνας και Πρόληψης Ατυχημάτων κας Ελένης Πετρίδου, Καθηγήτριας Προληπτικής Ιατρικής και Επιδημιολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στο πλαίσιο του προγράμματος έχει δημιουργηθεί σχετική ιστοσελίδα www.enigma-program.gr, έντυπο υλικό, ενώ παράλληλα διεξάγονται έρευνες για την καταγραφή των θέσεων και απόψεων συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού. Η πρώτη δοκιμαστική έρευνα που παρουσιάστηκε τον Ιούλιο 2007, αφορούσε την καταγραφή της γνώμης ιατρών της Αττικής σχετικά με την επίδραση της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας της κινητής τηλεφωνίας. Από την έρευνα αυτή προέκυψε έλλειψη ενημέρωσης, αλλά και σύγχυση γύρω από το θέμα αυτό. Ακολούθησαν και άλλες έρευνες στους ιατρούς όλης της χώρας, καθώς και σε άλλες ομάδες πληθυσμού (φοιτητές ιατρικής, εκπαιδευτικοί), οι οποίες συνεχίζονται μέχρι σήμερα.

Η διαμόρφωση της εφηβικής ταυτότητας: Διαδικασίες, διαστάσεις, διαφορές

Προσκεκλημένη ομιλία

Μπεζεβέγκης Ηλίας

*Καθηγητής Εξελικτικής Ψυχολογίας
Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η διαμόρφωση της ταυτότητας του Εγώ κατέχει κεντρική θέση μεταξύ των αναπτυξιακών στόχων της εφηβικής ηλικίας. Αυτό οφείλεται αφενός στη σημασία που έχει για την ψυχοκοινωνική προσαρμογή και για τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή η συνοχή και συνέχεια του εαυτού (Erikson, 1968) και αφετέρου στο γεγονός ότι η ταυτότητα συνδέεται με ένα σύνθετο πλέγμα αλληλεπιδράσεων μεταξύ ενδοατομικών -βιολογικών και ψυχολογικών- και ευρύτερων κοινωνικοπολιτισμικών παραγόντων (Kroger, 2006). Η ομιλία αυτή έχει ως στόχο να προσεγγίσει την ψυχολογική ταυτότητα σφαιρικά, ως δομή και ως πολυδιάστατη διαδικασία, τα στοιχεία της οποίας υφίστανται πολλαπλές αναδιοργανώσεις κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου. Η εντατική διερεύνηση των εναλλακτικών λύσεων, η δέσμευση σε κάποιες από τις λύσεις αυτές καθώς και οι επάλληλοι κύκλοι μορατόριουμ - κατάκτησης (Meeus, Iedema & Maassen 2002• Luyckx et al., 2006) αποτελούν επιμέρους διαστάσεις της διαδικασίας αυτής. Επιπλέον, θα παρουσιαστούν εμπειρικά δεδομένα για τη συσχέτιση της ψυχολογικής ταυτότητας με άλλες δημογραφικές παραμέτρους και ευρύτερους οικολογικούς παράγοντες, ενώ θα επιχειρηθεί μια αποτύπωση της πορείας που ακολουθεί η εξέλιξη των τεσσάρων μορφών της.

Συνιστώσες και διαφοροποιητικοί παράγοντες στη διαμόρφωση της εφηβικής ταυτότητας

Συμπόσιο

Πρόεδρος: Μπεζεβέγκης Ηλίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συζητήτρια: Ράλλη Ασημίνα, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη Συμποσίου

Η διαμόρφωση της ταυτότητας του Εγώ έχει γίνει διεθνώς αντικείμενο εκτενούς μελέτης. Η σπουδαιότητά της έγκειται αφενός στο ότι αποτελεί έναν από τους βασικούς αναπτυξιακούς στόχους της εφηβικής ηλικίας και αφετέρου στο ότι συνδέεται με την εν γένει προσαρμογή του ατόμου. Αν και η ψυχολογική ταυτότητα δεν διαμορφώνεται οριστικά και αμετάκλητα κατά τη διάρκεια της εφηβικής ηλικίας, αποτελεί μια σύνθετη και πολυδιάστατη διαδικασία κατά την οποία οι έφηβοι καλούνται να επεξεργαστούν γνωστικά τα θέματα που σχετίζονται με τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους, να διερευνήσουν τις εναλλακτικές λύσεις που τους παρουσιάζονται και να δεσμευτούν σε κάποιες από αυτές. Στο πλαίσιο του συμποσίου αυτού, οι ομιλητές θα παρουσιάσουν τα αποτελέσματα εμπειρικών ερευνών για τις διαφορετικές όψεις του φαινομένου καθώς και για τη σχέση της ταυτότητας του Εγώ με άλλες ατομικές - ψυχολογικές και γνωστικές-, οικογενειακές και κοινωνικές παραμέτρους. Τα ευρήματα των ερευνών αυτών θα συζητηθούν σε συνδυασμό με δεδομένα της διεθνούς εμπειρίας.

36.1

Ψυχολογική ταυτότητα, εθνική ταυτότητα και ψυχολογική προσαρμογή εφήβων μεταναστών

Παυλόπουλος Βασίλειος

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η διαμόρφωση ψυχολογικής ταυτότητας θεωρείται σημαντικός αναπτυξιακός στόχος στην εφηβεία εφόσον συνδέεται με την τρέχουσα ψυχολογική προσαρμογή και την οριοθέτηση μελλοντικών στόχων. Οι έφηβοι μετανάστες, ειδικότερα, αντιμετωπίζουν επιπλέον τη «διπλή πρόκληση» του επιπολιτισμού, η οποία περιλαμβάνει την επεξεργασία εθνικής ταυτότητας με σημείο αναφοράς τη χώρα καταγωγής, δημιουργώντας παράλληλα δεσμούς με την κοινωνία της χώρας εγκατάστασης. Η έρευνα αυτή είχε στόχο: (α) να μελετήσει τα στάδια διαμόρφωσης της ψυχολογικής και της εθνικής ταυτότητας των εφήβων μεταναστών, και (β) να εξετάσει τη σχέση της ταυτότητας με την ψυχολογική προσαρμογή. Το δείγμα αποτέλεσαν 316 έφηβοι μετανάστες (μ.ό. ηλικίας: 16.2 έτη, 54% κορίτσια, 46% αλβανικής καταγωγής, 53% δεύτερη γενιά, 41% κάτοικοι Αθήνας). Επιπλέον, συγκροτήθηκε ομάδα ελέγχου από 460 γηγενείς συνομηλίκους (μ.ό. ηλικίας: 15.7 έτη, 52% κορίτσια). Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν εργαλεία που μετρούσαν την ψυχολογική ταυτότητα (EIPQ, Balisteri et al., 1995) και την εθνική ταυτότητα (MEIM-R, Phinney & Ong, 2007). Ως δείκτες ψυχολογικής προσαρμογής χρησιμοποιήθηκαν: η αυτοεκτίμηση (Rosenberg, 1965), η υποκειμενική ευεξία SWLS, Diener et al., 1985) και η απουσία ψυχολογικών συμπτωμάτων (SDQ, Goodman, 1997). Τα ευρήματα ανέδειξαν ποιοτικές μάλλον, παρά ποσοτικές διαφορές στις διεργασίες ανάπτυξης ταυτότητας των εφήβων μεταναστών, με πιο χαρακτηριστική την τάση της δεύτερης γενιάς να υιοθετεί την ελληνική ταυτότητα σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι η πρώτη γενιά. Οι συσχετίσεις της ταυτότητας με την ψυχολογική προσαρμογή ήταν προς αναμενόμενη κατεύθυνση, αλλά αφορούσαν κυρίως τις θετικές όψεις (αυτοεκτίμηση, υποκειμενική ευεξία) παρά τις αρνητικές (ψυχολογικά συμπτώματα). Τα ευρήματα συζητούνται στο πλαίσιο της διπλής αναπτυξιακής πορείας (κοινωνικοποίηση, επιπολιτισμός) των εφήβων μεταναστών.

36.2

Ψυχολογική ταυτότητα και ο ρόλος της στη διαμόρφωση των ηθικών κρίσεων: Μια εμπειρική έρευνα σε εφήβους μαθητές Λυκείου

Γεωργαντή Κατερίνα

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η διαμόρφωση της ψυχολογικής ταυτότητας γίνεται σε επάλληλους κύκλους μορατόριουμ - κατάκτησης με τη διαμεσολάβηση των διαστάσεων της διερεύνησης και της δέσμευσης. Ωστόσο, η ψυχολογική ταυτότητα ως διαδικασία και ως μορφή ακολουθεί κοινή εξελικτική πορεία με άλλες ατομικές ψυχολογικές παραμέτρους και εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο "οριζόντιων" και "κάθετων" αλληλεπιδράσεων με τους σημαντικούς άλλους (Smetana & Turiel, 2006). Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει τη συμβολή των διαστάσεων της διερεύνησης και της δέσμευσης καθώς και άλλων ατομικών και ευρύτερων οικογενειακών παραγόντων στην πρόβλεψη των ηθικών σχημάτων. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 369 έφηβοι, μαθητές Λυκείου και οι μητέρες τους, ενώ για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω κλίμακες: Defining Issues Test I (Rest 1975, 1986), Ego Identity Process Questionnaire (Balistreri et al., 1995), Perspectives on Adolescent Decision Making Questionnaire (Bosma et al., 1996), General Belief in a Just World (Dalbert et al., 2001), Internality, Powerful Others and Chance Scales (Levenson, 1981) καθώς και κλίμακες για τη μέτρηση επιμέρους διαστάσεων του γονικού ρόλου (<http://www.rcgd.isr.unich.edu/pgc>). Για τον έλεγχο της προβλεπτικής ισχύος των ατομικών και οικογενειακών παραγόντων σχεδιάστηκε και ελέγχθηκε ένα μοντέλο δομικών εξισώσεων. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η μετασυμβατική ηθική μπορεί να προβλεφθεί ευθέως από την διάσταση της διερεύνησης και ευθέως ή εμμέσως από τους ατομικούς όσο και από τους ευρύτερους οικογενειακούς παράγοντες. Τα αποτελέσματα αυτά αναδεικνύουν τη διασύνδεση των ηθικών κρίσεων με άλλους αναπτυξιακούς στόχους της εφηβικής ηλικίας και θα συζητηθούν σε σχέση με τη συμβολή του γονικού ρόλου στην εν γένει ψυχοκοινωνική εξέλιξη του εφήβου.

36.3

Ταυτότητα του ρόλου του φύλου στην εφηβική ηλικία

Γεωγουλέας Γεώργιος

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στην ερευνητική αυτή μελέτη 324 έφηβοι ηλικίας 13-19 ετών συμπλήρωσαν την ελληνική μορφή του ερωτηματολογίου ταυτότητας του ρόλου του φύλου της Bem (Bem Sex Role Inventory). Μέσω του ερωτηματολογίου B.S.R.I και με βάση τη θεωρία της Bem για την ύπαρξη ενός διδιάστατου μοντέλου, συνδυασμού των εννοιών «αρρενωπότητα» και «θηλυκότητα» διερευνάται η διαμόρφωση της ταυτότητας του ρόλου του φύλου και τα άτομα κατατάσσονται σε μία από τις τέσσερις ακόλουθες κατηγορίες: "ανδρόγυνη", "αδιαφοροποίητη", "αρρενωπή" και "θηλυκή" ταυτότητα του ρόλου του φύλου. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης και της ανάλυσης συστάδων, από τις οποίες προέκυψαν οι παράγοντες και οι κατηγορίες ταυτότητας του ρόλου του φύλου στο δείγμα. Γίνεται συγκριτική παρουσίαση των ποσοστιαίων αναλογιών καθεμιάς από τις κατηγορίες ταυτότητας του ρόλου του φύλου και διερευνώνται διαφορές ως προς το φύλο, την ηλικιακή ομάδα και άλλες δημογραφικές μεταβλητές. Επίσης, γίνεται σύγκριση των μέσων όρων των μεταβλητών "αρρενωπότητα" και "θηλυκότητα" για τα δύο φύλα και για τις επιμέρους ηλικιακές ομάδες, όπως προκύπτουν από τη στατιστική ανάλυση των ερωτηματολογίων και παρουσιάζονται συγκριτικά στοιχεία από τη διαπολιτισμική έρευνα στον χώρο της ταυτότητας του ρόλου του φύλου στην εφηβική ηλικία. Τέλος, παρουσιάζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το φύλο και την ηλικιακή ομάδα στα 60 επιμέρους θέματα του ερωτηματολογίου και διατυπώνονται προτάσεις για τη συνέχιση της έρευνας.

Μια διερεύνηση των σχέσεων της γονικότητας με το στυλ επεξεργασίας της ταυτότητας των εφήβων

Τάνταρος Σπύρος

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η έννοια του ύφους επεξεργασίας της ταυτότητας αναφέρεται στις διαφορές του τρόπου με τον οποίο τα άτομα επεξεργάζονται πληροφορίες που αφορούν στον εαυτό, πώς διαχειρίζονται ζητήματα ταυτότητας και πώς παίρνουν τις σχετικές αποφάσεις (Berzonsky, 1989). Έχουν περιγραφεί τρία τέτοια στυλ: το πληροφοριακό, το κανονιστικό και το συγκεχυμένο-αποφευκτικό (Berzonsky, 1989, 1990). Οι έφηβοι που έχουν ένα πληροφοριακό στυλ επεξεργασίας της ταυτότητάς τους είναι αυτο-ανακλαστικοί, ευσυνείδητοι, ανοικτοί στις εμπειρίες, εστιασμένοι στα προβλήματα και παίρνουν γρήγορα αποφάσεις. Εκείνοι που υιοθετούν το κανονιστικό στυλ είναι ευσυνείδητοι και έχουν στόχους, αλλά είναι πολύ δομημένοι και κλειστοί σε πληροφορίες που θα μπορούσαν να συγκρουστούν με τις προσωπικές τους αξίες και πιστεύω. Τέλος, εκείνοι που υιοθετούν το συγκεχυμένο-αποφευκτικό στυλ είναι περισσότερο συναισθηματικοί, αποφεύγουν να πάρουν αποφάσεις, καθοδηγούνται από άλλους και έχουν δυσκολίες με τον εαυτό τους (Berzonsky, 1990, 1994a· Berzonsky and Ferrari, 1996· Berzonsky and Kinney, 1995· Berzonsky and Kuk, 2000· Berzonsky and Sullivan, 1992· Dollinger, 1995). Τα τρία αυτά στυλ έχουν επίσης συσχετιστεί με τις διαφορές στις δεσμεύσεις της ταυτότητας, ενώ η έρευνα φανερώνει ακόμη την ύπαρξη σχέσης ανάμεσα στις οικογενειακές πρακτικές και στη διαμόρφωση προσωπικών δεσμεύσεων της ταυτότητας, οι οποίες φαίνεται πως επηρεάζονται από το είδος του γονικού στυλ (ευέλικτο, αυταρχικό, επιτρεπτικό ή αδιάφορο). Η έρευνα που παρουσιάζεται εδώ έχει ως στόχο τη διερεύνηση, σε δείγμα φοιτητών του πρώτου έτους σπουδών (ύστερη εφηβεία) (N=150), των σχέσεων μεταξύ του ύφους επεξεργασίας της ταυτότητας και του ύφους γονικότητας των πατέρων και των μητέρων τους, όπως το αντιλαμβάνονται οι ίδιοι. Παρουσιάζονται τα πρώτα αποτελέσματα και η σχετική συζήτηση.

**«Αν δεν μπορείς να γίνεις ήλιος, γίνε αστέρι...»
Εργαλεία για τη δημιουργική εφαρμογή
του Επαγγελματικού Προσανατολισμού στα Σχολεία**

Εργαστήριο

Παναγιωτάκη Μαρία

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Νομού Ηρακλείου

Το Εργαστήριο αναπτύσσει δεξιότητες που αφορούν στην προετοιμασία και τον σχεδιασμό της επαγγελματικής πορείας του εφήβου, μέσα από μια διαδρομή εκφραστικής, διερευνητικής και αναδυόμενης δημιουργικότητας. Με αφετηρία τη θεατρική δράση και το εκπαιδευτικό δράμα παρουσιάζονται τρόποι με τους οποίους μπορεί να βοηθηθεί ο έφηβος στην αναζήτηση και επιλογή επαγγέλματος. Η Αυτογνωσία, η Πληροφόρηση, η Λήψη Απόφασης και η Μετάβαση, βασικοί άξονες πάνω στους οποίους δομείται ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός, αποτελούν τις κατευθυντήριες γραμμές του Εργαστηρίου. Στόχος είναι η γνωριμία και η εξοικείωση των συμμετεχόντων με τεχνικές που βοηθούν τον έφηβο να αναπτύξει τις κατάλληλες δεξιότητες ώστε να αναγνωρίζει τις επιθυμίες και τις κλίσεις του, να αφουγκράζεται την ευθύνη των ονείρων του, να εναρμονίζει αξίες, προτεραιότητες και προσδοκίες με το κοινωνικό περιβάλλον, να αντλεί αξιόπιστη πληροφόρηση και να λαμβάνει ώριμες αποφάσεις για τη σταδιοδρομία του. Οι τεχνικές αυτές μπορούν να εφαρμοστούν στη σχολική τάξη σε ομάδες εφήβων με επαγγελματικές αναζητήσεις, μέσα σε ένα κλίμα στήριξης και εμπύχωσης. Οι συμμετέχοντες θα γνωρίσουν τρόπους και δρόμους με βιωματικό τρόπο, μέσω της εμπλοκής τους σε ασκήσεις και δραστηριότητες θεατρικής δομής που θα μπορέσουν να εφαρμόσουν στη συνέχεια ως συστηματοποιημένες, σχεδιασμένες δράσεις. Παράλληλα, το εργαστήριο στοχεύει στην ενεργοποίηση των συμμετεχόντων για πολυσύνθετη ενασχόληση γύρω από ένα θέμα που συγκεντρώνει τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς εφήβων, γονέων, εκπαιδευτικών και ειδικών της Ψυχικής Υγείας

**Οι δηλώσεις συμμετοχής στο
Εργαστήριο γίνονται στη Γραμματεία
στις 26 και 27 Μαΐου 2010.
Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.**

Διάρκεια Εργαστηρίου: 1 1/2 ώρα.

Αριθμός συμμετεχόντων: 25 άτομα.

Γνωστικές λειτουργίες

Θεματική ενότητα

38.1

Νευροψυχολογική διερεύνηση της ανάπτυξης του ελέγχου της ακουστικής προσοχής σε μαθητές Δημοτικού: χορήγηση δοκιμασιών ακουστικής προσοχής συγκριτικά με τη μέθοδο των γνωστικών προκλητών δυναμικών με ακουστικά ερεθίσματα

Λαδόπουλος Ευστράτιος, Καραπέτσας Ανάργυρος, Ζυγούρης Νικόλαος

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η έρευνα αυτή εξέτασε πως αναπτύσσεται στο παιδί μια από τις σημαντικότερες ανώτερες διανοητικές λειτουργίες, ο έλεγχος της ακουστικής προσοχής και πως συνδέεται με την ανάπτυξη των προμετωπιαίων περιοχών του εγκεφάλου. Γι' αυτό τον σκοπό χορηγήσαμε σε δείγμα 180 μαθητών από την Α' (N=60), Γ' (N=60) και Ε' (N=60) τάξη του Δημοτικού, μια δοκιμασία αξιολόγησης της «παρατεταμένης ακουστικής προσοχής» και μια δοκιμασία αξιολόγησης των «σύνθετων ακουστικών στρατηγικών» συγκριτικά με τη μέθοδο των γνωστικών προκλητών δυναμικών με ακουστικά ερεθίσματα.

38.2

Εργαζόμενη μνήμη και γνώση λεξιλογίου: Η ανάπτυξη της σχέσης τους κατά την προσχολική και σχολική ηλικία

Χρυσόχου Ελισάβετ¹, Μπαμπλέκου Ζωή², Μασούρα Ελβίρα²

¹Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας - Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

²Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη σχέση ανάμεσα στην εργαζόμενη μνήμη (ΕΜ) και τη γνώση λεξιλογίου σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Εξετάσαμε τον τρόπο, με τον οποίο εξελίσσεται η σχέση αυτή μεταξύ 5.5 και 9.5 ετών Η λεκτική βραχύχρονη μνήμη των παιδιών (ΛΒΜ) αξιολογήθηκε με έργα ανάκλησης καταλόγου ψηφίων, λέξεων και ψευδολέξεων και με ένα έργο σύγκρισης καταλόγων λέξεων. Η λεκτική εργαζόμενη μνήμη (ΛΕΜ) αξιολογήθηκε με έργα ανάκλησης καταλόγου λέξεων σε προτάσεις, ανάκλησης αριθμητικών συνόλων και αντίστροφης ανάκλησης ψηφίων. Στους συμμετέχοντες δόθηκε επίσης ένα έργο αξιολόγησης του προσληπτικού τους λεξιλογίου. Βρέθηκε ότι η γνώση λεξιλογίου συσχετιζόταν με τις μετρήσεις της ΛΒΜ και ΛΕΜ στις ηλικίες των 5.5 και 7.5 ετών, ενώ η συσχέτιση αυτή έπαψε να είναι σημαντική στην ηλικία των 9.5 ετών. Τα δεδομένα μας εναρμονίζονται με την υπόθεση ότι με την πάροδο της ηλικίας, η ανάπτυξη του λεξιλογίου παύει να εξαρτάται από τη ΛΒΜ των παιδιών και βασίζεται πλέον σε μονιμότερες λεξικολογικές και γλωσσικές αναπαραστάσεις. Στα ελληνόφωνα παιδιά η μετατόπιση αυτή φαίνεται να επιτελείται νωρίτερα απ' ό,τι στα αγγλόφωνα (στα οποία η σχέση λεξιλογίου και ΛΒΜ παραμένει σημαντική στα 9.5 έτη). Από την άλλη πλευρά, η γνώση λεξιλογίου συσχετιζόταν με τη ΛΕΜ των παιδιών ακόμα και στην ηλικία των 9.5 ετών. Τα ευρήματα συζητιούνται σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας και τις εκπαιδευτικές εμπειρίες των παιδιών στο δημοτικό σχολείο. Η μελέτη αναδεικνύει τη σημασία που έχει η περαιτέρω διερεύνηση της σχέσης λεξιλογίου και ΕΜ μέσω διαπολιτισμικών μελετών.

38.3

Η επίδραση του εκτελεστικού ελέγχου και της έκφωνης σκέψης στην επίλυση προβλημάτων κατά τη σχολική ηλικία

Μιχαλακούδη Αποστολία, Μακρής Νικόλαος

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Στόχος της μελέτης ήταν η διερεύνηση της επίδρασης που ασκεί ο εκτελεστικός έλεγχος και η ενσυνειδησία για τη διαδικασία λύσης προβλημάτων στη γνωστική επίδοση κατά τη σχολική ηλικία. Στην έρευνα συμμετείχαν 60 μαθητές ηλικίας 8-11 χρόνων. Οι συμμετέχοντες εξετάστηκαν με μία συστοιχία 6 γνωστικών έργων τα οποία, ανά δύο, απευθύνονταν στην αριθμητική, λεκτική και χωροταξική ικανότητα. Για τον προσδιορισμό του επιπέδου του εκτελεστικού ελέγχου των συμμετεχόντων χρησιμοποιήθηκε η ηλεκτρονική μορφή του Τεστ Οπτικής Ανίχνευσης Σχήματος-Χρώματος (Visually Cued Color-Shape Task) των Zelazo, Craik και Booth. Επίσης, για τον προσδιορισμό της ενσυνειδησίας των συμμετεχόντων για τη διαδικασία λύσης των γνωστικών έργων ακολουθήθηκε η μέθοδος της έκφωνης σκέψης. Όλοι οι συμμετέχοντες εξετάστηκαν ατομικά. Τα αποτελέσματα έδειξαν την επίδραση της ηλικίας στη γνωστική επίδοση και την ενσυνειδησία για τη διαδικασία επίλυσης των γνωστικών έργων. Επίσης, φάνηκε ότι η επάρκεια του εκτελεστικού ελέγχου επηρεάζει την αποτελεσματική επίλυση των γνωστικών έργων αλλά και την ακρίβεια των εκτιμήσεων για τη διαδικασία επίλυσης τους όπως αυτή αναδύεται από τα πρωτόκολλα καταγραφής της έκφωνης σκέψης. Τα αποτελέσματα συζητούνται με βάση τη βιβλιογραφία για τη δομή του γνωστικού συστήματος αλλά και τις σύγχρονες απόψεις για τη σχέση μεταξύ εκτελεστικού ελέγχου και ενσυνειδησίας για τη γνωστική δραστηριότητα.

38.4

Εκτίμηση χρονικής διάρκειας: Μουσική εκπαίδευση και συναισθηματικό ύψος της πληροφορίας

Παναγιωτίδη Μαρία, Σαμαρτζή Σταυρούλα

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Παρουσιάζεται έρευνα που είχε στόχο τη μελέτη του ρόλου της μουσικής εκπαίδευσης και του συναισθηματικού ύψους του μουσικού κομματιού στην εκτίμηση της χρονικής του διάρκειας. Ογδόντα μαθητές και μαθήτριες ηλικίας 12 έως 15 χρόνων απετέλεσαν δύο ομάδες των σαράντα ατόμων, ανάλογα με το βαθμό της μουσικής τους εμπειρίας («μουσικοί» και «μη μουσικοί»). Οι μισοί από τους συμμετέχοντες κάθε ομάδας έλαβαν μέρος σε μία μουσική ακουστική δοκιμασία η οποία συνίστατο στην ακρόαση ενός «ευχάριστου» μουσικού αποσπάσματος ενώ οι άλλοι μισοί άκουσαν ένα «λυπητερό» μουσικό κομμάτι. Μετά την ακρόαση των κομματιών οι συμμετέχοντες προέβησαν στην εκτίμηση της διάρκειάς τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: (α) η μουσική εκπαίδευση επηρεάζει την αντίληψη του χρόνου, επιτρέποντας ακριβέστερες εκτιμήσεις των χρονικών διαρκειών, (β) το συναισθηματικό περιεχόμενο της μουσικής επηρεάζει την ικανότητα εκτίμησης της χρονικής διάρκειας των κομματιών, ιδιαίτερα στην περίπτωση των ατόμων χωρίς μουσική εκπαίδευση («μη μουσικοί»), και (γ) οι «μη μουσικοί» υπερτιμούν τη χρονική διάρκεια των «λυπητερών» κομματιών και υποτιμούν αυτή των «ευχάριστων». Τα τελευταία αυτά αποτελέσματα είναι σύμφωνα με δεδομένα τα οποία αφορούν σε άλλες συνθήκες εκτίμησης της χρονικής διάρκειας (γεγονότα που βιώνουμε ή γεγονότα που παρακολουθούμε να εκτυλίσσονται στον κινηματογράφο). Η παρούσα μελέτη αναδεικνύει τη συμμετοχή του συναισθήματος σε μία διαδικασία υποκειμενικοποίησης του χρόνου η οποία, στη συγκεκριμένη περίπτωση, μετριάζεται από τη μουσική εκπαίδευση.

Αλλαγές στη μεταγνωστική γνώση των παιδιών για τη λειτουργία της σκέψης στην καθημερινή ζωή

Μεταλλίδου Παναγιώτα, Διαμαντίδου Ελένη,
Κωνσταντινοπούλου Ελένη, Μέγαρη Καλλιόπη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση των αλλαγών στη μεταγνωστική γνώση των παιδιών για τη λειτουργία της σκέψης ως μια διαδικασία συλλογισμού και συναγωγής συμπερασμάτων στην καθημερινή ζωή. Στην έρευνα συμμετείχαν 116 παιδιά της Γ' (N = 33) και Ε' (N = 35) Δημοτικού καθώς και της Α' Γυμνασίου (N = 48). Η εξέταση των παιδιών ήταν ατομική και περιλάμβανε 14 σενάρια “καλής” και “κακής” σκέψης τα οποία κατασκευάστηκαν από την Amsterlaw (2006). Οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν με τυχαίο τρόπο σε δύο ομάδες. Στην πρώτη ομάδα δόθηκαν τα σενάρια χωρίς την έκβασή τους ενώ στη δεύτερη ομάδα δόθηκε και η έκβαση του σεναρίου (καλή ή κακή). Στις μισές περιπτώσεις η έκβαση των σεναρίων ήταν σύμφωνη με τον τρόπο σκέψης του σεναρίου ενώ στις άλλες μισές η έκβαση ήταν ασύμβατη. Μετά την παρουσίαση κάθε σεναρίου, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να εκτιμήσουν τον βαθμό στον οποίο ο τρόπος σκέψης ήταν “καλός” ή “κακός” καθώς και να αιτιολογήσουν την εκτίμησή τους. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τα ευρήματα της Amsterlaw, σύμφωνα με τα οποία τα παιδιά στην ηλικία των 8-9 ετών (Γ' Δημοτικού) είναι ενήμερα για ποιοτικά χαρακτηριστικά της σκέψης στην καθημερινή ζωή. Σημαντικές αλλαγές με την πρόοδο της ηλικίας παρατηρήθηκαν στις πεποιθήσεις των παιδιών για την ποιότητα της σκέψης στα σενάρια “κακής” σκέψης, οι οποίες υποδεικνύουν την ανάπτυξη της ικανότητας των παιδιών να αιτιολογούν τις εκτιμήσεις τους με αναφορά στη διαδικασία της σκέψης και όχι στο αποτέλεσμα στην Ε' Δημοτικού. Ωστόσο, μόνο τα παιδιά της Α' Γυμνασίου παρουσίασαν ένα πρότυπο αιτιολογήσεων ανάλογο με αυτό των ενηλίκων, δίνοντας προτεραιότητα στη διαδικασία της σκέψης και όχι στο αποτέλεσμα.

Εξελικτική διερεύνηση της σύνδεσης των υποκείμενων νευρολογικών διεργασιών στη μαθησιακή επάρκεια και αυτοαντίληψη νήπιων και μαθητών της Α' και Β' Δημοτικού

Ζαβός Αθανάσιος, Ρούση-Βέργου Χριστίνα, Κρίτση Άννα, Ζαφειροπούλου Μαρία

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σε διάφορες έρευνες έχει μελετηθεί η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε διαταραχές του κινητικού συντονισμού (λεπτές κινητικές δεξιότητες) και σε ένα πλήθος προβλημάτων, που πιθανόν να συναντήσει ένα παιδί κατά τη διάρκεια της αναπτυξιακής του πορείας όπως μαθησιακές δυσκολίες, ελλειμματική προσοχή, μειωμένη αυτοαντίληψη, άγχος, αποκλίνουσες συμπεριφορές, φτωχή κοινωνικοποίηση, κοινωνικο-συναισθηματικά προβλήματα, συναισθηματική ανωριμότητα κ.ά. Σκοπός της παρούσας έρευνας, ως συνέχεια των προηγούμενων μελετών, ήταν να μετρήσει και να αξιολογήσει τις συσχετίσεις μεταξύ: α) των βασικών αντιληπτικών και εκτελεστικών λειτουργιών των παιδιών (υποκείμενες νευρολογικές διεργασίες, οι οποίες είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη των ψυχολογικών δεξιοτήτων, στα επίπεδα της αντίληψης και εκτέλεσης), β) της μαθησιακής τους επάρκειας (μαθησιακές ικανότητες του παιδιού όπως αυτές αποκτώνται κατά την πορεία της ανάπτυξής του), και γ) της αυτοαντίληψής τους. Στην έρευνα συμμετείχαν 62 παιδιά, προνήπια, νήπια, και μαθητές της Α' και Β' τάξης Δημοτικού δημόσιων σχολείων του Βόλου και της Θεσσαλονίκης. Τους χορηγήθηκε μια συστοιχία σταθμισμένων ψυχομετρικών εργαλείων με τη μορφή συνέντευξης, όπως το Κ.Α.Λ (Κριτήριο Αντιληπτικής Λειτουργίας για Παιδιά και Εφήβους), το DTLA-P3 (Detroit Test Μαθησιακής Ικανότητας), και το ΠΑΤΕΜ Ι (Πώς Αντιλαμβάνομαι Τον Εαυτό Μου). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι συγκεκριμένες επιμέρους διαστάσεις του κινητικού συντονισμού

λειτουργούν προβλεπτικά για τη μαθησιακή επάρκεια του παιδιού ενώ η αυτοαντίληψη των μεγαλύτερων παιδιών συνδέθηκε μόνο με τη μαθησιακή τους επάρκεια στον λεκτικό τομέα. Λαμβάνεται υπόψη και ο εξελικτικός παράγοντας καθώς εμφανίζονται σημαντικές διαφορές κατά ηλικιακές ομάδες. Η αξιολόγηση των παραπάνω περιοχών στη συμπεριφορά του παιδιού θεωρείται σημαντική γιατί μπορεί να αποτελέσει προβλεπτικό παράγοντα για τη μελλοντική του μάθηση και ένα διαγνωστικό εργαλείο για μια κατάλληλη, αν χρειαστεί, παιδαγωγική παρέμβαση.

[39]

Μάθηση με τον νου και την καρδιά

Εργαστήριο

Αγραφιώτη Μαγδαληνή, Κακούτη Ευγενία, Λαγουμιτζής Μιχάλης,
Μπουγιούκου Χρυσούλα, Πεφάνη Μαρία

Εργαστήρι Κοινωνικής και Συναισθηματικής Ανάπτυξης

Κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου θα δοθεί αρχικά μία σύντομη αναφορά στο θεωρητικό υπόβαθρο του σκοπού. Συγκεκριμένα θα περιγραφεί η συστημική προσέγγιση του μαθησιακού κλίματος στο σχολείο. Θα τονιστεί η αξία της αλληλεπίδρασης μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων και μεταξύ μαθητών, εκείνης που προάγει την κοινωνική συνοχή και αποδοχή των διαφορών στην εξέλιξη και όχι μόνο. Θα περιγραφεί εν συντομία η εμπειρία μας από την μακρόχρονη εφαρμογή της ανάπτυξης του μαθησιακού κλίματος στα σχολεία. Στη συνέχεια θα δοθεί η ευκαιρία στους συμμετέχοντες να πάρουν μέρος σε μία δραστηριότητα που σχετίζεται με την αποδοχή της ποικιλομορφίας στην εξέλιξη. Θα ακολουθήσει συζήτηση.

Οι εισηγητές είναι συγγραφείς του βιβλίου: «Μάθηση με το νου και την καρδιά, Οι Εμπειρίες μας από Πρόγραμμα Κοινωνικής και Συναισθηματικής Ανάπτυξης με Παιδιά». Εκδόσεις Γρηγόρη.

Οι δηλώσεις συμμετοχής στο
Εργαστήριο γίνονται στη Γραμματεία
στις 26 και 27 Μαΐου 2010.
Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.

Διάρκεια Εργαστηρίου: 1 1/2 ώρα.

Αριθμός συμμετεχόντων: 20 άτομα.

Προσχολικό εκπαιδευτικό περιβάλλον

Θεματική ενότητα

40.1

Προφορική γλωσσική αξιολόγηση δίγλωσσων και μονόγλωσσων νηπίων

Γιαννέλη Παναγιώτα, Σταύρου Πήλιος

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στο Εργαστήριο Ειδικής και Θεραπευτικής Αγωγής (ΕΡ.Ε.Θ.Α.) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων συγκροτήθηκε ένα εργαλείο διαμορφωτικής αξιολόγησης που αποσκοπεί στη γλωσσική προφορική αξιολόγηση των ετερογενών τάξεων (δίγλωσσα και μονόγλωσσα νήπια) στο ελληνικό Νηπιαγωγείο. Για τη συγκρότηση αυτή, συμμετείχαν συνολικά 680 νήπια από την περιφέρεια Αττικής και Θεσσαλονίκης, εκ των οποίων 360 αγόρια και 310 κορίτσια. Από το συνολικό δείγμα της έρευνας, οι 485 ήταν Έλληνες γηγενείς μαθητές, οι 166 ήταν διαδοχικά δίγλωσσοι, ήτοι μιλούσαν την Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη γλώσσα και οι 19 ήταν ταυτόχρονα δίγλωσσοι μαθητές από μικτές οικογένειες. Η αξιοπιστία όλου του εργαλείου κατά Cronbach Alpha ήταν πολύ υψηλή .83. Με την πολυπαραγοντική ανάλυση διαπιστώθηκε ότι οι διαδοχικά δίγλωσσοι μαθητές είχαν μεγαλύτερη δυσκολία σε σύγκριση με τους ταυτόχρονα δίγλωσσους και τους γηγενείς μαθητές στις κλίμακες της αφηγηματικής ικανότητας, του εκφραστικού και προσληπτικού λεξιλογίου, στην εκτέλεση απλών και σύνθετων οδηγιών και στην κατανόηση ιστορίας.

40.2

Η σημασία των πρώιμων εμπειριών στη μάθηση και το πρόγραμμα εμπλουτισμένης εκπαίδευσης FastTrackKids

Αθανασίου Κατερίνα, Παπακωνσταντίνου Ιωάννα

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Πειραματικές έρευνες έδειξαν ότι το βρέφος διαθέτει μνήμη από τη προγεννητική ακόμη περίοδο (π.χ. Brazelton 1978) και έχει δυνατότητες μάθησης από τους πρώτους μήνες της ζωής του (π.χ. Hayne και συνεργάτες, 1991). Έρευνες επίσης, με βάση τις απεικονιστικές μεθόδους μελέτης του εγκεφάλου έχουν δείξει ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος από τη γέννηση και καθόλη την προσχολική ηλικία έχει πολύ περισσότερους νευρώνες και συνάψεις, σε σύγκριση με τα μεγαλύτερα παιδιά και τους ενήλικες. Κατά την περίοδο αυτή λειτουργεί επίσης με γρηγορότερο ρυθμό (Bjorclund, 2000). Για τον λόγο αυτό, η προσχολική ηλικία είναι η ηλικία στην οποία συμβαίνει η ταχύτερη μάθηση σε σύγκριση με τις επόμενες ηλικίες, αρκεί να δοθούν πληροφορίες με τον κατάλληλο τρόπο. Στην αυξημένη ικανότητα του παιδιού για μάθηση κατά την προσχολική περίοδο, όπως και στη σημαντικότητα της περιόδου αυτής για τη συναισθηματική ρύθμιση (Καλαρρύτης, 2005), βασίζεται ο σχεδιασμός του προγράμματος της FastTrackKids. Είναι ένα νέο πρόγραμμα το οποίο προσφέρει εμπλουτισμένη εκπαίδευση σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας (3 έως 8 ετών). Με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας και της κατάλληλης μεθοδολογίας οι πληροφορίες που παρέχονται από το πρόγραμμα μπορεί να γίνουν κατανοητές ακόμη και από παιδιά ηλικίας τριών ετών και να μεταφερθούν επίσης, στην καθημερινή τους ζωή. Περιλαμβάνει 12 επιμέρους ενότητες οι οποίες παρέχουν στα παιδιά βασικές γνώσεις σε επιστημονικούς χώρους όπως η ανθρωπολογία, οι φυσικές επιστήμες, η οικονομία, η τεχνολογία, αλλά και σε τομείς που

συνδέονται με την ψυχοκοινωνική προσαρμογή του παιδιού, όπως επικοινωνία, στόχοι και μαθήματα ζωής.

40.3

Η σημασία και ο ρόλος της ανατροφοδότησης στην προσχολική εκπαίδευση

Μπιρμπίλη Μαρία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η εργασία αυτή θα εξετάσει τη σημασία και τον ρόλο της ανατροφοδότησης του εκπαιδευτικού στη μάθηση των παιδιών της προσχολικής ηλικίας. Οι σύγχρονες απόψεις για την αξιολόγηση δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο με τον οποίο ο εκπαιδευτικός αξιολογεί και σχολιάζει την επίδοση των παιδιών κατά τη διάρκεια της διδακτικής-μαθησιακής διαδικασίας. Συγκεκριμένα, η ανατροφοδότηση του εκπαιδευτικού θεωρείται βασικό εργαλείο για την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα της διαμορφωτικής αξιολόγησης που στόχο της έχει να δώσει στους μαθητές τις πληροφορίες που χρειάζονται όχι μόνο για να βελτιώσουν την επίδοσή τους αλλά και για να αποκτήσουν τον έλεγχο της μάθησής τους γενικότερα. Η ανατροφοδότηση που διευκολύνει τη μάθηση είναι αυτή που συμβαίνει κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας και δίνει στους μαθητές συγκεκριμένες πληροφορίες και καθοδήγηση για το πώς μπορούν να βελτιωθούν. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο εκπαιδευτικός διατυπώνει ερωτήσεις που βοηθάνε τους μαθητές να επικεντρώσουν την προσοχή τους στους στόχους της συγκεκριμένης δραστηριότητας, να αναστοχαστούν τη δράση τους και να αξιολογήσουν την επίδοσή τους. Στην προσχολική εκπαίδευση η ανατροφοδότηση των εκπαιδευτικών προς τα μικρά παιδιά φαίνεται να επηρεάζεται από παράγοντες όπως η φύση των δραστηριοτήτων που υλοποιούνται στο νηπιαγωγείο και οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τους στόχους της προσχολικής εκπαίδευσης και τον ρόλο της ανατροφοδότησης σε αυτή. Η βιβλιογραφία επισημαίνει ότι η ανατροφοδότηση που δίνεται στις μικρότερες ηλικίες αναφέρεται πολύ συχνά στην προσπάθεια που κατέβαλαν τα παιδιά για να υλοποιήσουν μια δραστηριότητα και δίνει έμφαση στο «θετικό» ή στο «καλό». Στην εργασία θα συζητηθούν τα είδη ανατροφοδότησης που συναντά κανείς στην προσχολική εκπαίδευση και ο ρόλος τους στη δημιουργία ανεξάρτητων και αυτόνομων μαθητών.

40.4

Ψυχοπαιδαγωγικές διαστάσεις της σχέσης οικογένειας και νηπιαγωγείου: Κάποια προκαταρκτικά στοιχεία για τη διερεύνηση της γονικής εμπλοκής και των παραγόντων που την επηρεάζουν

Πεντέρη Ευθυμία

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η «γονική εμπλοκή» αποτελεί μια ευρεία εννοιολογική κατασκευή η οποία φαίνεται να περιλαμβάνει αντιλήψεις, συμπεριφορές, στρατηγικές και προσδοκίες για τη συμμετοχή των γονιών στις μαθησιακές εμπειρίες των παιδιών τους. Αν και εντοπίζεται πολύ πριν τα παιδιά ενταχθούν επίσημα στο σχολικό περιβάλλον, οι περισσότερες σχετικές έρευνες εστιάζουν στη μελέτη μιας σειράς συγκεκριμένων γονικών πρακτικών που αφορούν τη σχολική μάθηση και την επαφή των γονιών με το σχολείο σε σχέση με τα αναπτυξιακά αποτελέσματα στα παιδιά. Αυτή η οπτική έχει δεχθεί κριτική τα τελευταία χρόνια γιατί, μεταξύ άλλων, δεν αναδεικνύει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της «γονικής εμπλοκής» και τις ιδιαίτερες εκφάνσεις της στις διάφορες αναπτυξιακές περιόδους. Επιπλέον, δεν λαμβάνει υπόψη τους παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν τη φύση και την ποιότητά της. Η παρούσα εργασία επιχειρεί να περιγράψει ένα πλέγμα διεργασιών εντός και μεταξύ των μικροπεριβαλλόντων που συμμετέχει

το παιδί 4-6 ετών, οικογενειακό και εκπαιδευτικό, οι οποίες φαίνεται να σχετίζονται με την ενίσχυση του μαθησιακού δυναμικού των παιδιών. Στόχος είναι η πραγματοποίηση ερευνητικής μελέτης της «γονικής εμπλοκής» στο νηπιαγωγείο συλλέγοντας δεδομένα από νηπιαγωγούς και μητέρες με την εφαρμογή πολυμεθοδικής προσέγγισης. Ένας συνδυασμός ποσοτικών και ποιοτικών αναλύσεων αναμένεται να αναδείξει στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν στην προσπάθεια ενδυνάμωσης της σχέσης οικογένειας-νηπιαγωγείου και της ενίσχυσης γονέων και εκπαιδευτικών στον ρόλο τους.

40.5

**Διερεύνηση των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών
ενός καταλόγου ελέγχου
για την ανίχνευση
προβλημάτων συμπεριφοράς στην προσχολική τάξη**

Μανωλίτσης Γεώργιος, Τάφα Ευφημία

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η εξέταση των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών ενός καταλόγου ελέγχου για την ανίχνευση προβλημάτων συμπεριφοράς που παρουσιάζονται στα μικρά παιδιά που φοιτούν σε προσχολικές τάξεις. Εκπαιδευτικοί της προσχολικής εκπαίδευσης και αγωγής από όλη την Ελλάδα συμπλήρωσαν τον Κατάλογο Ελέγχου Συμπεριφοράς στην Προσχολική Ηλικία - Αναθεωρημένο (ΚΕΣΠΗ-Α) για 923 παιδιά ηλικίας 3-6 ετών τα οποία φοιτούσαν σε Νηπιαγωγεία και παιδικούς σταθμούς. Οι αναλύσεις για τη στάθμιση και την εξέταση των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών του ΚΕΣΠΗ-Α έγινε σε 860 παιδιά για τα οποία συμπληρώθηκαν όλες οι ερωτήσεις. Κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων με διερευνητικές και επιβεβαιωτικές παραγοντικές αναλύσεις παρουσιάστηκαν πέντε διακριτοί παράγοντες: α) «διασπαστική συμπεριφορά», β) «ελλειμματική συγκέντρωση προσοχής», γ) «απομόνωση/ανωριμότητα», δ) «άγχος/ανασφάλεια», ε) «προβλήματα σφιγκτήρων». Οι δύο πρώτοι παράγοντες συγκρότησαν έναν ευρύτερο παράγοντα (προβλήματα εξωτερικής εσωτερικής). Η αξιοπιστία (μεταξύ βαθμολογιών και εσωτερική συνέπεια) του ΚΕΣΠΗ-Α ήταν υψηλού βαθμού για όλες τις ηλικίες και η συντρέχουσα εγκυρότητα, η οποία εξετάστηκε με ένα άλλο σχετικό κριτήριο και με παρατήρηση ορισμένων παιδιών του δείγματος, έδειξε υψηλού βαθμού αποτελέσματα. Επίσης, πραγματοποιήθηκε ανάλυση της καμπύλης ROC για να ορισθεί το κατάλληλο σημείο διακοπής χωριστά για τα αγόρια και τα κορίτσια σε κάθε ηλικία, το οποίο θα βοηθήσει στην ταξινόμηση των παιδιών που ανιχνεύονται από τον ΚΕΣΠΗ-Α ως παιδιά με αυξημένα προβλήματα συμπεριφοράς μέσα στην προσχολική τάξη. Τέλος, εξετάστηκε η σχέση της βαθμολογίας των παιδιών με διάφορους δημογραφικούς (π.χ. περιοχή, σχολείο) και κοινωνικούς παράγοντες (π.χ. μόρφωση γονέων).

40.6

**Η ομαλή μετάβαση των παιδιών
από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό
ως παράμετρος ποιότητας της εκπαίδευσης**

Σάλμοντ Ελευθερία, Δάρρα Μαρία

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η ομαλή μετάβαση από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό αποτελεί ουσιαστικής σημασίας παράμετρο η οποία επηρεάζει την πρόοδο των παιδιών τόσο στο γνωστικό τομέα και στον τομέα της σχολικής επιτυχίας γενικά όσο και στον ψυχοκοινωνικό τομέα και στην συνολική εξέλιξη της προσωπικότητάς τους. Βασικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι: (α) να προσδιορίσει ένα συνολικό πλαίσιο, ένα σύστημα, δηλαδή, αλληλοσχετιζόμενων και

αλληλοσυμπληρούμενων παραγόντων, μεταβλητών και μεθοδολογιών που διευκολύνουν την ομαλή μετάβαση, (β) να αποτυπώσει κριτικά το υφιστάμενο σύστημα στη χώρα μας, και (γ) να προτείνει λύσεις και βελτιώσεις του υπό το πρίσμα των σύγχρονων επιστημονικών εξελίξεων και της ποιότητας της εκπαίδευσης. Στην κατεύθυνση της επίτευξης του παραπάνω στόχου η εργασία εξετάζει τόσο την αναγκαιότητα και το γενικό πλαίσιο με τις επιμέρους παραμέτρους της ομαλής μετάβασης όσο και τα ανακύπτοντα ερωτήματα και προβλήματα αναφορικά με την ισχύουσα εκπαιδευτική πολιτική και την ακολουθούμενη εκπαιδευτική πρακτική. Στην εργασία παρουσιάζεται η εξέλιξη της συζητούμενης θεματικής στη διεθνή βιβλιογραφία και στην Ελλάδα. Ιδιαίτερα σκιαγραφείται η γενική εικόνα με τις τάσεις που επικρατούν τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, όσο και στο πεδίο της πρακτικής. Στο πλαίσιο της ανάλυσης μας προκύπτει ένα ουσιαστικό πλέγμα παραγόντων το οποίο ως αλληλοσυμπληρούμενες μεταβλητές επηρεάζει την ομαλή μετάβαση. Στους παράγοντες αυτούς συμπεριλαμβάνονται ο χρόνος φοίτησης, η συστηματική φοίτηση, η συνεργασία Νηπιαγωγείου - οικογένειας, η συνεργασία Νηπιαγωγείου - Δημοτικού, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα σχετικά με τη μετάβαση, τα στοιχεία του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών. Οι παραπάνω παράγοντες σχετίζονται με δύο βασικές διαστάσεις του συστήματος μετάβασης τη νομοθετική και τη διαδικαστική διάσταση.

Ιατροκοποίηση και εκπαιδευτική περιθωριοποίηση των δυσκολιών της ανάπτυξης: Στους δαιδάλους της διάγνωσης και της ειδικής αγωγής

Προσκεκλημένη ομιλία

Μαράτου Όλγα

*Ψυχαναλύτρια, Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας
Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η ιατρική και ψυχιατρική τάση είναι, παγκοσμίως, εδώ και πολλά χρόνια, η κατασκευή κατηγοριών για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά κατά την ανάπτυξή τους. Οι κατηγοριοποιήσεις αυτές βασίζονται στη φαινομενολογία, στην ύπαρξη, δηλαδή, μερικών συμπτωμάτων από προ-επιλεγμένους και προ-κατασκευασμένους καταλόγους. Τα παιδιά αυτά αποκτούν μια διάγνωση ‘ετικέτα’ και οι οδηγίες προς τους γονείς περιλαμβάνουν άλλη μια προ-κατασκευασμένη και πανομοιότυπη πρόταση (συνήθως «εργοθεραπεία, λογοθεραπεία και παιδαγωγική βοήθεια»). Ακόμα και οι παιδαγωγικές παρεμβάσεις περιέχουν συνήθως διάφορα έτοιμα ‘πακέτα’. Η κατάσταση αυτή, παρ’ όλες τις επί μέρους, αλλά αποσπασματικές προσπάθειες της πολιτείας να θεσπίσει νόμους για την ένταξη και την ειδική αγωγή, έχει οδηγήσει τα παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα αρχικά σε εκπαιδευτική περιθωριοποίηση και αργότερα σε κοινωνικό αποκλεισμό. Με δύο παραδείγματα, τη «Διάχυτη Διαταραχή της Ανάπτυξης» και τη «Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής», διαγνωστικές κατηγορίες πολύ διαδεδομένες και στην Ελλάδα, θα προσπαθήσω να καταδείξω πως η ιατροκοποίηση της διάγνωσης και οι θεραπευτικές παρεμβάσεις που συνεπάγεται καθορίζουν εν πολλοίς την περαιτέρω ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, πολλές φορές σε αντίθετη κατεύθυνση, δυστυχώς, από την επιδιωκόμενη.

Αναρτημένες εργασίες (1)

42.1

Σχέση θεωρίας του νου και ικανότητας κατανόησης μεταφορικών προτάσεων με συγκινησιακό περιεχόμενο στην παιδική ηλικία. Νέα εμπειρικά δεδομένα

Αμελαδιώτη Αλεξάνδρα-Μαρία, Μισαηλίδη Πλουσία

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σε προηγούμενη έρευνά μας (Αμελαδιώτη & Μισαηλίδη, 2009) δείξαμε ότι η κατανόηση μεταφορικών προτάσεων με συγκινησιακό περιεχόμενο αρχίζει να αναπτύσσεται κατά τα προσχολικά χρόνια και συσχετίζεται με την ικανότητα των παιδιών να αποδίδουν στους άλλους νοητικές καταστάσεις (επιθυμίες, προθέσεις, πεποιθήσεις κ.ά.) η οποία είναι αλλιώς γνωστή και ως θεωρία του νου. Στην παρούσα έρευνα, ο στόχος ήταν να διερευνηθεί σε νέο δείγμα η σχέση μεταξύ των δύο αυτών ικανοτήτων. Αρχικά από ένα σύνολο 87 μεταφορικών προτάσεων επιλέχθηκαν, με βάση τις αξιολογήσεις που έκαναν 90 ενήλικες, εκείνες που εξέφραζαν καλύτερα τα συναισθήματα της χαράς, της λύπης, της ντροπής και της υπερηφάνειας. Στη συνέχεια, 100 παιδιά ηλικίας 5 έως 8 ετών και 20 ενήλικες και των δύο φύλων κλήθηκαν να ερμηνεύσουν το νόημα αυτών των μεταφορικών προτάσεων οι οποίες τους παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο σύντομων ιστοριών. Οι συμμετέχοντες επίσης εξετάστηκαν σε τρία πειραματικά έργα, τα οποία ήλεγχαν την ικανότητά τους να κατανοούν νοητικές καταστάσεις α' (ο Χ πιστεύει ότι Α) και β' τάξης (ο Χ πιστεύει ότι ο Ψ πιστεύει ότι Α). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ικανότητα των παιδιών να κατανοούν μεταφορικές προτάσεις με συγκινησιακό περιεχόμενο βελτιώνεται με την πρόοδο της ηλικίας και συσχετίζεται με τις επιδόσεις τους στα έργα θεωρίας του νου β' τάξης μόνον.

42.2

Ο τρόπος σχεδιασμού των γραμμάτων και η σχέση του με την ποιότητα γραφής

Γιαννακάρα Δέσποινα, Μπεζέ Λουκία

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης του τρόπου σχεδιασμού των γραμμάτων με την ποιότητα γραφής. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 50 παιδιά της Α' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Σε ένα δεύτερο επίπεδο διερευνήθηκε εάν ο τρόπος λαβής του μολυβιού διαφοροποιεί την ποιότητα γραφής των παιδιών και τον τρόπο σχεδιασμού των γραμμάτων. Από τα αποτελέσματα προέκυψε θετική συσχέτιση στατιστικά σημαντική μεταξύ του τρόπου σχεδιασμού των γραμμάτων και της ποιότητας της γραφής. Σε ό,τι αφορά τον τρόπο λαβής του μολυβιού δεν φάνηκε να διαφοροποιεί την ποιότητα γραφής και τον τρόπο σχεδιασμού των γραμμάτων.

Γλωσσική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη παιδιών και εφήβων με σύνδρομο Asperger

Γκιντώνη Ευγενία, Γερμπάνα Ειρήνη

ΚΕΔΔΥ Αρκαδίας

Το σύνδρομο Asperger αποτελεί μια αναπτυξιακή διαταραχή που ανήκει στο φάσμα του Αυτισμού. Το κλινικό προφίλ ατόμων με σύνδρομο Asperger περιλαμβάνει νευρολογικά και ψυχιατρικά συμπτώματα που επιδρούν τόσο στη γλωσσική όσο και στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη παιδιών και εφήβων. Έχει παρατηρηθεί ότι τα κύρια χαρακτηριστικά του συνδρόμου είναι δυσκολία στην επικοινωνία, ελλείμματα στην αμοιβαία κοινωνική συναλλαγή, δυσκολία στη δημιουργία κοινωνικών σχέσεων, περιορισμένο ρεπερτόριο ενδιαφερόντων, επαναλαμβανόμενες δραστηριότητες και κινήσεις και μονότονος και σχολαστικός τρόπος ομιλίας. Αν και η επίσημη αναγνώριση του συνδρόμου είναι σχετικά πρόσφατη (DSM-IV, 1994) έχουν περιγραφεί στη διεθνή βιβλιογραφία εκτενώς οι τομείς ανάπτυξης παιδιών και εφήβων στους οποίους παρατηρείται πολλαπλή δυσλειτουργία λόγω του συνδρόμου αυτού. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η σύνοψη και κριτική παρουσίαση των νεότερων δεδομένων που αφορούν τη γλωσσική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη παιδιών και εφήβων με σύνδρομο Asperger. Η εργασία στηρίχτηκε σε ανασκόπηση της βιβλιογραφίας μέσα από τις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων PubMed, ScienceDirect, PsylInfo, και SpringerLink και περιλαμβάνει άρθρα που δημοσιεύτηκαν από το 1998 έως σήμερα. Έχει παρατηρηθεί ότι τα παιδιά και οι έφηβοι με σύνδρομο Asperger εμφανίζουν αδυναμία στην αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων, δυσκολία κοινωνικής αλληλεπίδρασης, σύναψης και διατήρησης διαπροσωπικών σχέσεων. Ατομικό ιστορικό Asperger, περιβαλλοντικοί, ψυχοκοινωνικοί παράγοντες, γλωσσικοί και νευροβιολογικοί δείκτες αξιολογούνται. Συγκριτική θεώρηση σε σχέση με τον κλασικό αυτισμό καθώς και οι τομείς που υπερτερούν τα άτομα με σύνδρομο Asperger παρέχονται και παρουσιάζονται εκτενώς. Ως παρεμβάσεις που έχει διαπιστωθεί ότι λειτουργούν υποστηρικτικά για την κατάλληλη αντιμετώπιση των συμπτωμάτων του Asperger είναι η φαρμακοθεραπεία, λογοθεραπεία, ψυχοθεραπεία, εργοθεραπεία και άλλες εναλλακτικές παρεμβάσεις όπως η μουσικοθεραπεία, χοροθεραπεία και η παιγνιοθεραπεία εναρμονισμένες και σχεδιασμένες ανάλογα με τις ανάγκες του εκάστοτε ατόμου. Οι εκατέρωθεν απόψεις που έχουν διατυπωθεί και η απαιτητική κριτική που τους ασκήθηκε παρουσιάζονται αναλυτικά. Είναι λοιπόν επιβεβλημένη η αναγνώριση των φυσιολογικών αναπτυξιακών σταδίων από τους κλινικούς και η διαγνωστική ετοιμότητα για αναγνώριση των συμπτωμάτων του συνδρόμου του Asperger με απώτερο σκοπό τον σχεδιασμό των κατάλληλων παρεμβάσεων. Η αναγνώριση των παραμέτρων που συνθέτουν τη γλωσσική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη παιδιών και εφήβων με σύνδρομο Asperger θα συντελέσει στη δημιουργία κατάλληλων ψυχομετρικών εργαλείων και στην εγχάραξη νέων θεραπευτικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπισή του.

Διερεύνηση των «συστατικών στοιχείων» που συνθέτουν την έννοια της μαθησιακής ανθεκτικότητας

Κάμτσιος Σπυρίδων, Καραγιαννοπούλου Ευαγγελία

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθούν τα συστατικά στοιχεία που συγκροτούν την έννοια της «μαθησιακής ανθεκτικότητας» σε παιδιά του Δημοτικού προκειμένου να διαπιστωθεί «το δόκιμο» της θεωρίας σε μικρότερη ηλικιακή ομάδα. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 21 άτομα (10 αγόρια και 11 κορίτσια), που φοιτούσαν στη Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη Δημοτικών σχολείων αστικής περιοχής. Η διερεύνηση των εμπειριών μάθησης που συγκροτούν τα τρία συστατικά της μαθησιακής ανθεκτικότητας έγινε με τη χρήση διερευνητικών ημιδομημένων συνεντεύξεων

κατά τις οποίες ζητήθηκε από τους μαθητές να περιγράψουν τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν ένα γεγονός σχολικής αποτυχίας (π.χ. χαμηλός βαθμός σε ένα διαγώνισμα) καθώς και τα συναισθήματα που πηγάζουν από αυτό. Οι κατηγορίες που προέκυψαν με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου ανέδειξαν συμπεριφορές, μορφές δράσεις και τρόπους αντιμετώπισης του στρεσογόνου γεγονότος που είναι σε συμφωνία με τη θεωρία της μαθησιακής ανθεκτικότητας όσον αφορά τις τρεις διαστάσεις της (δέσμευση, έλεγχος, πρόκληση). Σε ότι αφορά τη «δέσμευση» αναφέρθηκε ότι η συνέχεια της προσπάθειάς τους για το μάθημα στο οποίο απέτυχαν αφορούσε τη θέσπιση στόχων μάθησης και στόχων επίδοσης. Αναφέρθηκε επικέντρωση σε συγκεκριμένες πράξεις και ενέργειες, όπως η αναζήτηση βοήθειας για τις δυσκολίες κατανόησης και η συναισθηματική υποστήριξη, προκειμένου να πετύχουν μελλοντική βελτίωση της απόδοσής τους. Ο «έλεγχος» αφορούσε την προσπάθειά τους να ελέγξουν το στρεσογόνο ερέθισμα έπειτα από αναγνώριση των αιτίων της αποτυχίας και επίγνωσης των συνεπειών που προκύπτουν από αυτήν καθώς και την προσπάθειά τους να μειώσουν το δυσάρεστο συναίσθημα που βίωσαν με στόχο την εκ νέου ενασχόληση με το μάθημα προκειμένου να βελτιωθεί η επίδοσή τους. Σε ό,τι αφορά την «πρόκληση», διαπιστώθηκε ότι αυτή αφορούσε την αντιμετώπιση του γεγονότος ως μέρος της σχολικής ζωής και ως ευκαιρία για πιο εντατική προσπάθεια που θα οδηγούσε στην καλύτερη γνώση. Τα αποτελέσματα συμβάλλουν στην περαιτέρω κατανόηση της έννοιας της «μαθησιακής ανθεκτικότητας» όσον αφορά διαστάσεις της σε παιδιά μικρότερης ηλικίας και συζητούνται στο πλαίσιο της σύγχρονης βιβλιογραφίας.

42.5

Αυτισμός και Μουσική: Διδασκαλία, θεραπεία και κοινωνική θεραπεία

Καραπέτσας Ανάργυρος, Ψαλτοπούλου Ντόρα, Λασκαράκη Ειρήνη-Ροδόπη

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η μουσική σε οποιαδήποτε μορφή και πεδίο εφαρμογής αποτελεί το μέσο και συμβάλει σημαντικά στην εξέλιξη του ανθρώπου και ιδιαίτερα των αυτιστικών παιδιών. Στόχος της παρούσης εργασίας είναι η μελέτη περίπτωσης ενός εφήβου με αυτισμό που έκανε μαθήματα πιάνου αλλά και μουσικοθεραπεία, αρχικά σε πλαίσιο ατομικών συνεδριών και αργότερα σε πλαίσιο κοινωνικής μουσικοθεραπείας ("community music therapy", G.Ansdel, 2002 & P.Jampel, 2007). Ιδιαίτερα σημαντική φάνηκε η επίδραση της μουσικής εκπαίδευσης όχι μόνο στην ανάπτυξη μουσικών δεξιοτήτων αλλά και πιο συγκεκριμένα αυτών της ακουστικής διάκρισης, της διάκρισης του τονικού ύψους (Heaton et al 1999a, 2008a· Bonnet et al 2003), του συντονισμού χεριών, του οπτικοκινητικού συντονισμού, της απομνημόνευσης μουσικών ακολουθιών, καθώς και του συντονισμού των λεπτών κινήσεων, γεγονός το οποίο βοήθησε σε σημαντική βελτίωση στη σχολική του επίδοση. Στις ατομικές συνεδρίες μουσικοθεραπείας, μέσα από τον κλινικό αυτοσχεδιασμό: ζωντανή-δυναμική μορφή σχέσης που μορφώνεται και αναμορφώνεται σε κάθε στιγμή ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού, ενισχύθηκε η επικοινωνία: σύνδεση λόγου και κατάλληλου συναισθήματος σε μορφή διαλόγου, αναπτύχθηκε αίσθηση ορίων και δομής και εμπλουτίστηκε η αυτοέκφραση. Στην κοινωνική μουσικοθεραπεία, μέσα από τη συμμετοχή του σε μουσικές παραστάσεις, ωρίμασε και διευρύνθηκε η κοινωνικοσυναισθηματική του ανάπτυξη επιτρέποντάς του να δημιουργεί υγιείς σχέσεις και να αλληλεπιδρά με τους ανθρώπους γύρω του, με αποτέλεσμα να υπάρχει σημαντική μείωση της εικόνας του συμπτώματος και ουσιαστική παρέμβαση στο περιβάλλον του. Οι τρεις αυτές διαφορετικές προσεγγίσεις με μουσική για τον αυτισμό αποτελούν θέμα συζήτησης ως προς την καταλληλότητά τους και την σειρά προτεραιότητάς τους, με βάση την παρουσίαση περίπτωσης.

**Δίδυμα αδέρφια με αυτισμό και οι αλληλεπιδράσεις τους
με τις εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους
στο ειδικό νηπιαγωγείο: Μια μελέτη περίπτωσης**

Μαρκοδημητράκη Μαρία, Αμπαρτζάκη Μαρία, Κυπριωτάκη Μαρία,
Λιναρδάκης Μιχάλης

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των αλληλεπιδράσεων ενός ζεύγους ετεροζυγωτικών διδύμων προσχολικής ηλικίας που έχουν διαγνωστεί με αυτισμό, με τους εκπαιδευτικούς τους και τους συνομηλίκους τους στο πλαίσιο του ειδικού νηπιαγωγείου. Ειδικότερα, σε νατουραλιστικό πλαίσιο παρατηρήθηκαν και αναλύθηκαν τα αλληλεπιδραστικά επεισόδια των αυτιστικών διδύμων αγοριών με τις εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους τους για τέσσερις μέρες (μία μέρα κάθε εβδομάδα σε διάρκεια ενός μήνα). Λόγω του μικρού αριθμού δείγματος, χρησιμοποιήθηκαν μη παραμετρικοί ακριβείς έλεγχοι. Τα αποτελέσματα έδειξαν σημαντικές διαφορές στους διδύμους: η εγγύτητα με τις εκπαιδευτικούς και η διάρκεια των αλληλεπιδραστικών επεισοδίων στα οποία εμπλέκεται ο πρωτότοκος είναι μεγαλύτερη σε σχέση με τον δευτερότοκο. Επίσης, ο πρωτότοκος, πριν τα αλληλεπιδραστικά επεισόδια, έχει κάποιες φορές αρνητικά συναισθήματα τα οποία στην πορεία τα διαδέχονται θετικά συναισθήματα, ενώ ο δευτερότοκος νιώθει συχνότερα το ίδιο συναισθήμα πριν, κατά και μετά την αλληλεπίδραση και εμπλέκεται (65%) σε περισσότερα επεισόδια από τον πρωτότοκο (35%). Στις αλληλεπιδράσεις με τους συνομηλίκους δεν προέκυψαν αξιόλογα ευρήματα. Ορισμένες από αυτές, ωστόσο, τις ξεκινούν οι ίδιοι, ενώ τις αλληλεπιδράσεις με τις εκπαιδευτικούς, τις ξεκινούν πάντα οι εκπαιδευτικοί. Και οι δύο εκπαιδευτικοί μάλιστα ξεκινούν πιο συχνά την αλληλεπίδραση με το δευτερότοκο, με αποτέλεσμα να τον εμπλέκουν περισσότερο σε παιχνίδια αλληλεπίδρασης (75%) ενώ όταν εμπλέκεται ο πρωτότοκος σε ένα επεισόδιο, τότε αυτό θα είναι ή μοναχικό παιχνίδι στη δυάδα ή παιχνίδι αλληλεπίδρασης.

**Κατανοούν τα παιδιά ηλικίας 4 έως 6 ετών
τα όρια μεταξύ διαφορετικών φανταστικών κόσμων;**

Μισαηλίδη Πλουσία

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Πρόσφατες έρευνες έδειξαν ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας κάνουν τη διάκριση φαντασίας / πραγματικότητας, κατανοούν δηλαδή ότι ο κόσμος της φαντασίας διαφέρει από εκείνον της πραγματικότητας. Ωστόσο ένα ερώτημα που δεν έχει επαρκώς μελετηθεί αφορά την ικανότητα των μικρών παιδιών να κατανοούν τα όρια μεταξύ διαφορετικών φανταστικών κόσμων. Η παρούσα έρευνα εξέτασε αυτό το ερώτημα ζητώντας από παιδιά ηλικίας 4 έως 6 ετών να πουν τι πιστεύουν φανταστικοί χαρακτήρες για την υπόσταση (πραγματική / φανταστική) άλλων φανταστικών χαρακτήρων. Στην έρευνα πήραν μέρος τρεις ομάδες παιδιών (N = 60) με μέσο όρο ηλικίας 4, 5 και 6 χρόνια αντίστοιχα και 20 ενήλικες. Χορηγήθηκαν δύο πειραματικά έργα. Το πρώτο εξέταζε την ικανότητα των συμμετεχόντων να κάνουν τη διάκριση μεταξύ φανταστικών χαρακτήρων και πραγματικών προσώπων. Στο δεύτερο έργο, οι συμμετέχοντες είδαν εικόνες που απεικόνιζαν φανταστικούς χαρακτήρες και τους ζητήθηκε να τους ταξινομήσουν σε κόσμους. Υπήρχαν δέκα φανταστικοί κόσμοι και ο κάθε ένας εκπροσωπούταν στο έργο με δύο χαρακτήρες (π.χ., 'Πίκατσου'/'Ράιτσου', 'Μπαμπαστρούμφ'/'Στρουμφίτα'). Από τους συμμετέχοντες ζητήθηκε να πουν τι πιστεύει ο ένας χαρακτήρας για την υπόσταση (πραγματική / φανταστική) των χαρακτήρων που ανήκαν στον ίδιο ή σε διαφορετικούς φανταστικούς κόσμους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά, όμοια με τους ενήλικες, έκαναν τη διάκριση φαντασίας / πραγματικότητας ήδη από την ηλικία των 4 ετών. Ωστόσο, σε αντίθεση με τα εξάχρονα παιδιά και τους ενήλικες, τα παιδιά των δύο

μικρότερων ηλικιακών ομάδων δυσκολεύτηκαν να κατανοήσουν ότι οι χαρακτήρες που ανήκουν στον ίδιο φανταστικό κόσμο πιστεύουν ο ένας για τον άλλον ότι είναι πραγματικός, ενώ εκείνοι που ανήκουν σε διαφορετικούς φανταστικούς κόσμους αντιλαμβάνονται ο ένας τον άλλον ως φανταστικό.

42.8

Διερεύνηση των στάσεων των εφήβων απέναντι στα τυφλά άτομα

Μολώνης Γεώργιος

58^ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών, Τμήμα Ένταξης

Είναι γνωστό, ότι οι αντιλήψεις της κοινωνίας απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες χαρακτηρίζονται από στερεότυπα και προκαταλήψεις. Είναι όμως, αρκετά ενδιαφέρουσες οι απόψεις των εφήβων, για πολλά πράγματα και καταστάσεις που συμβαίνουν γύρω μας. Για τη διερεύνηση των απόψεων - θέσεων των μαθητών της ΣΤ' Δημοτικού και της Γ' Γυμνασίου σχετικά με τα τυφλά άτομα κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο που περιλαμβάνει 26 ερωτήσεις, όλες κλειστού τύπου (πολλαπλής επιλογής) και δόθηκε σε 50 μαθητές της Γ' Τάξης του Γυμνασίου (26 αγόρια και 24 κορίτσια) και σε 50 μαθητές της ΣΤ' Τάξης του Δημοτικού (27 αγόρια και 23 κορίτσια). Η επεξεργασία έδειξε ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των μαθητών έχει ακούσει για τους τυφλούς και είναι ενημερωμένοι για τα προβλήματα της καθημερινότητάς τους καθώς και για τις αιτίες της τύφλωσης. Επιπλέον, το 70% των μαθητών γνωρίζουν για τη μέθοδο γραφής Braille των τυφλών ενώ το 95% πιστεύουν πως οι τυφλοί πρέπει να πηγαίνουν σε ειδικά σχολεία για τυφλούς και όχι να ενσωματώνονται. Περισσότερο ευαισθητοποιημένοι, για την ένταξη των τυφλών, είναι οι έφηβοι του Γυμνασίου. Τα συναισθήματα των εφήβων είναι ίδια με αυτά που αισθάνεται η κοινωνία μας στη θέα ενός τυφλού και επιπρόσθετα φαίνεται πως γνωρίζουν ότι ένα άτομο με αναπηρία είναι κοινωνικά αποκλεισμένο. Πάντως, η πλειονότητα των ερωτηθέντων θα βοηθούσε έναν τυφλό. Ως συμπέρασμα θα λέγαμε ότι τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις της κοινωνίας για τους τυφλούς έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό και τους εφήβους.

42.9

Αναπαραστάσεις του επιστήμονα σε σχέδια παιδιών και εφήβων

Μπονώτη Φωτεινή, Χρηστίδου Βασιλεία,
Σαμαράς Ιωάννης, Πολύζου Καλλιόπη

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τις αναπαραστάσεις παιδιών και εφήβων για τους επιστήμονες και τις δραστηριότητές τους. Στην έρευνα πήραν μέρος έξι ομάδες μαθητών και μαθητριών με μέσο όρο ηλικίας 7, 9, 11, 13, 15 και 17 χρόνια αντίστοιχα (N = 90). Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να σχεδιάσουν έναν ή μία επιστήμονα στον χώρο της εργασίας του. Για την ανάλυση των σχεδιαστικών αναπαραστάσεων χρησιμοποιήθηκε το «Draw A Scientist Test» (DAST) του Chambers (1983) σύμφωνα με το οποίο στα παιδικά σχέδια αναδεικνύονται επτά δείκτες (ποδιά εργαστηρίου, γυαλιά, τριχοφυΐα, σύμβολα έρευνας, σύμβολα γνώσης, προϊόντα τεχνολογίας και σχετικές λεζάντες), οι οποίοι θεωρήθηκε ότι εκφράζουν το στερεότυπο μοντέλο για τους επιστήμονες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν τείνουν να υιοθετούν περισσότερα στοιχεία της στερεότυπης εικόνας για τον επιστήμονα στις σχεδιαστικές τους αναπαραστάσεις, καθώς ο αριθμός των δεικτών που εντοπίζονται στα σχέδιά τους αυξάνεται με την ηλικία. Επιπλέον, παρατηρήθηκαν σημαντικές

διαφυλικές διαφορές σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Πιο συγκεκριμένα, οι διαφορές εντοπίζονται στο φύλο του ή της επιστήμονα που επιλέγουν τα παιδιά να αναπαραστήσουν, αλλά και στο είδος της επιστημονικής δραστηριότητας στην οποία απεικονίζονται άνδρες και γυναίκες.

42.10

Σχολική λειτουργικότητα και ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Νικολοπούλου Βασιλική, Γκαρή Αικατερίνη

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και ο διευθυντής/η διευθύντρια ενός σχολείου αποτελούν έναν «ηγέτη» και ο τρόπος που οργανώνουν την ομάδα τους, οι στρατηγικές που υιοθετούν στη σχολική μονάδα, οι στόχοι, ο έλεγχος και το εκπαιδευτικό κλίμα που διαμορφώνεται στην τάξη και στη σχολική μονάδα ασκούν επιρροή στα μέλη της ομάδας. Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη διερεύνηση και στον εντοπισμό παραγόντων που συνδέονται με τη σχολική λειτουργικότητα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ειδικότερα στο Γυμνάσιο, με επίκεντρο τον εκπαιδευτικό. Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν ερευνητικά δεδομένα από πιλοτική έρευνα που έγινε με μαθητές της Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου δημοσίων σχολείων στην Αθήνα και στον Πειραιά, όσο και με εκπαιδευτικούς που υπηρετούν στα σχολεία αυτά περισσότερο από δύο χρόνια και έχουν αναλάβει αρκετές διδακτικές ώρες στο συγκεκριμένο σχολείο. Ειδικότερα, θα παρουσιαστούν ευρήματα που αφορούν στην άσκηση ελέγχου στους μαθητές, στη διοίκηση της σχολικής μονάδας (School Management Scale) και στον βαθμό προσανατολισμού προς την αλλαγή, σε συνδυασμό με κάποιες σύντομες δημογραφικού τύπου ερωτήσεις που αφορούν στον εκπαιδευτικό. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να συμβάλει με τα δεδομένα της στην αποτύπωση μιας πραγματικότητας στο Γυμνάσιο που αφορά σε διαστάσεις της εκπαιδευτικής λειτουργικότητας, σε επίπεδο τάξης και σχολικής μονάδας, αποβλέποντας στη βελτίωσή της.

42.11

Οι θεραπευτικές ιδιότητες της μουσικής

Ντβέικ Αϊντα-Ξένη, Παναγιωτοπούλου Ελευθερία, Werner Paul

Κέντρο Παιδί και Οικογένεια

Ο ρόλος της μουσικής στον ψυχισμό του ανθρώπου είναι γνωστός από την αρχαιότητα. Αναφερόταν στους Ορφικούς και τους Πυθαγορείους. Το θεραπευτικό αποτέλεσμα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το άτομο, την προσωπικότητά του, τις συνθήκες διαβίωσης και σε περιπτώσεις ασθένειας, από το βαθμό της ασθένειας. Έγινε έρευνα σε 171 φοιτητές των Πανεπιστημιακών σχολών Ψυχολογίας (του Παντείου), του Μαθηματικού (Αθήνας) και της Μουσικοθεραπείας (του Ιονίου Πανεπιστημίου). Στόχος της έρευνας ήταν να καταγράψει πόσο οι νέοι συνδέονται με τη μουσική, τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις αντιδράσεις που προκαλεί η μουσική σε συνάρτηση με τις δραστηριότητες τους και πόσο βελτιώνονται μέσω αυτής. Χρησιμοποιήθηκε το Brief Music Experience Questionnaire (P.Werner, A.Suore & F.Heide, 1995) το οποίο μεταφράστηκε και προσαρμόστηκε στα ελληνικά από τη συγγραφέα της εργασίας. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει η διαφορετική σχέση που αναπτύσσουν άντρες και γυναίκες με τη μουσική, η διαφορετική επίδραση της μουσικής σε όσους έχουν μουσική κατάρτιση, σπουδάζουν μουσική ή απλά ψυχαγωγούνται.

Η προσχολική εκπαίδευση στην Ιαπωνία

Ρεκαλίδου Γαλήνη

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Στη Ιαπωνία η προσχολική εκπαίδευση περιλαμβάνει τρεις τύπους νηπιαγωγείων. Τα δημόσια, τα ιδιωτικά και τα νηπιαγωγεία τα οποία ανήκουν στην τοπική περιφέρεια. Σε όλους αυτούς τους τύπους νηπιαγωγείων φοιτούν παιδιά ηλικίας 3-6 ετών χωρίς η φοίτηση να είναι υποχρεωτική. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που πραγματοποιήθηκε στη χώρα με ισχύ από το 2006 μεταξύ των άλλων περιλαμβάνει την εστίαση του ενδιαφέροντος στην προσχολική εκπαίδευση και στη μετάβαση του παιδιού από το νηπιαγωγείο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ο γενικός σκοπός της προσχολικής εκπαίδευσης στην Ιαπωνία είναι η νοητική και φυσική ανάπτυξη του παιδιού μέσα σε ένα ασφαλές και ευχάριστο περιβάλλον αλλά και η προετοιμασία του για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στο καθημερινό πρόγραμμα οι εκπαιδευτικοί επικεντρώνουν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον τους στις φιλικές σχέσεις μεταξύ των παιδιών και στη λειτουργία της ομάδας ενώ οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις που εφαρμόζουν είναι σύμφωνες με τις σύγχρονες αντιλήψεις της Παιδαγωγικής. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται στοιχεία από το ημερήσιο και το εβδομαδιαίο πρόγραμμα των δημόσιων και των τοπικών νηπιαγωγείων, το σύστημα συνεργασίας μεταξύ των νηπιαγωγών αλλά και οι μορφές συνεργασίας νηπιαγωγείου και οικογένειας.

Κατανόηση μεταφορικού λόγου από κορίτσια με σύνδρομο Turner: Προοπτικές για αποτελεσματικό σχεδιασμό ενημερωτικών φυλλαδίων

Ρούσσου Χρυσούλα

Ο αριθμός του έντυπου υλικού που αναφέρεται σε θέματα υγείας αυξάνει σε απάντηση της ανάγκης για τη διαπαιδαγώγηση των ασθενών. Προηγούμενη έρευνα ωστόσο, έχει αναδείξει προβλήματα σχετικά με την αναγνωσιμότητα και δυνατότητα χρήσης των ενημερωτικών φυλλαδίων. Όταν οι ειδικοί σχεδιάζουν ένα φυλλάδιο χρησιμοποιούν κυρίως την κυριολεκτική έννοια του λόγου, παράγοντας που καθιστά την ενημέρωση των ασθενών λιγότερο επεξηγηματική. Η παρούσα έρευνα επιχειρεί πρώτον, να διερευνήσει την κατανόηση του μεταφορικού λόγου σε άτομα με σύνδρομο Turner, και δεύτερον, να βοηθήσει τους επαγγελματίες υγείας στη δημιουργία αποτελεσματικού εκπαιδευτικού υλικού για τον συγκεκριμένο πληθυσμό. Για την επίτευξη του στόχου, σχεδιάστηκαν δύο φυλλάδια εκ των οποίων το ένα εξέτασε την κυριολεκτική και το άλλο τη μεταφορική αντίληψη του λόγου, χρησιμοποιώντας μεταφορές, παρομοιώσεις και ιδιωτισμούς. Καθώς το σύνδρομο εμφανίζεται μόνο σε κορίτσια, το δείγμα απαρτίστηκε από 11 κορίτσια με σύνδρομο Turner και 43 υγιή κορίτσια που χρησιμοποιήθηκαν ως ομάδα ελέγχου, ηλικίας 11-18 ετών. Οι συμμετέχουσες διάβασαν αρκετές ιστορίες και απάντησαν σε ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών. Υπήρχε, επίσης, μία κλίμακα αναγνωσιμότητας για την αξιολόγηση του κάθε φυλλαδίου. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την καλή κατανόηση της κυριολεξίας στα άτομα με σύνδρομο Turner. Η ομάδα αυτή ωστόσο, απέδωσε χειρότερα από την ομάδα ελέγχου στην κατανόηση των μεταφορών ενώ και οι δύο ομάδες πέτυχαν υψηλότερες βαθμολογίες στο φυλλάδιο που εξέταζε το μεταφορικό λόγο. Τα ευρήματα της μελέτης καταδεικνύουν την ανάγκη αναγνώρισης της δυναμικής του κοινού για το οποίο σχεδιάζεται ενημερωτικό υλικό. Ενθαρρύνεται η χρήση μεταφορών ως εργαλείο προώθησης της ενημέρωσης για ποικίλα προβλήματα υγείας γενικότερα και του συνδρόμου Turner ειδικότερα.

**Τα παιδιά σχεδιάζουν τη μοναξιά:
Μια διερεύνηση των σχεδιαστικών αναπαραστάσεων της μοναξιάς
στην παιδική ηλικία**

Σάββα Γεωργία, Μισαηλίδη Πλουσία, Μπονώτη Φωτεινή

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει πώς τα παιδιά απεικονίζουν τη μοναξιά στα σχέδιά τους. Στην έρευνα πήραν μέρος τρεις ομάδες παιδιών (N = 78) με μέσο όρο ηλικίας 7, 9 και 11 χρόνια αντίστοιχα και 20 ενήλικες. Οι συμμετέχοντες απάντησαν αρχικά σε ερωτήσεις που εξέταζαν την κατανόηση της έννοιας της μοναξιάς και στη συνέχεια τους ζητήθηκε να σχεδιάσουν μια εικόνα που να δείχνει τη μοναξιά. Τα σχέδια που οι συμμετέχοντες δημιούργησαν αξιολογήθηκαν με άξονες τις δύο βασικές διαστάσεις της έννοιας της μοναξιάς: (α) την έλλειψη κοινωνικού δικτύου, και (β) την αρνητική συναισθηματική διάθεση. Πιο συγκεκριμένα, για την αξιολόγηση της πρώτης διάστασης, χρησιμοποιήθηκε η κωδικοποίηση που προτείνουν οι Bombi, Pinto και Cannoni (2007) για τη μέτρηση της απόστασης κατά την απεικόνιση διαπροσωπικών σχέσεων, η οποία αξιολογεί την ανεξάρτητη δράση της φιγούρας, την απομάκρυνση, τον ατομικό χώρο και το διαχωρισμό. Για την αξιολόγηση της δεύτερης διάστασης, χρησιμοποιήθηκε το σύστημα κωδικοποίησης των Picard, Brechet και Baldy (2007), που εξετάζει την κυριολεκτική έκφραση συναισθημάτων μέσω της απεικόνισης χαρακτηριστικών του προσώπου και τη μεταφορική έκφραση συναισθημάτων μέσω στοιχείων του περιεχομένου της εικόνας (π.χ. απεικόνιση γυμνών δέντρων) ή μέσω της χρήσης αφηρημένων στρατηγικών (π.χ. χρήση απότομων γραμμών). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στην ηλικία των 7 ετών, τα παιδιά ζωγραφίζουν εικόνες μοναξιάς στις οποίες η έλλειψη κοινωνικού δικτύου αποδίδεται κυρίως με τον σχεδιασμό μίας μόνο φιγούρας, ενώ συχνή είναι και η χρήση κυριολεκτικών εκφραστικών στρατηγικών. Τα σχέδια των μεγαλύτερων παιδιών περιλαμβάνουν, πέραν της κυριολεκτικής έκφρασης της συναισθηματικής διάθεσης, σχεδιαστικούς δείκτες που δείχνουν την απομόνωση, τον διαχωρισμό και την ανεξάρτητη δραστηριότητα. Οι ενήλικες αποδίδουν τη μοναξιά στα σχέδιά τους χρησιμοποιώντας κυρίως μεταφορικές εκφραστικές στρατηγικές και σε πολύ μικρότερο βαθμό απεικονίζουν την απουσία κοινωνικού δικτύου.

**Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες vs
μαθησιακές δυσκολίες μη ειδικού χαρακτήρα.
Αποτυπώνονται οι διαφορές στο προφίλ του WISC-III
(ελληνική έκδοση)**

Σέμκου Αντωνία, Ιωαννίδη Μαίρη, Κερανοπούλου Γλυκερία,
Αθανοσοπούλου Ευαγγελινή, Μπέκα Αναστασία

Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Παπανικολάου»

Η εκτίμηση των νοητικών ικανοτήτων μέσω της χορήγησης του τεστ νοητικών ικανοτήτων WISC-III (ελληνική έκδοση) αποτελεί μέρος της διαδικασίας αξιολόγησης, που πραγματοποιείται στα πλαίσια της διεπιστημονικής διαγνωστικής εργασίας σε παιδιά και εφήβους που παρουσιάζουν μαθησιακές δυσκολίες. Στην παρούσα εργασία αναλύονται τα προφίλ νοητικών ικανοτήτων WISC-III (ελληνική έκδοση) 180 παιδιών που έχουν εξεταστεί στο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο του Γ. Ν. «Γ. Παπανικολάου», έπειτα από παραπομπή τους για διερεύνηση μαθησιακών δυσκολιών και έχουν λάβει τις εξής διαγνώσεις: α) ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, β) μαθησιακές δυσκολίες μη ειδικού χαρακτήρα. Στην εργασία αυτή διερευνώνται οι διαφορές των επιδόσεων των παιδιών που ανήκουν στις παραπάνω διαγνωστικές κατηγορίες, ως προς τους δείκτες γενικής, λεκτικής και πρακτικής νοημοσύνης του WISC-III αλλά και των επιμέρους δοκιμασιών του λεκτικού και πρακτικού μέρους του τεστ. Επίσης, εξετάζονται οι

επιδόσεις των παιδιών στο Bender – Gestalt. Τα δυνατά και αδύνατα σημεία του νοητικού προφίλ των παιδιών σε κάθε διαγνωστική κατηγορία «φωτογραφίζονται» καλύτερα, αν αντί των μέσων όρων, καταγράψουμε τις επιδόσεις του δείγματος σε κατηγορίες π.χ. ανώτερο φυσιολογικό, μέσο, χαμηλό και προχωρήσουμε σε συγκρίσεις μεταξύ των διαγνωστικών κατηγοριών ως προς τα παραπάνω. Στόχος της εργασίας δεν είναι η ανίχνευση ενός τύπου νοητικού προφίλ για κάθε διαγνωστική κατηγορία αλλά η ανάδειξη ιδιαιτεροτήτων και αξιοποίηση αυτών στις θεραπευτικές παρεμβάσεις.

42.16

Συναισθηματική διάθεση και κοινωνική στήριξη μαθητών Γυμνασίου

Σταματίου Ευτυχία, Κορπίδου Δέσποινα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η εισαγωγή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχει χαρακτηριστεί ως μια από τις σημαντικότερες μεταβατικές φάσεις από τις οποίες διέρχονται τα παιδιά και η οποία συνοδεύεται από έντονες συναισθηματικές διακυμάνσεις. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση μίας έρευνας που αφορά στην μελέτη: α) της συναισθηματικής διάθεσης (θετικής vs αρνητικής) παιδιών γυμνασίου, και β) του ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει η κοινωνική υποστήριξη. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στο κατά πόσο η συναισθηματική διάθεση των μαθητών και ιδιαίτερος τα επίπεδα άγχους σχετίζεται με ποικίλους δημογραφικούς παράγοντες (όπως φύλο, ηλικία, κοινωνικοοικονομική κατάσταση των γονέων), το μέσο όρο βαθμολογίας τους στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου αλλά και τα επίπεδα κοινωνικής στήριξης που θεωρούν ότι λαμβάνουν. Το δείγμα της έρευνας αποτελούν μαθητές της Α΄ και Γ΄ Γυμνασίου της ευρύτερης περιοχής της Θεσσαλονίκης. Τα εργαλεία που χορηγούνται κατά τη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου είναι: το Ερωτηματολόγιο Άγχους του Spielberger (State Trait Anxiety Inventory - STAI), το Ερωτηματολόγιο Κοινωνικής Υποστήριξης (Social Support Questionnaire - SSQ-6) και η Κλίμακα Θετικού και Αρνητικού Συναισθήματος (Positive Affect and Negative Affect Scales - PANAS). Η έρευνα βρίσκεται αυτή τη στιγμή στην φάση της συλλογής δεδομένων. Ευελπιστούμε ότι τα ευρήματα θα αποτελέσουν βάση για τη σχεδίαση προγραμμάτων ψυχοκοινωνικής στήριξης των μαθητών αποβλέποντας στην καλύτερη και ομαλότερη προσαρμογή τους στο σχολικό περιβάλλον.

42.17

Διερεύνηση των ποιοτικών διαφορών του παιδικού σχεδίου σε μαθητές προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας

Τσαγκανέλια Αλεξάνδρα, Κατσωνοπούλου Αγαθή, Κωνσταντόπουλος Αντώνης

ΚΕΔΔΥ Ν. Ηλείας

Το παιδικό σχέδιο έχει συχνά χρησιμοποιηθεί ως διαγνωστικό εργαλείο για τη γνωστική, νοητική και συναισθηματική εξέλιξη του παιδιού. Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των ποιοτικών διαφορών του παιδικού σχεδίου σε παιδιά με διάγνωση Νοητικής Ανωριμότητας, Μαθησιακών Δυσκολιών και Σύνθετων Γνωστικών, Συναισθηματικών και Κοινωνικών Δυσκολιών. Παράλληλα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την ψυχολογική και εκπαιδευτική αξιολόγηση μαθητών που προσήρθαν στο ΚΕΔΔΥ από τον Οκτώβριο έως τον Δεκέμβριο του 2009, συνεκτιμήθηκε και η ικανότητα σχεδιασμού της ανθρώπινης φιγούρας. Στο παραπάνω διάστημα, αξιολογήθηκαν από την διεπιστημονική ομάδα 60 μαθητές προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, με μέσο όρο ηλικίας τα 8,6 έτη. Στο πλαίσιο ανάπτυξης της πρώτης επαφής με το παιδί και πριν την έναρξη της αξιολόγησης, τους ζητήθηκε να φτιάξουν

μια ανθρώπινη φιγούρα. Από την παρατήρηση της ιχνογραφίας, και στηριζόμενοι στα 6 στάδια καλλιτεχνικής ανάπτυξης του Lowenfeld, διαπιστώθηκε η άμεση σύνδεση της σχεδιαστικής ικανότητας με την νοητική και γνωστική ηλικία του παιδιού. Συγκεκριμένα, οι μαθητές που φοιτούσαν σε ειδικό εκπαιδευτικό πλαίσιο φάνηκε να βρίσκονται στα 2 πρώτα εξελικτικά στάδια καθώς αποτύπωναν μόνο μουντζουρώματα και γυρίνους. Ακολούθως, οι μαθητές με οριακή και χαμηλή νοημοσύνη με σύνοδες μαθησιακές ή σύνθετες δυσκολίες βρίσκονται στην πλειονότητά τους στο 3ο και 4ο εξελικτικό στάδιο. Τέλος, οι μαθητές με μέση και ανώτερη φυσιολογική νοημοσύνη και σύνοδες μαθησιακές δυσκολίες τοποθετούνται στο 4ο στάδιο ενώ οι μαθητές που δεν διαπιστώθηκε να έχουν νοητικά ή μαθησιακά ελλείμματα βρίσκονται εξελικτικά στο 5ο στάδιο. Τα παιδιά με νοητική ανωριμότητα και σύνοδες μαθησιακές δυσκολίες, παρατηρήθηκε ότι σχεδιαστικά βρίσκονται στα πρώιμα στάδια καλλιτεχνικής ανάπτυξης του παιδικού σχεδίου.

[43]

Αναδυόμενη ενηλικίωση

Συμπόσιο

Πρόεδροι: Γαλανάκη Ευαγγελία, Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πετρογιάννης Κωσταντίνος, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Συζητητής: Φακίνος Μιχάλης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Περίληψη Συμποσίου

Η αναδυόμενη ενηλικίωση αποτελεί μια νέα αναπτυξιακή περίοδο της ζωής και καλύπτει τα έτη από το 18ο μέχρι το 25ο έτος (κατά άλλους, μέχρι το 30ό) (Arnett, 2000, 2004, 2006). Αρχίζει με το τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τελειώνει με την κατάκτηση της ενήλικης κατάστασης. Υφίσταται στις βιομηχανοποιημένες χώρες αλλά έχει κάνει την εμφάνισή της και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Κύρια αναπτυξιακά της γνωρίσματα είναι ότι αποτελεί την ηλικία: (α) της εξερεύνησης της ταυτότητας, (β) της αστάθειας, (γ) της εστίασης στον εαυτό, (δ) του αισθήματος του «ενδιάμεσου» (ούτε έφηβος ούτε ενήλικος), και (ε) των δυνατοτήτων. Σκοπός του Συμποσίου αυτού είναι να παρουσιάσει αποτελέσματα ερευνών στην Ελλάδα για την αναδυόμενη ενηλικίωση, εντάσσοντάς τα σε, και συγκρίνοντάς τα με τα ευρήματα της διεθνούς βιβλιογραφίας για την περίοδο αυτή. Πρόκειται για τις πρώτες σχετικές προσπάθειες στον ελληνικό χώρο. Στην πρώτη εισήγηση (Γαλανάκη & Αμανάκη) παρουσιάζονται ευρήματα για τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και τα κριτήρια ενηλικίωσης όπως τα αντιλαμβάνονται τα νεαρά άτομα (φοιτητές) και ερμηνεύονται με βάση θεωρητικά πλαίσια και μοντέλα της ανάπτυξης. Στη δεύτερη εισήγηση (Πετρογιάννης) παρουσιάζονται ευρήματα για τα κριτήρια που σηματοδοτούν τη μετάβαση στην ενηλικίωση, όπως την αντιλαμβάνεται ένα άλλο δείγμα Ελλήνων φοιτητών και συγκρίνονται με αντίστοιχα ευρήματα από άλλες χώρες. Στην τρίτη εισήγηση (Λεοντοπούλου) πραγματοποιείται μια διαπολιτισμική σύγκριση μεταξύ Ελλήνων και Βρετανών φοιτητών ως προς τις συνδέσεις ανάμεσα σε ορισμένες βασικές διαστάσεις και αντιλήψεις της αναδυόμενης ενηλικίωσης και σε ατομικούς και οικογενειακούς παράγοντες. Τέλος, στην τέταρτη εισήγηση (Αμανάκη & Γαλανάκη) ερευνώνται τα είδη των αγχογόνων καταστάσεων και οι τρόποι αντιμετώπισής τους στην αναπτυξιακή αυτή περίοδο. Οι έρευνες αυτές συζητούνται (Φακίνος) και σχολιάζεται η συμβολή τους στην κατανόηση της αναδυόμενης ενηλικίωσης στην Ελλάδα.

43.1

Η θέση και η σημασία της αναδυόμενης ενηλικίωσης στην αναπτυξιακή πορεία του ατόμου: Θεωρητικά πλαίσια και ερευνητικά ευρήματα από την Ελλάδα

Γαλανάκη Ευαγγελία, Αμανάκη Ειρήνη

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της εισήγησης αυτής είναι: (α) να εντάξει και να συζητήσει την αναδυόμενη ενηλικίωση μέσα σε σύγχρονα θεωρητικά πλαίσια και μοντέλα της ανάπτυξης, και (β) να παρουσιάσει ερευνητικά ευρήματα για την ύπαρξη της αναδυόμενης ενηλικίωσης σε Έλληνες φοιτητές. Αναλυτικότερα, η αναδυόμενη ενηλικίωση εξετάζεται υπό το πρίσμα της αναπτυξιακής συστημικής οπτικής και της διά βίου οπτικής. Συζητούνται τα μοντέλα συνέχειας/ασυνέχειας της ανάπτυξης και της ψυχικής υγείας, η έννοια των κρίσιμων καμπών και τα μοντέλα σύνδεσης των αναπτυξιακών μεταβάσεων με τη συνέχεια/ασυνέχεια της ανάπτυξης, πάντα κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση. Συζητείται ακόμη η ψυχική ανθεκτικότητα, οι παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτήν και ο ρόλος της τρίτοβάθμιας εκπαίδευσης ως παράγοντα ανθεκτικότητας την περίοδο αυτή. Παράλληλα, παρουσιάζονται ερευνητικά ευρήματα για τα αναπτυξιακά γνωρίσματα και τα κριτήρια ενηλικίωσης, όπως τα αντιλαμβάνονται 784 φοιτητές και φοιτήτριες (17,5 - 27,5 ετών) του Πανεπιστημίου Αθηνών, οι οποίοι συμπλήρωσαν το Ερωτηματολόγιο για τις Διαστάσεις της Αναδυόμενης Ενηλικίωσης (Reifman, Arnett & Colwell, 2003) και το Ερωτηματολόγιο για τα Κριτήρια Ενηλικίωσης (Arnett, 2003). Τα ευρήματα αυτά ερμηνεύονται με βάση τα παραπάνω θεωρητικά πλαίσια και συγκρίνονται με αντίστοιχα ευρήματα για την αναδυόμενη ενηλικίωση σε διάφορες χώρες του κόσμου.

43.2

Δείκτες αναδυόμενης ενηλικίωσης: Μια πρώτη μελέτη με Έλληνες φοιτητές

Πετρογιάννης Κωνσταντίνος

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τα νεαρά άτομα, μεταξύ των οποίων οι φοιτητές-σπουδαστές, αποτελούν μια από τις αντιπροσωπευτικότερες ομάδες του πληθυσμού της αναπτυξιακής περιόδου που ο Jeffrey Arnett προσδιόρισε ως αναδυόμενη ενηλικίωση, μια περίοδο που «γεφυρώνει» την εφηβεία με την κυρίως ενήλικη ζωή και έχει ιδιαίτερα ψυχοκοινωνικά, κατά βάση, χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στις βιομηχανικές κοινωνίες. Στην παρούσα εισήγηση, παρουσιάζονται ορισμένα ευρήματα από έρευνα που διεξήχθη στην Ελλάδα με 183 φοιτητές και φοιτήτριες (18-25 ετών) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για το πώς αντιλαμβάνονται τα νεαρά άτομα την ενηλικίωση και τη μετάβασή τους σε αυτή. Για τη συγκεκριμένη μελέτη χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο δεικτών ενηλικίωσης που κατασκεύασε ο Arnett, με το οποίο εκτιμάται η σημαντικότητα 43 πιθανών κριτηρίων που σηματοδοτούν τη μετάβαση στην ενηλικίωση. Οι αναλύσεις έδειξαν ενδιαφέροντα ευρήματα, όπως, για παράδειγμα, τη σημασία του «ατομικισμού» (π.χ. ανάληψη της προσωπικής ευθύνης για τις συνέπειες των πράξεων, αποφάσεις που λαμβάνονται με βάση τις προσωπικές αξίες και πιστεύω, εδραίωση μιας ισότιμης σχέσης με τους γονείς κτλ.) και της «συναισθηματικής ωριμότητας». Τα ευρήματα συζητούνται σε σχέση με αυτά ανάλογων ερευνών που έχουν διεξαχθεί σε άλλες χώρες.

Αντιλήψεις και διαστάσεις της αναδυόμενης ενηλικίωσης σε σχέση με τον τόπο ελέγχου, τις οικογενειακές σχέσεις και την ψυχική υγεία: Μια διαπολιτισμική σύγκριση

Λεοντοπούλου Σοφία

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η συγκριτική μελέτη της επίδρασης μιας σειράς ατομικών και οικογενειακών παραγόντων στη διαμόρφωση των αντιλήψεων περί ανεξαρτησίας (αυτονομία, κυριαρχία στο περιβάλλον) και αλληλεξάρτησης (καλές σχέσεις με τους άλλους) αλλά και της διάστασης της εστίασης στον εαυτό (προσωπική εξέλιξη, σκοπός στη ζωή, αποδοχή του εαυτού) κατά τη διάρκεια της αναδυόμενης ενηλικίωσης στην Ελλάδα και στη Μ. Βρετανία. Συγκεκριμένα, εξετάσθηκε η επίδραση: (α) δημογραφικών χαρακτηριστικών (ηλικία, φύλο, κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο), (β) του τόπου ελέγχου, (γ) των θετικών και αρνητικών γεγονότων ζωής, (δ) των οικογενειακών σχέσεων, και (ε) της ψυχικής υγείας (αυτοεκτίμηση και απουσία συμπτωμάτων ψυχοπαθολογίας). Στην έρευνα συμμετείχαν 326 πρωτοετείς φοιτητές και φοιτήτριες του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, του Πάντειου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και του Πανεπιστημίου Πειραιά (M = 18,7 έτη), καθώς και 283 φοιτητές και φοιτήτριες του Πανεπιστημίου του Reading στη Μ. Βρετανία (M = 19,2 έτη), οι οποίοι συμπλήρωσαν μια συστοιχία ερωτηματολογίων. Τα αποτελέσματα των ξεχωριστών για κάθε χώρα αναλύσεων ιεραρχικής παλινδρόμησης έδειξαν ότι η υψηλή αυτοεκτίμηση (και, εν μέρει, η απουσία ψυχοπαθολογίας) είναι κοινός ισχυρός προβλεπτικός παράγοντας των αντιλήψεων και των διαστάσεων της αναδυόμενης ενηλικίωσης. Η κυριότερη διαφορά ανάμεσα στις δύο χώρες αφορούσε στην κεφαλιώδη βαρύτητα των καλών οικογενειακών δυναμικών και σχέσεων αλλά και των θετικών γεγονότων στη ζωή των Ελλήνων· αντίθετα, στους Βρετανούς, ισχυρή προβλεπτική αξία είχε ο εσωτερικός τόπος ελέγχου. Η σημασία των παραπάνω ευρημάτων συζητείται σε σχέση με τη θεωρία και την έρευνα για την αναδυόμενη ενηλικίωση σε επίπεδο διαπολιτισμικών συγκρίσεων.

Είδη αγχογόνων καταστάσεων και τρόποι αντιμετώπισής τους κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση

Αμανάκη Ειρήνη, Γαλανάκη Ευαγγελία

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στόχος της έρευνας αυτής ήταν να εξετάσει τα είδη των αγχογόνων καταστάσεων και τους τρόπους αντιμετώπισής τους κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση. Δόθηκαν σε 538 φοιτητές και φοιτήτριες του Πανεπιστημίου Αθηνών (18-25 ετών) το Ερωτηματολόγιο Προβλημάτων (Seiffge-Krenke, 2008), που αξιολογεί πόσο αγχογόνα είναι ποικίλα προβλήματα σε διάφορους τομείς και το Ερωτηματολόγιο Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων (Seiffge-Krenke, 2008), που αξιολογεί τους τρόπους αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων σε διάφορους τομείς και διακρίνει σε: (α) ενεργητική αντιμετώπιση, (β) εσωτερική αντιμετώπιση και (γ) απόσυρση. Τα ευρήματα έδειξαν ότι τα πιο αγχογόνα προβλήματα αφορούσαν το μέλλον και το πανεπιστήμιο, ενώ τα λιγότερο αγχογόνα τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου και τη συμβίωση με τους γονείς. Ανεξάρτητα από το είδος των αγχογόνων καταστάσεων, οι φοιτητές επέλεξαν συχνότερα την ενεργητική αντιμετώπιση, ακολουθούσε η εσωτερική αντιμετώπιση και, τέλος, η απόσυρση. Παρατηρήθηκε ότι στα κοινωνικής φύσης προβλήματα (εργασία, μέλλον, πανεπιστήμιο, γονείς), οι φοιτητές προτιμούσαν τη συζήτηση με ενηλίκους, πράγμα που δείχνει την ανάγκη καθοδήγησης και στήριξης από αυτούς σε μια φάση ημι-αυτονομίας. Στα διαπροσωπικής φύσης προβλήματα (σχέσεις με γονείς και ερωτικό σύντροφο), προτιμούσαν τη συζήτηση με το άτομο που εμπλέκεται σε αυτό, πράγμα που δείχνει μια

ενεργητική αντιμετώπιση του προβλήματος. Και στα ενδοπροσωπικής φύσης προβλήματα (εαυτός και διαχείριση ελεύθερου χρόνου), προτιμούσαν να συλλογίζονται πάνω στο πρόβλημα και να προσπαθούν να βρουν νέες λύσεις, πράγμα σύμφωνο με την εστίαση στον εαυτό που χαρακτηρίζει την ηλικία αυτή. Η σοβαρότητα των αγχογόνων καταστάσεων και οι προτιμήσεις για ορισμένους τρόπους αντιμετώπισής τους συγκρίνονται με αντίστοιχα ευρήματα από τη διεθνή βιβλιογραφία και συζητούνται σε σχέση με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της αναδυόμενης ενηλικίωσης.

[44]

Οδεύοντας προς την κατάκτηση της γραπτής γλώσσας

Θεματική ενότητα

44.1

Αναπτυξιακές ηλικίες ενός τεστ φωνολογικής ενημερότητας σε παιδιά 5-7 χρονών

Τρίγκα Αναστασία, Κακοψήτου Πολίνα

Πανεπιστήμιο Πατρών, Αμερικάνικο Κολλέγιο Αθηνών

Με αφετηρία υπάρχουσες έρευνες που διαπιστώνουν τη συστηματική σχέση μεταξύ επιπέδου φωνολογικής επίγνωσης, κατά το προαναγνωστικό στάδιο, και της μετέπειτα μάθησης του γραπτού λόγου (ανάγνωσης και ορθογραφημένης γραφής), αναπτύχθηκε και σταθμίστηκε ένα καινούριο τεστ φωνολογικής ενημερότητας για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Οι κυριότεροι στόχοι αυτής της δοκιμασίας είναι: (α) ο καθορισμός των δεικτών μέτρησης της φωνολογικής ενημερότητας των παιδιών σε εθνικό επίπεδο, (β) η σύγκριση του επιπέδου της φωνολογικής ενημερότητας μεταξύ των μαθητών δύο ή περισσότερων σχολείων, (γ) το ενδοατομικό αναπτυξιακό προφίλ, και (δ) ο εντοπισμός μαθητών με φωνολογικές διαταραχές. Τα διάφορα στάδια δημιουργίας του τεστ, από την κατασκευή και ανάλυση των ερωτήσεων μέχρι την τελική στάθμισή του σε δείγμα 408 μαθητών από όλη την Κύπρο θα συζητηθούν. Η ψυχομετρική ανάλυση του τεστ έδειξε ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί έγκυρα και αξιόπιστα από δασκάλους και λογοθεραπευτές με σκοπό να μετρήσουν την φωνολογική ενημερότητα μαθητών της ίδιας ηλικίας με το δείγμα.

**Η σχέση των παιδιών προσχολικής ηλικίας
με τον γραπτό λόγο και
ο ρόλος της οικογένειας σε ιδιότυπα γλωσσικά περιβάλλοντα:
Το παράδειγμα των Πομάκων της Θράκης**

Μήνογλου Μαρία¹, Σφυρόερα Μαρία²

¹Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, ²Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα εργασία διερευνά: α) τη συχνότητα και το είδος των πρακτικών γραμματισμού που χρησιμοποιούν γονείς που η μητρική τους γλώσσα είναι μόνο προφορική και τη σχέση αυτών των πρακτικών με τις γνώσεις που έχουν τα παιδιά τους για τον γραπτό λόγο πριν τον διδαχθούν συστηματικά, και β) τη σχέση της γλώσσας / των γλωσσών που χρησιμοποιούν οι γονείς του δείγματος με τις γνώσεις των παιδιών τους για τον γραπτό λόγο. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 30 παιδιά, 5 ετών, τα οποία φοιτούσαν σε δημόσια νηπιαγωγεία στα Πομακοχώρια του Νομού Ξάνθης και οι γονείς τους. Η συγκέντρωση των ερευνητικών δεδομένων έγινε μέσω δύο αυστηρά δομημένων συνεντεύξεων, από τις οποίες η μια απευθυνόταν στα παιδιά και η άλλη στους γονείς. Από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων διαπιστώθηκε ότι: α) τα παιδιά του δείγματος είχαν συνολικά χαμηλό Μ.Ο. ως προς τις γνώσεις τους σχετικά με τον γραπτό λόγο, β) δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στη συχνότητα εμπλοκής σε πρακτικές γραμματισμού και το είδος τους των Πομάκων γονέων και στις γνώσεις των παιδιών τους για τον γραπτό λόγο, γ) δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στο είδος της ενασχόλησης των Πομάκων γονέων με τον γραπτό λόγο και στις γνώσεις των παιδιών τους για αυτόν, δ) υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στη γλώσσα ή γλώσσες γραπτής και προφορικής έκφρασης που χρησιμοποιούν οι Πομάκοι γονείς και το επίπεδο των παιδιών τους ως προς τις γνώσεις τους για τον γραπτό λόγο. Τα ευρήματα αυτά, που εν μέρει έρχονται σε αντίθεση με τα ευρήματα άλλων ερευνών, ερμηνεύονται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κοινωνικο-πολιτισμικού πλαισίου στο οποίο διεξήχθη η έρευνα.

**Η επίδραση του προγράμματος διδακτικής παρέμβασης
«Πινακωτή 1»
στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων
του αναδυόμενου γραμματισμού**

Κυριάκου Άλκηστη, Μανωλίτσης Γεώργιος

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η εξέταση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος διδακτικής παρέμβασης *Πινακωτή 1* για την ενίσχυση των δεξιοτήτων της φωνολογικής επίγνωσης και του αναδυόμενου γραμματισμού. Η *Πινακωτή 1* εφαρμόστηκε σε παιδιά προσχολικής ηλικίας 4,6 - 5,6 ετών και έχει ως γενικό στόχο την ενίσχυση των δεξιοτήτων του αναδυόμενου γραμματισμού. Το δείγμα της έρευνας συγκροτήθηκε από 61 παιδιά από νηπιαγωγεία της πόλης των Χανίων Κρήτης με μητρική γλώσσα την Ελληνική και φυσιολογική γλωσσική και νοητική ανάπτυξη. Συγκροτήθηκε μία πειραματική ομάδα (N = 32) και μία ομάδα ελέγχου (N = 29) οι οποίες είχαν συζευχθεί, ώστε το επίπεδο των παιδιών των δύο ομάδων ήταν ισοδύναμο ως προς τις δεξιότητες φωνολογικής επίγνωσης, τη λεξιλογική και γνωστική τους ανάπτυξη πριν την έναρξη των διδακτικών παρεμβάσεων. Τα παιδιά της πειραματικής ομάδας χωρίστηκαν σε μικρές ομάδες και εκπαιδεύτηκαν εντατικά (4 - 5 φορές την εβδομάδα για 20-25 λεπτά) με το υλικό της *Πινακωτής 1* για περίπου 2 μήνες. Τα παιδιά της ομάδας ελέγχου συνέχισαν να παρακολουθούν το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου που φοιτούσαν. Τα αποτελέσματα της έρευνας, έδειξαν ότι μετά το τέλος της πειραματικής διαδικασίας, τα παιδιά της πειραματικής ομάδας υπερέχουν σημαντικά ως προς όλες τις

δεξιότητες φωνολογικής επίγνωσης και αντίληψης εννοιών γραπτού λόγου από τα παιδιά της ομάδας ελέγχου. Επίσης, τα παιδιά της πειραματικής ομάδας, βελτιώθηκαν ως προς όλες αυτές τις δεξιότητες, ενώ τα παιδιά της ομάδας ελέγχου δεν βελτιώθηκαν σε καμία από αυτές. Θα συζητηθούν οι θετικές συνέπειες των προγραμμάτων ενίσχυσης των δεξιοτήτων αναδυόμενου γραμματισμού στην ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης.

44.4

Η ανάπτυξη του μεταφορικού τρόπου έκφρασης στο νηπιαγωγείο

Γαλαντόμος Ιωάννης, Αγαπητού Παρασκευή, Ανδρέου Γεωργία

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η μεταφορά αποτελεί ένα πολυσύνθετο φαινόμενο με ποικίλες προεκτάσεις. Η διαχρονική και συστηματική ενασχόληση πολλών ερευνητών και επιστημονικών κλάδων με τον μεταφορικό τρόπο έκφρασης συνετέλεσε στη διατύπωση διαφόρων θεωριών, όπως η θεωρία της υποκατάστασης, η θεωρία της σύγκρισης και η γνωστική θεώρηση. Το γεγονός ότι η μεταφορά δεν αποτελεί ένα περιθωριακό φαινόμενο αλλά συνιστά ένα απαραίτητο συστατικό της γλώσσας, συνέβαλε στη μελέτη της απόκτησης, κατανόησης και παραγωγής της μεταφοράς στην παιδική ηλικία. Οι περισσότερες έρευνες που διεξήχθησαν στο εξωτερικό και μελέτησαν τα αναπτυξιακά στάδια του μεταφορικού τρόπου έκφρασης στα παιδιά βασίστηκαν στη θεωρία της σύγκρισης. Το βασικό εύρημα αυτών των μελετών ήταν ότι παιδιά προσχολικής ηλικίας (περίπου 4 ετών) ήταν σε θέση να κατανοήσουν μερικώς διάφορα μεταφορικά εκφωνήματα. Άλλες έρευνες ωστόσο, έδειξαν ότι η ικανότητα των παιδιών να παραφράζουν ή να κατανοούν πλήρως ό,τι συνδέεται έμμεσα με τα μεταφορικά εκφωνήματα αναπτύσσεται με πιο ολοκληρωμένο τρόπο στις ηλικίες 7 έως 9 έτη. Έχοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, διεξαγάγαμε πείραμα προκειμένου να διαπιστώσουμε τον χρόνο κατά τον οποίο μεταφορικές σημασίες λέξεων και ιδιωτισμοί που βασίζονται σε μεταφορές καθίστανται κατανοητές. Ειδικότερα, στην έρευνά μας έλαβαν μέρος σαράντα (40) νήπια και προνήπια, μονόγλωσσα, με τυπική ανάπτυξη και χωρίς γλωσσικές δυσκολίες, δημόσιων νηπιαγωγείων του ν. Λάρισας. Από τα συγκεκριμένα νήπια και προνήπια ζητήθηκε να απαντήσουν σε ερωτήσεις που σχετίζονταν με έξι (6) σύντομες ιστορίες που τους είχε διαβάσει η νηπιαγωγός τους. Η στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων μας έδειξε ότι τα νήπια διατηρούν πλεονέκτημα έναντι των προνηπίων αναφορικά με την κατανόηση των μεταφορικών σημασιών διαφόρων εκφράσεων.

44.5

Η αξιολόγηση των μεταπραγματολογικών ικανοτήτων παιδιών ηλικίας 5-6 ετών

Βαρούτη Μαίρη¹, Σφυρόερα Μαρία²

¹Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, ²Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η ανάπτυξη μεταπραγματολογικών ικανοτήτων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας συμβάλλει στην αποτελεσματική και συνειδητή χρήση της γλώσσας σε σχέση με το πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιείται (Gombert, 1992). Ο ρόλος της επικοινωνιακής χρήσης της γλώσσας στα πλαίσια του νηπιαγωγείου καθώς και οι κοινωνικο-πολιτισμικές διαφορές που παρουσιάζει η ελληνική γλωσσική πραγματικότητα σε σχέση με άλλες γλωσσικές πραγματικότητες, στις οποίες έχουν γίνει παρόμοιες έρευνες, καθιστούν σημαντική την αξιολόγηση των μεταπραγματολογικών ικανοτήτων, αλλά και την υποστηρικτική χρήση αυτών για την καλλιέργεια της γλωσσικής επικοινωνίας στην τάξη του νηπιαγωγείου. Στην συγκεκριμένη

μελέτη επιχειρείται να διερευνηθεί ο βαθμός οικοδόμησης μεταπραγματολογικών ικανοτήτων. Για τον σκοπό αυτό χορηγήθηκαν σε δείγμα παιδιών της τελευταίας τάξης του νηπιαγωγείου (ηλικίας 5-6 ετών) έξι έργα που περιλάμβαναν παραγωγή ή κατανόηση διαφορετικών ειδών λόγου: αναφορικού (περιγραφικού, αφηγηματικού) και κατευθυντικού. Οι μετρήσεις αυτές αξιολογούν τις μεταπραγματολογικές ικανότητες των παιδιών σε σχέση με την κατανόηση της σαφήνειας ενός προφορικού μηνύματος, αυτοπαραγόμενου ή μη, αλλά και την επίγνωση της χρήσης των κοινωνικών κανόνων. Ακόμη εξετάζεται η σχέση των μεταπραγματολογικών ικανοτήτων με την παραγωγή και κατανόηση λόγου, καθώς και η σχέση τους με το κάθε είδος λόγου ξεχωριστά.

[45]

Ενδιαφέρον και προβλήματα της παρατήρησης

Θεματική ενότητα

45.1

Εφαρμογές υπολογιστικών συστημάτων ανάλυσης βίντεο στην εκπαιδευτική έρευνα. Αυτόματη αναγνώριση κινήσεων και εκφράσεων του προσώπου

Κοντάκος Αναστάσιος, Πολεμικός Νικήτας, Σαχινίδης Κωνσταντίνος,
Σταμάτης Παναγιώτης, Φεσάκης Γεώργιος

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Τα τελευταία χρόνια, όλο και μεγαλύτερο είναι το ενδιαφέρον της επιστημονικής και ερευνητικής κοινότητας για τη δημιουργία, ανάπτυξη και εφαρμογή συστημάτων αυτόματης ανάλυσης των εκφράσεων και κινήσεων του προσώπου (στο εξής ΣΑΑΕΚΠ), (Russell & Fernandez-Dols, 1997). Ένα αξιόπιστο ΣΑΑΕΚΠ, που θα λειτουργεί σε πραγματικό χρόνο, θα σηματοδοτήσει ουσιαστική πρόοδο στην αλληλεπίδραση ανθρώπου - υπολογιστή καθώς θα δίνει την δυνατότητα στις μηχανές να αναλύουν την ανθρώπινη συμπεριφορά και συναισθηματική κατάσταση και να προσαρμόζονται αναλόγως. Οι εφαρμογές των ΣΑΑΕΚΠ αναμένεται να αλλάξουν το τοπίο στις εφαρμογές της ψυχολογίας, στην εκπαίδευση, στην ανάλυση της διάδρασης σε online παιχνίδια και εικονικούς κόσμους, στα υποστηρικτικά συστήματα ανθρώπινης ζωής, στην έρευνα της αγοράς (πως ανταποκρίνονται οι άνθρωποι σε νέο εμπορικό σχεδιασμό, ποιες οι συμπεριφορές των καταναλωτών), στην αναγνώριση και ταυτοποίηση προσώπων σε συστήματα εισόδου εταιριών, τραπεζών κλπ. Στην παρούσα εργασία γίνεται επισκόπηση ΣΑΑΕΚΠ και ερευνών που αφορούν σε αλγορίθμους ΣΑΑΕΚΠ, τεχνικές επεξεργασίας εικόνας και υπολογιστικής νοημοσύνης για την αναγνώριση των συναισθηματικών εκφράσεων του προσώπου και της ταυτοποίησης των προσώπων. Σκοπός είναι η καταγραφή των βασικών τεχνολογιών που έχουν αναπτυχθεί μέχρι τώρα και η και η παρουσίαση των δυσκολιών στη διαδικασία εξαγωγής συμπερασμάτων - ερμηνειών από την αυτόματη ανάλυση. Τέλος παρουσιάζεται η πιλοτική εφαρμογή - αξιολόγηση ενός συστήματος αυτόματης ανάλυσης συναισθηματικών εκφράσεων προσώπου. Η αξιολόγηση γίνεται με την σύγκριση των αποτελεσμάτων του αυτοματοποιημένου συστήματος με τα αποτελέσματα μη αυτοματοποιημένης ανάλυσης των συναισθηματικών εκφράσεων του προσώπου με τη βοήθεια του Facial Action Coding System (P. Ekman, W.V. Friesen & J.C. Hager, 2002). Τέλος, η ερευνητική ομάδα αποσκοπεί στη δημιουργία μιας νέας εφαρμογής ΣΑΑΕΚΠ.

45.2

Η περίπτωση του ευρέος οικογενειακού δικτύου: ένταση των παρεμβάσεων και δυσχέρειες στη διαδικασία παρατήρησης

Λιαδέλλη Βασιλική, Λάγιου-Λιγνού Έφη

*ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΑΚΙ III, Ολοκληρωμένο Κέντρο Ψυχικής Υγείας,
αντιμετώπισης Αυτισμού και Διάχυτων Διαταραχών της Ανάπτυξης*

Θα συζητηθεί υλικό από παρατήρηση βρέφους, στο πλαίσιο της οποίας συμμετείχαν εκτός από το βρέφος και την παρατηρήτρια, πέντε ακόμα μέλη από την πλευρά της ευρύτερης οικογένειας του παιδιού (μητέρα, θεία, γιαγιά, αδελφή και εξάδελφος). Θα αναλυθούν τα μεταβιβαστικά και τα αντιμεταβιβαστικά συναισθήματα ενώ θα επισημανθεί ο καταγισμός ερεθισμάτων και γεγονότων που θέτει εμπόδια στη διαδικασία της παρατήρησης και προκαλεί αναπόφευκτη συναισθηματική φόρτιση. Επιπλέον, θα γίνει αναφορά στους ρόλους που αναλαμβάνουν να παίξουν όλα τα παρευρισκόμενα πρόσωπα, οι δυσκολίες της μητέρας ως προς το χειρισμό του βρέφους και οι συναισθηματικές αντιδράσεις ζήλειας και επιθετικότητας των μικρότερων παιδιών απέναντι στο βρέφος.

45.3

Η ψυχαναλυτική παρατήρηση βρέφους ως μέθοδος μελέτης της ανάπτυξης του παιδιού

Σελιώτη Καλλιόπη, Λιαδέλλη Βασιλική,
Παφλιά Κρυσταλλία, Λάγιου-Λιγνού Έφη

*ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΑΚΙ III, Ολοκληρωμένο Κέντρο Ψυχικής Υγείας,
αντιμετώπισης Αυτισμού και Διάχυτων Διαταραχών της Ανάπτυξης*

Η ψυχαναλυτική παρατήρηση βρέφους, βασισμένη στη σύνδεση της ψυχαναλυτικής θεωρίας και της εξελικτικής ψυχολογίας, αποσκοπεί στη μελέτη της εξέλιξης του πρώιμου ψυχισμού, αξιοποιώντας την εμπειρία από την άμεση παρατήρηση βρεφών/νηπίων στο φυσικό περιβάλλον τους. Παρατηρώντας συστηματικά ένα βρέφος μέσα στο καθημερινό περιβάλλον της οικογένειάς του για ένα χρονικό διάστημα 2 ετών, ο παρατηρητής εστιάζει την προσοχή του τόσο στη σχέση μητέρας-βρέφους όσο και στα δυναμικά που αναπτύσσονται από την αλληλεπίδραση όλων των μελών της οικογένειας και διαμορφώνουν ένα σύνθετο πλέγμα σχέσεων. Παράλληλα, προβαίνει στη λεπτομερή καταγραφή συναισθηματικών γεγονότων που παρατηρεί, αλλά και προσωπικών συναισθημάτων. Η προσωπική βιωματική εμπειρία αποτελεί το βασικό εργαλείο κατανόησης, εφόσον ο παρατηρητής ξεκινά από τη διερεύνηση δικών του συναισθημάτων προκειμένου να κατανοήσει τα συναισθηματικά φαινόμενα της ίδιας της παρατήρησης και να οδηγηθεί σταδιακά στην ανακάλυψη της πρωταρχικής σημασίας του δεσμού, της προδιάθεσης του βρέφους για διαπροσωπική επικοινωνία αλλά και της ικανότητας της μητέρας για ονειροπόληση. Η τεχνική της παρατήρησης βρέφους αναπτύχθηκε από την Bick (1948) και στηρίζεται στην άμεση εμπειρία της παρατήρησης και τη συμμετοχή σε ένα υποστηρικτικό σεμινάριο με εποπτεία. Το τελευταίο εμπλουτίζεται με θεωρητικές αναφορές αλλά κυρίως αποτελεί τον χώρο επεξεργασίας της βιωματικής εμπειρίας του παρατηρητή, της κατανόησης των προσωπικών του συνειδητών ή ασυνειδητών προκαταλήψεων, της άμβλυνσης συναισθηματικών εντάσεων και μεταβολισμού έντονων συναισθημάτων που προκαλούνται σε όλους τους συμμετέχοντες. Η ψυχαναλυτική παρατήρηση βρέφους προσφέρει τη δυνατότητα εξοικείωσης με πρώιμους τρόπους επικοινωνίας και κατανόησης της γλώσσας του σώματος. Απευθύνεται σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας, με στόχο την ανάπτυξη διαγνωστικών και θεραπευτικών δεξιοτήτων. Προσφέρει, ωστόσο, πολύτιμα εφόδια κατανόησης της πρώιμης συναισθηματικής ανάπτυξης και για άλλους επαγγελματίες.

Αναγνώριση μεταβιβαστικών και αντιμεταβιβαστικών συναισθημάτων κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παρατήρησης βρέφους

Σελιώτη Καλλιόπη, Λάγιου-Λιγνού Έφη

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΑΚΙ III, Ολοκληρωμένο Κέντρο Ψυχικής Υγείας, αντιμετώπισης Αυτισμού και Διάχυτων Διαταραχών της Ανάπτυξης

Η χρήση της ψυχαναλυτικής παρατήρησης βρέφους μας επιτρέπει την πρόσβαση και κατανόηση συνειδητών και ασυνειδητών οπτικών που συμβάλλουν στην ανάπτυξη. Πρόκειται για μια ευκαιρία αναστοχασμού μέσω της μελέτης των αντιδράσεων του βρέφους στην προσπάθεια που κάνει για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του. Παρά τις ιδιοσυγκρασιακές διαφορές ανάμεσα στα παιδιά, για όλα είναι απαραίτητη ήδη από τη γέννησή τους η κάλυψη τριών βασικών αναγκών: να «τραφούν», να «κρατηθούν» και να «καθαριστούν» - σε πρακτικό και συναισθηματικό επίπεδο. Σε αυτήν την παρουσίαση θα δοθεί έμφαση, μέσω της αναφοράς σε αντίστοιχο υλικό, στις δυσκολίες αποκωδικοποίησης και εμπερίεξης των συναισθηματικών αντιδράσεων του βρέφους από τη μητέρα και τους συνακόλουθους εναλλακτικούς τρόπους προσαρμογής του στην περίπτωση αδυναμίας απορρόφησης των συναισθηματικών κραδασμών που ενδεχομένως προκύπτουν. Ιδιαίτερη μνεία θα γίνει επίσης, στον χειρισμό μεταβιβαστικών και αντιμεταβιβαστικών φαινομένων που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια της παρατήρησης, στη βάση της ψυχικής διαθεσιμότητας τόσο των μελών της οικογένειας που συμμετέχουν στη διαδικασία όσο και του ίδιου του παρατηρητή.

Ο ρόλος της συστηματικής παρατήρησης στην αντιμετώπιση των παιδιών με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (ΔΑΔ)

Συριοπούλου Χριστίνα¹, Κασίμος Δημήτρης²

¹Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, ²Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Οι διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (ΔΑΔ), δηλαδή ο αυτισμός, το σύνδρομο Asperger, το σύνδρομο Rett, η παιδική αποδιοργανωτική συμπεριφορά και οι ΔΑΔ-μη αλλιώς προσδιορισμένες, επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο το άτομο κατανοεί και συνδέεται με το περιβάλλον και προσαρμόζεται σε αυτό, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνει. Η ακριβής αιτιολογία των ΔΑΔ δεν είναι, ακόμη, γνωστή. Διαφορετικοί παράγοντες θεωρούνται υπεύθυνοι. Αυτό δυσχεραίνει τον προσδιορισμό των κριτηρίων αξιολόγησης και των αποτελεσματικών θεραπευτικών παρεμβάσεων. Οι γονείς έτσι πέφτουν συχνά σε αδιέξοδο και αυτό τους γεμίζει απελπισία. Ενώ η απεγνωσμένη αναζήτηση θεραπείας τους κάνει ευάλωτους σε επιτήδειους θεραπευτές. Ο νόμος 3699/2008 παρέχει το δικαίωμα στα παιδιά με αυτισμό ή άλλες ΔΑΔ να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο εκπόνησε το 2004 Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αυτισμό ή άλλες ΔΑΔ. Η μέθοδος της συστηματικής παρατήρησης στην ειδική αγωγή χρησιμοποιείται από τους εκπαιδευτικούς, τους ψυχολόγους, τους συμβούλους, τους γιατρούς, τους γονείς και άλλους που εμπλέκονται στην ανάπτυξη και εκπαίδευση παιδιών με ΔΑΔ. Η συστηματική παρατήρηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο για την αξιολόγηση όσο και για τον καθορισμό ατομικών διδακτικών στόχων και την κατάρτιση ενός παράλληλου θεραπευτικού προγράμματος με τη συμμετοχή ειδικών (γιατρών, λογοθεραπευτών, ψυχολόγων). Έτσι καταγράφονται η πρόοδος και οι παλινδρομήσεις ενώ εκπαιδευτικοί, γονείς και ειδικό επιστημονικό προσωπικό επαναπροσδιορίζουν τους στόχους. Σκοπός της συστηματικής παρατήρησης είναι να συμβάλλει στην προσαρμογή του παιδιού με ΔΑΔ στο περιβάλλον και να βοηθήσει τα άτομα του περιβάλλοντος του να κατανοήσουν καλύτερα τις ανάγκες του και να συνδράμουν στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής του.

Ζητήματα ανάπτυξης

Θεματική ενότητα

46.1

Η ανάπτυξη της «συναισθηματικής νοημοσύνης» στο Δημοτικό Σχολείο. Μια μελέτη περίπτωσης

Δημητριάδου Κατερίνα, Χατζηνικολάου Σοφία, Παπαϊωάννου Κατερίνα

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Σκοπός του σχολείου θα έπρεπε να είναι η καλλιέργεια όχι μόνο των γνωστικών δεξιοτήτων και της κοινωνικοποίησης του παιδιού αλλά και του πλέγματος εκείνου των ιδιαίτερων προσωπικών χαρακτηριστικών του, τα οποία καθορίζουν τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς και της στάσης του απέναντι στη ζωή (αυτοαντίληψη, προσαρμοστικότητα, έλεγχος παρορμήσεων, ενσυναίσθηση, κοινωνικές δεξιότητες κ.λπ.). Πρόκειται για εννοιολογικές κατηγορίες που αποδίδονται με τον όρο «συναισθηματική νοημοσύνη», ο οποίος τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί αντικείμενο αιχμής της ψυχοπαιδαγωγικής έρευνας στην παιδική ηλικία. Στην παρούσα εισήγηση περιγράφεται ο σχεδιασμός, η ανάπτυξη και η αξιολόγηση ενός εξαμηνιαίου προγράμματος συναισθηματικής νοημοσύνης που αναπτύχθηκε σε Δημοτικό σχολείο της περιοχής Θεσσαλονίκης. Αναλύονται η σκοπιμότητά του, οι βασικές συνιστώσες των περιεχομένων, η μεθοδολογία και το πλαίσιο υλοποίησης, καθώς και η αποτελεσματικότητά του, όπως αυτή προκύπτει μέσα από τις αναφορές των ίδιων των μαθητών σε ειδικό ερωτηματολόγιο κατασκευασμένο γι' αυτό τον σκοπό. Το εν λόγω εργαλείο χρησιμοποιήθηκε πριν και μετά την ανάπτυξη του προγράμματος και οι απαντήσεις των μαθητών στις είκοσι ερωτήσεις του έτυχαν επεξεργασίας με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου. Τα αποτελέσματα επιτρέπουν τη διαμόρφωση μιας ευκρινούς εικόνας για τη συναισθηματική ανάπτυξη και ενδυνάμωση της προσωπικότητας των μαθητών της ομάδας-στόχου μέσα από το πρόγραμμα. Αυτό άλλωστε αποτελεί τον κοινό άξονα αναφοράς σε όλες τις επιμέρους δράσεις του προγράμματος, οι οποίες έχουν προσανατολισμό το παρόν αλλά και το μέλλον των παιδιών, ως εφήβων και αυριανών ενηλίκων.

46.2

Γνωστικοί περιορισμοί και ο ρόλος τους στη γνωστική ανάπτυξη

Ραφτόπουλος Αθανάσιος

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Οι περισσότερες αναπτυξιακές θεωρίες αντιμετωπίζουν την ανάπτυξη ως μία διαδικασία κατά την οποία ένας οργανισμός μεταβαίνει από μία ανώριμη σε μία ώριμη κατάσταση η οποία θεωρείται καλύτερη ως προς το ότι ο οργανισμός μπορεί να αντιμετωπίσει άλυτα ως τότε προβλήματα. Συνεπώς, είναι φυσικό να συμπεράνει κάποιος ότι οι ανώριμες καταστάσεις είναι ατελείς και ότι, εάν ήταν δυνατό ο οργανισμός να έχει εκκινήσει έχοντας στη διάθεσή του τους συμπεριφορικούς και εννοιολογικούς πόρους της ώριμης κατάστασής του, τα πράγματα θα ήταν καλύτερα. Με άλλα λόγια, θα ήταν κέρδος εάν ο οργανισμός δεν είχε συμπεριφορικούς και γνωσιακούς περιορισμούς στην αφετηρία της ανάπτυξής του. Αν και οι αναπτυξιακές θεωρίες συζητούν τον ρόλο τόσο των αναπτυξιακών σταδίων όσο και των περιορισμών των

συμπεριφορικών και γνωσιακών πόρων δεν ασχολούνται με το πώς οι περιορισμοί αυτοί επιτρέπουν τελικά στα παιδιά να αποκτήσουν ορισμένα είδη γνώσεων και δεν μπορούν να εξηγήσουν το γιατί αυτοί οι περιορισμοί είναι απαραίτητοι για την απόκτηση αυτών των γνώσεων. Στην εργασία αυτή επιχειρηματολογώ ότι οι ανώριμες οργανισμικές καταστάσεις όχι μόνο δεν συνιστούν εμπόδια που πρέπει να υπερπηδηθούν αλλά, αντίθετα, συνεισφέρουν αποφασιστικά στην ανάπτυξη καθιστώντας δυνατά είδη μάθησης που διαφορετικά θα ήταν απροσπέλαστα. Έτσι, οι δυνατότητες του οργανισμού σε κάθε αναπτυξιακό στάδιο πρέπει να θεωρηθούν ως ειδικά προσαρμοσμένες στο εκάστοτε στάδιο και ως συνεισφέρουσες στην οικοδόμηση νέων πιο εξειδικευμένων δομών. Με αφορμή τα προβλήματα εκπαίδευσης νευρωνικών δικτύων σε διάφορα έργα συζητώ ορισμένα είδη περιορισμών και τις επιπτώσεις τους στη γνωσιακή δομή κατά την πρώιμη ανάπτυξη και εξηγώ το γιατί αυτοί είναι αναγκαίοι για την επιτυχή εκμάθηση. Συγκεκριμένα, συζητώ τον ρόλο της υποδειγματοποίησης ενός μαθησιακού πεδίου και της σταδιακής οικοδόμησης των βασικών κανονικοτήτων που χαρακτηρίζουν το πεδίο και το πώς οι περιορισμοί στους πόρους καθιστούν την οικοδόμηση αυτή δυνατή.

46.3

Το φαινόμενο της ασύγχρονης ανάπτυξης σε χαρισματικά/ταλαντούχα παιδιά και εφήβους

Εμμανουηλίδου Καλλιόπη

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ως χαρισματικότητα και ταλέντο ορίζεται η πάνω από τον ηλικιακό μέσο όρο επίδοση ή δυνατότητα επίδοσης σε έναν ή περισσότερους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η δυσκολία εντοπισμού των ατόμων αυτών έχει αναγνωριστεί διεθνώς και υφίσταται για πολλούς λόγους, όπως είναι η συνύπαρξη μαθησιακών δυσκολιών, η άγνοια των εκπαιδευτικών σχετικά με τα συμπεριφορικά χαρακτηριστικά της χαρισματικότητας και του ταλέντου, αλλά και το φαινόμενο της ασύγχρονης ανάπτυξης. Η παρουσίαση αυτή επεξηγεί τα ιδιαίτερα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά του πληθυσμού αυτού των παιδιών και εφήβων και αναλύει το φαινόμενο της ασύγχρονης ανάπτυξης, που αφορά το γεγονός ότι, ακόμα και όταν ένα πεδίο είναι υπερανάπτυγμένο σε σχέση με τον μέσο όρο των συνομηλίκων, ενδέχεται σε άλλα πεδία ανάπτυξης (σωματική, συναισθηματική, κοινωνική κτλ) το παιδί ή ο έφηβος να βρίσκεται στο μέσο όρο ή ακόμα και κάτω από αυτόν. Ως αποτέλεσμα, το παιδί ή ο έφηβος ενδέχεται να εμφανίσει ψυχοκοινωνικά προβλήματα, εσωτερικές συγκρούσεις και σημαντικές δυσκολίες στην πραγμάτωση των εγγενών του κλίσεων. Η μη αξιοποίηση του δυναμικού του, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία και ερευνητική πραγματικότητα, οδηγεί σε συναισθήματα ματαίωσης και ψυχολογικές επιπλοκές. Τέλος, παρουσιάζονται οι δυσκολίες που εμφανίζονται στο έργο του εκπαιδευτικού και του ψυχολόγου, με αναφορά μιας μελέτης περίπτωσης ως παραδείγματος των επιπτώσεων και επιπλοκών της ασύγχρονης ανάπτυξης.

46.4

Επίπεδα αλεξιθυμίας και γνωστικές λειτουργίες παιδιών και εφήβων. Ερευνητικά δεδομένα και προεκτάσεις στην εκπαίδευση

Αμπόνη-Τσούρα Λυδία

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στα επίπεδα αλεξιθυμίας παιδιών και εφήβων και στην ικανότητα κατανόησης κειμένων και επίλυσης προβλημάτων παιδιών και εφήβων. Διερευνώνται οι πιο πάνω μεταβλητές σε σχέση με τις ηλικίες μετάβασης από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο και γίνεται προσπάθεια ερμηνείας μέσω της

στατιστικής επεξεργασίας (παλινδρόμησης) να ερευνηθεί αν οι διαφοροποιήσεις αυτές σχετίζονται με την αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος, διαφορετικούς τρόπους αξιολόγησης των μαθητών ή αναπτυξιακές αλλαγές σύμφωνα με τις αρχές και τα αξιώματα της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας. Η παρούσα έρευνα αποτελεί το α' μέρος ευρύτερης ερευνητικής διαδικασίας που γίνεται στα πλαίσια ερευνών του Μαρασλείου Διδασκαλείου Αθηνών σε συνεργασία με την 23^η Εκπαιδευτική Περιφέρεια Αττικής με σκοπό την διερεύνηση σημαντικών παραμέτρων που σχετίζονται με σημαντικά αναπτυξιακά - εξελικτικά στάδια που διέρχονται οι μαθητές και την αξιοποίηση των ευρημάτων στην Εκπαίδευση. Η επιστημονική διαδικασία έγινε στα πλαίσια του προγράμματος σπουδών των μετεκπαιδευομένων δασκάλων του Μαρασλείου Διδασκαλείου Αθηνών και διεξήχθη κατά τα έτη 2008-2009 σε σχολεία της Αττικής, Μαγνησίας, Κορίνθου και Νοτίου Αιγαίου. Το συμμετέχον δείγμα είναι 234 μαθητές και μαθήτριες (N=234) Δημοτικού και Γυμνασίου. Η επιλογή του δείγματος έγινε δια της μεθόδου της «εξίσωσης κατά ζεύγη». Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας τα παιδιά και οι έφηβοι παρουσίασαν διαφορές ως προς τα επίπεδα αλεξιθυμίας ενώ και για τις δύο ηλικιακές περιόδους παρουσιάστηκαν συσχετίσεις ανάμεσα στους παράγοντες αλεξιθυμίας και γνωστικών ικανοτήτων. Συζητούνται επιμέρους παράγοντες που μπορεί να εξηγούν το παρόν εύρημα, γίνονται αναφορές με βάση τις θεωρίες της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας και συγκρίνονται τα αποτελέσματα με τα αντίστοιχα των διεθνών ερευνών.

46.5

Μηχανισμοί άμυνας του Εγώ: Ένα εξελικτικό συνεχές

Γαλάνης Βαγγέλης

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Οι μηχανισμοί άμυνας αποτελούν το βασικό μέσο διευθέτησης των ενστικτικών ενορμήσεων και του συναισθήματος. Είναι ασυνείδητοι σχηματισμοί, καθώς επίσης και διακριτοί ο ένας από τον άλλο. Είναι δυναμικοί και αναστρέψιμοι, προσαρμοστικοί αλλά και παθολογικοί. Σύμφωνα με τον S. Freud, στο βρέφος οι αρχικές συγκρούσεις συμβαίνουν μεταξύ ενορμήσεων (με τη μορφή συναισθημάτων) και πραγματικότητας. Εξελικτικά, οι συγκρούσεις αυτές μετατρέπονται σε εσωτερικές συγκρούσεις μεταξύ ενορμήσεων και Εγώ, με το Εγώ βασικό μεσολαβητής μεταξύ του Εκείνο και της εξωτερικής πραγματικότητας. Οι μηχανισμοί άμυνας διευθετούν τον ρόλο αυτό, συμβάλλοντας στη συγκρότηση μιας προσωπικότητας ικανής να αντιμετωπίζει τόσο τα εσωτερικά ερεθίσματα όσο και τα επώδυνα εξωτερικά βιώματα. Η ανάδυση των μηχανισμών άμυνας συμβαίνει καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξης, σε διάφορα επίπεδα ψυχολογικής ωρίμανσης, συγκροτώντας ένα εξελικτικό συνεχές το οποίο εκτείνεται μεταξύ πρωτόγονων (ψυχωτική άρνηση, παραληρητική προβολή) και ώριμων μηχανισμών άμυνας (μετουσίωση, χιούμορ), όπως σχηματοποιείται στην Κλίμακα Αμυντικών Λειτουργιών (DSM-IV). Μέσα από κλινικά παραδείγματα θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τόσο την εξελικτική όσο και τη δυναμική διάσταση των μηχανισμών άμυνας. Ειδική αναφορά θα γίνει στην απώθηση, καθώς συντελεί ουσιαστικά στη συγκρότηση του ασυνείδητου (A. Freud). Τέλος, θα προσπαθήσουμε να τονίσουμε τη χρησιμότητα της μελέτης των μηχανισμών άμυνας στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η προσκόλληση στους διδύμους

Μαρκοδημητράκη Μαρία

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σύμφωνα με τις παραδοσιακές ψυχολογικές θεωρίες, βασική λειτουργία της προσκόλλησης είναι η προστασία του βρέφους από τον κίνδυνο. Σταδιακά το πρόσωπο της προσκόλλησης, η μητέρα, μαζί με το βρέφος αναπτύσσουν αλληλένδετα μοντέλα εργασίας που βασίζονται στις κοινωνικές συναλλαγές τους. Ήδη από τον πρώτο χρόνο το βρέφος χρησιμοποιεί τη μητέρα ως ασφαλές ορμητήριο για την εξερεύνηση του περιβάλλοντος και ως σίγουρο καταφύγιο, στο οποίο επιστρέφει για παρηγοριά. Στην περίπτωση των διδύμων δυο συνομήλικα βρέφη πρέπει να αναπτύξουν, τον ίδιο χρόνο, προσκόλληση στη μητέρα. Ωστόσο, σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι είναι δυνατόν να έχουμε περισσότερες της μίας προσκολλήσεις ή προσκόλληση του ενός διδύμου όχι στη μητέρα αλλά στον ή στην δίδυμο αδελφό ή αδελφή. Με ποιο τρόπο, όμως, ο δίδυμος ως κύρια φιγούρα προσκόλλησης καλύπτει τις βρεφικές ανάγκες του διδύμου του για ανακούφιση, εξερεύνηση και προστασία; Μήπως στον δεσμό αυτό υπάρχει κάτι παραπάνω από την προσκόλληση, όπως ορίζεται από τη σχετική θεωρία, κάτι που η κλινική, κυρίως, προοπτική δεν εξετάζει επαρκώς; Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τη φύση της προσκόλλησης στους διδύμους, τα είδη της, τους παράγοντες με τους οποίους σχετίζεται η προτίμηση της μητέρας και τις πιθανές αλλαγές των προσκολλήσεων στον χρόνο. Μέσα από την παρουσίαση σύγχρονων ερευνητικών δεδομένων επιχειρείται να αναδειχθεί αφενός πόσο ενδιαφέρουσα είναι η σχετική προβληματική για τις προσκολλήσεις των διδύμων και αφετέρου ότι αυτό που υφέρπει είναι περισσότερο η κλινική παρά η αναπτυξιακή ματιά. Τέλος, εξετάζεται κατά πόσο η προτίμηση στην περίπτωση των διδύμων, είναι μια αναγκαιότητα ή μια συνειδητή επιλογή.

Αναπτυξιακός Οιδίπους: Από τη βρεφική ηλικία στην εφηβεία

Γαλάνης Βαγγέλης, Παπανικολάου Φωτεινή

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Αρχικά, θα διατρέξουμε, συνοπτικά, την ψυχοδυναμική θεωρία περί οιδιπόδειου συμπλέγματος (αναφορές στη θεωρία των S. Freud και M. Klein). Θα αναφερθούμε, στη συνέχεια στην πορεία της οιδιπόδειας προβληματικής, όπως αυτή μορφοποιείται και εξελίσσεται από τη βρεφική στην εφηβική ηλικία. Τέλος, μέσω κλινικού παραδείγματος, θα εστιάσουμε στην εμφάνιση συμπτωματολογίας, νευρωτικής φύσεως σε άρρενα έφηβο, ηλικίας 17 ετών, επιχειρώντας μια σύνδεση ψυχοδυναμικής θεωρίας - αναπτυξιακής ψυχοπαθολογίας. Το οιδιπόδειο σύμπλεγμα έχει πρωτεύουσα σημασία στα πλαίσια της ψυχοδυναμικής θεωρίας, όπως έχει καθιερωθεί από τον Freud. Οι θεμελιώδεις λειτουργίες του ορίζονται από: α) την επιλογή αντικειμένου αγάπης, η οποία μετά την εφηβεία παραμένει σημαδεμένη και από τις αντικειμενοτρόπες επενδύσεις και τις ταυτίσεις που είναι σύμφυτες στο οιδιπόδειο σύμπλεγμα και την απαγόρευση της αιμομιξίας, β) την πρόσβαση στη γενεσιαιότητα, υπό την έννοια ότι αυτή δεν διασφαλίζεται μόνο από τη βιολογική ωρίμανση, και γ) τις επιπτώσεις πάνω στη δόμηση της προσωπικότητας και τη συγκρότηση των διαφόρων ψυχικών συστημάτων, ιδιαίτερα του υπερεγώ και του ιδεώδους του εγώ. Στην εξελικτική του διάσταση, που θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε, το οιδιπόδειο σύμπλεγμα αποτελεί οργανωτικό στοιχείο που προωθεί την ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη, από τη φαλλική φάση στη λανθάνουσα περίοδο και την εδραίωση του υπερεγώ.

**Δυσλεξία σε παιδιά και εφήβους:
Σχέση δυσλεξίας και οργάνωσης της προσωπικότητας**

Εργαστήριο

Μπλίτσας Βασίλειος

Εργαστήρι Ψυχοκοινωνικών Μελετών

Το Εργαστήριο είναι βασισμένο στις αρχές της προσωποκεντρικής προσέγγισης του Carl Rogers και περιλαμβάνει παρουσίαση ερευνητικών και κλινικών ευρημάτων του Εργαστηρίου Ψυχοκοινωνικών Μελετών για την αλληλεπίδραση δυσλεξίας και προσωπικότητας στο παιδί. Οι συμμετέχοντες καλούνται μέσω βιωματικών μεθόδων να διερευνήσουν τις ικανότητες, τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των παιδιών και των εφήβων με δυσλεξία και να αναζητήσουν τους παράγοντες που διευκολύνουν την ομαλή συναισθηματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξή τους. Για τον σκοπό αυτό το Εργαστήριο περιλαμβάνει πλούσιο υλικό σε ψυχομετρικά test, προβολικές τεχνικές, και την παγκοσμίου φήμης διευκολυντική παρέμβαση σε παιδιά play therapy. Κατά τη διάρκεια του Εργαστηρίου θα έχουμε την ευκαιρία να έρθουμε σε μια πρώτη επαφή με το συναίσθημα της ματαίωσης αλλά και άλλα συναισθήματα του δυσλεκτικού μέσω ειδικών ασκήσεων. Το Εργαστήριο αυτό λοιπόν αποτελεί παρουσίαση μιας εναλλακτικής προσέγγισης στο δυσλεκτικό παιδί, πιο ολοκληρωμένης, η οποία λαμβάνει υπόψη συνολικά την ιδιαίτερη προσωπικότητα του κάθε παιδιού και κυρίως το ρόλο του συναισθήματος στη διαμόρφωση αυτής της προσωπικότητας. Συγκεκριμένα, παρέχοντας στο δυσλεκτικό παιδί τις κατάλληλες συνθήκες, που δεν είναι άλλες από την Άνευ Όρων Αποδοχή, την Ενσυναίσθηση και την αυθεντικότητα, δημιουργούμε το αναγκαίο αλλά και ικανό περιβάλλον ώστε να επιτραπεί στο παιδί να εμπιστευτεί και να αναπτύξει τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο επεξεργασίας του λόγου. Έτσι καθώς γίνεται απόλυτα σεβαστός ο ιδιαίτερος αυτός τρόπος, σταδιακά την θέση του συναισθήματος ματαίωσης παίρνει η εμπιστοσύνη στον εαυτό και η ολοένα αυξανόμενη αυτοπεποίθηση, με αποτέλεσμα η προσωπικότητα του δυσλεκτικού να αναδιοργανώνεται και να αναπτύσσεται και έτσι «να γίνεται ολοένα αυτό που έχει τη δυνατότητα να γίνει...».

**Οι δηλώσεις συμμετοχής στο
Εργαστήριο γίνονται στη Γραμματεία
στις 26 και 27 Μαΐου 2010.
Θα τηρηθεί σειρά προτεραιότητας.**

Διάρκεια Εργαστηρίου: 1 1/2 ώρα.

Αριθμός συμμετεχόντων: 50 άτομα.

Αναρτημένες εργασίες (2)

48.1

Η σχέση του γονικού δεσμού με την εμφάνιση δυσλειτουργιών στην προσχολική ηλικία

Αβαγιανού Πηνελόπη-Αλεξία, Μπονώτη Φωτεινή, Ζαφειροπούλου Μαρία

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η θεωρία της προσκόλλησης ή του δεσμού αποτελεί μια θεωρία τόσο της φυσιολογικής εξέλιξης του ατόμου όσο και μια θεωρία ψυχοπαθολογίας. Στη μελέτη αυτή θα γίνει προσπάθεια να εντοπιστούν οι τύποι του συναισθηματικού δεσμού που αναπτύσσουν τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας και πώς αυτοί καταγράφονται μέσα από το παιδικό σχέδιο καθώς και οι δυσλειτουργίες που ενδεχομένως εμφανίζουν κάποια από αυτά. Το δείγμα της μελέτης αυτής αποτέλεσαν 248 παιδιά προσχολικής ηλικίας εκ των οποίων τα 133 ήταν αγόρια και τα 115 κορίτσια. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε νηπιαγωγεία της Θεσσαλίας αστικών και ημιαστικών περιοχών. Χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο (ΕΜΑΔΥΣ) το οποίο εντοπίζει μαθητές με δυσλειτουργίες και συμπληρώνεται από τον ή την νηπιαγωγό και το ερωτηματολόγιο γονικού δεσμού, το οποίο συμπληρώνεται σε συνεργασία με το παιδί. Και τα δύο ερωτηματολόγια δημιουργήθηκαν από το εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Τέλος έγινε χρήση του παιδικού σχεδίου, καθώς ζητήθηκε από τα νήπια να ζωγραφίσουν την οικογένειά τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 12% του δείγματος εμφάνιζαν κάποια δυσλειτουργία κυρίως συναισθηματικού τύπου, επιθετικότητα ή διαταραχή λόγου. Υπήρξαν συσχετίσεις με στοιχεία ανασφαλούς συναισθηματικού δεσμού με τη μητέρα κυρίως στα παιδιά με προβλήματα προσαρμογής και επιθετικής συμπεριφοράς. Η ποιοτική ανάλυση του παιδικού σχεδίου έδωσε σημαντικές πληροφορίες και αποτύπωσε τις σχέσεις των παιδιών με όλα τα μέλη της οικογένειάς τους. Φαίνεται λοιπόν, ότι οι δυσλειτουργίες στην προσχολική ηλικία σχετίζονται σημαντικά με τον τύπο του γονικού δεσμού που άλλοτε λειτουργεί προστατευτικά και άλλοτε προδιαθεσικά στην εμφάνιση μιας διαταραχής. Επιπλέον το παιδικό σχέδιο φαίνεται να αποτελεί ένα πολύ καλό διαγνωστικό εργαλείο για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

48.2

Ψυχοπαθολογία και ατομικά χαρακτηριστικά στην εφηβική ηλικία

Άσπρου Έλενα, Φάντης Κώστας, Χρίστου Έφη,
Δημητρίου Ανδρέας, Δημητρίου Χαρά, Χάουα Βέρα

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Μέχρι σήμερα λίγες είναι οι έρευνες που έχουν μελετήσει τα εσωτερικευμένα προβλήματα σε σχέση με τα ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά. Επιπλέον, φαίνεται να υπάρχει ένα κενό στη βιβλιογραφία ως προς την διερεύνηση των ψυχοπαθητικών χαρακτηριστικών σε συνδυασμό με την αυτό-αποτελεσματικότητα. Η παρούσα έρευνα εξέτασε την σχέση εξωτερικευμένων (περιλαμβάνουν τη Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητα, την Εναντιωματική - Προκλητική Διαταραχή και την Διαταραχή Διαγωγής) και εσωτερικευμένων (περιλαμβάνουν τη Γενικευμένη Αγχώδη Διαταραχή και την Κατάθλιψη) προβλημάτων, αυτό-αποτελεσματικότητας και ψυχοπαθητικών χαρακτηριστικών που είναι η χαμηλή ενσυναίσθηση, ο ναρκισσισμός και η παρορμητικότητα. Συμμετείχαν 2.162 Ελληνοκύπριοι έφηβοι ηλικίας 12

μέχρι 18 ετών (Μ.Ο = 14.63· 50,6% κορίτσια). Πραγματοποιήθηκαν ιεραρχικές γραμμικές παλινδρομήσεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, όσο μεγαλύτεροι ήταν οι έφηβοι σε ηλικία τόσο περισσότερα εξωτερικευμένα και εσωτερικευμένα προβλήματα παρουσίαζαν. Μέσα από τα αποτελέσματα φάνηκε να προβλέπεται το 30% των προβλημάτων συμπεριφοράς από τα συναισθηματικά προβλήματα ενώ ταυτόχρονα παρουσιάστηκε και η αντίστροφη σχέση. Όσον αφορά τα εξωτερικευμένα προβλήματα, παρουσιάζονται περισσότερο στα αγόρια και σε μονογονεϊκές οικογένειες. Επιπλέον, τα ψυχοπαθητικά χαρακτηριστικά συνδέονται σημαντικά με την παρουσία εξωτερικευμένων προβλημάτων. Όσον αφορά τα εσωτερικευμένα προβλήματα φαίνεται να παρουσιάζονται περισσότερο στα κορίτσια. Επιπρόσθετα, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο της μητέρας φαίνεται να συνδέεται με την ανάπτυξη περισσότερων εσωτερικευμένων προβλημάτων. Έφηβοι με αυξημένη παρορμητικότητα ανέφεραν περισσότερα εσωτερικευμένα συμπτώματα ενώ έφηβοι με χαμηλή ενσυναίσθηση είχαν λιγότερες πιθανότητες να αναπτύξουν εσωτερικευμένα προβλήματα. Επιπρόσθετα, αυξημένα ναρκισσιστικά χαρακτηριστικά και χαρακτηριστικά αυτο-αποτελεσματικότητας συνδέονταν με μειωμένα συναισθηματικά προβλήματα.

48.3

Διερεύνηση της σχέσης μεταξύ του πολιτικού προσανατολισμού και της κοινωνικο-ηθικής σκέψης: Ικανότητα αναπαραγωγής του συλλογισμού αντίθετης πολιτικής ιδεολογίας

Βαφιά Βασιλική, Κανταρτζής Ευάγγελος, Καρέλα Χριστίνα, Κιζιρίδου Γεωργία,
Λιάπη Ναυσικά, Παντούλη Μαρία-Ευθαλία, Μπαχά Μαρία- Άννα,
Χουχούλη Βασιλική, Χρηστοφορίδου Φωτεινή, Μαρκουλής Διομήδης

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Έρευνες δείχνουν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του πολιτικού προσανατολισμού και της ανάπτυξης ηθικών κρίσεων όπως καταγράφονται από μετρήσεις (DIT-test). Άτομα δεξιών τοποθετήσεων εμφανίζονται να επιλέγουν περισσότερο συλλογισμούς συμβατικού παρά μετασυμβατικού επιπέδου. Έχουν προταθεί αντιφατικές ερμηνείες για τις διακυμάνσεις στην παραγωγή ηθικών κρίσεων μεταξύ ενεργών πολιτικά ενηλίκων διαφορετικών πεποιθήσεων. Όπως πρεσβεύει το αναπτυξιακό-γνωστικό μοντέλο, οι διαφορές χαρακτηρίζονται αναπτυξιακές. Από την άλλη, οι διαφορές συνδέονται με διαφοροποιημένες πολιτικές ιδεολογίες και αποδίδονται σε στρατηγικές αυτο-παρουσίασης και ταυτότητας. Στόχο της παρούσας μελέτης αποτέλεσε η εξέταση των εν λόγω προτάσεων. Οι «μελέτες εξαπάτησης», όπου οι αυτοαποκαλούμενοι δεξιοί και αριστεροί απαντούν στις μετρήσεις ανάπτυξης ηθικών συλλογισμών σαν να υποστήριζαν την αντίθετη ιδεολογία, έχουν σχεδιαστεί για να ελέγξουν τα παραπάνω. Ζητήθηκε από 49 δεξιούς τοποθέτησης άτομα και 63 αριστερούς, με πολιτική δράση, να συμπληρώσουν μετρήσεις ηθικών συλλογισμών (DIT). Τα ευρήματα έδειξαν ότι οι προσκείμενοι στην δεξιά επέλεξαν λιγότερα επιχειρήματα μετασυμβατικού επιπέδου σε σχέση με τους αριστερούς [$t(110) = -5.311, p < 0.05$]. Ωστόσο, όταν συμπλήρωναν το DIT με βάση τον αντίθετο πολιτικό προσανατολισμό, προσποιούμενοι τους αριστερούς, είχαν χαμηλότερες τιμές στο συμβατικό στάδιο ηθικής σκέψης [$t(48) = 3.845, p < 0.05$], ενώ αυτές στο μετα-συμβατικό ήταν υψηλότερες [$t(48) = -1.988, p < 0.05$]. Άτομα και των δυο πολιτικών θέσεων ήταν ικανά να τροποποιήσουν τις ηθικές τους κρίσεις σε οδηγίες συνεπείς με αντιθετικές πολιτικές τοποθετήσεις, συνεπώς οι προτιμώμενοι τρόποι ηθικού συλλογισμού μπορούν καλύτερα να ερμηνευθούν ως παράγωγα των πολιτικών ή ιδεολογικών κατευθύνσεων των ατόμων, παρά ως αποτελέσματα αναπτυξιακών αλλαγών. Συζητούνται η εγκυρότητα των μετρήσεων καθώς και οι πιθανοί περιορισμοί των πειραματικών χειρισμών.

Η εξέλιξη της προσωπικής επιστημολογίας σε βάθος μιας ακαδημαϊκής χρονιάς

Βλειώρας Γεώργιος

Πανεπιστήμιο Groningen

Η προσωπική επιστημολογία αναφέρεται στις απόψεις μας για την πηγή, τη φύση και τη διαδικασία κατάκτησης της επιστημονικής γνώσης και είναι σημαντική παράμετρος των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Στη σχετική βιβλιογραφία παρατηρείται μια στροφή από τις διαχρονικές έρευνες με τη χρήση συνεντεύξεων στις συγχρονικές έρευνες με τη χρήση ερωτηματολογίων. Η παρούσα έρευνα μελετά διαχρονικά την εξέλιξη των απόψεων πρωτοετών φοιτητών για την ψυχολογική γνώση με τη χρήση του ερωτηματολογίου της Hofer (Contemporary Educational Psychology, 2000: 25, 378-405). Πρωτοετείς φοιτητές σε ένα Παιδαγωγικό Τμήμα συμπλήρωσαν πέντε φορές το ανωτέρω ερωτηματολόγιο, από την αρχή έως το τέλος του ακαδημαϊκού έτους 2008-09, κατά τις παραδόσεις ενός μαθήματος ψυχολογίας. Από το συνολικό δείγμα, επιλέχθηκαν τα 24 άτομα που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο σε όλες τις μετρήσεις και τα οποία δήλωσαν ότι παρακολουθούσαν τακτικά τις παραδόσεις του εν λόγω μαθήματος (μέση ηλικία 18 έτη και 2 μήνες, 22 φοιτήτριες). Η ανάλυση κύριων αξόνων έδειξε ότι τέσσερις άξονες περιγράφουν καλύτερα την κοινή διακύμανση των ερωτημάτων: Μοναδικότητα, Πηγή και Σταθερότητα της γνώσης, και Αυθεντία. Η μελέτη της πορείας των τιμών στους άξονες αυτούς για κάθε άτομο χωριστά έγινε με μια μέθοδο επαναχρησιμοποίησης του δείγματος, αντίστοιχη της ανάλυσης διακύμανσης επαναληπτικών μετρήσεων. Λίγες από τις συγκρίσεις ήταν στατιστικώς σημαντικές και μάλιστα οι παρατηρούμενες διαφορές δεν ήταν προς την ίδια κατεύθυνση για όλους τους συμμετέχοντες. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η πανεπιστημιακή διδασκαλία ενός μαθήματος δεν επηρεάζει τις απόψεις των φοιτητών για την επιστημονική γνώση, τουλάχιστον όχι στο βάθος μίας ακαδημαϊκής χρονιάς.

Διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στα κίνητρα για κάπνισμα, τον εθισμό στη νικοτίνη και ψυχολογικές παραμέτρους σε Κύπριους φοιτητές

Γρηγορίου Ειρήνη, Καφού Μαργαρίτα, Καρεκλά Μαρία

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η συχνότητα του καπνίσματος ανάμεσα στους Κύπριους φοιτητές παρουσιάζεται υψηλή, εντούτοις, η επιστημονική διερεύνηση των λόγων που οι νέοι καπνίζουν και που ενδεχομένως συμβάλλουν στην ανάπτυξη του εθισμού και στη διατήρηση της συνήθειας αυτής, βρίσκεται σε πρώιμα στάδια. Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται η σχέση ανάμεσα σε ψυχολογικούς παράγοντες και τα επίπεδα εθισμού σε Κύπριους φοιτητές που καπνίζουν σε τακτική βάση. Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης έρευνας για τον εθισμό και την επιθυμία για κάπνισμα σε Κύπριους φοιτητές που καπνίζουν, 137 φοιτητές σε διάφορα πανεπιστήμια της Κύπρου (67 γυναίκες και 70 άνδρες, Μέση ηλικία = 20.77 έτη, Τ.Α.=3.65, όλοι καπνιστές), συμπλήρωσαν μια σειρά από ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς. Τα εργαλεία συμπεριέλαβαν ερωτήσεις για τους λόγους για τους οποίους καπνίζουν (βασισμένες στο Reasons for Smoking Questionnaire), την Κλίμακα Εξάρτησης από τη Νικοτίνη Fagerström, την Κλίμακα Ευαισθησίας προς το Άγχος (Anxiety Sensitivity Index) και τη Βραχεία Κλίμακα Τρόπων Αντιμετώπισης Προβλημάτων (Coping Orientations to Problems Experienced – Brief). Οι συχνότεροι λόγοι για τους οποίους οι φοιτητές ανέφεραν ότι καπνίζουν υποδηλούν κλασική εξάρτηση, δηλαδή όταν βγαίνουν έξω και διασκεδάζουν, όταν βρίσκονται με παρέα, και σε συνδυασμό με άλλες ουσίες. Ψηλότερα επίπεδα εθισμού φάνηκαν να συνδέονται με συχνότερες αναφορές κινήτρων που υποδηλούν

εξάρτηση και εθισμό, αλλά και ψυχολογικούς/συναισθηματικούς παράγοντες. Ψηλότερα επίπεδα ευαισθησίας προς το άγχος φάνηκαν να συνδέονται με συχνότερες αναφορές κινήτρων για κάπνισμα που υποδεικνύουν εθισμό, απόπειρες χειρισμού αρνητικών καταστάσεων, και αναζήτηση ευχαρίστησης. Η ευαισθησία προς το άγχος φάνηκε επίσης να συσχετίζεται με τη χρήση τρόπων αντιμετώπισης προβλημάτων που θεωρούνται αναποτελεσματικοί, όπως η άρνηση, η αποσύνδεση, το ξέσπασμα και η χρήση ουσιών.

48.6

Αναπτυξιακές τάσεις στη διαμόρφωση της εικόνας του σωματικού εαυτού κατά τη μετάβαση από την προεφηβική στην εφηβική ηλικία

Ζαφείρη Μαρία, Λεονταρή Αγγελική

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στόχος μας στην παρούσα έρευνα ήταν να διερευνήσουμε τις αναπτυξιακές τάσεις και τις αλλαγές που σημειώνονται στην εικόνα του σωματικού εαυτού σε τρία διαφορετικά αναπτυξιακά στάδια: την προεφηβεία, τη μέση και την όψιμη εφηβεία. Παράλληλα, επιδιώξαμε να μελετήσουμε τις επιδράσεις δημογραφικών παραγόντων, όπως είναι το φύλο και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, στη διαμόρφωση της εικόνας του σωματικού εαυτού για κάθε ηλικιακή ομάδα. Στην έρευνα συμμετείχαν 450 μαθητές και μαθήτριες της ΣΤ΄ τάξης του Δημοτικού, της Γ΄ τάξης του Γυμνασίου και της Β΄ τάξης του Ενιαίου Λυκείου. Χορηγήθηκαν κλίμακες αυτοαναφοράς που εξετάζουν: βαθμό δυσαρέσκειας με το σωματικό εαυτό, στάσεις και συναισθήματα για την εμφάνιση και το σώμα, ικανοποίηση με το βάρος, αξιολογήσεις για το σώμα και την εμφάνιση του ατόμου που αποδίδονται σε άλλα άτομα και βαθμό επένδυσης στο σωματικό εαυτό. Συζητούμε, με βάση τα αποτελέσματά μας, τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται η εικόνα του σωματικού εαυτού και οι επιμέρους διαστάσεις της σε κάθε αναπτυξιακή φάση. Έμφαση δίνεται στις παρατηρούμενες μεταβολές και τους παράγοντες που τις καθορίζουν.

48.7

Έφηβοι και εικόνα σώματος

Καργιαλίδη Ευγενία

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η παρούσα εργασία έχει στόχο να μελετήσει την εικόνα σώματος στην εφηβεία και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Η περίοδος της εφηβείας αναφέρεται ως η κρίσιμη περίοδος διαμόρφωσης αυτής της εικόνας στο πλαίσιο της ανάπτυξης μιας ιδέας για τον εαυτό αλλά και αποτελεί περίοδο κινδύνου για την ανάπτυξη προβλημάτων γύρω από την πρόσληψη του σώματος και την υιοθέτηση προβληματικών στρατηγικών διατροφής. Παρόλο που ο σχηματισμός της εικόνας του σώματος επηρεάζεται από πολλούς ενδογενείς παράγοντες (σωματότυπος, ηλικία, φύλο, προσωπικότητα) πρωταρχικό ρόλο παίζει και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο. Η οικογένεια, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η συνομήλικη ομάδα είναι σημαντικοί παράγοντες που συντελούν στη διαμόρφωση της εικόνας του σώματος. Υπάρχουν λοιπόν, διαφορές ανάλογα με το φύλο όσον αφορά την πρόσληψη του σώματος στην εφηβεία τόσο στους ψυχολογικούς παράγοντες όσο και στους κοινωνικοπολιτισμικούς. Στην παρούσα έρευνα η οποία διεξήχθη σε δείγμα 219 εφήβων σε Αθήνα και Ηράκλειο Κρήτης, ο ψυχολογικός παράγων, αυτοεκτίμηση, είναι αυτός που δείχνει να παίζει τον σημαντικότερο ρόλο και για τα δύο φύλα. Οι κοινωνικοπολιτισμικοί παράγοντες παρουσιάζονται να μην

επιδρούν καθόλου στο δείγμα των αγοριών ενώ στο δείγμα των κοριτσιών φαίνεται να παίζει ρόλο η σχέση της οικογένειας και των φίλων με το σώμα. Σχετικά με τους γνωστικούς παράγοντες, η εσωτερίκευση δεν διαφέρει σημαντικά για τα δύο φύλα όμως είναι στατιστικά σημαντική για τα κορίτσια. Σημαντικοί προβλεπτικοί παράγοντες για τα αγόρια αποτελούν επίσης η αθλητική τους ικανότητα και η ηλικία. Σε αντίθεση με την βιβλιογραφία δεν βρέθηκε διαφορά μεταξύ των δύο φύλων σχετικά με τη δυσαρέσκεια για το σώμα.

48.8

Παραγωγή αορίστου από ασθενείς με νόσο του Alzheimer

Κωνσταντινοπούλου Πολυξένη

Πανεπιστήμιο Essex

Πρόσφατες μελέτες δείχνουν πως ασθενείς με νόσο του Alzheimer (NA) έχουν καλύτερη επίδοση στην παραγωγή ομαλών υπαρκτών ρημάτων και ψευδορημάτων παρά στην παραγωγή ανώμαλων (Ullman et al., 1997). Η παρούσα έρευνα μελετά την παραγωγή του αορίστου από ελληνόφωνους ασθενείς με NA. Εξετάστηκαν 9 ασθενείς με NA και μια ομάδα ελέγχου με 9 υγιείς ενήλικες που εξισώθηκαν με τους ασθενείς στην ηλικία, στο φύλο και στο μορφωτικό επίπεδο. Οι ασθενείς διαχωρίστηκαν σε δύο ομάδες ανάλογα με τη βαρύτητα της νόσου (ήπια, μέτρια). Οι συμμετέχοντες εξετάστηκαν στην παραγωγή αορίστου σιγματικών (=ομαλών) και μη σιγματικών (=ανώμαλων) υπαρκτών ρημάτων και ψευδορημάτων. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι ασθενείς με ήπια NA είχαν υψηλές επιδόσεις στα υπαρκτά ρήματα όπως και η ομάδα ελέγχου. Αντίθετα, οι ασθενείς με μέτρια NA είχαν χαμηλότερη επίδοση από την ομάδα με ήπια νόσο και την ομάδα ελέγχου. Τα αποτελέσματα για τα ψευδορήματα έδειξαν πως τόσο οι ασθενείς όσο και η ομάδα ελέγχου υπεργενίκευαν το σιγματικό τύπο. Υποστηρίζουμε πως τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν πως οι ασθενείς με NA δεν παρουσιάζουν ελλείμματα στο μορφολογικό κανόνα για τον σχηματισμό του σιγματικού αορίστου. Επιπλέον, συζητούμε τις θεωρητικές συνέπειες των αποτελεσμάτων αυτών για τα μοντέλα που αφορούν την παραγωγή του αορίστου (Ullman et al., 1997; Joannis & Seidenberg, 1999).

48.9

Η επίδραση της αισθητικής αγωγής στην εξωτερική εμφάνιση και ελκυστικότητα των γυναικών

Κωνσταντουδάκη Ευθαλία, Κιθαρίδου Παναγιώτα,
Λασκαρίδης Στέφανος, Μεγακλή Θεογνωσία

ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης

Σκοπός της μελέτης ήταν η εξέταση της επίδρασης της αισθητικής αγωγής μακιγιάζ στην εξωτερική γυναικεία εμφάνιση και ο βαθμός διαφοροποίησης της ελκυστικότητας τους από τρίτους τυχαίους κριτές. Το δείγμα αποτέλεσαν 19 νεαρές γυναίκες, που δέχτηκαν την αγωγή, οι οποίες φωτογραφήθηκαν αρχικά χωρίς μακιγιάζ και στη συνέχεια με ολοκληρωμένο μακιγιάζ προσώπου. Οι φωτογραφίες χωρίστηκαν σε 19 σετ των δύο φωτογραφιών, που αντιστοιχούσαν στην καθεμία που δέχτηκε μακιγιάζ. Ζητήθηκε από 80 εθελοντές, άνδρες και γυναίκες να αξιολογήσουν τη βελτίωση που προσέφερε το μακιγιάζ στα επιμέρους χαρακτηριστικά (μάτια, χείλη, παρειές) και στο σύνολο του προσώπου και να εκτιμήσουν ποιο από τα χαρακτηριστικά συνέβαλε στην ανάδειξη της ελκυστικότητας τους. Κατά την αξιολόγηση των φωτογραφιών φάνηκε πως το μακιγιάζ φρυδιών, ματιών και παρειών παρείχαν μεγάλη

βελτίωση στην εμφάνιση του προσώπου, όμως σε ελάχιστες περιπτώσεις κρίθηκαν ως άριστα. Ικανοποιητική, αλλά όχι εξίσου σημαντική βελτίωση, προσέφεραν το ολοκληρωμένο μακιγιάζ και η βάση make up, ενώ το μακιγιάζ χειλιών είχε πολύ χαμηλή συνεισφορά. Το μακιγιάζ ματιών συνέβαλε θετικότερα στην ελκυστικότητα του προσώπου για το γυναικείο φύλο ενώ το αντρικό θεώρησε ότι το ολοκληρωμένο μακιγιάζ διαφοροποίησε τη γυναικεία ελκυστικότητα. Συμπερασματικά υπήρξε βελτίωση της εξωτερικής εμφάνισης, μη στατιστικά σημαντική, με τη χρήση της αισθητικής αγωγής μακιγιάζ, η οποία δεν αποδεικνύει τη γυναικεία ελκυστικότητα.

48.10

Πώς βλέπουν οι μαθητές ΣΤ' Δημοτικού και οι πρωτοετείς φοιτητές τη δημοκρατία και τις μαθητικές εκλογές;

Λέντα Βασιλική, Τσιτούρα Σωτηρία,
Χορταρίδη Γιωργία-Λαμπρινή, Βλειώρας Γεώργιος

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008 κατέστησαν έντονο τον προβληματισμό ότι οι νέοι σήμερα επιλέγουν δραματικούς τρόπους για να εκφράζουν τις απόψεις τους αντί να συμμετέχουν στη θεσμοθετημένη πολιτική ζωή του τόπου. Η εργασία αυτή διερευνά τις απόψεις ατόμων για τις σχολικές εκλογές (ως παράδειγμα δημοκρατικού θεσμού) και τη δημοκρατία. Μελετήθηκαν δύο ηλικιακές ομάδες, που διαφέρουν μεταξύ τους τόσο ως προς τη γνωστική τους ανάπτυξη όσο και ως προς την τριβή τους με τους δημοκρατικούς θεσμούς: μαθητές ΣΤ' Δημοτικού και πρωτοετείς φοιτητές. Συμμετείχαν 20 μαθητές της ΣΤ' τάξης Δημοτικού (11 κορίτσια) και 20 πρωτοετείς φοιτητές (8 φοιτήτριες). Υπό μορφή ημιδομημένης συνέντευξης, ρωτήσαμε τους συμμετέχοντες πώς αντιλαμβάνονται τη δημοκρατία, τις σχολικές εκλογές και τη μεταξύ τους σχέση. Οι απαντήσεις οργάνωθηκαν σε κατηγορίες ανάλογα με την ηλικία. Οι σημαντικότερες διαφορές παρατηρήθηκαν ως προς τα θέματα που πραγματεύτηκαν τα άτομα στις απαντήσεις τους. Για παράδειγμα, ενώ οι μαθητές ορίζουν τη δημοκρατία ως «ένα πολίτευμα», οι φοιτητές την ορίζουν ως «ένα ιδεατό πολίτευμα που δεν εφαρμόζεται στην πράξη.» Διαφορές παρατηρήθηκαν και ως προς τις συχνότητες εμφάνισης των απαντήσεων στις δύο ομάδες. Για παράδειγμα, οι περισσότεροι μαθητές δήλωσαν ότι δεν ξέρουν αν οι σχολικές προετοιμάζουν τα άτομα για τις βουλευτικές εκλογές ενώ οι περισσότεροι φοιτητές απάντησαν ότι τα προετοιμάζουν. Φαίνεται ότι καθώς τα άτομα μεγαλώνουν αποκτούν μια πιο κριτική στάση απέναντι στη δημοκρατία και τους θεσμούς της. Θα είχε ενδιαφέρον να δούμε τι συμβαίνει όταν τα άτομα αναλαμβάνουν πλήρως ρόλους ενηλίκων.

48.11

Αντιλήψεις και προβλήματα μητέρων που έχουν παιδιά με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές

Μανιαδάκη Κατερίνα, Θεοδοσίου Χρίστος, Γκαραβέλλα Δέσποινα,
Δουβάρα Ευγενία, Κωνσταντοπούλου Θεοδότη

ΑΤΕΙ Αθηνών

Οι Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές (ΔΑΔ) χαρακτηρίζονται από σοβαρά ελλείμματα σε πολλούς τομείς της ανάπτυξης και έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο ίδιο το άτομο αλλά και στα μέλη της οικογένειάς του. Οι στάσεις των γονέων των παιδιών αυτών απέναντι στη διαταραχή, ο τρόπος που θα διαχειριστούν τα συναισθήματά τους μετά την ανακοίνωση της διάγνωσης και οι επιλογές τους για την αντιμετώπιση του προβλήματος διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο

στην εξέλιξη του παιδιού και της οικογένειάς του. Η παρούσα έρευνα στοχεύει στη διερεύνηση των στάσεων και των αντιλήψεων μητέρων που έχουν παιδιά με ΔΑΔ, σχετικά με τη φύση και τη σοβαρότητα της διαταραχής, την επίδρασή της στην οικογενειακή ζωή και την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος που παρακολουθεί το παιδί. Επιπλέον, εξετάζεται η αίσθηση αυτο-αποτελεσματικότητας των μητέρων στην αντιμετώπιση των δυσκολιών του παιδιού. Για τους σκοπούς της έρευνας κατασκευάστηκε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο 30 ερωτήσεων και χορηγήθηκε σε 30 μητέρες παιδιών ηλικίας 7 - 15 ετών, που φοιτούσαν σε δημόσια ειδικά σχολεία της Αττικής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι μισές μητέρες αξιολογούν ως μέτριας σοβαρότητας το πρόβλημα του παιδιού και αναμένουν αισθητή βελτίωση των συμπτωμάτων του. Η ΔΑΔ στο παιδί συνδέεται συχνά με τη βίωση αρνητικών συναισθημάτων από τις μητέρες και την εκδήλωση προβλημάτων συμπεριφοράς στα αδέρφια. Επιπλέον, οι μισές μητέρες δηλώνουν ότι δυσκολεύονται σημαντικά να ελέγξουν τη συμπεριφορά του παιδιού στο σπίτι και επισημαίνουν την ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος για τα παιδιά με ΔΑΔ. Στη βάση των συμπερασμάτων αυτών, γίνονται προτάσεις για το πλαίσιο στήριξης που απαιτείται στις περιπτώσεις των οικογενειών όπου υπάρχει παιδί με ΔΑΔ.

48.12

**Αλλαγές στον τύπο οικογένειας και
συνέπειες που προκύπτουν.
Η συμβολή της εκπαίδευσης και
της συμβουλευτικής γονέων**

Μπρούμου Γερασιμούλα

Οι κοινωνικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών επέφεραν σημαντικές αλλαγές γενικότερα στην οικογένεια ως βασικό κοινωνικό θεσμό, και ειδικότερα, στη μορφή της οικογένειας. Η σύγχρονη οικογένεια εμφανίζεται με πολλές και διαφορετικές μορφές (πυρηνική, μονογονική, ανασυσταμένη, ομόφυλη), χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι έχει επέλθει η διάλυση της οικογένειας και η κατάρρευση όλων των οικογενειακών αξιών. Επιπρόσθετα, η βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι δεν είναι ο τύπος της οικογένειας αυτός κάθε αυτός που δημιουργεί προβλήματα στα παιδιά αλλά ο τρόπος με τον οποίο οι ενήλικες διαχειρίζονται συναισθηματικά τις διάφορες συνθήκες, καθώς και άλλα πρακτικά ή οικονομικά ζητήματα που προκύπτουν, παράλληλα με τη διαμόρφωση της νέας οικογένειας. Στόχος της παρουσίασης είναι να εξετάσει: (α) τις επιπτώσεις που οι μεταβολές στο θεσμό της οικογένειας επιφέρουν στην ψυχολογική ανάπτυξη των παιδιών, και (β) τον ρόλο της εκπαίδευσης και συμβουλευτικής γονέων στην πρόληψη και αντιμετώπιση των επιπτώσεων αυτών. Γίνεται αναφορά στις βασικές μεταβολές που υπέστη η ελληνική οικογένεια κατά τη μετάβασή της από την παραδοσιακή στην πυρηνική της μορφή συγκριτικά με την οικογένεια άλλων χωρών, καθώς επίσης και στις επιπτώσεις από τις αλλαγές στον θεσμό της οικογένειας στην ψυχολογική ανάπτυξη και στην εν γένει συμπεριφορά των παιδιών. Τελειώνοντας επιχειρείται να αναδειχθεί η σημασία της συμβουλευτικής γονέων, στο πλαίσιο των Σχολών Γονέων, στην πρόληψη και αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνδέονται με τις αλλαγές στο θεσμό της οικογένειας.

48.13

Η ατομική εμπειρία προσχολικής συμπληρωματικής φροντίδας ως παράγοντας διαμόρφωσης των στάσεων των νέων Ελληνίδων προς την προσχολική συμπληρωματική φροντίδα και τη γυναικεία απασχόληση

Νικολάου Λοϊζος, Φακίνος Μιχάλης

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση της ατομικής εμπειρίας προσχολικής συμπληρωματικής φροντίδας ως παράγοντα διαμόρφωσης των στάσεων των νέων Ελληνίδων προς την προσχολική συμπληρωματική φροντίδα και τη γυναικεία απασχόληση. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 316 νέες γυναίκες ηλικίας 18 έως 25 ετών, εν δυνάμει μελλοντικές μητέρες, φοιτήτριες σε τρία τμήματα του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Ως γεγονός, η ατομική εμπειρία σε προσχολική συμπληρωματική φροντίδα δεν φάνηκε να διαμορφώνει θετικότερη στάση προς την προσχολική συμπληρωματική φροντίδα ή τη γυναικεία απασχόληση ενώ ο αυξημένος χρόνος παραμονής σε προσχολική συμπληρωματική φροντίδα σχετίστηκε με τη διαμόρφωση θετικότερης στάσης, τόσο απέναντι στην προσχολική συμπληρωματική φροντίδα όσο και απέναντι στη γυναικεία απασχόληση. Ακόμη, παρατηρήθηκε ότι οι ερευνώμενες με ατομική εμπειρία στην ημερήσια φροντίδα ήταν πιο δεκτικές στην επιλογή να τοποθετήσουν το παιδί τους σε κάποιο πλαίσιο προσχολικής συμπληρωματικής φροντίδας μελλοντικά ενώ η ιδιοσυγκρασία και προσωπικότητα του παιδιού και οι απόψεις των ερευνώμενων για την παιδική φροντίδα και ανάπτυξη, φάνηκε να είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες επιρροής στην απόφαση της μελλοντικής μητέρας για την τοποθέτηση του παιδιού της σε κάποιο πλαίσιο προσχολικής συμπληρωματικής φροντίδας. Τέλος, οι εργαζόμενες φοιτήτριες δήλωσαν θετικότερη στάση προς τη γυναικεία απασχόληση, όχι, όμως, και προς την προσχολική συμπληρωματική φροντίδα. Τα παραπάνω ευρήματα συγκρίνονται με αυτά συναφών ερευνών από τη διεθνή βιβλιογραφία, ερμηνεύονται σε σχέση με το κοινωνικο-οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο της Ελλάδας, και γίνονται προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

48.14

Εκφοβισμός στο σχολείο και εφηβεία: Η γνώση του εαυτού, η αποδοχή του και η συμπόρευση με τον άλλο μέσα από εκπαιδευτικές παρεμβατικές δράσεις

Παναγιωτάκη Μαρία

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Νομού Ηρακλείου

Σκοπός της εργασίας είναι η παρουσίαση των παρεμβατικών δράσεων και των βιωματικών τεχνικών που πραγματοποιήθηκαν κατά την τριετία 2005-8 από το Γραφείο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού του Γενικού Λυκείου Κρουσώνα Ηρακλείου με στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας, μέσω της ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης των εφήβων μαθητών και της ενδυνάμωσης της ενσυναίσθησής τους. Σε χώρους όπου η μυθολογία της ψευτοπαλληκαροσύνης αναγνωρίζεται ως καθημερινή πρακτική, οι έφηβοι σηκώνουν παντιέρα και προτείνουν μια αλλιώςτική θέαση του κόσμου: μέσα από τη γνώση του εαυτού, την αποδοχή του και την συμπόρευση με τον άλλο. Για την υλοποίηση των δράσεων εφαρμόστηκαν μέθοδοι βιωματικής προσέγγισης και χρησιμοποιήθηκε υλικό το οποίο αποτέλεσε αφορμή για ποικίλες δράσεις. Στο πλαίσιο του προγράμματος οι μαθητές οργάνωσαν θεατρική παράσταση, έγραψαν ιστορίες, συζήτησαν, δημιούργησαν ένα video ενάντια στον σχολικό εκφοβισμό, πραγματοποίησαν σε ημερίδες ανοιχτό διάλογο με τους γονείς και συμμετείχαν σε τεχνικές δραματοποίησης, ψυχοδράματος καθώς και σε παιχνίδια ρόλων. Στις δράσεις έλαβαν μέρος 165 μαθητές και μαθήτριες (51,59,55) 14-16 ετών. Ο

αυτοσχεδιασμός, τα βιωματικά εργαστήρια, οι συνομιλίες και η θεατρική δημιουργία έγιναν κανάλια επικοινωνίας και δρόμοι ανάπτυξης, ενδυναμώνοντας τις συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών. Αυτή η διαφοροποιημένη θέαση των εφήβων όπου προτάσσονται ο εμπλουτισμός του εαυτού και των σχέσεων με τους άλλους καθώς και η κριτική και δημιουργική σκέψη τούς βοήθησε στην ανάπτυξη δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων αλλά και στη συγκρότηση μιας ισχυρής ταυτότητας. Ιδιαίτερα σημαντικό αυτό το στοιχείο στο συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο που, αν δεν νομιμοποιεί, τουλάχιστον «ανέχεται» στους κόλπους του φαινόμενα εκφοβισμού, στο όνομα μιας αδιαμφισβήτητης κριτικής αντρεισούνης.

48.15

**Συμπλήρωση ερωτηματολογίων από τον εκπαιδευτικό
ή τηλεφωνική συνέντευξη μαζί του,
είναι ο πιο αξιόπιστος τρόπος συλλογής πληροφοριών
για τη συμπτωματολογία ΔΕΠ-Υ στο πλαίσιο του σχολείου;**

Σέμκου Αντωνία, Κερανοπούλου Γλυκερία, Ιωαννίδη Μαίρη,
Αθανασοπούλου Ευαγγελινή, Μπέκα Αναστασία

Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Παπανικολάου»

Η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής – Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ) είναι μια από τις συχνότερες διαταραχές των παιδιών σχολικής ηλικίας. Η αξιολόγηση της βασίζεται σε αναφορές από πολλαπλές πηγές πληροφόρησης, όπως γονείς, παιδί-έφηβος και εκπαιδευτικός, καθώς η διάγνωση της προϋποθέτει την εμφάνιση των συμπτωμάτων σε διαφορετικά πλαίσια. Στα πλαίσια της διεπιστημονικής διαγνωστικής και θεραπευτικής προσέγγισης, που ακολουθείται στο Ιατρείο Υπερκινητικότητας του «Γ. Παπανικολάου», τα ερωτηματολόγια Achenbach και η Κλίμακα Αξιολόγησης της ΔΕΠ-Υ των DuPaul et al. (1998) για τους εκπαιδευτικούς, σταθμισμένα και προσαρμοσμένα για ελληνικό πληθυσμό, συμπληρώνονται, έπειτα από τη σύμφωνη γνώμη και άδεια των γονέων, μετά την πρώτη διαγνωστική συνεδρία λήψης του ιστορικού. Παράλληλα, λαμβάνονται πληροφορίες για το γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό προφίλ του παιδιού στο πλαίσιο της σχολικής τάξης, τηλεφωνικά από τον εκπαιδευτικό με μορφή ημιδομημένης συνέντευξης. Μεταξύ των πληροφοριών που συλλέγονται από την ίδια αυτή πηγή (εκπαιδευτικός) αλλά με διαφορετικό τρόπο (ερωτηματολόγια, τηλεφωνική συνέντευξη) παρατηρούνται πολλές φορές διαφορές και αποκλίσεις στο είδος και τον βαθμό των δυσκολιών που καταγράφονται για το ίδιο παιδί, το ίδιο χρονικό διάστημα. Η διερεύνηση αυτών των διαφορών είναι ο στόχος της παρούσας εργασίας και ο σχολιασμός των αποτελεσμάτων γίνεται υπό το πρίσμα της βέλτιστης αξιοποίησης των πληροφοριών που προέρχονται από το σχολείο, αξιολογώντας τον πιο αξιόπιστο τρόπο (ερωτηματολόγια, τηλεφωνική συνέντευξη) σε σχέση με την τελική διάγνωση. Το δείγμα αποτελείται από 120 περιπτώσεις παιδιών που εξετάστηκαν στο Ιατρείο ΔΕΠ-Υ για διερεύνηση ακολουθώντας την παραπάνω διαδικασία.

48.16

Άγχος και κατάθλιψη κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης

Σταματίου Ευτυχία, Παπαληγούρα Ζαΐρα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η εγκυμοσύνη είναι μια περίοδος κοινωνικής, ψυχολογικής και βιολογικής αλλαγής στις ζωές των γυναικών, την οποία οι περισσότερες περιγράφουν ως μια φάση θετικής ψυχικής υγείας. Αποτελεί όμως και μια διαδικασία ανάπτυξης κατά τη διάρκεια της οποίας οι γυναίκες έρχονται αντιμέτωπες με τις απαιτήσεις του νέου τους ρόλου ενώ παράλληλα έχουν την ευκαιρία να

επεξεργαστούν πλήθος συναισθημάτων συχνά αντιφατικών. Η διεργασία των συναισθημάτων αυτών θα καθορίζει το πως οι γυναίκες βλέπουν τον εαυτό τους, το αγέννητο παιδί τους και τη σχέση τους με αυτό. Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιάσει τα προβλήματα διάθεσης, όπως η κατάθλιψη και το άγχος, τα οποία μπορεί να ξεκινήσουν ήδη από την εγκυμοσύνη με σοβαρές και διαρκείς επιδράσεις στη σωματική υγεία, την ψυχική υγεία και ανάπτυξη των παιδιών, με δυσκολίες στην προσαρμογή στη μητρότητα και τη σχέση της μητέρας με το παιδί της. Τα παραπάνω ζητήματα θα αναλυθούν και θα προβληθούν: Οι συνθήκες που συνδέονται με την εμφάνιση των διαταραχών κατάθλιψης και άγχους, όπως αυτές προκύπτουν από την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Οι συνέπειες της εμφάνισης των διαταραχών διάθεσης στη διάρκεια της κύησης (στις μητέρες, την οικογένεια, το παιδί κτλ). Η συζήτηση αυτή γίνεται με έναυσμα: α) την ανάγκη για συνδυαστική, συστηματική και διαχρονική μελέτη της συναισθηματικής και ψυχολογικής κατάστασης των γυναικών στη διάρκεια της κύησης, και β) την ανάγκη για κατάλληλη ενημέρωση του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού με απώτερο στόχο τον σχεδιασμό προγραμμάτων πρόληψης και αντιμετώπισης σε συνεργασία με τους ειδικούς ψυχικής υγείας.

48.17

Εφαρμογή συστημικού μοντέλου για την κατανόηση της ψυχοπαθολογίας των εφήβων

Χρίστου Έφη, Φάντης Κώστας, Άσπρου Έλενα, Δημητρίου Ανδρέας,
Παντελή Κριστίνα, Θεοφάνους Βάσω

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στην παρούσα μελέτη, διερευνήθηκε πώς το κοινωνικό πλαίσιο σχετίζεται με τους διαφορετικούς τύπους εφηβικής ψυχοπαθολογίας με βάση τη συστημική προσέγγιση. Συγκεκριμένα διερευνήθηκε πώς οι αυτο-αναφορές των εφήβων για τη σύνδεση και υποστήριξη που νιώθουν και λαμβάνουν από την οικογένεια, το σχολείο και τους φίλους σχετίζεται με ψυχοπαθολογικά προβλήματα. Τα ψυχοπαθολογικά προβλήματα που διερευνήθηκαν ήταν η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ), η Εναντιωματική-Προκλητική Διαταραχή (ΕΠΔ), η Διαταραχή Διαγωγής (ΔΔ), η Γενικευμένη Αγχώδης Διαταραχή (ΓΑΔ) και η Κατάθλιψη (Κ). Οι συμμετέχοντες ήταν 2.162 Ελληνοκύπριοι έφηβοι ηλικίας 12 μέχρι 18 ετών (Μ.Ο.= 14.63, 50,6% κορίτσια). Ιεραρχικές γραμμικές παλινδρομήσεις έδειξαν πώς οι έφηβοι που ανέφεραν υψηλά επίπεδα σύνδεσης με την οικογένεια τους είχαν λιγότερες πιθανότητες να αναπτύξουν τα ψυχοπαθολογικά προβλήματα που εξετάστηκαν. Παρομοίως, υψηλά επίπεδα σύνδεσης με το σχολείο σχετίζονται με λιγότερα συμπτώματα ΔΕΠ-Υ, ΕΠΔ, ΔΔ και Κ. Αντίθετα, οι έφηβοι με υψηλότερα επίπεδα σύνδεσης με φίλους ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα ΔΕΠ-Υ, ΕΠΔ, ΔΔ και χαμηλότερα επίπεδα συμπτωμάτων κατάθλιψης. Επιπρόσθετα, εξετάστηκε πώς πιθανές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών πλαισίων καθορίζουν την ανάπτυξη ψυχοπαθολογικών προβλημάτων. Τα αποτελέσματα έδειξαν πώς οι έφηβοι που αναφέρουν χαμηλά επίπεδα σύνδεσης με οικογένεια και υψηλά επίπεδα σύνδεσης με φίλους ήταν η ίδια ομάδα εφήβων που είχαν υψηλότερο ρίσκο για ΔΔ. Ανεξάρτητα από την εμπλοκή με συνομήλικους (χαμηλή, μέτρια, υψηλή), οι έφηβοι που ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα οικογενειακής υποστήριξης φάνηκε να έχουν χαμηλότερα επίπεδα συμπτωμάτων ΔΔ. Οι ερμηνείες και η σημαντικότητα αυτών των ευρημάτων θα συζητηθούν.

Παιδεία για τον Αναπτυσσόμενο Νου: Αρχές για μια γενική θεωρία

Προσκεκλημένη ομιλία

Δημητρίου Ανδρέας

Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου

Στην ανακοίνωση θα περιγραφεί πρώτα η γενική αρχιτεκτονική του ανθρώπινου νου όπως υποδηλώνεται από τη γνωστική, τη ψυχομετρική και την νευροεπιστημονική έρευνα. Η βασική πρόταση είναι ότι ο νους περιλαμβάνει μια σειρά εξειδικευμένων συστημάτων επεξεργασίας πληροφοριών, ένα σύστημα εργασίας και αναπαράστασης πεπερασμένου δυναμικού, ένα σύστημα ενσυνειδησίας και αυτοελέγχου και ένα σύστημα διασύνδεσης της πληροφορίας. Η αλληλεπίδραση των συστημάτων αυτών επιτρέπει τον εκτελεστικό έλεγχο, τη λύση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων. Διάφορες απόψεις της γενικής ευφυΐας, όπως είναι το ψυχομετρικό g ή η ρέουσα νοημοσύνη αντανakλούν την αλληλεπίδραση αυτή.

Η σχέση των συστημάτων είναι δυναμική και πολυεπίπεδη και μεταβάλλεται με την ηλικία. Στην πραγματικότητα η ανάπτυξη σε όλα τα συστήματα είναι προϊόν αυτής της αλληλεπίδρασης. Τα στάδια της γνωστικής ανάπτυξης που περιέγραψαν πολλοί, όπως ο Piaget, δεν εκφράζουν παρά συγκεκριμένα επίπεδα ισορροπίας στη σχέση αυτών των συστημάτων κατά τις διαφορετικές ηλικίες. Οι μεταβολές στην ισορροπία αυτή οδηγούν σε ορόσημα που διαφοροποιούν ποιοτικά τη γενική στάση στην κατανόηση του κόσμου αλλά και το είδος των προβλημάτων που μπορούν να λυθούν.

Η εκπαίδευση πρέπει να συντονιστεί με την πραγματικότητα αυτή. Καταρχήν, θα παρουσιαστούν ευρήματα που δείχνουν τη σχέση της σχολικής επίδοσης με όλα τα πιο πάνω συστήματα. Η εκπαίδευση πρέπει να αναπτύξει προγράμματα και μεθόδους εκπαίδευσης που απευθύνονται άμεσα στα διάφορα συστήματα και στις σχέσεις τους. Πρέπει επίσης να διαφοροποιήσει μεθόδους και αντικείμενα διδασκαλίας ανάλογα με το κυρίαρχο νοητικό ορόσημο της κάθε ηλικίας. Θα διατυπωθούν προτάσεις για προγράμματα και δράσεις και θα συζητηθούν τα πρακτικά προβλήματα εφαρμογής και πολιτικής που ανακύπτουν.

Ψοιχοκοινωνικές διαστάσεις της Εξελικτικής Ψυχολογίας σε άτομα και ομάδες

Συμπόσιο

Πρόεδρος και συζητήτρια: Ρήγα Αναστασία-Βαλεντίνη
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Περίληψη Συμποσίου

Το παρόν συμπόσιο στοχεύει στην παρουσίαση και στον σχολιασμό θεωρητικών και ερευνητικών δεδομένων κοινωνιοψυχολογικών προσεγγίσεων, που συνδέονται με την προβληματική της εξελικτικής, όπως αντιλήψεις των παιδιών σχολικής ηλικίας για τις νέες τεχνολογίες, τις κοινωνικές αναπαραστάσεις των νέων για την ομοφυλοφιλία, την ανάλυση της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας καθώς και ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις για άτομα με προβλήματα υγείας, παραδείγματος χάριν, νεφροπάθειες, εγκεφαλική παράλυση κ.ά.

50.1

Νέες τεχνολογίες και σχολικό περιβάλλον: η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών από παιδιά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Παναγιωτακοπούλου Ιωάννα-Σταματίνα

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στην παρουσίαση αυτή εξετάζεται η κοινωνική και εκπαιδευτική επίδραση των ηλεκτρονικών υπολογιστών στην εκπαίδευση των παιδιών. Σκοπός της έρευνας είναι να μελετήσει τη σχέση μεταξύ μαθητών και των δύο φύλων και των Η/Υ καθώς επίσης και τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται. Το δείγμα περιλαμβάνει 329 μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ηλικίας 10 - 12 ετών. Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ενός δομημένου και σταθμισμένου ερωτηματολογίου για τις ανάγκες της έρευνας, η οποία διεξήχθη κατά την περίοδο Ιουνίου - Ιουλίου του 2009 στην περιοχή της πρωτεύουσας. Τα κύρια αποτελέσματα της έρευνας είναι τα εξής: Η πρόσβαση στους Η/Υ είναι περιορισμένη και ανεπαρκής όσον αφορά τη χρήση τους για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Τα παιδιά ηλικίας 10 - 12 ετών χρησιμοποιούν τους Η/Υ συνήθως για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με σχολικές εργασίες. Επίσης εξετάστηκαν τυχόν διαφοροποιήσεις μεταξύ των δυο φύλων, τα αγόρια αποτελούν την πλειονότητα στη συστηματική χρήση του υπολογιστή κυρίως για θέματα ψυχαγωγίας. Γενικότερα τα παιδιά χρησιμοποιούν τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές περισσότερο ως μέσο ψυχαγωγίας και λιγότερο για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Αναπαραστάσεις των νέων για τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις: Απόρριψη/Αποδοχή από το κοινωνικό περιβάλλον

Ρήγα Αναστασία-Βαλεντίνη, Παπά Εμμανουέλα

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σκοπός της έρευνας αποτελούν οι αντιλήψεις των νέων ηλικίας 20-30 ετών για την ομοφυλοφιλία. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τα έτη 2005-2008 σε 360 άτομα νεαρής ηλικίας και των δυο φύλων, στα οποία χορηγήθηκαν ερωτηματολόγια κλειστού τύπου. Τα αποτελέσματα φανερώνουν μια τάση των νέων της μελέτης μας να αναφέρονται πιο πολύ στην αποδοχή των ομοφυλοφίλων ως μέλη της παρέας τους και όχι στην αποστροφή τους γι' αυτούς. Οι γυναίκες της έρευνας τείνουν ορισμένες φορές να προτιμούν ένα ομοφυλόφιλο άτομο για φίλο αντί ένα ετεροφυλόφιλο, καθώς σύμφωνα με αυτές τα ομοφυλόφιλα άτομα είναι πιο ευαίσθητα, σταθερά στα συναισθήματα τους και καλόγουστα. Επίσης πολλοί νέοι αναφέρονται στις ομοφυλοφιλικές σχέσεις θεωρητικά μόνο σε θέματα φιλίας κάτι που δεν υποστηρίζουν ποτέ στην πράξη, όπως αποδεικνύεται και από την ποιοτική μελέτη ομοφυλοφιλικών ατόμων. Απεναντίας, δεν επιθυμούν να δημιουργούν σχέσεις και φιλίες και δύσκολα τους αποδέχονται ως μέλη της οικογένειας, αποτελέσματα τα οποία αποδεικνύουν ότι η ομοφυλοφιλία είναι ακόμη ένα ταμπού στην Ελλάδα και η αποδοχή των ομοφυλοφίλων είναι επιφανειακή.

Η συμβολή της κοινωνιοψυχολογικής προσέγγισης στην Εξελικτική Ψυχολογία: Ερευνητικά δεδομένα και προοπτικές

Γκέκα Μαρία

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο την ανάδειξη της ουσιαστικής συμβολής των θεωρητικών και ερευνητικών μοντέλων της Κοινωνικής Ψυχολογίας στη μελέτη των φαινομένων που αφορούν την Εξελικτική Ψυχολογία. Βασικές θεωρητικές κοινωνιοψυχολογικές προσεγγίσεις της όπως η θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, της κοινωνικής ταυτότητας, των στερεοτύπων παρουσιάζονται και συνδέονται με τη προβληματική της Εξελικτικής Ψυχολογίας. Συγκεκριμένα ερευνητικά δεδομένα μελετών σε παιδιά ηλικίας από 4 έως 12 ετών αναδεικνύουν την εξαιρετική συμβολή της κοινωνιοψυχολογικής προσέγγισης στην ερμηνεία πολύπλοκων ψυχολογικών φαινομένων κατά την παιδική ηλικία. Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της παρούσας ανακοίνωσης θα αποτελέσουν αφορμή για περαιτέρω συζήτηση και εμβάθυνση στα πλαίσια του συμποσίου.

50.4

Ο ρόλος της ηλικίας στην προσαρμογή του ατόμου στη χρόνια ανίατη ασθένεια. Περίπτωση της χρόνιας νεφρικής ανεπάρκειας τελικού σταδίου

Μπρουχάτσκα Ελίνα, Ρήγα Αναστασία-Βαλεντίνη

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η αντίδραση του ατόμου στη σωματική του δυσλειτουργία έχει άμεση σχέση με την ηλικία και την αναπτυξιακή φάση στην οποία βρίσκεται. Στη μέση ή γεροντική ηλικία η σωματική δυσλειτουργία αντιμετωπίζεται σχετικά καλύτερα, γιατί το άτομο έχει ήδη συνειδητοποιήσει την έννοια της απώλειας και έχει έρθει σε επαφή με σημαντικές προσωπικές απώλειες και ματαιώσεις, ενώ σε νεότερες ηλικίες η σωματική δυσλειτουργία μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες για την προσωπικότητα του ατόμου. Εκτός των οργανικών παραγόντων, στην αντίδραση και την προσαρμογή των ασθενών, συμβάλλουν σημαντικά οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για την υγεία και την ασθένεια και οι κοινωνικές προσδοκίες για το άτομο, σε διαφορετικές φάσεις της ανάπτυξής του.

Τα αποτελέσματα της παρουσιαζόμενης έρευνας δείχνουν ότι στις μεγαλύτερες ηλικίες υπάρχει καλύτερη προσαρμογή του ατόμου στις συνθήκες ανίατης ασθένειας, καθώς τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα δεν φαίνεται να βιώνουν την αίσθηση της διαφορετικότητας σε σύγκριση με τους άλλους- τους υγιείς- και δεν θεωρούν ότι οι άλλοι τους «βλέπουν» διαφορετικά μετά την έναρξη της χρόνιας νόσου. Αντιθέτως, η αίσθηση της διαφορετικότητας από τους άλλους και η θεώρηση της διαφορετικής αντιμετώπισης από τους άλλους εμφανίζεται πολύ πιο συχνά στις νεότερες ηλικίες. Συγχρόνως όμως, οι ασθενείς νεαρής και μέσης ηλικίας φαίνεται να διατηρούν πιο αισιόδοξη στάση προς το μέλλον, σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους ασθενείς που εμφανίζεται να δηλώνουν απαισιοδοξία για το μέλλον.

50.5

Αποτελέσματα από το πιλοτικό ερευνητικό πρόγραμμα Νευροψυχολογικής Αποκατάστασης Ατόμων με Εγκεφαλικές Βλάβες ηλικίας 15-25 ετών

Σαλεππσή Ευγγελία,
Κατάρμη Χρισταλένα

Σήμερα υπολογίζεται ότι το 5% του συνόλου των θανάτων σε προηγμένες κοινωνίες οφείλεται σε τραυματισμό του εγκεφάλου. Οι εγκεφαλικές κακώσεις αφορούν σε νεαρά άτομα ηλικίας 15-25 χρόνων. Στις Η.Π.Α. ετησίως καταγράφονται 180.000 θάνατοι από τραυματισμούς από τους οποίους οι 100.000 (60%) οφείλονται στο εγκεφαλικό τραύμα. Στη χώρα μας έξι άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους καθημερινά, κατά μέσο όρο, από τροχαία δυστυχήματα, με το 75% των θανάτων αυτών να οφείλεται σε βαριά κρανιοεγκεφαλική κάκωση. Από τους παραπάνω δείκτες διαφαίνεται ότι το τραύμα και ιδιαίτερος το εγκεφαλικό τραύμα αποτελεί διεθνώς σοβαρό πρόβλημα δημόσιας υγείας. Επίσης, ιδιαίτερα υψηλά είναι τα νούμερα των ατόμων τα οποία, λόγω της εγκεφαλικής βλάβης, δεν μπορούν να επανενταχθούν στην οικογένεια, εργασία και κοινωνία. Συγκεκριμένα υπολογίζεται ότι στην Αμερική αυτό αφορά σε πάνω από 3.200.000 άτομα ενώ στην Ευρώπη σε πάνω από 6.200.000. Ο αριθμός αυτός κάθε χρόνο αυξάνεται. Η αντιμετώπιση των εγκεφαλικών βλαβών πρέπει να γίνεται σε τρία συνεχόμενα στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι η άμεση και εντατική φροντίδα μέχρι τη σταθεροποίηση. Το δεύτερο, συμπεριλαμβάνει τις απαιτούμενες ιατρικές επεμβάσεις και παρακολούθηση -φαρμακευτική αγωγή και θεραπείες- για την επαναφορά της κινητικής λειτουργικότητας και της ομιλίας. Το τρίτο στάδιο αφορά συστηματικά και ολιστικά προγράμματα νευροψυχολογικής αποκατάστασης και προετοιμασίας για την επαγγελματική και κοινωνική επανένταξη.

Κατάκτηση της γραπτής γλώσσας

Θεματική ενότητα

51.1

Η ανάπτυξη της ορθογραφικής ικανότητας σύνθετων λέξεων σε σχέση με τη σημασιολογική τους κατανόηση σε μαθητές Δημοτικού Σχολείου

Τσεσμελή Στυλιανή, Κουτσελάκη Δέσποινα

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Σκοπός της μελέτης ήταν η αξιολόγηση της ικανότητας 103 (49 αγόρια, 54 κορίτσια) μαθητών Δημοτικού σχολείου (Α΄ - ΣΤ΄ τάξη) να γράφουν ορθογραφημένα σύνθετες λέξεις αλλά και να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό τους περιεχόμενο σε σχέση με τη μορφολογική τους δομή. Τα πειραματικά κριτήρια περιλάμβαναν την ορθογραφία (N=20) και τη σημασιολογική κατανόηση σύνθετων λέξεων (N=20), κατηγοριοποιημένων σε συγκεκριμένες (π.χ. κακοκαιρία) και αφηρημένες (π.χ. αντιλαμβάνομαι) λέξεις, καθώς επίσης και την ορθογραφία σύνθετων λέξεων και των συνθετικών τους (N=20). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανάπτυξη της ορθογραφικής γραφής σύνθετων λέξεων ακολουθεί βραδύτερους ρυθμούς σε σχέση με τη σημασιολογική τους κατανόηση και παραμένει σε χαμηλά επίπεδα ακόμη και στις τελευταίες τάξεις του δημοτικού σχολείου (60%). Η κατάκτηση όμως της ορθογραφικής δεξιότητας επηρεάζεται σοβαρά από τον παράγοντα της συγκεκριμένης ή αφηρημένης σημασίας των λέξεων. Ειδικότερα, η κατάκτηση της ορθογραφίας των συγκεκριμένων λέξεων ακολουθεί ραγδαίους ρυθμούς φτάνοντας σε υψηλά επίπεδα στις ανώτερες τάξεις (72%) και με επιδόσεις που αγγίζουν τα επίπεδα οροφής σε σχέση με τη σημασιολογική τους κατανόηση (96%) ενώ η κατάκτηση της ορθογραφίας των αφηρημένων λέξεων παραμένει χαμηλή (45%) και με ακόμη πιο αδύνατη τη σημασιολογική τους κατανόηση (35%). Τέλος, η ποιοτική ανάλυση αναφορικά με την ικανότητά τους να αντιλαμβάνονται τα μορφολογικά συστατικά των σύνθετων λέξεων έδειξε ότι η ετυμολογική ικανότητα των μαθητών είναι ήδη παρούσα από την Α΄ τάξη (14%), αλλά αναπτύσσεται αργά παραμένοντας σε χαμηλά επίπεδα στην ΣΤ΄ τάξη (35%). Τα αποτελέσματα αυτά είναι συμβατά με τη διεθνή βιβλιογραφία και αποτελούν σημαντικές γνωστικές προϋποθέσεις για την κατάρτιση διδακτικών προγραμμάτων για μαθητές τυπικής ανάπτυξης αλλά και μαθητές με δυσκολίες μάθησης.

51.2

Ποιοτικές και ποσοτικές διαστάσεις της μεταγνωστικής δραστηριότητας κατά την κατανόηση κειμένου στο Δημοτικό

Παρασκευά Βιολέττα, Δερμιτζάκη Ειρήνη

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ο στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να μελετηθούν ποιοτικές και ποσοτικές διαστάσεις της πραγματικής εφαρμογής μεταγνωστικών δεξιοτήτων από μαθητές Γ΄ Δημοτικού κατά την εμπλοκή τους σε έργα κατανόησης κειμένου. Οι συμμετέχοντες επιλέχθηκαν από ένα αρχικό δείγμα 127 μαθητών Γ΄ Δημοτικού που υποβλήθηκαν στην Ομαδική Δοκιμασία Αναγνωστικής Κατανόησης (ΟΔΑΚ). Από αυτούς επιλέχθηκαν 20 συνολικά μαθητές και μαθήτριες, 10 με την υψηλότερη και 10 με την χαμηλότερη επίδοση στην ΟΔΑΚ, οι οποίοι εξετάστηκαν ατομικά σε

μια δεύτερη δοκιμασία αναγνωστικής κατανόησης σχεδιασμένης για τους σκοπούς της έρευνας. Από την ατομική δοκιμασία επιλέχθηκαν 3 ασκήσεις κατανόησης, κατά τη λύση των οποίων μελετήθηκε η χρήση των ακόλουθων βασικών μεταγνωστικών δεξιοτήτων από κάθε μαθητή: σχεδιασμός της δράσης, αυτο-παρακολούθηση, αναγνώριση λαθών και αξιολόγηση της λύσης. Οι προσπάθειες του κάθε μαθητή βιντεοσκοπήθηκαν. Για τη συλλογή των ποιοτικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα έντυπο δομημένης παρατήρησης συμπεριφορών ενδεικτικών των παραπάνω μεταγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών. Το έντυπο αυτό συμπληρώθηκε για κάθε μαθητή από δύο ανεξάρτητους παρατηρητές βάσει βιντεοσκόπησης. Επίσης, για κάθε μαθητή πραγματοποιήθηκε καταγραφή του χρόνου σε δευτερόλεπτα κατά τον οποίο εφαρμόστηκε η κάθε μεταγνωστική δεξιότητα σε κάθε μια από τις εξεταζόμενες ασκήσεις κατανόησης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές με τις υψηλές επιδόσεις στην κατανόηση κειμένου υπερέιχαν σημαντικά ως προς τη συχνότητα και την ποιότητα εφαρμογής μεταγνωστικών δεξιοτήτων έναντι των μαθητών με χαμηλές επιδόσεις. Επιπλέον, οι μαθητές αυτοί αφιέρωναν περισσότερο χρόνο σε μεταγνωστική δραστηριότητα κατά τη λύση των ασκήσεων χωρίς όμως οι διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες να είναι στατιστικά σημαντικές. Και οι δύο ομάδες αφιέρωσαν συνολικά πολύ λίγο χρόνο στις μεταγνωστικές δραστηριότητες. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν στο ευρύτερο πλαίσιο της σημασίας του μεταγινώσκειν για τη μαθησιακή δραστηριότητα.

51.3

Η σχέση της εργαζόμενης μνήμης και της νοημοσύνης με την ανάγνωση, την ορθογραφία και την κατανόηση κειμένου σε παιδιά του Δημοτικού

Χρυσόχου Ελισάβετ¹, Μασούρα Ελβίρα², Σαμαρά Άννα³,
Alloway Tracy-Packiam⁴

¹Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας - Πανεπιστήμιο Μακεδονίας,
²Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ³University of Bangor,
⁴University of Sterling

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση της συμβολής της εργαζόμενης μνήμης (ΕΜ) και της νοημοσύνης σε γνωστικά έργα που τα παιδιά καλούνται να επιτελέσουν στο σχολείο. Συγκεκριμένα, μελετήσαμε τη σχέση της ΕΜ και της νοημοσύνης με την ανάγνωση, την ορθογραφία και την κατανόηση κειμένου με σκοπό να διερευνήσουμε αν οι σχέσεις αυτές διαφοροποιούνται στη διάρκεια των σχολικών χρόνων. Στην έρευνα πήραν μέρος παιδιά ηλικίας 9 έως 11 χρόνων, τα οποία αξιολογήθηκαν ως προς τη λεκτική και μη-λεκτική νοημοσύνη τους, την ανάγνωση, την ορθογραφία και την κατανόηση κειμένου. Η ΕΜ των παιδιών εκτιμήθηκε με έργα ανάκλησης λεκτικών, οπτικών και χωροταξικών πληροφοριών, καθώς και με έργα άμεσης επεξεργασίας και ταυτόχρονης συγκράτησης πληροφοριών. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν ότι η συμβολή της ΕΜ είναι περισσότερο καθοριστική από τη συμβολή της νοημοσύνης στα μικρότερα παιδιά, ενώ στα μεγαλύτερα η νοημοσύνη συμβάλει σημαντικότερα από την ΕΜ στις επιδόσεις των παιδιών στην ανάγνωση, στην ορθογραφία και στην κατανόηση κειμένου. Επίσης, βρέθηκε ότι η ΕΜ συνδέεται σημαντικότερα με την ανάγνωση, ενώ η νοημοσύνη με την κατανόηση κειμένου. Τα αποτελέσματα συναινούν με την άποψη ότι η ΕΜ αποτελεί σημαντικό γνωστικό μηχανισμό μόνο κατά τα αρχικά χρόνια της εκπαίδευσης και κυρίως για τη διαδικασία της ανάγνωσης.

**Μακροχρόνια προβλεπτική ικανότητα
της γρήγορης ονομασίας ερεθισμάτων
στην ανάγνωση, ορθογραφία και κατανόηση**

Φελλά Αργυρώ, Γεωργίου Γιώργος, Παπαδόπουλος Τιμόθεος, Parrila Rauno

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η παρούσα έρευνα εξετάζει πώς η γρήγορη ονομασία ερεθισμάτων, όταν μετρηθεί στη δεύτερα τάξη Δημοτικού προβλέπει τις επιδόσεις των παιδιών στην ανάγνωση, στην ορθογραφία και στην κατανόηση κειμένου στην τετάρτη και έκτη τάξη. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 68 ελληνόφωνα παιδιά τα οποία αξιολογήθηκαν σε τρεις χρονικές περιόδους σε έργα γρήγορης ονομασίας ερεθισμάτων, φωνημικής ενημερότητας, βραχύχρονης μνήμης και ορθογραφικής επίγνωσης. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τόσο η γρήγορη ονομασία αριθμών όσο και η γρήγορη ονομασία αντικειμένων μπορούν να προβλέψουν την ανάγνωση, ορθογραφία και κατανόηση κειμένου ακόμη και τέσσερα χρόνια μετά την αρχική μέτρηση και αφού ελεγχθεί στατιστικά η επίδραση των υπολοίπων μεταβλητών. Τα ευρήματα αυτά είναι σημαντικά καθώς υποδεικνύουν ότι μπορούμε από νωρίς να εντοπίσουμε παιδιά τα οποία δυνατόν να αντιμετωπίσουν προβλήματα στην ανάγνωση, ορθογραφία και κατανόηση κειμένου.

**Η συμβολή της περίληψης ως γνωστικής στρατηγικής
στη βελτίωση της κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου:
ένα πρόγραμμα παρέμβασης σε Έλληνες φοιτητές
στο μάθημα της Αγγλικής ως ξένη γλώσσα**

Ριζούλη Θεόκλεια, Πλατσίδου Μαρία

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να διερευνήσει την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης και συγκεκριμένα της διδασκαλίας της περίληψης στη βελτίωση της κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου στο μάθημα της Αγγλικής ως Ξένη Γλώσσα. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η γνωστική στρατηγική της περίληψης οδηγεί σε επεξεργασία του υλικού σε βάθος ενώ η ικανότητα της περιληπτικής απόδοσης του κειμένου θεωρείται σημαντική στο ακαδημαϊκό περιβάλλον. Κατά τη διάρκεια της έρευνας εφαρμόστηκε το κλασσικό πειραματικό σχέδιο των ερευνών παρέμβασης με μετρήσεις κατά τη διάρκεια της αρχικής και τελικής φάσης και μεταξύ των υποκειμένων ενώ στο πρόγραμμα παρέμβασης διάρκειας 8 ακαδημαϊκών δώρων συμμετείχαν φοιτητές τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Οι φοιτητές διδάχτηκαν τη στρατηγική της περίληψης σύμφωνα με το μοντέλο της άμεσης διδασκαλίας των στρατηγικών. Κατά την αρχική ανάλυση των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκε η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης καθώς η ομάδα που διδάχτηκε την περίληψη βελτιώθηκε σε όλες τις μεταβλητές μέτρησης της κατανόησης και του γραπτού λόγου και μάλιστα σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με την ομάδα ελέγχου και με την ομάδα που διδάχτηκε μια δεύτερη γνωστική στρατηγική, αυτή της γραφικής αναπαράστασης δομής κειμένου. Επίσης η ομάδα που διδάχτηκε την περίληψη βελτιώθηκε και στην επίδοση της σε σχέση με τη δεύτερη γνωστική στρατηγική την οποία δεν διδάχτηκε, γεγονός που υποδηλώνει μεταβίβαση της μάθησης. Ζητήματα προς περαιτέρω διερεύνηση αφορούν την επίδραση της γλωσσομάθειας και του επιπέδου γλωσσομάθειας στην τελική επίδοση των φοιτητών.

51.6

Τονικά συστήματα και ψυχοεκπαιδευτική εξέλιξη. Μια διαχρονική μελέτη

Τερλίδου Χριστίνα, Βεκιάρη Δήμητρα, Μοσχονά Θεανώ,
Παπαδάκης Θαλής, Πανταζής Νόκος, Τσέγκος Ιωάννης

Ανοικτό Ψυχοθεραπευτικό Κέντρο

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας πιλοτικής διαχρονικής έρευνας κατά την οποία παρακολουθήθηκε, η ψυχοεκπαιδευτική εξέλιξη δύο διαφορετικών (“πολυτονικοί”- “μονοτονικοί”) ως προς την εκμάθηση της ιστορικής ορθογραφίας-πολυτονικού συστήματος γραφής, ομάδων παιδιών, ηλικίας 6-9 ετών. Η έρευνα διήρκεσε 4 έτη και πραγματοποιήθηκε μέσω ψυχομετρικών μεθόδων (WISC-III και ΑΘΗΝΑ-Τέστ). Η στατιστική επεξεργασία (γραμμικά μεικτά μοντέλα) των τριών διαδοχικών μετρήσεων έδειξε σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο ομάδων. Συγκεκριμένα, στο WISC-III διαπιστώθηκε διαφοροποίηση στις Ομοιότητες (ακατέργαστες τιμές $p=0.009$, επεξεργασμένες $p<0.001$) υπέρ των “πολυτονικών”, στη Συμπλήρωση Εικόνων (ακατέργαστες τιμές $p=0.014$) και στην Αριθμητική (ακατέργαστες τιμές, μετά τα 9 έτη, $p=0.040$) υπέρ των “μονοτονικών”. Στο ΑΘΗΝΑ-Τέστ διαπιστώθηκε υπεροχή των “πολυτονικών” στην Αντιγραφή Σχημάτων έως το 9^ο έτος (ακατέργαστες τιμές $p=0.01$) και στις Γλωσσικές Αναλογίες μετά το 9^ο έτος (ακατέργαστες τιμές $p<0.001$). Βρέθηκε επίσης, σημαντική διαφορά στον ρυθμό ανάπτυξης, υπέρ των “πολυτονικών”, στον Λεκτικό Δείκτη Νοημοσύνης ($p=0.008$). Τέλος, διαπιστώθηκε ότι, οι ανωτέρω διαφορές εξαρτώνται από την εκμάθηση του πολυτονικού συστήματος και όχι από άλλες μεταβλητές που ελήφθησαν υπόψη. Συζητώνται τα ευρήματα και σε σχέση με το προφίλ ACID (WISC-III), ενδεικτικό μαθησιακών δυσκολιών

[52]

Εναλλακτικές εκπαιδευτικές πρακτικές

Θεματική ενότητα

52.1

Οι κοινωνικές ιστορίες ως μέσο βελτίωσης των δεξιοτήτων επίλυσης διαπροσωπικών συγκρούσεων των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες

Καλύβα Ευφροσύνη, Αγαλιώτης Ιωάννης, Χαλατζούκα Αθανασία

City College

Δεδομένου ότι πολλά παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες (ΜΔ) αντιμετωπίζουν προβλήματα στην επίλυση διαπροσωπικών συγκρούσεων, στόχος της παρούσας έρευνας είναι η εξέταση της αποτελεσματικότητας των «κοινωνικών ιστοριών» στην επιλογή πιο κατάλληλων στρατηγικών επίλυσης των διαπροσωπικών συγκρούσεων από παιδιά με ΜΔ. Μια κοινωνική ιστορία καταγράφηκε και παίχτηκε σε 31 παιδιά με ΜΔ στην πειραματική ομάδα με συχνότητα δύο

φορών την εβδομάδα για διάστημα ενός μηνός, ενώ τα 32 παιδιά με ΜΔ στην ομάδα ελέγχου δεν παρακολούθησαν καμία παρέμβαση. Οι επιδράσεις της παρέμβασης εξετάστηκαν συστηματικά με μια συνέντευξη που έγινε με τους συμμετέχοντες, ενώ οι εκπαιδευτικοί συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο κοινωνικής αλληλεπίδρασης MESSY-T (Matson, 1990). Όλα τα παιδιά επέλεξαν κυρίως την αποφυγή και την εχθρότητα ως τρόπους επίλυσης των διαπροσωπικών τους συγκρούσεων πριν την παρέμβαση, ενώ τα μέλη της πειραματικής ομάδας επέλεξαν κυρίως θετικές στρατηγικές επίλυσης των διαπροσωπικών συγκρούσεων τόσο μετά την παρέμβαση όσο και στην επανεξέταση σε σχέση με τα μέλη της ομάδας ελέγχου. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι τα παιδιά της πειραματικής ομάδας εκδήλωσαν σημαντικά λιγότερες ανάρμοστες κοινωνικές συμπεριφορές μετά την παρέμβαση και στην επανεξέταση σε σύγκριση με τα μέλη της ομάδας ελέγχου. Οι καταγεγραμμένες αλλαγές στις επιλογές των στρατηγικών επίλυσης των διαπροσωπικών συγκρούσεων και οι πιο θετικές αξιολογήσεις των εκπαιδευτικών για την πειραματική ομάδα καταδεικνύουν ότι οι κοινωνικές ιστορίες συνιστούν μια δυναμική παρέμβαση για τη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες.

52.2

Ο ρόλος της εμπύχωσης στην ανάπτυξη των παιδιών: Το παράδειγμα του πολυπολυτισμικού προσχολικού κέντρου Munting Nayon

Λιάγκου Όλγα¹, Σφυρόερα Μαρία²

¹Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, ²Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η εμπυχωτική παρέμβαση στο Munting Nayon, το οποίο είναι αυτοδιαχειριζόμενο κέντρο προσχολικής αγωγής για παιδιά μεταναστών που ζουν στην Αθήνα, είχε σκοπό να ενισχύσει την επικοινωνιακή ικανότητα των παιδιών στην ελληνική γλώσσα και να εξασφαλίσει ένα πλαίσιο που σέβεται, αναγνωρίζει τις μητρικές γλώσσες, τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, τις εθνικές ταυτότητες των παιδιών. Οι δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν επιλέχθηκαν με βάση τις ανάγκες, τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, ενώ παράλληλα δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή ώστε να καλύπτουν όλους τους τομείς ανάπτυξης των παιδιών. Δεδομένου ότι η παρέμβαση είχε τη μορφή έρευνας - δράσης αξιοποιήθηκε η μέθοδος της τήρησης ημερολογίου, η οποία επιτρέπει διαδικασίες αναστοχασμού ενώ παράλληλα αξιοποιήθηκαν στοιχεία της διαμορφωτικής αξιολόγησης. Οι σκοποί και οι στόχοι της προέκυψαν από θεωρητικά δεδομένα σχετικά με την ανάπτυξη της γλώσσας και της σχέσης της με τη νοητική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, την εξέλιξη της διγλωσσίας στην προσχολική ηλικία, τη σημασία της μητρικής γλώσσας, τις κατευθύνσεις του ΔΕΠΠΣ για την «προώθηση του εγγραμματισμού όλων των παιδιών», τη σημασία της αξιοποίησης των περιστάσεων επικοινωνίας και της επικοινωνιακής προσέγγισης της γλώσσας. Η εφαρμογή που παρουσιάζεται αποδεικνύει ότι η εμπύχωση, μέσα από τον κοινωνικο-πολιτισμικό της ρόλο, μπορεί να οδηγήσει σε αποτελεσματικές εκπαιδευτικές πρακτικές σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα, εφόσον βασίζεται στην παραδοχή ότι για την ακαδημαϊκή επιτυχία των διγλωσσων μαθητών αποφασιστικό ρόλο παίζει η ενδυνάμωση της ταυτότητάς τους (Cummins, 2005).

52.3

Η εικαστική αγωγή στα άτομα με ελαφριά νοητική υστέρηση (εκπαιδεύσιμα)

Ισαακίδης Ισαάκ, Σιγούρος Ιωάννης

Διδασκαλείο Θεόδωρος Κάστανος

Το περιεχόμενο του διδακτικού προγράμματος των ατόμων με ήπια νοητική υστέρηση (εκπαιδεύσιμα) βασίζεται σε τέσσερις τομείς: α) τη βασική ψυχοσωματική ωριμότητα β) τις πρακτικές σχολικές γνώσεις και δεξιότητες, γ) τις ατομικές και κοινωνικές συνήθειες, και δ) τις επαγγελματικές γνώσεις και δεξιότητες. Στον τομέα της βασικής ψυχοσωματικής ωριμότητας τα άτομα με ελαφριά νοητική υστέρηση (εκπαιδεύσιμα) παρουσιάζουν συχνά προβλήματα συγκέντρωσης της προσοχής και φυσιολογικής λειτουργίας των αισθήσεων που η αιτία της τελευταίας μπορεί να οφείλεται σε ελάττωμα των αισθητηριακών οργάνων ή στη διανοητική ανεπάρκεια. Το μάθημα των Εικαστικών στην εκπαίδευση των παιδιών αυτών μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση ή ακόμα και στη θεραπεία διαφόρων ψυχικών, συναισθηματικών και κινητικών προβλημάτων που συχνά παρουσιάζουν. Οι διδακτικές δραστηριότητες που προτείνονται για το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής συμβάλουν, σε μεγάλο βαθμό, στην επίτευξη των στόχων της εκπαιδευτικής διαδικασίας διότι βασίζονται σε δύο άξονες: α) στο θυμικό (ψυχικό και συναισθηματικό), και β) στην καλλιέργεια πρακτικών - κινητικών δεξιοτήτων. Όταν ο εκπαιδευτικός εφαρμόζει στο μάθημα των Εικαστικών μια πλούσια θεματολογία δραστηριοτήτων, που διέπονται από τις σύγχρονες ψυχοπαιδαγωγικές αρχές, προσφέρει σε κάθε μαθητή την ευκαιρία να εκφραστεί δημιουργικά και να αναδείξει το ταλέντο του. Ταυτόχρονα, δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να αποκτήσουν ισχυρό αίσθημα αυτοπεποίθησης, με στόχο την ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο και ενδεχομένως την απόκτηση των προϋποθέσεων για τη μελλοντική επαγγελματική τους αποκατάσταση. Έτσι, πραγματοποιείται το πρώτο και σημαντικότερο βήμα προς την τελική αυτονόμηση των μαθητών που είναι και ο απώτερος σκοπός της ειδικής αγωγής.

52.4

Η δραματοποίηση ως μέθοδος διδασκαλίας των παιδιών με αυτισμό

Ζαφειριάδης Κυριάκος, Δαρβούδης Αθανάσιος

Τα παιδιά με αυτισμό παρουσιάζουν δυσκολίες στην επικοινωνία και στην κοινωνική αλληλεπίδραση. Επίσης, δυσκολίες προκύπτουν, επειδή παρατηρείται ακαμψία στη σκέψη τους, η οποία αποτελεί φραγμό στη δημιουργικότητα και στην ανάπτυξη της φαντασίας, στοιχεία καθοριστικά τόσο του παιχνιδιού όσο και του δράματος. Για τον λόγο αυτό η δραματοποίηση θεωρείται αποτελεσματικό διδακτικό εργαλείο για μαθητές με αυτισμό καθώς διεγείρεται το συναίσθημά τους, εμπλέκονται με τους συμμαθητές τους, γνωρίζουν την ομάδα και κατανοούν τους κανόνες λειτουργίας της, βελτιώνουν την αυτοαντίληψή τους, μαθαίνουν τις κατάλληλες κάθε φορά συμπεριφορές και τέλος «αισθάνονται καλά». Ακόμη, με την τεχνική του δράματος τα παιδιά με αυτισμό υποδύονται ρόλους, μπορούν να κατανοήσουν έννοιες και να τις συνδέσουν με την κοινωνική πραγματικότητα.

**Θεραπευτική ιππασία:
μια εναλλακτική μορφή θεραπείας
για παιδιά με εγκεφαλική παράλυση**

Παπανικολάου Φωτεινή

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιαστεί η μέθοδος της θεραπευτικής ιππασίας και πως αυτή επιδρά αναπτυξιακά σε παιδιά με εγκεφαλική παράλυση. Θα αναφερθούμε στις θεραπευτικές και εκπαιδευτικές μεθόδους, στους στόχους καθώς και στα αποτελέσματα τους. Η θεραπευτική ιππασία είναι μια δραστηριότητα που συνδυάζει τη θεραπεία με την εκπαίδευση, την άθληση με την ψυχαγωγία. Απευθύνεται σε άτομα με ψυχολογικές, νοητικές, μαθησιακές, κινητικές και νευρολογικές παθήσεις και χωρίζεται σε κλασσική και αναπτυξιακή. Η θεραπευτική ιππασία συμβάλλει: α) στην κοινωνικοποίηση του παιδιού καθώς το φέρνει σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον, β) στην κιναισθησία, γ) στον κινητικό σχεδιασμό, δ) στην ανάπτυξη του αισθητικοκινητικού και οπτικοκινητικού συστήματος, ε) στην ικανότητα αντίδρασης, στ) στην σωματική επίγνωση και τη λεκτική επικοινωνία. Στόχος της θεραπευτικής ιππασίας είναι η αναχαίτιση παθολογικών προτύπων κίνησης, η ανάπτυξη της αισθητηριακής ολοκλήρωσης και οι κοινωνικές δεξιότητες. Στα παιδιά με εγκεφαλική παράλυση πρέπει να δίνονται συνεχώς ερεθισμοί στο κεντρικό νευρικό σύστημα, οι οποίοι να αναχαιτίζουν τη λαθεμένη δραστηριότητα των αντανακλαστικών και ταυτόχρονα να επαναφέρουν το φυσιολογικό μυϊκό τόνο. Ο μυϊκός τόνος είναι η βάση για κάθε φυσιολογική συστολή των μυών, για κάθε οργανωμένη κίνηση. Η θεραπευτική ιππασία σε παιδιά με σπαστικότητα δύναται να προσφέρει κινητικές εμπειρίες που είναι δύσκολο να αποκτηθούν με άλλη θεραπευτική μέθοδο.

[53]

Υποθέσεις ενηλίκων

Θεματική ενότητα

53.1

**Κίνητρο επίτευξης και συμμετοχή
στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση
των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης**

Τσιλφίδου Χριστίνα, Πλατοσίδου Μαρία

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Το κίνητρο επίτευξης ορίζεται ως μια γενική προδιάθεση για την προσέγγιση της επιτυχίας (McClelland, 1953), αποτελεί ένα μάλλον σταθερό χαρακτηριστικό προσωπικότητας και, αν υπάρχει η ανάλογη υποστήριξη από το περιβάλλον, είναι δυνατό να καλλιεργηθεί (Engeser, Rheinberg & Möller, 2009; Engeser, Wendland & Rheinberg, 2006). Η ανάπτυξή του όμως είναι δύσκολη στους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς οι υφιστάμενες εργασιακές συνθήκες δεν την ευνοούν. Οι εκπαιδευτικοί είναι πιθανό να καταφεύγουν σε άλλες διεξόδους για την

ικανοποίηση του κινήτρου επίτευξης, μία από τις οποίες υποθέτουμε ότι είναι η συμμετοχή τους στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση. Η έρευνα έχει στόχο (α) να διερευνήσει το κίνητρο επίτευξης των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και το αν αυτό επηρεάζεται από διάφορους προσωπικούς (φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση) και εργασιακούς παράγοντες (προϋπηρεσία, αν είναι δάσκαλοι ή νηπιαγωγοί, αν κατέχουν διευθυντική θέση) και (β) να ελέγξει αν οι εκπαιδευτικοί με υψηλό κίνητρο επίτευξης έχουν αυξημένη συμμετοχή στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, ως διέξοδο για την ικανοποίηση της τάσης αυτής. Στην έρευνα συμμετείχαν 167 ενεργεια εκπαιδευτικοί, οι οποίοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτηματολόγια που σχεδιάστηκαν για τους σκοπούς της έρευνας. Διαπιστώθηκε ότι, σύμφωνα με τις αυτοαναφορές τους, οι εκπαιδευτικοί έχουν μέτριο προς αρκετά υψηλό κίνητρο επίτευξης, το οποίο δεν επηρεάζεται από τους προσωπικούς και εργασιακούς παράγοντες που εξετάστηκαν. Βρέθηκε, επίσης, ότι κίνητρο επίτευξης των εκπαιδευτικών πράγματι εκδηλώνεται μέσα από τη συμμετοχή τους σε προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης μικρής και μεσαίας διάρκειας (λίγων ημερών ως λίγων μηνών), ενώ η συμμετοχή τους σε μακροχρόνια (ετήσια και πάνω) προγράμματα δε σχετίζεται με την ικανοποίηση του κινήτρου επίτευξης.

53.2

Οι εκπαιδευτικοί ως ενήλικοι εκπαιδευόμενοι: Μαθαίνουν; Εξελίσσονται; Αλλάζουν;

Κεδράκα Κατερίνα

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται, μέσα από το πρίσμα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, η επίδραση της εκπαίδευσης σε μια ώριμη φάση ζωής κι εργασίας στην προσωπική κι επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί που βρίσκονται σε κάποιο τύπου διαδικασία τυπικής εκπαίδευσης είναι εξ ορισμού ενήλικοι, φορείς μαθησιακών, εργασιακών, κοινωνικών και προσωπικών εμπειριών, δηλαδή άτομα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, βιώματα, ρόλους, ενδιαφέροντα, προσδοκίες, ανάγκες, κίνητρα κι επιθυμίες. Στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων η εκπαίδευση στην ενήλικη ζωή αναμένεται, σύμφωνα με τη θεωρία της Μετασχηματίζουσας Μάθησης, να φέρει αλλαγές όχι μόνον στα γνωστικά τους εφόδια αλλά και αναθεώρηση της μάθησης, της προσωπικής ανάπτυξης, της εργασίας και της ζωής τους, γενικότερα. Η έρευνα βασίζεται σε δεδομένα που συλλέχτηκαν τον Δεκέμβριο του 2009 - Ιανουάριο του 2010 από εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι ως ενήλικοι φοιτούν (ή φοίτησαν) σε κάποιο πλαίσιο τυπικής εκπαίδευσης. Η ερευνητική προσέγγιση είναι ποιοτική και τα δεδομένα τα οποία συγκεντρώθηκαν μέσα από ανώνυμες, γραπτές, ανοιχτές, συνειρμικού τύπου αφηγήσεις, επεξεργάστηκαν και αναλύθηκαν με τη μέθοδο της Ανάλυσης Περιεχομένου. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η μαθησιακή εμπειρία, σε μια πιο ώριμη φάση ζωής και εργασίας παρά τις δυσκολίες και τα εμπόδια που αναφέρονται, αποτελεί για τους εκπαιδευτικούς μια ευκαιρία για ανάπτυξη, δημιουργικό προβληματισμό, ενδοσκόπηση και εσωτερικό διάλογο, ενώ παράλληλα, τους οδηγεί σε κριτικό αναστοχασμό κι αναθεωρήσεις των ρόλων τους, προσωπικών και επαγγελματικών.

Η επαγγελματική ικανοποίηση των μελών Δ.Ε.Π. στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση

Διαμαντοπούλου Γεωργία, Πλατσίδου Μαρία

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Η επαγγελματική ικανοποίηση, το πόσο θετικά (ή αρνητικά) αξιολογεί ένα άτομο την εργασία του και ευρύτερα την εργασιακή του κατάσταση είναι μια από τις πιο συχνά ερευνώμενες μεταβλητές στο πεδίο της εργασιακής ψυχολογίας (Spector, 1997). Ειδικότερα, η επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών είναι ένα θέμα το οποίο έχει μελετηθεί εκτενώς, τόσο στην ελληνική όσο και στη ξένη βιβλιογραφία. Η πλειονότητα των σχετικών εργασιών επικεντρώνεται στους διδάσκοντες στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενώ οι έρευνες για τους διδάσκοντες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση θεωρούνται γενικά περιορισμένες (Oshagbemi, 2003). Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθεί: (α) το επίπεδο της επαγγελματικής ικανοποίησης των μελών ΔΕΠ στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση, και (β) η σχέση μεταξύ της επαγγελματικής ικανοποίησης των συμμετεχόντων και των στάσεων τους απέναντι σε κάποια ζητήματα που αναφέρονται συχνά ως αδυναμίες της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 105 μέλη Δ.Ε.Π. τεσσάρων ελληνικών Πανεπιστημίων. Μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο αναφορικά με τα ατομικά/δημογραφικά τους χαρακτηριστικά, την επαγγελματική τους ικανοποίηση και τις στάσεις τους απέναντι σε συγκεκριμένα προβλήματα της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα μέλη Δ.Ε.Π. εμφανίστηκαν μέτρια προς αρκετά ικανοποιημένα με το επάγγελμά τους. Το φύλο, η ηλικία, η ακαδημαϊκή βαθμίδα και η οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων δεν φάνηκε να συνδέονται σημαντικά με την επαγγελματική τους ικανοποίηση. Αντίθετα, η επαγγελματική τους ικανοποίηση φάνηκε να συνδέεται με τις στάσεις τους απέναντι σε προβλήματα της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπως η εξάρτηση των Α.Ε.Ι. από το κράτος και τα πολιτικά κόμματα. Καταλήγοντας, θα συζητηθεί η επαγγελματική ικανοποίηση σε σχέση με το πόσο σοβαρά αξιολογούνται τα προβλήματα αυτά.

Η κατασκευή της παιδικής ηλικίας στα άρθρα ψυχολογίας σε περιοδικά για γονείς: Μια ανάλυση στο πλαίσιο της κοινωνικής ψυχολογίας της λόγου

Κωνσταντινίδου Ευθαλία, Φουσίκα Ελένη

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται μια μελέτη άρθρων ψυχολογίας σε περιοδικά για γονείς στο πλαίσιο της κοινωνικής ψυχολογίας του λόγου. Το ενδιαφέρον της μελέτης αυτής επικεντρώνεται στον τρόπο που η ψυχολογική γνώση κινητοποιείται στα άρθρα αυτά ως απόθεμα λόγου για την κατασκευή της παιδικής ηλικίας με στόχο την καθοδήγηση των γονιών στην ανατροφή των παιδιών τους. Από θεωρητική άποψη η μελέτη αντλεί από κριτικές τοποθετήσεις στην ψυχολογία της ανάπτυξης αλλά και από την κοινωνιολογία και την ιστορία της παιδικής ηλικίας με κονστрукτιβιστικό προσανατολισμό και από παρόμοιες οπτικές στην ανάλυση των μέσων ενημέρωσης και ιδιαίτερα την ανάλυση της παρουσίας της επιστημονικής γνώσης σε εκλαϊκευμένη μορφή. Από μεθοδολογική άποψη η μελέτη αξιοποιεί την ανάλυση λόγου με μια διπλή οπτική, δηλαδή συνδυάζει την ανάλυση των άρθρων ως κειμένων σε μικρο-επίπεδο (ανάλυση της μορφής και του περιεχομένου τους) με την ανάλυσή τους σε μακρο-επίπεδο (σύνδεση των συγκεκριμένων κειμένων με παραδόσεις κειμένων για την παιδική ηλικία). Κύριος στόχος είναι η ανάδειξη του τρόπου που η επιστημονική γνώση σε σχέση με την παιδική ηλικία και την ανάπτυξη χρησιμοποιείται για την τεκμηρίωση ηθικών σκοπών που σχετίζονται με την ανατροφή των παιδιών προσδιορίζοντας έτσι και τη γονική ταυτότητα.

Ναρκισσισμός και αντιλήψεις για τον δεσμό στην ενήλικη ζωή

Καρασαχινίδης Παντελής, Βορριά Γιώτα, Γιαλαουζίδης Μωυσής

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ο ναρκισσισμός και ο δεσμός παραδοσιακά έχουν εξεταστεί από διαφορετικές οπτικές, ωστόσο οι δύο έννοιες μπορούν να μοιραστούν παρόμοια δομή (Brennan & Shaver, 1998). Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να εξεταστεί η σχέση μεταξύ του ναρκισσισμού (προφανή ναρκισσιστική προσωπικότητα και συγκαλυμμένη ναρκισσιστική προσωπικότητα) και των διαστάσεων του δεσμού στην ενήλικη ζωή («άγχος» και «αποφυγή»). Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 477 άτομα, 175 άνδρες και 302 γυναίκες, ηλικίας από 17 έως 65 ετών. Για την συλλογή του υλικού χρησιμοποιήθηκαν τα ερωτηματολόγια: (1) Ερωτηματολόγιο Ναρκισσιστικής Προσωπικότητας, (2) Κλίμακα Συγκαλυμμένων Ναρκισσιστικών Χαρακτηριστικών, (3) Αναθεωρημένη Κλίμακα Βιωμάτων στις Διαπροσωπικές Σχέσεις, και (4) ερωτηματολόγιο δημογραφικών πληροφοριών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι διαστάσεις του δεσμού στην ενήλικη ζωή συσχετίζονται με την συγκαλυμμένη πτυχή της ναρκισσιστικής προσωπικότητας. Συγκεκριμένα η συγκαλυμμένη ναρκισσιστική οργάνωση της προσωπικότητας, η οποία απεικονίζει ευαλωτότητα στην απόρριψη του ατόμου από τους σημαντικούς άλλους, συσχετίζεται θετικά και με την διάσταση του δεσμού της «αποφυγής» και με τη διάσταση του δεσμού του «άγχους». Αντίθετα, η διάσταση «αποφυγή», η οποία αντικατοπτρίζει την αποφυγή του ατόμου για στενές σχέσεις και οικειότητα, σχετίζεται περισσότερο με την προφανή ναρκισσιστική προσωπικότητα. Συμπερασματικά, οι διαφορετικές μορφές ανασφαλούς δεσμού, που χαρακτηρίζονται από αποφυγή ή/και άγχος, έχουν τον ίδιο στόχο διότι είναι εκδηλώσεις αμυντικών μηχανισμών που χρησιμοποιούνται από άτομα με ναρκισσιστικά χαρακτηριστικά.

Διερεύνηση προσωπικών αξιών

Οικονόμου Ανδρέας, Γεωργιάδης Μιχάλης, Μενεξές Γεώργιος

ΑΣΠΑΙΤΕ

Αντικείμενο της εργασίας είναι οι προσωπικές αξίες του ατόμου και, γενικότερα, η προσωπική θεωρία του. Πρόκειται για εμπειρική έρευνα, η οποία διενεργήθηκε με ερωτηματολόγιο, στο οποίο απάντησαν σπουδαστές-υποψήφιοι εκπαιδευτικοί της ΑΣΠΑΙΤΕ. Σκοπός της έρευνας είναι να συγκριθούν τα αποτελέσματα της έρευνας με προηγούμενες παρόμοιες έρευνές μας, επίσης σε μελλοντικούς εκπαιδευτικούς, αλλά και σε φοιτητές Σχολών της Θεσσαλονίκης καθώς και σε μέλη εθελοντικών οργανώσεων της πόλης. Επιπρόσθετος στόχος είναι η βελτίωση του ερωτηματολογίου αξιών με προοπτική να σταθμιστεί για τον Ελληνικό πληθυσμό. Για τον σκοπό αυτό, στην επεξεργασία των δεδομένων διερευνήθηκε τόσο η εξωτερική όσο και η εσωτερική δομή της κλίμακας μέτρησης των αξιών. Επίσης, δημιουργήθηκε η τυπολογία των συμμετεχόντων στην έρευνα μέσω της Ιεραρχικής Ανάλυσης σε Συστάδες. Η ερμηνεία των δεδομένων επιτρέπει τον προσδιορισμό του σταδίου προσωπικής και ηθικής ανάπτυξής τους, στοιχείο που συμβάλλει στο γνωσιολογικό εμπλουτισμό αυτού του τομέα και στη διαμόρφωση προγραμμάτων εκπαίδευσης και παρεμβάσεων με ανανεωτικό χαρακτήρα.

